

Debreceni Egyetem
Tudományegyetemi Karok
Bölcsészettudományi Kar
Interdiszciplináris Társadalom- és Bölcsészettudományi Doktori Iskola
Neveléstudományi Doktori Program

Alapítványok az iskolákban

**Harmincnégy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei
iskolai alapítvány vizsgálata**

Témavezető:
Prof. Dr. Kozma Tamás
egyetemi tanár

Készítette:
dr. Sipos László
doktorjelölt

Debrecen
2007.

Nyilatkozat

Én, dr. Sipos László teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült.

Nyíregyháza-Debrecen, 2007. augusztus 8. napján

Dr. Sipos László
főiskolai docens

Tartalom

Előszó 6

I. Bevezetés 7

I.1. A kutatás célja 7

I.2. A kutatás indokoltságáról és időszerűségéről 7

I.3. Az alapfogalmakról 9

I.4. A kutatás alapkérdéseiről 11

I.5. Az információszerzés módszereiről 14

I.6. A dolgozatról 16

II. A magyar nonprofit szektor 19

II.1. Civil társadalom, civil szervezetek 19

II.2. A civil szféra Magyarországon 26

II.3. A civil szektor fejlődéstörténete 29

II.4. A civil Magyarország és az Európai Unió 32

II.5. A magyar nonprofit szervezetek megalakulása 38

II.6. A nonprofit szervezetek bevételei 42

III. Az alapítvány 46

III.1. Az alapítvány mint sajátos jogintézmény 46

III.2. Az alapító okirat 54

III.3. Az alapítványok nyilvántartásba vétele 64

III.4. Az alapítványok működése 65

III.5. Az alapítványok törvényességi felügyelete 70

III.6. Az alapítványok megszűnése 72

IV. A közalapítvány 77

IV.1. A közalapítvány mint sajátos alapítvány 77

IV.2. A közalapítványok létrejötte 81

IV.2. A közalapítványok új szabályozása 87

V. A közhasznú szervezetek 100

V.1. A közhasznú és a kiemelkedően közhasznú jogállás 101

V.2. A közhasznú jogállás megszerzése 104

V.3. A közhasznúság gyakorlati problémái 109

VI. Az iskolai alapítványok vizsgálatáról 111

VI.1. Iskola és alapítvány 111

VI.2. Alapítványok Szabolcs-Szatmár-Beregben 118

VI.3. A kutatás helyszíne 128

VI.4. A vizsgált alapítványok 130

VII. A 34 iskolai alapítvány vizsgálatának eredményei 132

VII.1. Az alapítás-kutatás és az alapítók elemzése 133

VII.2. Az alapító okiratok elemzése 137

VII.3. Az iskolai alapítványok neve és székhelye 146

VII.4. Az alapítványi célok elemzése 147

VII.5. Az iskolai alapítványok induló és vizsgálatkori vagyonának kutatása 155

VII.6.. Az iskolai alapítványok kezelő szerve 163

VII.7. Az iskolai alapítványok tényleges tevékenységének kutatása 164

VIII. A törvényességi felügyelet elemzése 168

VIII.1. Az ügyészi vizsgálatok módszere 168

VIII.2. A vizsgálati jelentések elemzése 169

VIII.3. Az ügyészi intézkedések elemzése 173

VIII.4. A közhasznú iskolai alapítványok törvényességi kérdései 176

IX. Összegzés 178

IX.1. Az alapítványok és a jog útvesztői 178

IX.2. A kormányzat és a civil kapcsolatok 179

IX.3. Kritikai észrevételek 182

IX.4. A kutatás konklúziója 184

Utószó 188

Resume 189

Táblázatok 194

1-25. számú táblázat

Irodalomjegyzék 219

Felhasznált jogszabályok 219

Felhasznált bírósági határozatok 220

Felhasznált jogegységi döntések 222

Felhasznált irodalom 222

Függelék¹ 232**Ítéletek, irányelvek 232**

Vogt kontra Németország ügy 232

A 2/2007. KPJE. számú jogegységi határozat 235

A közhasznúsági nyilvántartásba vétel kellékei 238

A kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének irányelvei 240

Dokumentumok 247

Alapító okirat 248

Szervezeti és Működési Szabályzat 250

Pénzkezelési és Bizonylati Szabályzat 253

Alapító okirat-kivonata...256

Vizsgálati jelentés a T-i alapítvány működésfelügyeleti vizsgálatáról...258

Vizsgálati jelentés a Ny-i alapítvány működésfelügyeleti vizsgálatáról 265

Ügyészi intézkedések: felszólalás és jelzés 269

Válasz a vizsgálatok kérdőívére...271

Jogszabálygyűjtemény 273**Az alapítványokra vonatkozó legfontosabb jogszabályok és állásfoglalások**

Az alapítvány szabályozása a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvényben 273

A közalapítvány szabályozása - 2006. évi LXV. törvény 277

A 12/1990. (VI. 13.) IM rendelet az alapítványok nyilvántartásának ügyviteli szabályairól 280

A 115/1992. (VII. 23.) Korm. r. az alapítványok gazdálkodási rendjéről 292

Az 1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről 294

Az 1972. évi V. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről 307

A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának állásfoglalása 318

¹ A Függelékben elhelyezett irányelvek és a dokumentumok címét – a könnyebb kereshetőség érdekében – esetenként rövidítve közöltük.

„A civil társadalom ... pontosan azért tud annyi embert meggyőzni arról, hogy ő helyezkedik el a társadalmi ranglétra legfelső fokán, mert sok-sok, egymástól független létra létezik, s mindenki nyugodtan képzelheti, hogy igazából csak az számít, amelyre ő felhágott.” (Friedrich Schiller: Levelek az ember esztétikai neveléséről, in: Schiller 1960, 185.)²

Előszó

„Alapítványok az iskolákban” – minden bizonnyal meglepő disszertáció-cím egy ügyész tollából. Így van ez még akkor is, ha egyébként nem büntetőjoggal foglalkozik, hanem a magánjogi és közigazgatási jogi szakterületen dolgozik.

Mentségére szolgáljon, hogy a kezdetek kezdetétől foglalkozik alapítványokkal, s - milyen a véletlen – az alapítványi kodifikáció hajnalán, a nyolcvanas évek végén lett óraadó a nyíregyházi főiskolán, majd hamarosan a nonprofit jog tanára, immár a Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Karán.

Büszkén vallja, hogy maga is kettős kötődésű...

Egyrészt jogász, másrészt - ha nem is botcsinálta - főiskolai oktató, aki többször vett részt pedagógiai továbbképzéseken, szupervíziós kurzusokon. Jogászként (cenzorként) tanítja és szakvizsgáztatja a leendő bírókat, ügyészeket és ügyvédeket, docensként pedig jogi tárgyakat ad elő hallgatóinak.

Mindig is izgatták az multidiszciplináris területek. A gyermekvédelem joga, a gyermekkori bűnözés kutatása, vagy a környezet- és a műemlékvédelem...

Talán megbocsátható, ha a választott multidiszciplináris témához – jogász mivoltából eredő korlátait meg nem tagadva - multidiszciplináris módon közelített.

² Friedrich Schiller (1759-1805) költő, drámaíró és filozófus életű eleme az az idealista elgondolás volt, hogy a nemes eszme képes megváltoztatni a világot, s az emberek tudatára hatva létrehozza a boldog, szabad (!) társadalmat. (Köpeczi-Pók 1978, II. 306-308)

I. Bevezetés

„Azokat a szervezeteket, amelyek magát a civil társadalmat jelentik, döntően a polgárok hozták létre. (...) A polgárok az általuk alkotott szervezetekkel, szervezeteknek nem minősülő kezdeményezéseikkel alakítják, befolyásolják, vagy épp gyakorolják a közfeladatok ellátását.” (Kondorosi 1998, 5)

I.1. A kutatás célja

Jelen disszertáció az alapítványokra (és közalapítványokra) vonatkozó, meglehetősen szerteágazó és a szakirodalom által szembetűnően ritkán tárgyalt joganyag kritikai elemzésén³ túl harmincnégy - Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei - iskolai alapítványt érintő kutatás eredményeiről ad számot. Ennek a kutatásnak az volt a célja, hogy feltárja:

- az iskolai alapítványokat kik, mikor, milyen vagyonnal és célkitűzéssel hozták létre,
- tényleges tevékenységük mennyiben felelt meg az alapító(k) által meghatározottaknak,
- hogyan segítették az alapítványok az adott oktatási intézmény működését, a pedagógiai célok és programok megvalósítását,
- merült-e föl velük kapcsolatban törvényességi aggály, s ha igen, az miből fakadt.

I.2. A kutatás indokoltságáról és időszerűségéről

Magyarországon ma közel harmincezer alapítvány – ezen belül mintegy négyezer iskolai alapítvány – működik⁴. Ennek ellenére az alapítványok jelentőségét - sajnálatos

³ A kutatásunk egyik aspektusa maga a pozitív jog, melynek az alapítvány intézményét a jogi környezetbe beágyazó, azt magyarázó, kategória-leíró szerep jut. Az alapítványi jog elemzését a kritikai jogtudomány elvei és hagyományai alapján végeztük, de végig szem előtt tartottuk, hogy a meghatározó cél az iskolai alapítványok létrejöttének és működésének kutatásához elengedhetetlen jogi háttér bemutatása.

⁴ A Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisa szerint.

módon - mégsem értékelik megfelelő súllyal. A magánszemélyek, jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok által, tartós és közérdekű célra biztosított induló vagyonnal alapított alapítványok⁵ - és az országgyűlés, a kormány és a helyi önkormányzatok által közfeladat ellátására létrehozott közalapítványok⁶ - az élet szinte minden területén jelen vannak. Van köztük helyi és országos jelentőségű. Van amelyik néhány tízezer forinttal és van amelyik sokmilliárdos vagyonnal rendelkezik. Ezerszámra működnek kulturális, oktatási és tudományos, egészségügyi és szociális indíttatású, műemlék- és környezetvédő alapítványok. Ezek az alapítványok elismerten közérdekű céljaik megvalósítása érdekében szervezni, mozgósítani képesek szűkebb-tágabb civil környezetüket, összegyűjtik a nemes célra szánt, ám külön-külön hatékonyan fel nem használható adományokat, s meg-megújuló vagyonukkal társadalmilag különösen fontos célokat finanszíroznak.

Míg a polgári jog alapintézményeinek külön-külön is szinte könyvtáryi szakirodalma van, addig az alapítványokkal (és a közalapítványokkal) kapcsolatban feltűnően kevés szakmai-tudományos elemzés látott napvilágot. Ennek oka – e jogterület viszonylagos újdonságán kívül – kétséget kizáróan az alapítványokra vonatkozó szabályozás rendkívül gyors, ráadásul sokszor szélsőséges változásaiban, nem kevésbé a bírói gyakorlat nemritkán ellentmondásos megoldásaiban keresendő. Voltaképpen senki sem vállalkozik szívesen arra, hogy egy alapos kutatómunkával, a bírói gyakorlat elemzésével összeállított alapítványi jogi monográfiát írjon, amely már a megjelenése pillanatában – vagy legyünk kegyesek – nem sokkal azután már meghaladottnak, elavultnak minősülhet. Jól jellemzi a helyzetet, hogy a legtekintélyesebb alapítványi jogi kézikönyv (Bíró-Csizmár 1998) pótlapozhatóan jelent meg, s a kiadó⁷ már túl van a negyvenegyedik pótlap-csomagon is.

A 2006. évi alapítványi jogi kataklizma, a közfeladatot ellátó közalapítványokra vonatkozó polgári törvénykönyvbéli rendelkezések hatályon kívül helyezése és e jogintézmény teljes neutralizálása⁸ után 2007. viszonylagos – a majdani új Ptk. elfogadására készülő – jogalkotói szélcsendjében talán nyílik egy olyan kegyelmi

⁵ Az alapítványok legális definíciója, a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) 74/A. § (1) bekezdése alapján.

⁶ A közalapítványok legális definíciója a 2006. augusztus hó 24. napjáig hatályban volt Ptk. 74/G. § (1) bekezdésén alapul.

⁷ Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, majd pedig jogutódja a KJK-KERSZÖV.

⁸ A 2006. augusztus 24. napján hatályba lépett – az államháztartásról szóló 1992. évi XXVIII. Törvény módosításáról szóló 2006. évi LXV. törvény 1. §-ával hatályon kívül helyezett a Ptk. közalapítványokra vonatkozó része. Azóta közalapítvány már nem alapítható.

időszak, amikor is megkísérelhető a magyar jogrendszer egyetlen precedensjogának áttekintése, szakmai-tudományos elemzése.

Mint ahogy azt már tapasztalhattuk, az alapítványokkal és a közalapítványokkal viszonylag kevés szakmai-tudományos elemzés foglalkozik, az iskolai alapítványokat érintő publikációkkal pedig csak elvétve találkozhatunk. (Azok is csak egy-egy szűk szakmai szempont szerint, avagy érintőlegesen foglalkoznak velük.) Az iskolai (oktatási) alapítványokra vonatkozó jövőbeni átfogó – jogi, szociológiai és gazdasági szempontú – kutatás tervezéséről sincs tudomásunk. Ennek oka nagy valószínűséggel abban keresendő, hogy bár majd minden hetedik alapítvány e területen (is) tevékenykedik⁹, az iskolai alapítványok meglehetősen ritkán kerülnek a média fókuszába. A közfigyelmet foglalkoztató visszaélésekkel velük kapcsolatban szinte soha nem derül fény, hanem „szürke eminenciásként” teszik a dolgukat. Céljaik egy-egy alap- vagy középfokú oktatási intézményhez kapcsolódnak, eredményeik és gondjaik is „csak” egy viszonylag szűkebb közösség számára fontosak.

Ám éppen azért, mert majd minden hetedik alapítvány iskolai alapítványnak tekinthető, s mivel céljaik és eredményeik alapján igencsak fontos társadalmi szerepet töltenek be, kutatásukra, több szempontú, multidiszciplináris elemzésükre feltétlenül szükség van.

Erre most – közel két évtizednyi, a civil szférát és benne az alapítványokat érintően végzett szakmai gyakorlat, és több évi kutatómunka után – az Interdiszciplináris Társadalom- és Bölcsészettudományi Doktori Iskola Neveléstudományi doktori programjának keretében teszünk kísérletet.

I.3. Az alapfogalmakról

A témánk - és kutatásunk - szempontjából legfontosabb fogalmak definícióit az alábbiakban vesszük sorra.

Az alapítvány

Az alapítvány önálló jogi személy, amely az alapító okirat által megjelölt tartós közérdekű cél megvalósításához szükséges vagyonnal rendelkezik, azzal önállóan gazdálkodik. (Báthory-Falus 1997, I. 45)

⁹ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programja alapján számított arány.

A közalapítvány

A közalapítvány olyan alapítvány, amelyet az országgyűlés, a kormány, vagy a helyi és kisebbségi önkormányzat közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hozott létre. (A Polgári Törvénykönyv legális definíciója¹⁰)

Az iskola

Az iskola¹¹ a közoktatási rendszer alsó és középső szintjén a nevelési és oktatási feladatokat funkcionálisan ellátó intézménytípusok összefoglaló neve. Működését törvények és rendelkezések szabályozzák, a benne folyó oktató-nevelő munkát szakszerűen képzett pedagógusok végzik. (Báthory-Falus 1997, II. 83.)

A képzés szintje szerint az iskolák közt megkülönböztethető:

a./ **alapfokú iskola**, mely az alapkészségek elsajátítását teszi lehetővé, illetve alapvető műveltséget ad a tanulók számára, s továbbtanuló növendékeinek megalapozza a további tanulmányaikat. (Az alapfokú oktatás elvégzése a legtöbb országban a tankötelezettség része, elvégzésüket törvény teszi kötelezővé.)

b./ **középfokú iskola**, amely az alapfokú iskolában tanultakra építve az általános műveltséget teszi teljesebbé és/vagy felsőfokú továbbtanulásra készít elő, vagy középfokú szakmai jellegű képzést (is) ad.¹² (Báthory-Falus 1997, II. 83-84.)

Fenntartóik szerint megkülönböztethető:

a./ **állami/önkormányzati iskola**, amelynek működését az állam központi és helyi szerveinek törvényei és rendeletei szabályozzák, s fenntartását az állami és önkormányzati költségvetés biztosítja,

¹⁰ A Polgári Törvénykönyv 2006. augusztus 24-ével hatályon kívül helyezett 74/G § (1) bekezdése szerint.

¹¹ „Iskola, a latin Schola szóból, az a hely, ahol az ifjúságot együttesen tanítják” – írta 80 éve a Tolnai Világlexikon (Tolnai VII.218). A Cambridge Enciklopédia szerint „tanításra alkalmas hely, rendszerint annak alapján szabályozzák, hogy általános vagy középiskolai korosztályt foglalkoztat-e.” (Crystal 1992, 273)

¹² Megjegyzésre érdemes, hogy Magyarországon a szerkezeti változások, a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok elterjedésének következtében az alapfokú és középfokú iskolák közötti határvonalak a kilencvenes évek elején eltolódtak.

b./ **felekezeti iskola**, amelynek fenntartója valamelyik vallásfelekezet, működését is ez szabályozza az állami előírások figyelembevételével, az állam felügyeleti jogának elismerésével, s részben bizonyos mértékű - több országban jelentős mértékű – állami támogatással;

c./ **alapítványi vagy magániskola**, melynek fenntartója alapítvány vagy magánszemély, s szintén az állami előírások figyelembevételével és részbeni állami támogatással működik. (Báthory-Falus 1997, II. 84.)

Az iskolai alapítvány

Az iskolai alapítvány (vagy ahogy a Pedagógiai Lexikon említi: az iskolákban létrehozott alapítvány) alatt az általános- és középiskolákhoz kapcsolódó, azok működését segítő, adott esetben finanszírozó, a rászoruló és/vagy tehetséges tanulókat támogató alapítványokat értjük. Megjegyzendő, hogy az iskolai alapítvány nem változtatja meg az iskola alapműködését, bár célja lehet az alapfeladatok ellátásához szükséges feltételek javítása is. (Báthory-Falus 1997, I. 45-46)

Az alapítványi iskola

Az alapítványi iskolákon a valamely alapítvány által fenntartott alapfokú oktatási intézményeket és középfokú iskolákat értjük, amelyeknek szellemiségét, programját, szervezetét és módszereit az alapítók határozzák meg. (Báthory-Falus 1997, I. 45-46)

Már itt is hangsúlyozni kívánjuk, hogy jelen disszertáció - és kutatás - tárgyát kizárólagosan az iskolai alapítványok (illetőleg közalapítványok), mint az alap- és középfokú oktatási intézményeket, illetőleg azok tanulóit támogató alapítványok képezik. Szándékoltan nem tárgya a kutatásunknak az alapítványi iskola, mely önmagában nyilvánvalóan nem alapítvány, hanem alap- avagy középfokú oktatási intézmény. Ennek alapításában és/vagy fenntartásában kétségkívül már játszhat szerepet alapítvány, de ezek vizsgálata egy jövőbeni kutatás és disszertáció témája lehet.

I.4. A kutatás alapkérdéseiről

A „Pedagógiai informatika” című könyvükben Kozma Tamás és Sike Emese neveléstudományon azt a tudományos kutatást értették, amely a nevelésre (oktatásra)

irányul. Szemléletes metaforájuk szerint középen a pedagógia helyezkedik el, ez a mi hivatásunk „lelke”, a mi foglalkozásunk „tudománya”, a pedagógus szakmai kultúrájának foglalatja. A pedagógiát régebbi és újabb tudományok határolják: a pedagógia határtudományai. A nevelés különféle tudományai lassan-fokozatosan összeérnek egymással, és közös alapokat képeznek. A képzeletbeli „tortán” kifelé haladva egyre több és egyre újabb kutatási eredmények születnek, vagyis ez a torta nőttön-nő. A különböző eddigi eredmények pedig lassan összeérnek egymással, és elkezdene egyetlen tudományt alkotni. Így alakul, változik, bővül a neveléstudomány. Újabb és újabb ismeretanyagok vonódnak bele, miközben régebbiek jelentéktelenebbé válnak, lassan el is feledjük már őket. (Kozma-Sike 2006, 4-5)

Jelen kutatásunk az alapítványokra (és közalapítványokra) vonatkozó - és a szakirodalom által meglehetősen ritkán vizsgált - joganyag kritikai elemzésére, és harmincnégy alap- és közép fokú oktatási intézményt támogató iskolai alapítvány (és közalapítvány) vizsgálatára terjed ki. Bemutatjuk egyrészt a civil szféra és az alapítványok kialakulását és fejlődését, társadalmi szerepét, elemezzük - elsősorban a kritikai jogtudomány szempontjai alapján - az alapítvány és a közalapítvány intézményét, jelenlegi jogi hátterét, kitérve szabályozásának hiányosságaira és visszásságaira, másrészt számot adunk saját kutatásainkról, vizsgálatainkról és elemzéseinkről is. Behatóan foglalkozunk az alapítók és a kezelő szervek, az alapító okiratok és az alapítványi célok, az induló és a vizsgálatkori vagyon, a források, a vállalt és beteljesült célok, a tényleges tevékenység és a működési problémák kérdéseivel. Kutatásaink eredményét eddig még sehol sem publikált adatokból összeállított diagramokkal, táblázatokkal, továbbá okiratokat, szabályzatokat, vizsgálati jelentéseket és intézkedéseket idézve mutatjuk be.¹³

Reményeink szerint a most közölt kutatási eredményeink – ha szerény mértékben is – hozzájárulhatnak a képzeletbeli neveléstudományi „torta” növekedéséhez.

Kutatási hipotéziseinket az alábbiakban foglaljuk össze:

- Feltételezhető, hogy az iskolai (oktatási) alapítványok már az alapítványok első csoportjaival együtt alakultak, s – figyelemmel az adott közösség

¹³ Köszönet illeti ezért a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-Alkalmazási és Információs Főosztályát és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészséget, akik lehetővé tették, hogy statisztikai jelentéseikből és számítógépes adatbázisaikból, így az Egylet-programból is kutathassunk.

számára fontos céljaikra – megfelelő társadalmi támogatással, a célokkal arányban álló anyagi eszközökkel kezdték meg működésüket.

- Feltételezhetően vagyoniuk – a szülői és egyéb támogatások, továbbá a pályázatok révén – gyorsan nőtt.
- Feltételezhető, hogy az alapító okiratban rögzített céloknak megfelelően ténykednek, hisz az alapítók, az oktatási intézmények és a szülők megfelelő kontrollal bírnak.
- Feltehetően nagyban hozzájárulnak az adott általános és középiskola működési körülményeinek, az oktatás személyi és tárgyi feltételeinek javításához, a különböző pedagógiai célok és programok kiteljesedéséhez.
- Feltételezhetően - kezelő szerveiknek sajátos és minőségi összetételére figyelemmel - működésük törvényes és az alapító okirataiknak megfelelő.

A disszertációban elsőként a kutatási témánk szempontjából lényeges elméleti alapokat (elméleti kereteket), az alapítványok társadalmi közegének, a nonprofit szektornak kialakulását, szerepét és jellemzőit kívánjuk fölvezetni. Segítségül hívjuk ehhez Bartal, Kondorosi, Kucsera, Kuti, Márkus és Szabó, valamint Arató és Cohen írásait, de vitába szállunk néhány terjedőben lévő - jogtudományi érvekkel azonban jól cáfolható - állásponttal.

Bár – ha nem is meghatározó súllyal – külföldi forrásokra többször is hivatkozunk, a nonprofit szektor elméleti alapjai kapcsán is rá kell mutatni, hogy az rendkívül nemzetspecifikus. Kétségtől állíthatjuk, hogy a magyar alapítvány jogintézménye, s annak törvényességi felügyelete pedig igazi „hungarikum”.

Az alapítvány szabályozásának egyetemes jogtörténeti lépcsőit tárgyalja a dolgozat, a római jogi *pia causa*, avagy a francia *foundation*, a germán *Stiftung*, az angol *foundation* olyannyira különböznek egymástól (és a magyar alapítványtól), hogy még csak vázlatos összevetésük is szétfeszítené e disszertáció kereteit. Szólunk ugyanakkor a civil szervezetekkel kapcsolatos kérdések Európai Uniói megoldásairól, a Maastrichti Szerződéstől az ún. Laekeni Nyilatkozatig, a "Civil Fórum az Európai Integrációért" összefogástól a brüsszeli magyar civil iroda felállításáig. Fontossága okán idézünk a „Fehér Könyv az európai kormányzásról” című dokumentum civil nonprofit szektort érintő részeiből és a konzultációs folyamatban részt vevő magyarországi civil

szervezetek 13 pontjából. Csak ezt követően térünk rá jog- és társadalomtudományi kutatásainkra.

I. 5. Az információszerzés módszereiről

A választott témánk szignifikánsan multidiszciplináris jellegű, kutatása is kétségkívül ilyen módszereket igényel. Egyrészt mellett alkalmazzuk a kritikai és összehasonlító jogtudomány és a társadalomtudományi kutatások¹⁴ módszereit.

Az alapítványt, e kivételes társadalmi beágyazottságú, különleges jogintézményt a leíró és az összehasonlító jogtudomány módszereivel kívánjuk bemutatni. Nem kis kihívást jelent ez, tekintettel arra, hogy az alapítványi jog az egyetlen precedens-jog Magyarországon. Ennek szabályai jellemzően nem törvénykönyvekből, hanem legfelsőbb bírósági állásfoglalásokból, jogegységi döntések és bírósági határozatok százaiból hámozható ki. Az ellentmondó, illetőleg egymást rövid időn belül módosító bírói döntésekre tekintettel már önmagában az intézményre vonatkozó joganyag, az alapítók és a vagyonkezelőkkel szemben érvényesülő elvárások megállapítása sem egyszerű feladat.

Megkerülhetetlen, hogy – szem előtt tartva kutatásunk majdani fő irányát - e jogintézményt elsősorban kritikai jogtudományi szempontok alapján elemezzük, ennek során értékeljük, vizsgáljuk a jogfejlődés eredményeit, bemutatjuk a változások trendjét és elemzzük azok hatását, de a jogintézmény bemutatásán túl foglalkozunk az alapítványok működésének törvényességi (vagyon, vállalkozási, vagyonkezelői) problémáival és a felelősség kérdéseivel.

A közfeladat ellátására alapított közalapítvány jogintézményének bemutatásán túl elemzzük az új szabályozás nyomán kialakult jogi szituációt, az új korlátozásokat és a speciális szabályokat, erősen bírálva a jelenlegi – már-már a jogállamiságot is veszélyeztető helyzetet. Külön foglalkozunk azonban a közhasznúsági fokozat megszerzésének gyakorlati problémáival, a jogbiztonságot veszélyeztető, meggyénként eltérő bírói gyakorlattal. A dolgozatban is ismertetünk egy – igaz, a közhasznú társadalmi szervezetek kapcsán – lefolytatott kísérletet, mely a bíróságok már-már a jogállamiságot veszélyeztető gyakorlatát tárta fel. Ha a kutatásban (kísérletben) nem is,

¹⁴ Meghatározóan Earl Babbie Magyarországon is elterjedt terminológiai alapján. (Babbie 1995)

de annak értékelésében és eredményeinek a jogalkotók és jogalkalmazók elé tárásában a disszertáció szerzője maga is részt vett.

Elemzéseink során szándékoltan nem a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által közzétett, hanem a Legfőbb Ügyészség Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztályának Egylet-programjából való – és többnyire még nem publikált - adatokkal dolgoztunk. Tettük ezt azért, mert az egyébként széles körben idézett és elemzett KSH-adatok, táblázatok csupán az egyes civil szervezetek önkéntes bevallásain alapulnak, s ily’ módon szervezetek ezrei¹⁵ nem is szerepelnek benne. Earl Babbie írja, hogy „a meglévő statisztikák elemzése nagy mértékben maguknak a statisztikáknak a minőségén múlik, hogy pontosan mérik-e azt, amit az állításuk szerint mérnek”. Maga is rámutat, hogy „a tekintélyes kormányzati statisztikai táblázatok néha nagyon pontatlanok”. (Babbie 1995, 361) A nagyfokú látencia pedig az adatállomány hitelességét, illetőleg alkalmazhatóságát alapjaiban kérdőjelezi meg.¹⁶

A disszertáció második részében harmincnégy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő iskolai alapítványt veszünk górcső alá.

Egy mintából akkor vonhatunk le használható következtetéseket a teljes sokaságra vonatkozóan, ha a mintának lényegében olyan az összetétele, mint az alapsokaságnak. Következésképpen a minta akkor reprezentálja azt az alapsokaságot, amelyből vették, ha a minta összesített jellemzői jól közelítik a sokaság ugyanezen összesített jellemzőit. (Babbie 1995, 203-206)

Kutatásainkhoz jellemzően az ún. többlépcsős, rétegzett, véletlenszerű mintavételt¹⁷ alkalmaztuk. A rétegzett mintavétel arra szolgál, hogy nagyfokú reprezentativitást érjünk el, csökkentjük a mintavétel várható hibáit. „A rétegzett mintavétel garantálja, hogy a rétegeképző változók megfelelően legyenek reprezentálva, hogy ezáltal jobban legyenek reprezentálva más, velük összefüggő változók” – mutatott rá Earl Babbie. (Babbie 1995, 225-226) Amilyen mértékben pedig sikerül csoportjainkat homogén rétegekbe rendeznünk, úgy csökken annak a lépcsőnek a mintavételi hibája. (Babbie 1995, 234) A vizsgált iskolai alapítványok kiválasztásánál törekedtünk arra, hogy azok

¹⁵ Különösen szembetűnő a különbség az alapítványok és az egyesületek esetében.

¹⁶ Törvényességi felügyeleti, működés-felügyeleti vizsgálataik során az ügyészek évente százsámra nyújtanak be intézkedéseket amiatt, hogy a már jogi személyként a bíróságon bejegyzett alapítványok a KSH-hoz, de olykor még az APEH illetékes igazgatóságához sem jelentkeztek be.

¹⁷ Earl Babbie terminológiája (Babbie 1995, 230-234).

összetételükben a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványokat, mint alapsokaságot minél jobban közelítsék. Legyen köztük néhány, mely a száztizenötezres megyeszékhelyen fejt ki tevékenységét, pontosan olyan arányban, mint amekkora hányadot Nyíregyháza lakossága a megye majd hatszázezres összlakosságában tesz ki. Legyen köztük megfelelő arányban kisvárosokban működő és kis- és nagyközségekben tevékenykedő is. Legyen általános iskolai, legyen középiskolai, legyen köztük ingatlannal bíró, közhasznú és közalapítvány is.

A harmincnégy iskolai alapítványt vizsgálva több szempontból elemezzük az alapítványok alapítóit és az iskolai alapítványok kezelő szerveit. Foglalkozunk az alapítványok nevével, s megvizsgáljuk az alapítványok alkotmányát, az alapító okiratokat. Kutatásunk külön fejezetét jelenti a kitűzött alapítványi célok és az iskolai alapítványok tényleges tevékenységének elemzése. Rámutatunk a be nem teljesült álmokra, a megghiúsulni látszó célokra. Górcső alá vesszük az iskolai alapítványok induló és vizsgálatkori vagyonát, a vagyonnövekedés forrását és a vagyoni problémákat. Sajátossága okán külön fejezetet szenteltünk az ügyészi törvényességi felügyelet tapasztalatainak és az ügyészi intézkedések elemzésének, a közhasznú iskolai alapítványok törvényességi problémáinak. Kutatásaink eredményét eddig még nem publikált legfőbb ügyészégi és saját adatokból összeállított grafikonokkal, diagramokkal, táblázatokkal, esetenként okiratokat, szabályzatokat, vizsgálati jelentéseket és intézkedéseket idézve mutatjuk be.

I.6. A dolgozatról

A disszertáció kilenc fejezetből áll, érdemi része azonban kétségkívül két nagyobb tartalmi egységre tagozódik.

A dolgozat első részében – a Bevezetést és a nonprofit szektor kialakulását, társadalmi szerepét és jellemzőit fölvázoló társadalomtudományi elméleti alapvetést¹⁸ követően - az alapítvány és a közalapítvány (illetőleg a közhasznú szervezetek) jogintézményét elemezzük¹⁹, a kritikai jogtudomány módszereivel.

¹⁸ A II. fejezetben.

¹⁹ A III-V. fejezetben.

A dolgozat második részében - harmincnégy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványt érintő - saját kutatásainkról adunk számot.²⁰ Itt elemezzük az ügyészi törvényességi felügyelet tapasztalatait és a közhasznú iskolai alapítványok törvényességi problémáit is.

Az összegző fejezetben²¹ foglalkozunk a civil társadalmat érintő szabályozás jövőbeni felülvizsgálatával, több műhely és a kormányzat erőfeszítéseivel, s itt - e fejezet második részében - kíséreljük meg levonni kutatásunk konklúzióját is.

A disszertáció végén - az angol és német nyelvű összefoglaló után - helyeztük el az előző fejezetekben hivatkozott huszonöt saját szerkesztésű táblázatot, melyek meggyőződésünk szerint a dolgozat szerves és fontos részét képezik. Az Irodalomjegyzékben - a téma multidiszciplináris jellegének megfelelően - előbb a feldolgozott jogszabályok és bírósági határozatok, majd a felhasznált szakirodalom kapott helyet.

Függelékben helyeztük el az Emberi Jogok Európai Bíróságának egyik ítéletét²², a Legfelsőbb Bíróság jellemző jogegységi döntését²³, és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság tájékoztatóját²⁴. Itt közöljük teljes terjedelmében a Kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének alapelveit is.

A Függelék Dokumentumok című részében kapott helyet egy-egy iskolai alapítvány alapító okirata, szervezeti- és működési szabályzata, pénzügyi és bizonylati szabályzata, néhány speciális alapítóokirat-kivonat, vizsgálati jelentés és ügyészi intézkedés²⁵, végül egy kérdőíves válasz is.

A disszertáció legvégére - egy sajátos jogszabály-gyűjteménybe - az alapítványokra vonatkozó legfontosabb törvényeket, rendeleteket, utasításokat és állásfoglalásokat válogattuk össze.

²⁰ A VI-VIII. fejezetben.

²¹ A IX. fejezet.

²² Az Emberi Jogok Európai Bíróságának a Vogt kontra Németország ügyében 1995. szeptember 26-án hozott ítéletét.

²³ A Legfelsőbb Bíróság 2/2007. KPJED. számú jogegységi döntését.

²⁴ Azt a közhasznúsági nyilvántartásba vétel kellékeiről szóló tájékoztatót, melyet a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság – a Megyei Főügyészséggel egyetértésben – 1998-ban adott ki.

²⁵ Köszönet illeti ezért a Kisvárdai, a Nyírbátori, a Nyíregyházi és a Vásárosnaményi Városi Ügyészséget, továbbá a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség Magánjogi és Közigazgatási Jogi Szakágát.

Dolgozatunkban a közel ötszáz szakirodalmi (és jogforrási) hivatkozást zárójeles jegyzetekkel - a „Pedagógiai informatika” című műben (Kozma-Sike 2006., 261-263) leírt módon - jelöltük, a szöveghez fűzött megjegyzéseket pedig több mint háromszáz lábjegyzetben szerepeltettük.

II. A MAGYAR NONPROFIT SZEKTOR

A magyar nonprofit szektor kimerítő elemzésére e dolgozat szűk kereteire tekintettel nem vállalkozhatunk, fölvezetjük azonban a nonprofit szektor kialakulását, szerepét és jellemzőit. Sorra vesszük a civil társadalom, a nem-kormányzati, a nonprofit, illetőleg a civil szervezetek definícióit. Bemutatjuk a civil szféra magyarországi fejlődésének sajátosságait és szakaszait, de szólunk a civil szervezetekkel kapcsolatos kérdések európai uniós megoldásairól is. Tesszük ezt azért, hogy kutatásunk tárgyának, az iskolai alapítványoknak, mint specifikus (jog)intézményeknek sajátos társadalmi beágyazottságára – és társadalomtudományi szempontból értelmezett környezetére – is rávilágíthassunk²⁶. Ebben elsősorban a témával társadalomtudományi – és nem kifejezetten jogtudományi – szempontból foglalkozó külföldi és hazai szerzők lesznek segítségünkre.

II.1. Civil társadalom, civil szervezetek

Általánosan elfogadott nézet, hogy a demokratikus társadalmi berendezkedés alappilléreit a civil szerveződések jelentik. (Foltányi 2004, 9-11, Szabó Máté 2000, 9)

A modern társadalmakban kivétel nélkül fel is ismerték a civil társadalom pótolhatatlan szerepét. Szabó Máté szerint „A civil szervezetek... a nyugati demokráciákban régóta a demokratikus politikai berendezkedés nélkülözhetetlen alkotóelemei, a társadalom és a politikai intézmények között közvetítő politikai folyamat fontos szereplői.” (Szabó Máté 2000, 9)

A civil társadalom jogfilozófiai lényegét a következőképpen fogalmazza meg Kondorosi Ferenc: „A civil társadalmat olyan működő jogállamnak tekintjük, ahol kiemelkedő jelentősége van az emberi jogok érvényesülésének, és a polgárok az általuk alkotott szervezetekkel, szervezeteknek nem minősülő kezdeményezéseikkel alakítják, befolyásolják, vagy épp gyakorolják a közfeladatok ellátását.” (Kondorosi 1998, 5)

²⁶ Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a társadalomtudományi szempontú megközelítés alkalmasabb az adott jogintézmény társadalmi közegének bemutatására, a pozitív jogi viszont rendkívül nemzetspecifikus.

A civil társadalomnak A. Arató és J. Cohen elemzései, valamint Márkus Mária okfejtése alapján az alábbi legfontosabb jellemzőit állapíthatjuk meg:

- A civil társadalom olyan személy- és szervezetegyesülések, valamint önálló szervezetek hálózata, amelyek létrejötte és működésük sajátos szabályai szerint különböznek az állam és a gazdaság intézményeitől.
- A civil társadalom nem jelent állam nélküli társadalmat. A köztük lévő határ a politikai viszonyoknak megfelelően változik.
- A civil társadalom a magánszférával sem azonosítható. A civil társadalom is nyilvános szféra²⁷, de önkéntes és szabadon választott társulásokon alapul. Egyaránt alkalmas partikuláris és általános érdekű ügyek megjelenítésére.
- A civil társadalom létezésének alkotmányos-közjogi alapjait a jogállami működés²⁸, az érdekluralizáció elismerése, az alapvető jogok szabályozása és érvényesíthetőségük lehetőségeinek megteremtése jelenti.
- A civil társadalom rendeltetése, hogy az általa megteremtett nyilvánosság és érdekartikulációs képesség felhasználásával szembesítse az állami akaratot az általa képviselt értékekkel, törekvésekkel. (Kondorosi 1998, 44-46)

A civil társadalom fontos, mi több, pótolhatatlan szerepét a modern társadalmakban nemcsak felismerték, de el is ismerték. A demokratikus társadalmi berendezkedés alappilléreit pedig a civil szerveződések jelentik. Nem véletlenül, hiszen a civil szervezeteken – elsősorban az alapítványokon és a társadalmi szervezeteken - keresztül valósul meg a hatékony és konstruktív társadalmi párbeszéd, e keretek nélkül pedig jóformán elképzelhetetlen a társadalmi önszerveződés és különösen az érdemi társadalmi kontroll. Az állami intézmények és a társadalom, valamint az egyének közötti kapcsolatot a civil szervezetek teremtik meg, rajtuk keresztül valósulhat meg az egyéni részvétel, a közvetlen demokrácia.

A civil szféra demokráciában játszott szerepét - Robert M. Jenkins nyomán – az alábbi négy pontban foglalhatjuk össze:

- A pluralizmus és a sokszínűség elősegítésével a civil szféra a demokrácia nélkülözhetetlen eleme.

²⁷ Ennek közkeletű magyarországi fogalma is van, ez az általunk is használt civil szféra.

²⁸ Megjegyzésre érdemes, hogy a jogállami működés zavarai a civil társadalom fejlődését is veszélyeztetik. Elég itt utalni a megyénként eltérő bírói gyakorlatnak a civil szervezetek megalakulását nehezítő voltára, avagy a másfél ezer közalapítványt ért jogalkotási kataklizmára, a rájuk vonatkozó joganyag Ptk-ból való törlésére.

- A civil szféra a demokrácia fontos integratív tényezője. A civil szféra az egyének egymás közötti kapcsolatait hozza létre, és az így kialakult csoportérdekeket összekapcsolja nagyobb közösségi, illetve közérdekekkel is.
- A civil szféra a kormány túlkapásait kontrollálja. (Ez az álláspont a nyolcvanas évek kelet-közép-európai mozgalmainak a legközvetlenebb eredménye.)²⁹
- A civil szféra elősegíti az egyének részvételét a közösségi intézmények működésében. Ez a részvétel nem csupán az előbbi három szerep elérésének eszköze, hanem önmagában is érték és cél. (Jenkins 1997, 7-9)

A szakirodalom a nonprofit szektorral szemben három alapvető kritériumot fogalmaz meg. Ez a három kritérium:

- a profitosztás tilalma³⁰,
- a nem kormányzati jelleg és
- az intézményesültség jogi személlyé válási fokozata.

További – kiegészítő - elemei a nonprofit szektort alkotó szervezeteknek:

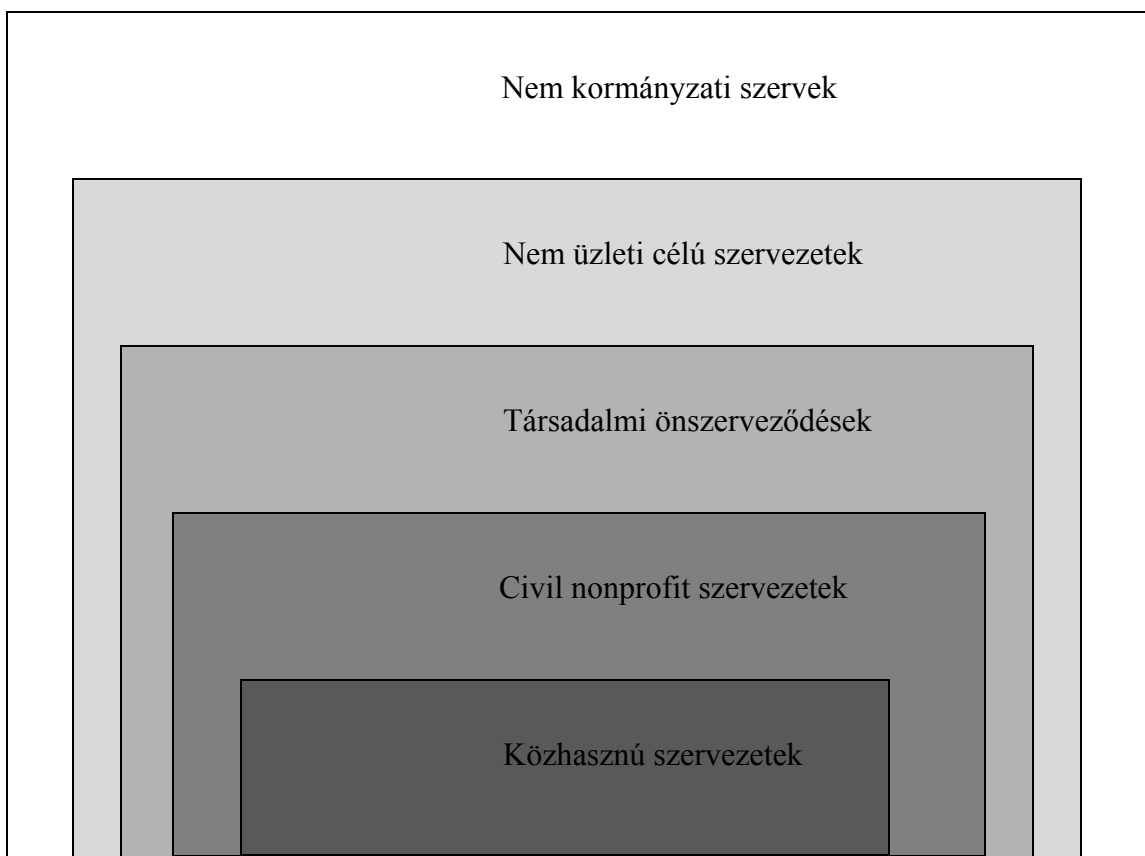
- az önkéntesség,
- a közjó szolgálata (közcélság, közhasznúság),
- a pártpolitikai és
- az egyházi hitéleti tevékenység kizárása. (Kuti 1998, 14)

A civil társadalom szereplőit egy – a szakirodalomban publikált – ábra (Márkus Eszter 2002, 7) segítségével vehetjük sorra. Az 1. ábrából kitűnik, hogy „nagyobb-kisebb”, azaz tágabb és szűkebb, adott esetben szűkített fogalmakkal van dolgunk.

²⁹ Sőt, a civil szféra – különösen a környezet- és városvédő szervezetek – jelentős szerepet játszottak a 80-as évek végének magyarországi, de kelet-közép európai rendszerváltozásaiban is.

³⁰ A profitosztás tilalmán azt értjük, hogy az elért hasznot, nyereséget nem lehet a tagok között felosztani, hanem azt a kitűzött cél elérésére kell fordítani.

1. ábra: A nem kormányzati szervektől a közhasznú szervezetekig

A legnagyobb alanyi kört a „Nem kormányzati szervek” gyűjtőfogalom³¹ foglalja magába, amely a nonprofit szervezeteken kívül tartalmazza még a magán (egyéni és társas) üzleti szektort is. A második szintet a „Nem üzleti szervezetek” jelentik, amely körhöz a klasszikus civil szerveződésekön kívül az egyházak, köztisztviselők is tartoznak. Harmadik fogalom és alanyi kör a „Társadalmi önszerveződések”, amely a civil nonprofit szervezeteken kívül tartalmazza a civil társaságot, a nem formalizált mozgalmakat.³² Negyedik körbe sorolhatjuk e koncepció szerint a „Civil nonprofit szervezeteket”, az egyesületeket, alapítványokat, és a „közhasznú” gazdasági társaságokat. Az ötödik – egyben a legszűkebb - kör a bíróság által közhasznú szervezetté minősített szervezetek halmaza. (Bíró Endre 2002, 8) Ezek lehetnek alapítványok, társadalmi

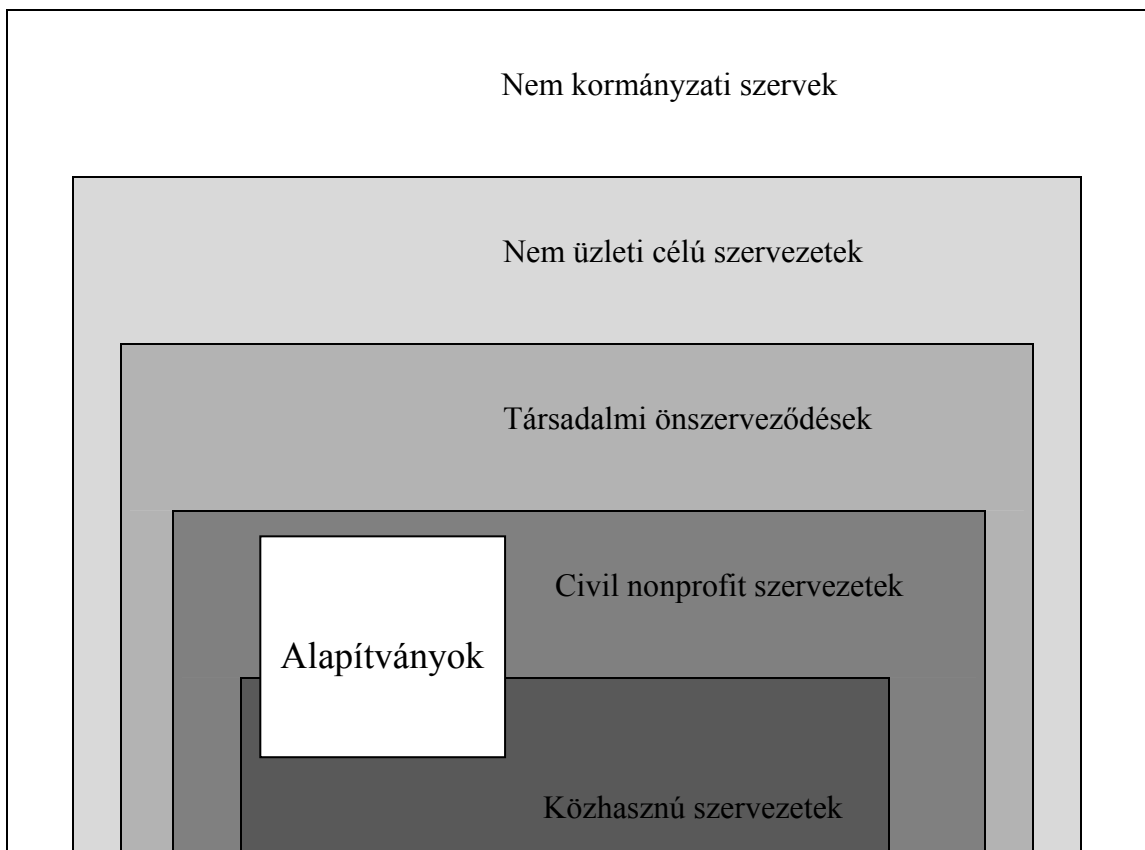
³¹ Az európai uniós csatlakozás után már-már meggyökeresedett Magyarországon az angol NGO (Non-governmental organization) megnevezés is.

³² A nem formalizált mozgalmak közé sorolhatjuk a jogi személyiséget el nem nyert – be nem jegyzett – egyesületeket, társaságokat is.

szervezetek is, de nem sorolhatók ide a biztosító egyesületek, a politikai pártok, valamint a munkáltatói és munkavállalói érdekképviselői szervezetek.³³

Helyezzük el az előbbi ábrában a témánk szempontjából oly fontos alapítványokat:

2. ábra: Az alapítványok helye a civil társadalom szereplői között

Az alapítványok – mint láttuk – a civil nonprofit szervezetek közé tartoznak, jelentős részük pedig már kérte közhasznú, avagy kiemelkedően közhasznú szervezetté történő minősítését is.³⁴ Az, hogy az alapítványok céljaik elérése érdekében, nem elsődleges jelleggel, a profitfelosztás kizárásával gazdasági tevékenységet is folytathatnak, nem kérdőjelezi meg nonprofit szervezeti jellegüket. Vegyük most sorra a civil társadalom és szereplőinek definícióit!

Civil társadalom alatt az állampolgárok szabad akaraton alapuló, tudatos, egyéni és közösségi cselekvéseit értjük, amelynek célja a társadalom egészének és közösségeinek jobbítása; azaz nem a politikai hatalom megszerzése és nem is a profitszerzés. A civil

³³ A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény 2. § (1) bekezdése alapján.

³⁴ A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény 2. § (1) bekezdése alapján.

társadalom tehát felelős polgárok összessége, akik tudatosan szerveződnek saját és másokkal közös érdekeik érvényesítésére vagy mások megsegítésére. (Bullain 2004, 12)

A civil társadalom megjelenhet spontán és informális módon, de szervezeten és jogi keretek között is. A jogi kereteken belül, szervezett formában az úgynevezett civil vagy nem-kormányzati nonprofit szervezetek adnak teret az állampolgárok öntevékenységének. Legfőbb jellemzőjük, hogy az állampolgárok szabad akaratából jöttek létre (tehát például nem jogszabály előírása alapján, ez különbözteti meg őket az állami szektortól), nem oszthatnak profitot (ez különbözteti meg őket az üzleti szektortól); és szervezetileg intézményesültek (ez különbözteti meg őket az informális háztartási szektortól). Emellett tipikusan közérdeket szolgálnak, és működésükben jelen van az önkéntesség valamilyen eleme. (Salamon et al. 2003, 8) Magyarországon az elmúlt évtizedben a nonprofit kifejezés értelmezése kiterjedt az állami szervek által alapított nem profitcélú szervezetekre, intézményekre is, így például a közalapítványokra és köztestületekre. (Bullain 2004, 12-13)

E meghatározásban az úgynevezett általános célú nonprofit szervezetek szerepelnek, melyeket az alapítók szándéka szerinti bármely törvényes célra létre lehet hozni – Magyarországon az alapítványok, az egyesületek és a közhasznú társaságok (kht.) tartoznak ebbe a kategóriába (még ha a Ptk. további kritériumokat ír is elő az alapítvány³⁵ vagy a kht³⁶ esetében). Ezekről eltérően a szakszervezetek, pártok, egyházak, szövetségek és más önkéntes alapon szerveződő formák ún. speciális célú nonprofit szervezetek, melyek jogosítványait és kötelezettségeit rendszerint külön törvények is szabályozzák. (Bullain 2004, 13)

A civil szervezetek összessége alkotja a civil vagy nonprofit szektort, az állami és az üzleti szektor mellett a társadalom harmadik meghatározó, intézményesült szektorát. A fentiekhez hasonló okokból a továbbiakban a civil nonprofit szektor kifejezést használjuk. A civil társadalom szervezeteinek összessége, a civil nonprofit szektor tehát a civil társadalomnál szűkebb és egyúttal kézzelfoghatóbb kategória. (Bullain 2004, 13)

A Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi I. törvény 14. §-ának b./ pontja szerint civil szervezet az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján létrejött, jogi személyiséggel bíró társadalmi szervezet, szövetség (kivéve a pártot, a munkaadói és munkavállalói érdekképviselői szervezetet, a biztosító egyesületet, valamint az

³⁵ Alapítvány például Magyarországon csak tartós és közérdekű célra alapítható.

³⁶ A közhasznú társaság (kht.) a társadalom közös szükségleteinek kielégítése céljából volt létrehozható 2007. június 30. napjáig.

egyházat), és a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény alapján létrejött, jogi személyiséggel bíró alapítvány (ide nem értve a közalapítványt)³⁷.

A civil, vagy nonprofit szervezeteken ma már elsősorban az egyesületeket (társadalmi szervezeteket) és az alapítványokat (a fenti megszorításokkal a közalapítványokat) értjük, de ide sorolhatók a társadalom közös szükségleteinek kielégítésére akár a magánszemélyek által, vagy azok közreműködésével létrehozott közhasznú társaságok (kht) is.

Nem hagyható említés nélkül, hogy még a szakirodalomban is vannak e tekintetben erősen vitatható nézetek. Az egyébként előremutató kutatásokat finanszírozó, és kitűnő kiadványokat megjelentető NOSZA projekt Nonprofit szektor analízis című 2002-ben napvilágot látott kötetében Bíró Endre a következő definíciót adja:

„A civil nonprofit szektor részeinek tekintjük mindazokat a társadalmi önszerveződéseket, amelyek az önálló jogi személyiséghez szükséges szervezettséget és bírósági nyilvántartásba vételt nem érték el, de megfelelnek a... tartalmi követelményeknek.” (Bíró 2002, 7). Ezután a civil nonprofit szervezetek között az egyesületeket, az alapítványokat és a közhasznú társaságokat említi (Bíró Endre 2002, 8), melyek kivétel nélkül jogi személyiségűek és bírósági nyilvántartásba vétellel jönnek létre.³⁸

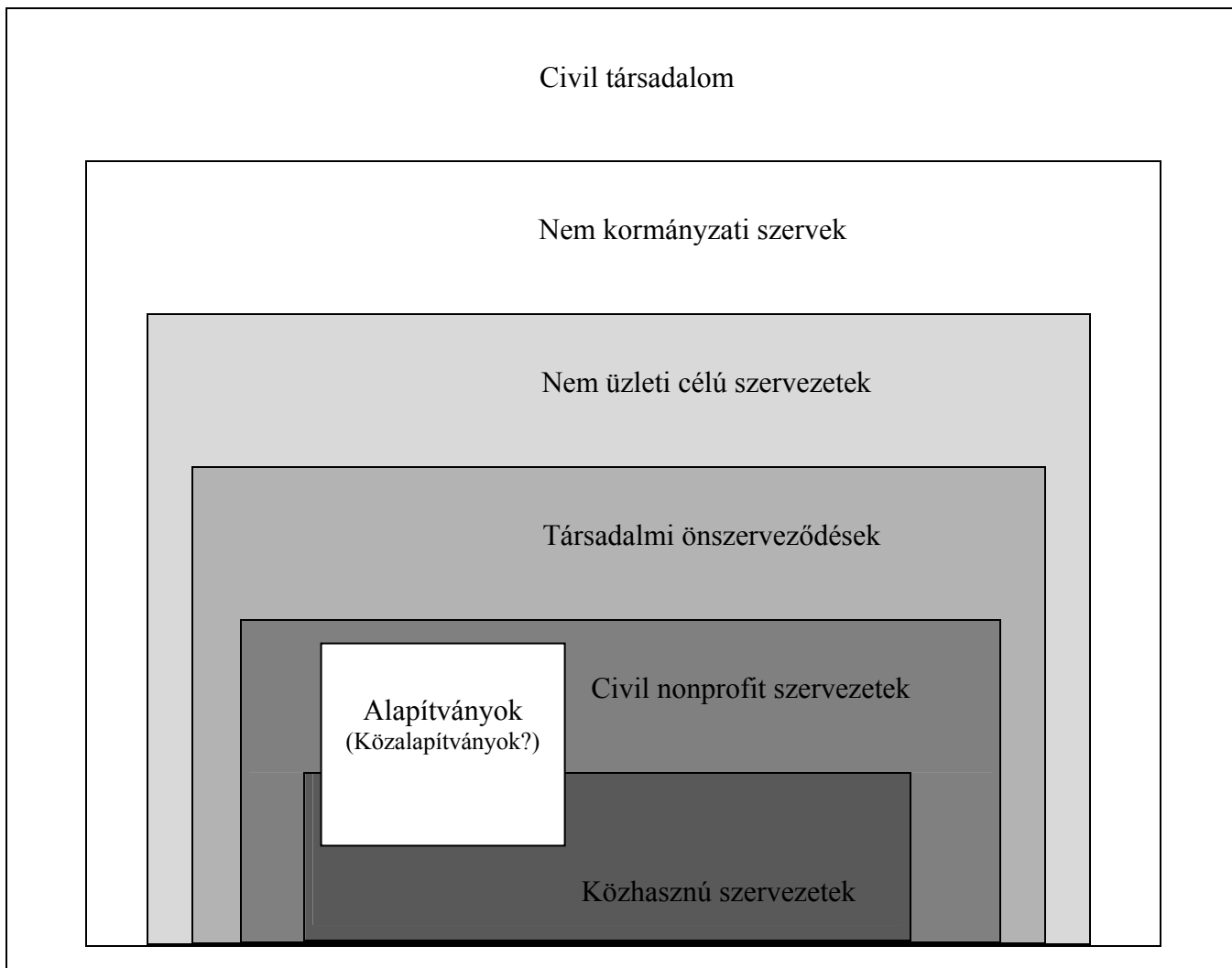
Vitatható az az álláspont is, hogy miért kategorikusan az állami nonprofit szervezetek és intézmények közé nyert besorolást a közalapítvány (uo. 7. oldal), mikor ezek túlnyomó többségét - jellemzően lakossági kezdeményezésre - a községi és városi önkormányzatok képviselőtestületei alapították, kezelő szerveik teljességgel függetlenek az alapító önkormányzattól, s támogatóik szinte kizárólag a civil szférából kerülnek ki. Ráadásul 2002. január elsejétől a kisebbségi önkormányzatok is jogosultak voltak közalapítványt létrehozni, az pedig, hogy ki tekinti magát egy kisebbséghez tartozónak, kétséget kizáróan az egyén szuverén döntésének kérdése.

Az eddigi elemzések alapján a civil társadalom legfontosabb résztvevőit a 3. ábrában foglalhatjuk össze:

³⁷ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a közfeladat ellátására alapított közalapítványt az alapító jogi személyektől független, magánszemélyekből álló kuratórium működteti, ahhoz magánszemélyek is csatlakozhatnak, ráadásul éles társadalmi kontroll mellett tevékenykednek.

³⁸ Ez olyannyira így van, hogy ha a megyei vagy fővárosi bíróság a nyilvántartásba vétel után jogi személyiséget elnyert alapítványt (vagy egyesületet) törli a nyilvántartásból, az az alapítvány (vagy egyesület) megszűnését jelenti. Az alapítvány megmaradt vagyonáról is a bíróság dönt.

3. ábra: A civil társadalom és szereplői

II.2. A civil szféra Magyarországon

Magyarországon a civil szféra meglehetősen nehezen fejlődött ki. Míg a civil szervezetek a XX. század elején Európa nyugati végein valóságos és érdemi társadalmi kontrollt jelentettek, Közép-Európában más volt a helyzet. Nálunk az első világháború és a Trianon utáni kataklizma, majd pedig az 1920-as évekkel kezdődő Horthy-korszak nem volt a civil önszerveződések "melegágya", nem is beszélve az ezt felváltó nyilas uralomról. A második világháborút követő - 1945-47-es – tisztavirág életű demokratikus újjáépítési törekvés sem adott érdemi alkalmat, lehetőséget a hazai civil társadalom megerősödésére.

A szocialista politikai-társadalmi-gazdasági berendezkedés nem tette lehetővé a civil társadalom önszerveződését. A szocializmus évtizedeiben a politika a valós társadalmi önszerveződések elnyomására, illetve kvázi-társadalmi szerveződésekkel való helyettesítésére törekedett. (Kucsera 2006, 7)

Központi elhatározásból természetesen megkívánták a társadalmi tevékenységet, a részvételt, ezeknek - többnyire a népfront vagy más társadalmi-politikai szervezet keretei között, és felügyelete mellett - a működési feltételeit is biztosították, viszont az öntevékenység, öncélú, autonóm közösségteremtés számára nem nyitottak kaput. A rendszer egyik paradoxona volt: hogyan lehet az „alulról jövő kezdeményezéseket” a hatalom ellenőrzése alá vonni, vagy pedig hogyan tud ilyeneket a hatalom megszervezni. (Böhm 2002, 297) Ezen szervezetek a hatalom groteszk kreatúrái voltak, és bár – legalábbis papíron - a szabad önrendelkezés lehetőségeivel bírtak, ebből fakadó jogukat alig-alig gyakorolhatták. Az intézményrendszer – magától értetődően – megszerette volna tartani ellenőrzését az ilyen jellegű mozgalmak felett. (Kiss 1987, 577)

Az alapítványokra a szocializmus évtizedeiben különösen nehéz idők jártak. A II. világháború után egyrészt a világtörténelem legnagyobb méretű inflációja nullázta le vagyonukat, másrészt az államosítások vették el ingatlanaikat. A magyar jogalkotás pedig a szovjet jogtudomány (Visinszkij) tételeit másolva jutott el odáig, hogy az alapítványokat - évtizedekre - egyszerűen kiiktatta a jogéletből. (Eörsi 1979, 277-280.)

Csak a hetvenes évek végén és a nyolcvanas években bukkantak föl újra a civil szerveződések hatalomtól, központi elhatározástól függetlenül, elsősorban az égető társadalmi feszültségek (szegénység, környezetkárosítás) enyhítésére.³⁹

Böhm Antal szerint „A hatalom – ez már a gyengülő Kádár-rezsim ideje – zavarba jött, elbizonytalanodott, s egyre nehezebben tudta a mind bátrabban jelentkező állampolgári szerveződésekkel kezelni. (...) A központ ambivalenciája mindenesetre jól érzékelhető volt. Helyi szinten is gyakran tapasztalhattuk az elbizonytalanodást, az egyik kisvárosban a városi tanács nem tudta mitévő legyen a tőle függetlenül megszervezett városszépítő mozgalommal. Először arra hivatkoztak, hogy a helyi tanácsnak van ilyen, ezzel foglalkozó osztálya⁴⁰, máskor azzal érveltek, hogy nem szeretik a párhuzamokat, ezért kénytelen-kelletlen elfogadták a városszépítőket.” (Böhm 2002, 298)

³⁹ Említésre méltó a környezet- és városvédő egyesületek színrelépése, melyek egyébként formálisan is megalakított szervezetek voltak.

⁴⁰ Akkortájt egyébként a társadalmi szervezeteket a helyi tanácsok VB titkárai, illetőleg az általuk kijelölt osztályok vették nyilvántartásba.

Magyarországon a nyolcvanas évek közepétől indult fejlődésnek az „igazi” civil szféra. Egyre inkább előtérbe került és kiteljesedett a civil szervezetek világa, egyúttal fel- és elismerték a civil társadalom pótolhatatlan szerepét.

Hazánkban a valódi civil szféra intézményes és jogilag szabályozott kezdeteit, történeti kiindulópontját az államszocialista társadalmi és politikai rend válságához, az „agónia” utolsó éveire - jogi szabályozottságát pedig az alapítvány jogintézményének 1987-es életre keltéséhez⁴¹, és az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvényhez, továbbá az 1990-es Polgári Törvénykönyv módosításához - lehet kötni. (Kucsera 2006, 7)

A magyar nonprofit szektor kiteljesedése – a jogi és gazdasági szabályozások tekintetében – egy nagyon kedvező, kifejezetten liberális szabályozási környezetben indult meg. Ez megmutatkozott a szervezetek, különösen az alapítványok gyors számbeli növekedésében, de abban is, hogy a nonprofit szervezetek a társadalmi és a kulturális élet fontos, nélkülözhetetlen alkotóelemeivé váltak. Szinte e folyamat kezdetétől jelen voltak, s társadalmi szempontból is egyre nagyobb szerepet játszottak az oktatást, az iskolákat segítő alapítványok.⁴²

Magyarországon - jogrendünk változásával párhuzamosan - az elmúlt két évtized folyamán a civil szervezetek életét irányító, befolyásoló jogszabályi környezet folyamatosan változott, bővült, de sajnos sokszor inkább csak véletlenszerűen; átgondolt, egységes rendszer kialakítására törekvő stratégiai szemlélet nélkül. A magyar szabályozás egyébként jellemző módon átemelte a számára mintául szolgáló eltérő európai modellek egyes részterületeit, és így egy sajátosan vegyes civil-nonprofit szabályozási környezet alakult ki.

Készült egy viszonylag jól használható egyesülési jogról szóló törvény, ugyanakkor az alapítványok megfelelő szabályozására mind a mai napig nem került sor. Ennek következtében jelent meg az egyetlen magyar precedens-jog, az alapítványi jog, melynek anyaga nem törvénytörvényből és nem jogszabályokból, hanem legfelsőbb bírósági állásfoglalások és döntések százaiból hámozható csak ki. Az sem véletlen, hogy ennek következtében – már-már a jogállamiságot veszélyeztető módon - a joggyakorlat megyei bíróságokként eltérővé vált. A Legfelsőbb Bíróságnak jogegységi döntések tucatjaival kellett rendet tennie az egymásnak ellentmondó bírói döntések

⁴¹ A Polgári Törvénykönyv 1987-es Novellájával (1987. évi 11. sz. törvényerejű rendelet)

⁴² A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatai alapján.

dzsungelében.⁴³ A közhasznú szervezetekről szóló törvény a maga kazuisztikájával, bürokratikus rendelkezéseivel tovább nehezítette a civil szféra mindennapi életét.

A megalkotott jogszabályok sokszor eredeti céljukkal éppen ellentétes hatást értek el, és sok területen inkább gyengítik, szétforgácsolják a szervezeteket és a civil szektort, már jól működő – mondhatni „bevált” intézményeket (közhasznú társaság, közalapítvány) – száműznek illetve neutralizálnak, ahelyett, hogy erősítenék azokat.

II.3. A civil szektor fejlődéstörténete

A magyarországi civil szektor, avagy a civil szféra történetét áttekintve az 1990-1991-es éveket az "alapítási láz" időszakának nevezi a szakirodalom. (Bíró 2002, 23-25; Kucsera 2006, 7) Ekkor igen nagy számban alakultak nonprofit szervezetek. Az alapítvány volt az a szervezeti forma, amely - az akkori szabályozásoknak köszönhetően - igen kedvező lehetőségeket biztosított a civilként tevékenykedni akaró személyeknek, közösségeknek, így az alapítványok száma ugrásszerű növekedésnek indult. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy bár alapítványokat 1987-től lehet alapítani, csak 1989-től veszik őket a bíróságok nyilvántartásba. Elmondható, hogy nemcsak magánszemélyek, illetve cégek, hanem az állam - valamint az önkormányzatok - is leginkább ezt a formát választották a közfeladatok társadalmasítására (ez utóbbi kör azután a közalapítványi szféra alapját fogja képezni). A kialakult támogatási rendszer kedvezett az alapítványok számára, hiszen az adományozók csak az alapítványok számára nyújtott támogatásokat 100%-ban írhatták le adójukból.

A hazai civil szervezeti világ kialakulása második szakaszának tekinthető az 1991-től 1994-ig terjedő időszak, amely szakaszban már jóval szigorúbbá vált a jogi-pénzügyi szabályozási rendszer. (Bíró Endre 2003, 24-25) Az új szabályozás szerint a természetbeni adományok után járó adókedvezmények elvesztek, továbbá a társasági adót kiterjesztették a nonprofit szervezetekre is, és ekkor már csak 50%-ra korlátozták az alapítványok részére nyújtott támogatások után járó adókedvezmény mértékét. Ebben az időszakban az 1993. évi XCII. törvény alapján három új, Magyarországon addig nem létező nonprofit szervezeti forma került bele a Polgári Törvénykönyvbe, a

⁴³ Azt pedig, hogy ez milyen felemás eredménnyel sikerült, jól szemlélteti a Függelékben közölt 2/2007. KPJD, mely egy alig két évvel korábbi jogegységi döntést helyezett hatályon kívül.

közalapítvány, a köztestület és a közhasznú társaság (Kht), ezzel is tovább színesítve a hazai civil társadalmat.

A harmadik szakaszként tartja számon a szakirodalom az 1995-1997 között történeteket. Ebben az időszakban az Országgyűlés ismét változtatott a civil szektorra vonatkozó törvényeken, és ez a módosítás döntően ismét a szigorítás irányába mutatott. Az alapítványoknak nyújtott támogatások után igénybe vehető adókedvezmény mértéke 30%-ra csökkent, bár a közalapítványoknak nyújtott vállalati adományok teljes összege leírhatóvá vált az adóalapból. (Bíró Endre 25-27) Ezen időszak jelentős eseménye volt a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény megalkotása, mellyel a szervezetek közhasznú tevékenysége vált a szabályozás alapjává. Az 1997-es évben – az 1996. évi CXXVI. törvény értelmében - megvalósult az állampolgárok rendelkezési lehetősége személyi jövedelemadójuk egy százalékával kapcsolatban.

A negyedik szakasznak az 1998-tól 2002-ig tartó időszak tekinthető, amely jelentős változásokat az utóbbi bő két esztendőben hozott a civil szféra számára. A Miniszterelnöki Hivatalban - a már 1998 óta működő szakmai stábot kibővítve - társadalmi kapcsolatokért felelős hivatal jött létre. (Bíró Endre 2003. 27-28) A 2001. év jogszabály-módosításai - a 2001. évi CVI., és a 2001. évi CXIV. törvény olyan, a gyakorlati tapasztalatból származó problémákra reagáltak, mint az alapítói jogkör kérdése, illetve az úgynevezett "egy százalékos törvény" liberalizálása (ekkoról a közhasznú szervezetek esetében már nem kell hároméves működés a kedvezményezettség eléréséhez). A 2003. évi L. törvény megalkotásával és elfogadásával az Országgyűlés elismerte, hogy szükségszerűvé vált a társadalmi szervezetek támogatásának biztosítása, így ezen okból a civil szervezetek számára átlátható, a mindenkor párt-, és kormányzati politikától lehetőség szerint leginkább mentes forrás biztosítása érdekében létrehívta a Nemzeti Civil Alapprogramot (NCA).

Az Alapprogram létezésének-működésének célja – a törvény preambuluma szerint - a civil társadalom erősítése, a civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának elősegítése, a kormányzat és a civil társadalom közötti partneri viszony kialakítása, és munkamegosztás előmozdítása az állami, valamint az önkormányzati közfeladatok hatékonyabb ellátása érdekében, továbbá feladata az, hogy a Magyarországon bírósági nyilvántartásba vett - nem állami és önkormányzati alapítású - civil szervezetek tevékenységéhez központi költségvetési támogatást biztosítson. (NCA.tv. Preambuluma)

A nonprofit szervezetek gazdasági mutatói dinamikusán nőtték az elmúlt években, hiszen a szektor bevétele 1993 és 2003 között meghatszorozódott. Míg korábban a hazai nonprofit szektor forrásainak növekménye egyértelműen az alaptevékenységből származó bevételek emelkedésének volt betudható, addig a harmadik évezred elején az állami (és önkormányzati) támogatások növekedése vette át a vezető szerepet, az alaptevékenységből származó bevételek csökkenése mellett. (NCA.tv. miniszteri indokolása, 1)

2006 egy újabb mérőföldkő a civil társadalom fejlődésében. Sajnos, korántsem egyértelműen pozitív mérőföldkő. Az államháztartási rendszer megújítása keretében, s a közpénzek felhasználásának hatékonyabbá tétele érdekében új közalapítványok létrehozását lehetetlenné tették, a még működő több mint másfélezer közalapítványra vonatkozó szabályozást a Ptk-ból törölték. Szinte már a jogállamiságot veszélyeztető helyzet állt elő azzal, hogy több mint másfélezer közalapítványra, mint jogi személyre vonatkozó, a működésüket, gazdálkodásukat és megszűnésüket érintő alapvető rendelkezések nem a Polgári Törvénykönyvben, hanem az államháztartásról szóló törvényt módosító törvény egy paragrafusában, annak hat bekezdésében nyertek elhelyezést⁴⁴. Nem volt igazán jó hír a civil szférának, hogy közhasznú társaságot már csak 2007. júliusáig lehet alapítani. 2009 nyarán pedig a kht. eltűnik a hazai civil palettáról. Igaz, a Gt. módosításával többféle gazdasági társaság is működhet nonprofit jelleggel.

A XX. század végétől Magyarországon is egyre inkább előtérbe került és kiteljesedett a civil szféra, fel- és elismerték a civil társadalom pótolhatatlan szerepét. Ugyanakkor – részben a szektor jellegéből és szabályozásából fakadó diszfunkciók megjelenése, részben a mindenkor kormányzatok nonprofit szektorral kapcsolatos ambivalens magatartása következtében – egy ad hoc jellegű, törekedés és főként a gazdasági szabályozások területén egy „lereagáló” attitűdű törvényhozói magatartás és mechanizmus formálódott ki a nonprofit szektor szabályozása területén. Ennek egyik ékes bizonyítéka, hogy több mint tíz év óta várat magára egy átfogó (a jogi és gazdasági szabályozásokat harmonizáló), valódi nonprofit törvény megalkotása.

⁴⁴ 2006. évi LXV. törvény 1.§. (1)-(6). bekezdés.

II.4. A civil Magyarország és az Európai Unió

A nemzetközi és a közösségi jogban is kiemelt védelmet élvez az egyesülési és szólásszabadság⁴⁵, ami a civil szervezetek létezésének alapja, és amelynek kiteljesedéséhez nélkülözhetetlen a civil szervezetek léte. A szólásszabadság és az ebből következő egyesülési szabadság védelmét számos nemzetközi dokumentum rögzíti, melynek Magyarország is részese, így elsősorban az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948) és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezménye (1966). Ez utóbbi – szemben az Egyetemes Nyilatkozattal – 135 ország által ratifikált kötelező érvényű, többoldalú szerződés.

Felmerül a kérdés, miért és milyen jogszabályokat alkosson az állam egy erős, életképes és független civil nonprofit szektor érdekében Magyarországon? A Világbank Kézikönyve⁴⁶ szerint legalább hat fő érv szól amellett, hogy egy társadalomnak érdekében áll a civil nonprofit szektor létének és megerősödésének támogatása:

- az egyesülési és szólásszabadság megvalósítása,
- a pluralizmus és a tolerancia ösztönzése,
- a társadalmi stabilitás és a joguralom erősítése,
- a hatékonyság,
- a közszféra és a piaci szféra hiányosságaira adott válasz, és
- a piacgazdaság előmozdítása. (World Bank 2000, 10)

A civil nonprofit szektor ezen funkcióit a vezető nemzetközi és multilaterális szervezetek, mint az ENSZ, a Világbank, az Európa Tanács vagy az Európai Unió egy sor dokumentumban elismerik. Ezek közül is kiemelésre érdemes az ENSZ nemrég elfogadott jelentése az ENSZ és a civil társadalom kapcsolatáról.

Mindemellett Magyarország számára az Európa Tanács tagjaként a legfontosabb vonatkozó kötelező érvényű szerződés az Európai Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről (1950), melyet hazánk 1993-ban hirdetett ki. Ennek az egyezménynek a 10. szakasza a szólásszabadságot, a 11. szakasza pedig az egyesülési szabadságot rögzíti; emellett létrehozta az Európai Emberi Jogok Bíróságát,

⁴⁵ A disszertáció jelen fejezete hangsúlyozottan az alapítványok társadalmi beágyazottságával, társadalomtudományi megközelítésével foglalkozik. Az ún. állampolgári szabadságjogok, a Római Szerződés (és a ráépülő módosítások) vonatkozó passzusai külön dolgozatok tárgyát képezhetik.

⁴⁶ World Bank's Handbook on Good Practices for Laws Relating to Non-Governmental Organizations

mely az egyezményben rögzített jogok érvényre juttatására felállított nemzetközi testület.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága 1995. szeptemberében a Vogt kontra Németország ügyben hozott – sokszor hivatkozott - korszakos jelentőségű döntésében⁴⁷ mutatott rá arra, hogy egy demokratikus államnak fontos kritériuma a személyes vélemény védelme, a gyülekezés és egyesülés szabadsága. (Berger 1999, 506-509) Az Emberi Jogok Európai Bírósága ezen ítéletével kimondta az egyesülési szabadság gyakorlásába való beavatkozás tilalmát.

Magyarország 2004 májusa óta az Európai Unió teljes jogú tagállama, és ennek a ténynek a hatása témánk szempontjából sem mellékes. Egy meglehetősen hosszú csatlakozási – és jogharmonizációs – folyamat végére került pont 2004. május elsején⁴⁸.

A Magyar Köztársaság, mint modern, demokratikus jogállam és az Európai Unió tagja, elismeri a civil társadalomnak és szervezeteinek kiemelkedő szerepét a demokrácia kiteljesedésében és a társadalmi jólét megteremtésében. (Bullain 2004, 12)

Különösen fontos, hogy a kormány és a törvényhozók a civil társadalom szervezeteire vonatkozó jogszabályokat a jogállamiságra és az Európai Unióhoz való csatlakozásra tekintettel vizsgálják felül, és az indokolt reformokat indítsák el. (Bullain 2004, 12)

Azonban még az Európai Unió sem határozta meg azokat a követelményeket, melyek a civil társadalom jogi szabályozásának - különös tekintettel a csatlakozó államok jogharmonizációs kötelezettségére - megkerülhetetlen elemeit jelentenék.

Az Európai Unióban a nem-kormányzati szervek⁴⁹ képviselőtét a döntéshozatal folyamatában hagyományosan a Gazdasági és Szociális Bizottság (GSzB) látja el, amelynek működése, tevékenysége a Római Szerződésnek a társadalmi párbeszédéről szóló passzusán alapul.

Mind az Európai Unió 1993-as Maastrichti Szerződéshez, mind pedig az 1997-es Amsterdami Szerződéshez csatolt nyilatkozatok több ízben is utaltak a civil szervezetek szerepére, valamint a velük folytatott párbeszéd fokozódó jelentőségére. Külön is kiemelendő a Maastrichti Szerződéséhez csatolt 23. számú Nyilatkozat a jótékonyági szervezetekkel való együttműködésről, és az Amszterdami Szerződéshez csatolt 38.

⁴⁷ Az ítélet teljes szövege a Függelékben olvasható.

⁴⁸ Lásd bővebben: Sipos László: Jogharmonizáció az uniós joganyaggal (In: Európa és a magyar közigazgatás, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1999. 167-176. oldal; valamint Ügyészek Lapja, 1999/4. 37-48. oldal)

⁴⁹ Közkeletű angol rövidítéssel: NGO-k.

számú nyilatkozat az önkéntes szervezetek tevékenységeiről⁵⁰; valamint az EU Fehér könyve az európai kormányzásról. Az Unió szerződésekbe (illetőleg nyilatkozatokba) foglalt alapelvei – az ún. elsődleges jog – ma még a joggyakorlatban nem érezhetők oly erősen, mint a másodlagos jogforrások, a tárgyi és személyi hatállyal bíró rendeletek.⁵¹

Végül, az Európai Unió készülő Alkotmánya, az unió demokratikus életét tárgyaló VI. fejezetében külön szakaszban foglalkozik a részvételi demokrácia alapelveivel⁵², valamint a szociális partnerek, köztük a civil szervezetek és az Európai Unió közötti dialógussal⁵³. (Bullain 2004, 13-14)

A civil szervezetekkel kapcsolatos kérdések az ezredfordulótól egyre nagyobb figyelmet kaptak az Európai Unióban. 2000. elején az Európai Bizottságban (EB) - a Bizottság Főtitkárságának koordinálásával – egy a konzultáció rendszeréről és a civil szervezeteknek nyújtott támogatások rendjéről szóló vitairat született, majd 2001 júliusában az Európai Bizottság - az európai kormányzásról szóló Fehér Könyvében – már az állampolgárokkal és társadalmi szervezeteikkel történő kapcsolat szorosabbra fűzéséről szólt. Ennek hatása, a párbeszédkészség érződött a Nizzai Szerződés vonatkozó passzusain, továbbá a Konvent társadalmi és szakmai párbeszédfórumainak működésén is, ugyanakkor az EU társadalmi párbeszédképességének elégtelen mivolta mutatkozott meg az Alkotmányos Szerződés tervezetével kapcsolatos sorozatos kudarcában. (Bíró Endre 2003, 8-21; Kucsera 9-10)

„A demokratikus intézményeknek és az állampolgárok képviselőinek mind a tagállamok, mind az Európai Unió szintjén módjukban áll és kötelességük megpróbálni kapcsolatot teremteni Európa és annak polgárai között. Ez a hatékonyabb és megfelelőbb politikák alapfeltétele.” – fogalmaz az Európai Unió Fehér könyve. (Európai Közösség Bizottságának közleménye 2002. 3)

A Fehér Könyv több változtatást is javasolt.⁵⁴ A legfontosabbakat az alábbiak szerint rögzíthetjük:

- Az Uniónak meg kell újítania a közösségi módszert: új, nem „fentről lefelé” történő megközelítésmód alkalmazásával és politikai eszköztárának hatékonyabb, nem jogalkotási eszközökkel történő kiegészítésével.

⁵⁰ Az Európai Közösség Bizottságának (Brüsszel) 1997. június 6-i Közleménye az önkéntes szervezetek és alapítványok szerepének erősítéséről Európában (Teljes szövegét közli: Sz. Tóth János 2001)

⁵¹ Így van ez annak ellenére, hogy keresetet lehet rájuk alapítani.

⁵² Az Európai Unió Alkotmánya VI. cím 46. szakasz.

⁵³ Az Európai Unió Alkotmánya VI. cím 47. szakasz.

⁵⁴ Itt is megjegyzendő, hogy a hivatkozott Fehér Könyv nem jogforrás, arra keresetet alapítani nem lehet. Ám mint javaslat - feladatokat és irányokat kijelölő dokumentum - elemzésre feltétlenül érdemes.

- Nagyobb arányú részvételre és nyitottságra van szükség. Függetlenül attól, hol és hogyan készítik elő és alkalmazzák az EU-politikát, a módszernek nyitottabbnak, könnyebben kivihetőnek és érthetőbbnek kell lennie.

A Fehér Könyv a Bizottságra is több feladatot ró. A Bizottságnak naprakész, online információt kell szolgáltatnia a politika előkészítéséről a döntéshozatal minden szakaszában, rendszeresebb párbeszédet kell kialakítania a regionális és helyi kormányzatok képviselőivel a nemzeti és az európai civil szervezeteken keresztül a politika kialakításának korai szakaszában. A Bizottság rugalmasabbá kell hogy tegye a közösségi jogszabályok megvalósítását a regionális és helyi feltételek figyelembe vételével, ki kell alakítania és közzé kell tennie az EU-politikáról folytatott konzultáció minimális normáit.

A Bizottság a minimális normákon túlmenően az egyes kiválasztott területeken partnerségi megállapodásokat hoz létre, amelyekben kötelezettséget vállal további konzultációk folytatására, amennyiben a konzultációban részt vevő szervezetek még több garanciát adnak a nyitottságra és a reprezentativitásra.

Kíváncsúnak és szükségesnek tartja a Fehér Könyv a szorosabb együttműködést a regionális és a helyi kormányzatok, valamint a civil társadalom között. Ennek megvalósulásáért azonban már a tagállamok viselik az elsődleges felelősséget. (Európai Unió, 2002. - A civil nonprofit szektort érintő részek)

A magyarországi civil szervezetek egy csoportja pedig „Magyarország jövője elválaszthatatlan az Európai Unió jövőjétől” címmel állásfoglalást készített és hozott nyilvánosságra az Európai Bizottság Fehér Könyv az európai kormányzásról című dokumentumáról. Az állásfoglalás egy 2002. március 19-én Budapesten tartott nagyszabású, nyílt tanácskozáson készült.

A konzultációs folyamatban részt vevő magyarországi civil szervezetek álláspontját a következőképpen összegezhetjük:

1. A magyarországi civil szervezetek üdvözlik azt a lehetőséget, hogy unióbeli partnereikkel egyenlő alapon véleményt mondhatnak az Európai Bizottság Fehér Könyv az európai kormányzásról című dokumentumáról, és részt vehetnek a tartalmáról folytatott nyílt vitában.

2. A dokumentum és a napjainkban Európa jövőjéről folytatott vita egyik fontos feladata az, hogy tisztázza: milyen irányban fejlődjön az újabb bővítés küszöbén álló Európai Unió, milyen legyen az európai integráció jövője.

3. Azt a megközelítést támogatják, amely szerint az Európai Unió további demokratizálásához elengedhetetlen feltétel az állampolgárokkal folytatott folyamatos és érdemi párbeszéd. Ebben a civil szervezetek nélkülözhetetlen szerepet játszanak.

4. Különös jelentőséggel bír ez a párbeszéd az EU-ba felvételüket kérő országok esetében, ahol a civil szervezetek fontos szerepet játszanak a társadalmi folyamatok alakításában, a demokrácia megerősítésében. Ezzel párhuzamosan aktívan közreműködnek az európai integrációval kapcsolatos információk széles körű terjesztésében és a társadalom felkészítésében. Ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy az európai integráció jövőjéről jelenleg is folyó vita nem akadályozhatja az Európai Unió 2004-re tervezett kibővítését.

5. A jó kormányzást meghatározó öt alapelvvel: nyíltság, részvétel, elszámoltathatóság, hatékonyság és koherencia egyetértünk, azonban a jelenlegi uniós gyakorlat alapján úgy látjuk, jelentős erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy mindez ne csak politikai szándék maradjon, hanem a gyakorlatot is jellemezze.

6. A részvétel elvének gyakorlása többek között azt jelenti, hogy a civil szervezetek rendszeresen véleményt nyilváníthatnak, javaslatokat tehetnek az Európai Uniót érintő kérdésekről. Ezért a magyarországi civil szervezetek fontosnak tartják a konzultációk rendszerének, eljárás módjának 2002 végéig történő újraszabályozását, mely megerősíti az Európai Bizottság együttműködési készségét, és meghatározza a folyamat valamennyi szereplőjének lehetőségeit és felelősségét.

7. Ugyanakkor nem tartják szükségesnek, hogy az Európai Bizottság és a civil szervezetek közötti kapcsolatokat ún. akkreditációs rendszer bevezetésével szabályozzák. Az együttműködés formái legyenek rugalmasak, és abban az európai szinten működő civil ernyő-szervezetek mellett kapjanak helyet a nemzeti szinten működő reprezentatív civil szervezetek, struktúrák is.

8. A civil szervezetekkel való együttműködés számos sajátos vonással rendelkezik. Az Európai Bizottságtól az állásfoglalás azt várja, hogy tartsa tiszteletben a civil szervezetek önállóságát, sokszínűségét, és a kapcsolattartásban vegye figyelembe ezen szervezetek belső demokráciáját, törvénytiszteletét és átláthatóságukat.

9. A civil véleménynyilvánítás fontos alaptétele a megfelelő tájékozottság. Ezért azt várják az Európai Bizottságtól, hogy (a) dokumentumai nyilvánosak legyenek, azokhoz korlátozás nélkül lehessen hozzáférni.

10. A magyarországi civil szervezeteknek fontos, hogy a jó kormányzás öt alapelve⁵⁵ különböző szinteken, így a magyar gyakorlatban is következetesen érvényesüljön. Az európai színvonalú kormányzásnak ugyanis a demokratikus hatalomgyakorlás felel meg. A Fehér Könyvben megfogalmazott alapelvek alkalmazása jelentős mértékben segíti a magyarországi civil társadalom fejlődését is.

11. Az állásfoglalás üdvözli, hogy a Fehér Könyvben megfogalmazottakkal összhangban a Konvent és az ahhoz kapcsolódó Fórum munkájába a magyarországi civil szervezetek is bekapcsolódhatnak. A lehetőséggel élni kívánnak. Ennek jegyében nemzeti szinten "Civil Fórum az európai integrációért" elnevezéssel nyitott hálózatot hoznak létre, melynek munkájában minden érdeklődő magyarországi civil szervezet részt vehet. Az integrációs törekvéseket a közeljövőben Brüsszelben megnyíló magyar civil iroda is segíti. Mindezzel is kifejezésre kívánjuk juttatni, hogy az európai integráció ügye nemcsak a kormányoké, politikusoké és szakértőké, hanem az egész magyar társadalomé.

12. Javaslatként fejti ki az állásfoglalás, hogy kerüljön sor a civil szervezetek szervezett módon történő bevonására az EU Elnökségek munkájába és a Kormányközi Konferencia előkészítésébe.

13. Támogatják, hogy az EU Alapvető Jogok Chartája legyen jogilag kötelező érvényű, és szorgalmazzák, hogy az abban foglaltakat a magyar Országgyűlés fogadja el. (Márkus Eszter 2002, 14-15.)

Az Európai Unió 2001. decemberi csúcstalálkozóján fogadták el az ún. Laekeni Nyilatkozatot, amely rendelkezett a Konvent és az ahhoz kapcsolódó Fórum létrehozásáról. A Konvent célja annak az intézkedéssorozatnak a kimunkálása, amely lehetővé teszi, hogy az új tagokkal kibővült Európai Unió eredményesebben és "állampolgáribb" módon működhessen. A Konvent munkáját segíti a Fórum, amelynek alapvető célja a civil társadalom véleményének és javaslatainak továbbítása a Konvent tagjaihoz. A Fórum a 2002. február 28-i megalakulást követően azonnal szorgalmazni kezdte, hogy a civil szervezetek pedig javaslatokkal és állásfoglalásokkal „bombázzák” a Konventet.

A magyarországi civil szervezetek Európai Uniós jelenlétének szervezése - ma még jórészt intézményesültség és jogszabályi legitimáció nélkül, mintegy "mozgalmi

⁵⁵ Lásd az 5. pontot.

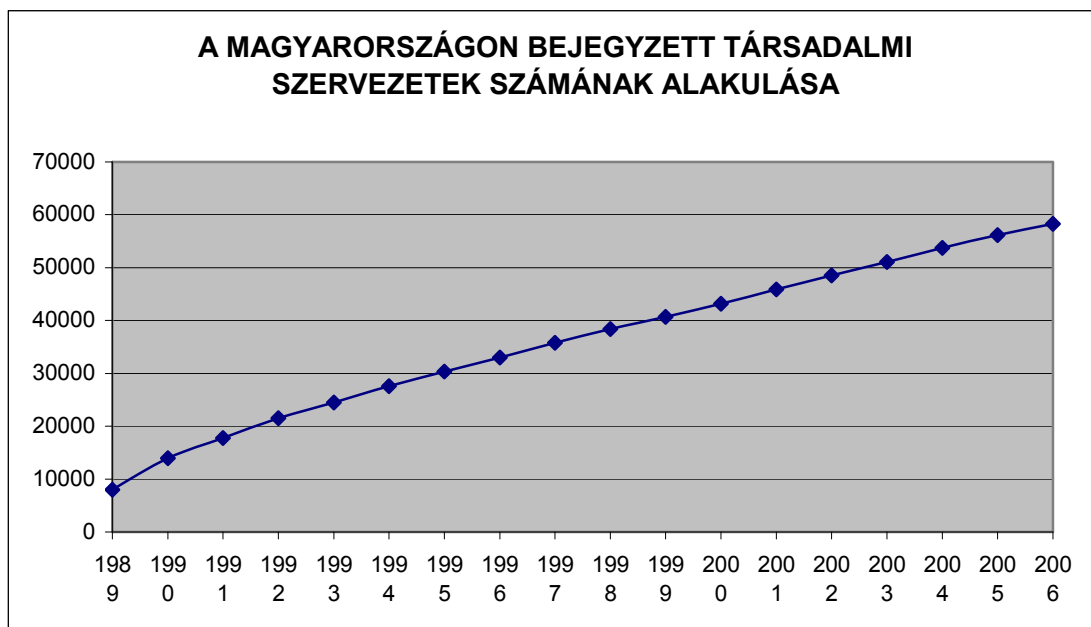
alapokon" kezdődött meg. Ennek egyik állomásaként a 2002. áprilisában megalakult "Civil Fórum az Európai Integrációért" összefogás elhatározta az azóta már megvalósult brüsszeli magyar civil iroda felállítását.

II.5. A magyar nonprofit szervezetek megalakulása

A magyar nonprofit szektor legmeghatározóbb szereplőinek, a társadalmi szervezeteknek és az alapítványoknak (közalapítványoknak) megalakulási adatai szemléletesen mutatják a civil társadalom fejlődését. Vizsgáljuk meg elsőként, hogy az egyesülési jogról szóló törvény hatálybalépése óta hogy alakult Magyarországon a bejegyzett társadalmi szervezetek száma!

Az egyenletesnek tűnő fejlődést mutató grafikon (4. ábra) adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett „Egylet-program” adatbázisaiból (a továbbiakban: Egylet-program) állítottuk össze⁵⁶. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben az 1. sz. táblázat tartalmazza.)

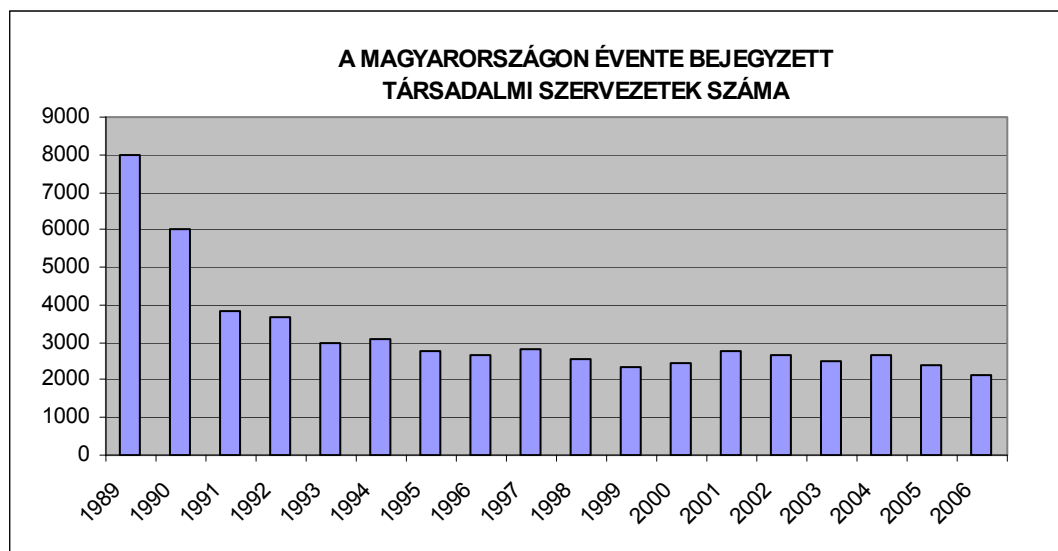
4. ábra

⁵⁶ Mint arra már a Bevezetésben utaltunk, a KSH adatok, táblázatok csupán az egyes civil szervezetek önkéntes bevallásain alapulnak, s ily módon szervezetek ezrei nem is szerepelnek benne.

Pontosabb képet alkothatunk - és további érdekes következtetésekre juthatunk -, ha megvizsgáljuk, hogyan alakult 1989. óta az évente bejegyzett társadalmi szervezetek száma.⁵⁷ (A pontos adatokat a Táblázatok című részben, a 2. számú táblázat tartalmazza.)

5. ábra

Láthatjuk, hogy a kezdeti nagy egyesület-alapítási láz a kilencvenes évektől folyamatosan alábbhagyott, az ezredforduló után már az új alapítások száma szignifikánsan csökken. Ez még akkor is így van, ha figyelembe vesszük, hogy az 1989-90-ben bejegyzett egyesületek túlnyomó többsége már korábban is létezett, csak most kérte (mert most kérhette) bírósági nyilvántartásba vételét. Fontos rögzíteni, hogy 2006. november végéig 12567 társadalmi szervezet már meg is szűnt⁵⁸.

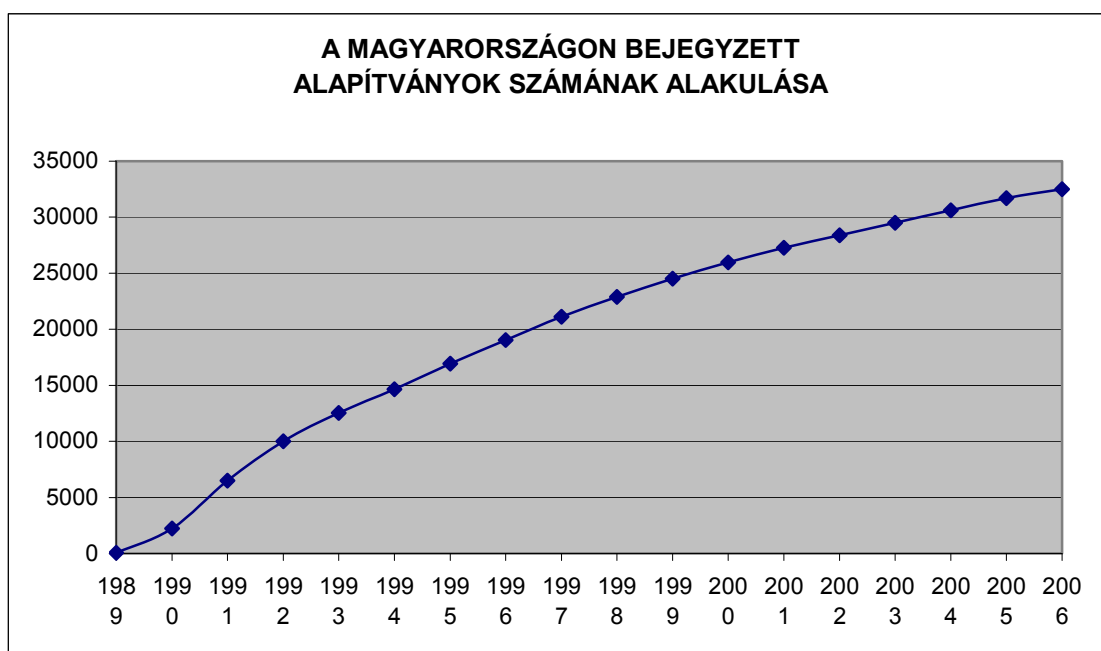
Kutatási témánk szempontjából különösen érdekes a magyarországi alapítványok számának alakulása.⁵⁹ Az alapítványok fejlődése e vonaldiagram szerint folyamatosnak látszik. Ezt szemlélteti a 6. ábra. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 3. számú táblázat tartalmazza.)

⁵⁷ Az Egylet-program adatbázisai alapján.

⁵⁸ Az Egylet-program adatbázisai alapján.

⁵⁹ Az Egylet-program adatbázisai alapján.

6. ábra

A Magyarországon évente bejegyzett alapítványok számának alakulását a 7. ábra szemlélteti.

7. ábra

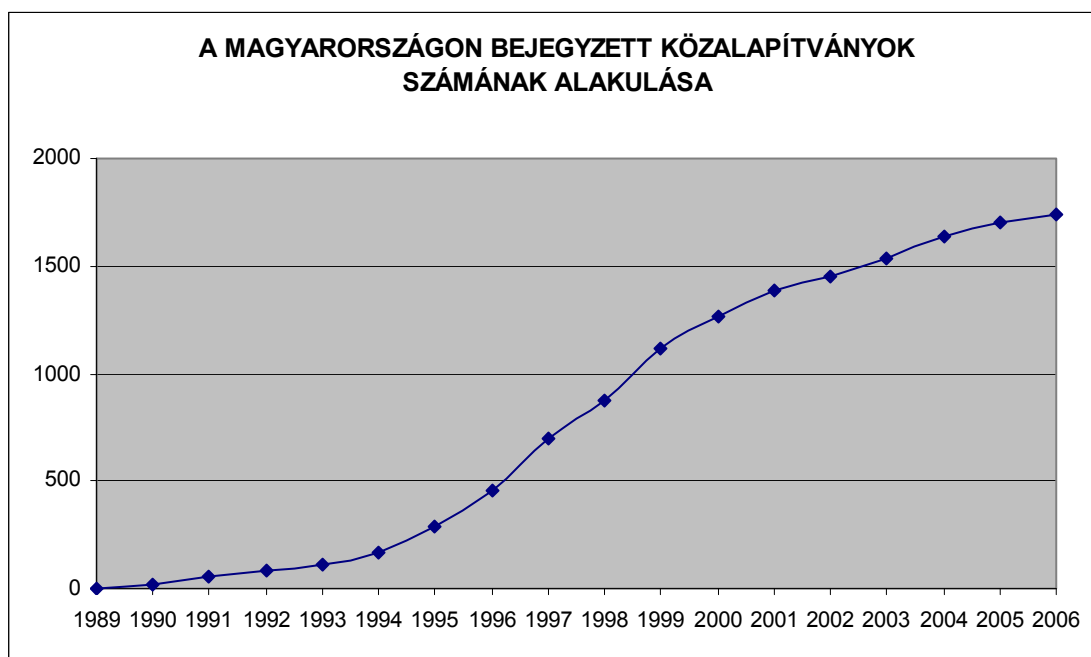

Az egyesületekkel szemben az alapítványok esetében csakis új alapításokról beszélhetünk, hiszen csupán a nyolcvanas évek legvégétől lehetett - tartós és közérdekű célra – alapítványt létrehozni. Láthatjuk, hogy a kezdeti nagy „alapítási láz” (Kucsera 2006, 7) a kilencvenes évek második felétől folyamatosan alábbhagyott, az ezredforduló

után az új alapítások száma évi ezer körül stabilizálódott. 2006. november végéig pedig már meg is szűnt 5420 alapítvány⁶⁰. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben az 4. számú táblázat tartalmazza.)

A bejegyzett közalapítványok száma az alábbiak szerint alakult.⁶¹ (Lásd a 8. ábrát) (A közalapítványok számának növekedésére vonatkozó pontos adatokat a Táblázatok című részben az 5. számú táblázat tartalmazza.)

8. ábra

A Magyarországon évente⁶² bejegyzett közalapítványok számának alakulását⁶³ a 9. ábra szemlélteti. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 6. számú táblázat tartalmazza.)

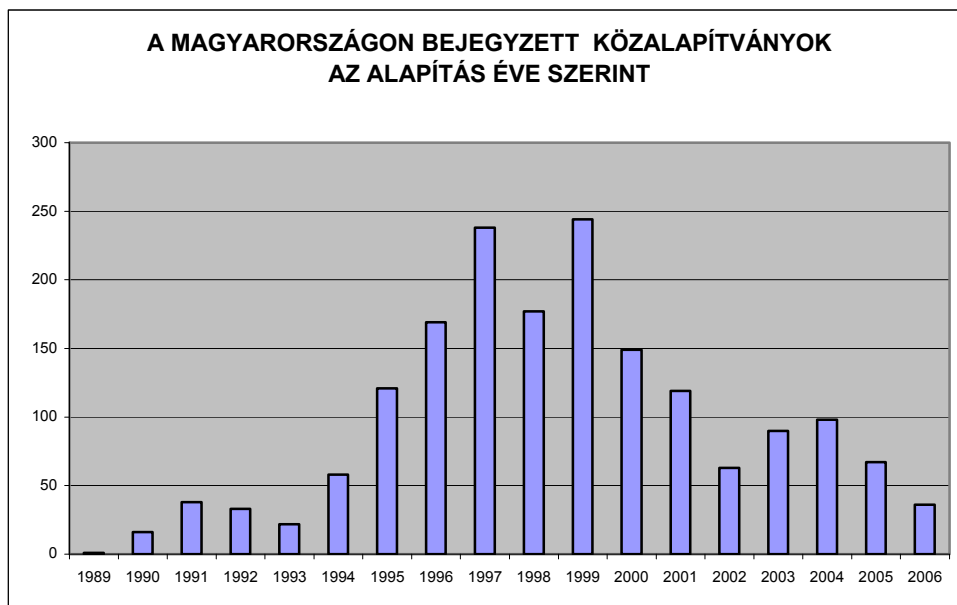
⁶⁰ Az Egylet-program adatbázisai alapján.

⁶¹ Az Egylet-program adatbázisai alapján.

⁶² Az 1994. előttiak csak később alakultak át közalapítvánnyá.

⁶³ Az Egylet-program adatbázisai alapján.

9. ábra

Az 1994-től alapítható - közfeladatokat ellátó - közalapítványok esetében is szignifikáns, hogy az 1997-1999 közötti alapítási „boom” után a közalapítvány-alapítás üteme már lényegesen csökkent. A 2006. augusztus végén hatályba lépett, az államháztartásról szóló törvényt (Áht.) módosító 2006. évi LXV. törvény rendelkezéseinek megfelelően pedig véglegesen meg is szűnt.

II. 6. A nonprofit szervezetek bevételei

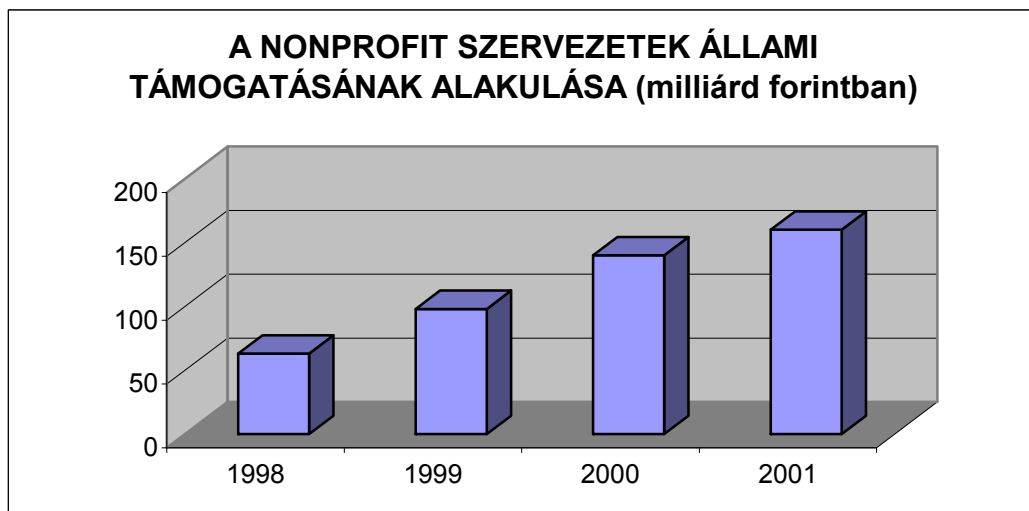
A nonprofit szervezetek éves bevétele az ezredfordulón már 495,5 milliárd forint volt. Azoknak a szervezeteknek a száma, amelyek évente 5 millió forintot meghaladó összeggel gazdálkodnak 7690 (16,3%), összesített forrásaik nagysága pedig 463,5 milliárd forint volt. Ez a teljes bevétel 93,6%-a. (Kahulits 2002, 17)

A fővárosban működő szervezetek a szektor bevételeinek 62,9%-ával (311,30 milliárd forint), míg a községben dolgozó civilek mindössze a források 6,4%-a (31,9 milliárd forint) fölött rendelkezhetnek. Ez az arány jól mutat rá a különböző települési formák közötti erőkülönbségekre. (Kahulits 2002, 17-18)

A nonprofit szektor bevétele már jócskán meghaladja az 500 milliárdot⁶⁴, amely összeggel ez a szektor a nemzeti jövedelem 0,6%-át képes előállítani. (Kahulits 2002, 18)

Ezek a korántsem csekély bevételek jelentős részben állami támogatásból származnak. Ennek alakulását mutatja a következő oszlopdiagram (10. ábra):

10. ábra

A központi költségvetés a nonprofit szférának egyre nagyobb összeget enged át, amely pályázati úton történő támogatás mellett tartalmazza a kötelező normatívákat is (oktatási feladatok, időskorúakról gondoskodás, a szociális háló foltozgatása, stb.). Ez a támogatás.⁶⁵ 1998-ban még csak 63 milliárd, 1999-ben 98 milliárd, 2000-ben 140 milliárd, 2001-ben pedig már 160 milliárd forint volt. (Kahulits 2002, 18)

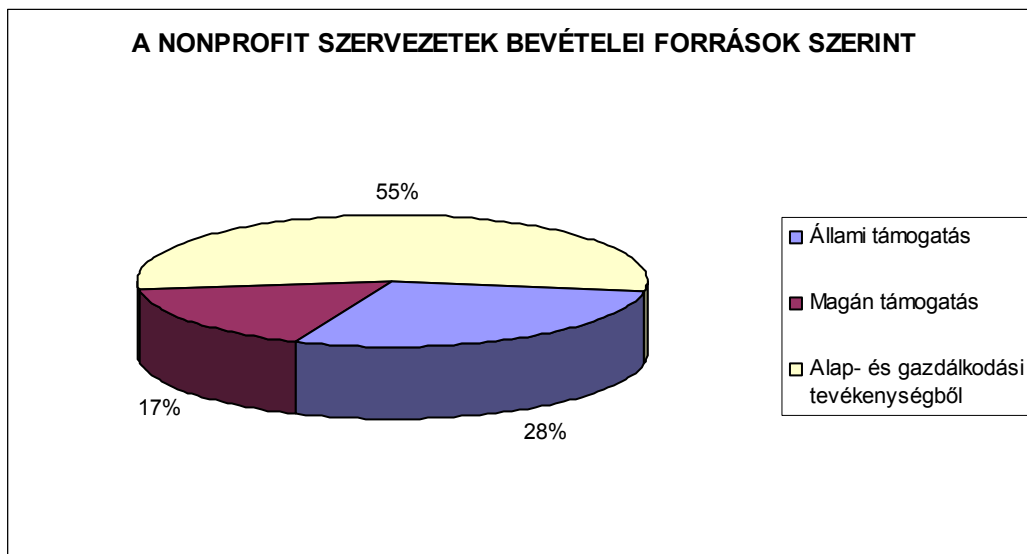
Látszólag ezek az összegek dinamikusán növekedtek, de a szektor saját bevételeinek növekedése miatt, érdekes módon, éveken át nem mozdult el az összes bevétel 20%-a körüli bővös aránymutatójáról. (A 2000-es pontos adat 28,4% volt.) Az állami támogatás átlagos nagyságát akkor értékelhetjük a legjobban, ha tudjuk, hogy az Európai Unió tagállamokban az állami támogatás aránya meghaladja a 40%-ot. (Kahulits 2002, 18) Az arányokat a következő kördiagram⁶⁶ (11. ábra) szemlélteti.

⁶⁴ Egyes becslések szerint 2006-ban már közel 2000 milliárd forint volt. (NOSZA-projekt)

⁶⁵ Az oszlopdiagramot Kahulits Andrea adatai alapján szerkesztettük.

⁶⁶ A kördiagramot Kahulits Andrea adatai alapján szerkesztettük.

11. ábra

A szektor mintegy ötszáz milliárd forint bevételének több mint fele (egészen pontosan 54,6 %-a) a szektor alap- és gazdálkodási tevékenységből, mintegy harminc százaléka (28,4 %-a) állami támogatásból, míg egy hatoda (pontosan 17,0 %-a) magántámogatásból származott.⁶⁷ (Kahulits 2002, 18)

„Ha az arányokat magyar sajátosságnak tekintjük, akkor gondolhatnánk, hogy minden rendben van. Sajnos ezt mégsem jelenthetjük ki ennyire egyszerűen! A civil szervezetek szinte kivétel nélkül megszenvedik, hogy a pályázati rendszer ciklikus. Tavasszal és ősszel jelennek meg a legnagyobb pályázatok, előttük, közöttük és utánuk szinte semmi. A pályázatok között csak egyetlen egy – az Országgyűlés Társadalmi Szervezetek Bizottságának pályázata – ad támogatást a működési kiadások fedezetére, minden más kiírás programok végrehajtásához kötődik. Pedig a programok között is kell működni, a rezsit és a béreket finanszírozni.” - állapítja meg hézagpótló tanulmányában Kahulits Andrea. (Kahulits 2002, 18-19)

⁶⁷ Az eredeti forrásban (Kahulits 2002, 18) tévesen 55,5% szerepel, a helyesbítést az adatok elemzése után végeztük el.

Összességében megállapítható, hogy

- a magyar nonprofit szektor - és benne az alapítványok világa - egy megszakított fejlődés és egy részlegesen szervesnek mondható intézményesülés után született újjá;
- a nonprofit szervezetek, elsősorban az egyesületek, majd az alapítványok nem a rendszerváltozás következményeként jöttek létre, hanem azok előkészítői voltak;
- Magyarországon a valódi piaci és a nonprofit szektor csaknem egy időben, egymást feltételezve alakult és fejlődött.

A nonprofit szektor magyar modellje – ahogyan arra Bartal Anna Mária is rámutatott – nem egy tudatos koncepció alapján alakult ki, hanem sokkal inkább a kormányzati politikákat befolyásoló különböző politikai és szakértői csoportok befolyását tükrözte (Bartal 2005, 212-213)

A hazai civil szervezeteknek, alapítványoknak és egyesületeknek jelenleg kettős történelmi tehertétel, hogy a magyar (polgári) társadalom európai mércével mérve kevésbé fejlett mivoltának, és a globalizált jelzővel oly gyakran illetett világtársadalomnak az igényei, illetőleg elvárásai mellett „önszervező létmódjukban” kell(ene) megfelelni a kor kihívásainak. (Kucsera, 2006. 7-10) Ez pedig a nem mindig civilbarát jogi környezettel és a meglehetősen szűkös anyagi háttérrel nem kis feladat. Mondhatjuk, igazi kihívás.

III. AZ ALAPÍTVÁNY

III.1. Az alapítvány mint sajátos jogintézmény

Az alapítványok, illetőleg az e fogalomnak többé-kevésbé megfelelő rokonintézmények az egyetemes jogtörténetben több ezer éves múltra tekinthetnek vissza. Jogtörténeti előképei egészen a Folyóköz (Mezopotámia) társadalmainak jogrendszereiig, az i. e. II. évezredig visszavetíthetők. Az első ismert közalapítványok Mezopotámiában működtek, ahol ilyen formában (is) történt gondoskodás az árvákról.⁶⁸ (Haupt 1879, 31-34)

Az alapítvány mai formájában is jó kétezer éves jogintézmény. A római jogban *pia causa* (kegyes ok) néven ismerték. (Brósz-Pólay 1996, 177-178) Az alapítvány intézménye nem volt ismeretlen a görög poliszokban sem, de az alapítvány (*pia causa*) jogának valamiféle szabályozására a klasszikus római jogban került sor. A császári törvényhozás rendezte az alapítványoknak a célját. (Horváth 2003, 62).

A teljes kodifikáció azonban már Iustinianus keletrómai császár (I. sz. 527-565) nevéhez kötődik. A római jog tudósai kivétel nélkül egyetértenek abban, hogy amit ma római jognak nevezünk, az tulajdonképpen a iustinianusi jog. (Brósz-Pólay 1989, Földi-Hamza 1996, Zlinszky 1996) Bár a kegyes alapítvány csak a posztklasszikus jogtudomány problémája volt (Horváth 2003, 66), a fennmaradt források szerint mind a polgárok, mind pedig a városi képviselőtestületek /magsztrátusok/ által létrehozott alapítványok fontos társadalmi szerepet tölthettek be. (Földi-Hamza 1996, 234-235) Az európai jogrendszerekben a középkortól a római jogi alapítvány-fogalom vált általánossá.⁶⁹ (Bónis 1972, 67-87)

Magyarországon az alapítványi jog kodifikációs szabályozására 1928-ban tettek kísérletet. A magánjogi törvénykönyv javaslatát /MTJ/ az akkori igazságügyi miniszter 1928. március hó 1. napján terjesztette az Országgyűlés Képviselő Háza elé. Jóllehet az 1931:XXII. tc. a törvényhozási tárgyalásáról rendelkezett, az MTJ-t azonban sosem fogadták törvényként el. (Asztalos és mások 1978, 614-615) Az MTJ. 82.§-a szerint: "Alapítvány akkor jön létre, ha valaki tartós célra úgy rendel vagyontárgyakat, hogy a

⁶⁸ Bővebben: Sipos László: Fejezetek a gyámság és a gyámügy jogtörténetéről. Nyíregyháza, 2004. Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar 8-23.p.

⁶⁹ Ebben kitüntetett szerepe volt a keresztény (katolikus és protestáns) egyházaknak.

vagyontárgyak megfelelő szervezet kezelésében önálló vagyonként az alapítványt, mint személyt illessék."

A II. világháború alatt, s az azt követő hiperinfláció miatt sok közalapítványi vagyon enyészett el, következésképpen ezen közalapítványok működése is lehetetlenné vált. Az alapítványokra vonatkozó kérdések szabályozásáról szóló 1949. évi 2. számú törvényerejű rendelet részletesen taglalta - a fentiekre is tekintettel - az alapítványok megszűnését, megszüntetését, megosztását és egyesítését. Az alapítványok létesítését pedig az alapítvány célja szerint érdekelt miniszter jóváhagyásától tette függővé. Az alapítványok működőképességét azzal kívánta garantálni e törvényerejű rendelet, hogy az alapítvány létesítéséhez legalább tízezer forint volt szükséges, mely annak idején nagyon komoly vagyoni értékhatárt jelentett.

Az első - ténylegesen elfogadott - magyar polgári törvénykönyv az 1959. évi IV. sz. törvény /Ptk./ az alapítvány jogintézményét nem szabályozta. Gyakorlatilag ezzel az alapítvány hosszú-hosszú időre száműzetett a magyar jogéletből. A szocialista magyar polgári jog az alapítvány helyébe egy sajátos, hézagpótló kötelmi jogi intézményt vezetett be: „kötelezettség-vállalás közérdekű célra” néven. A hézagpótló jelleg kétségtől abban nyilvánult meg, hogy az alapítvány „száműzetése” idején e jogintézmény töltötte be a klasszikus „*pia causa*” funkcióját. (Bíró György 2001. 57) A közérdekű célra való kötelezettség-vállalás jogintézménye a kor kiváló polgári jogásza, Kemenes Béla szerint is a szocialista viszonyok kialakulásával függött össze. „A burzsoá jogban hasonló célokat szolgált az alapítvány intézménye, amely bizonyos vagyon jogi önállósítását jelentette meghatározott célra.” – írta. (Kemenes 1979, 279)

Közérdekű kötelezettséget akár magánszemély, akár jogi személy is vállalhatott egyoldalú jogügylettel, ám ez csak közérdekű célra történhetett. A vállalkozás a kötelezett meghatározhatta a célt, a feltételeket, melyek szerint a szolgáltatást a meghatározott célra kell fordítani. Kiköthette, hogy a szolgáltatás nevének feltüntetésével történjék. A vagyoni szolgáltatás leggyakoribb esete az volt, hogy a juttató meghatározott járadék fizetésére vállalt kötelezettséget, de gyakori volt az is, hogy egy bizonyos vagyont bocsátott rendelkezésre, s annak kamataiból történt a juttatás. (Eörsi 1979, 280)

Tény, hogy a kötelezettség-vállalás közérdekű célra jogintézmény jelentősége az alapítványok reaktiválásával napjainkra lecsökkent (Bíró 2001. 57), bár a Ptk. mind a mai napig szabályozza. (Ptk. 593-596. §.)

A magyar jogban több évtizednyi szünet után 1987-től lehet újra alapítványokat létrehozni. A Polgári Törvénykönyv 1987-es Novellája (az 1987. évi 11. sz. törvényerejű rendelet) tette lehetővé újra az alapítvány-rendelést. A Ptk-novella elismerte az alapítvány jogi személyiségét is. Az 1990. évi Ptk-novella kapcsán az alapítványi jog lényeges módosítására került sor, amikor is az alapítványok nyilvántartásba vétele a megyei (és fővárosi) bíróságokhoz került.⁷⁰

Az alapítványi jog szabályozási hiányosságai annak idején a százsámra benyújtott törvényességi óvás és ügyészi fellebbezés folytán hamar napfényre kerültek. A Legfelsőbb Bíróság eseti döntései, közigazgatási kollégiumi állásfoglalásai idővel megfelelő tartalommal töltötték ki a némi eufémizmussal "vázlatosnak" nevezhető törvényi szabályozást.

Az alapítványi jogot mind a mai napig okkal tarthatjuk a magyar jogrendszer egyetlen precedens jogának⁷¹. Más jogterületekkel ellentétben az alapítványi jog nem törvénykönyvekből, hanem néhány legfelsőbb bírósági, közigazgatási kollégiumi állásfoglalásból, jogegységi döntések tucatjaiból, s bírósági határozatok százaiból hámozható ki. A bírósági határozatok pedig sokszor egymásnak ellentmondóak. A bírói gyakorlat által alkotott jog jónéhány kérdésben megyénként eltérő követelmény-rendszert teremtett, olyat, mely már a jogállamiságot veszélyezteti.

Le kell azonban szögezni, hogy a Bírósági Határozatokban (a továbbiakban: BH) és a Közigazgatási Döntvénytárban (KDT) közzétett egyedi legfelsőbb bírósági (és ítéltáblai) döntések tájékoztató, orientáló jellegűek, alkalmazásuk és figyelembevételük a bíróságokra formailag nem kötelező, de a bíróságok eljárásaik során, végzéseikben és ítéleteikben rendre rájuk hivatkoznak. Vitathatatlan az is, hogy - a törvény meglehetősen szűkre szabott szövegén túlmutatóan - a jogalkalmazói gyakorlat számára fontos, normatív jellegű, s jogértelmezési segítséget jelentő megállapításokat tartalmaznak. (V.ö.: Csizmár-Bíró: Nonprofit jogi kézikönyv 1.2.6.1.)

E jogtörténeti (olykor kritikai) elemzés végén alapos okkal állíthatjuk, hogy az alapítványok fejlődése⁷² nem is annyira a jogra, mint inkább a társadalom (illetőleg az állampolgárok) optimizmusára vezethető vissza.

⁷⁰ Említésre érdemes, hogy a megyei bíróságok – két kivétellel – a megyeszékhelyen működnek. A Békés Megyei Bíróság székhelye azonban – történelmi okokból – Gyulán, a Nógrád Megyei Bíróság székhelye pedig Balassagyarmaton van.

⁷¹ Ez még akkor is így van, ha ennek kimondásától az e témában megjelent publikációk tartózkodnak.

⁷² Lásd a 6. ábrát, illetve a számszerű adatokat a 3. táblázatban (a Táblázatok című részben).

Az alapítvány fogalmi elemei

„Magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság (a továbbiakban együtt: alapító) – tartós közérdekű célra – alapító okiratban alapítványt hozhat létre.” – mondja ki a Ptk. 74/A. (1) bekezdése.

Az alapítvány fogalmára nézve korábban többféle meghatározással találkozhattunk. Közülük a legelfogadottabb - a római jogi alapokon nyugvó - az alapítványi vagyontömeg (és a kezelő szerv) jogi személyiségét elismerő definíció (Tolnai 1926, 89), mely szerint :

Az alapítvány tartós, közérdekű cél megvalósítására biztosított jogi személyiséggel rendelkező vagyontömeg. Az alapítvány jogi személy. (Ptk. 74/A. §. (1) bek. utolsó mondata)

Az alapítvány mint jogi személy a bírósági nyilvántartásba vételével jön létre.⁷³ A nyilvántartásba vétel nem tagadható meg, ha az alapító okirat az e törvényben meghatározott feltételeknek megfelel. (Ptk. 74/A. § (2) bek.) A nyilvántartásba vételkor pedig a bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy az alapítvány a törvényben meghatározott feltételeknek megfelel-e, és a bejegyzés alapjául szolgáló alapító okirat a törvényben meghatározott kellékeket tartalmazza-e.

Az alapítvány jogerős bírósági bejegyzését követően saját nevében szerezhethet jogokat, vállalhat kötelezettségeket (természetesen képviselője útján). Teheti ezt azért, mert önálló jogi személy.

Az alapító

Alapítványt magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság alapíthat. (Ptk. 74/A. § (1) bek.)

Alapítvány alapítója csak az alapítványnak vagyont juttató, az alapító okiratot aláíró személy lehet.⁷⁴ A későbbiekben vagyoni hozzájárulást befizető - alapítónak nem minősülő – személyek a csatlakozók. (BH 1993/2., KK 122.)

⁷³ Az alapítványok nyilvántartását a fővárosi és a megyei bíróság nemperes eljárásban, illetékmentesen végzi.

⁷⁴ Alapítói státust, alapítói jogokat nem vindikálhat magának az, aki vagyont nem juttatott az alapítványnak, még akkor sem, ha az alapítvány ötlete tőle származik.

A magánszemély alapítókkal kapcsolatban különösebb jogi probléma nem vetődik föl, a természetes személyek tömegével hoznak létre alapítványokat. Abban az esetben azonban, ha nem, avagy korlátozottan cselekvőképesek, csak gyámjuk, vagy gondnokuk hozzájárulásával tehetik ezt meg. A bírák és a bírák által létrehozott szervezetek (továbbá az ügyészek) is jogosultak alapítvány létrehozására. Az a tény, hogy az alapító bíró vagy bírói szervezet, önmagában még nem jelenti az igazságszolgáltatás elfogulatlanságához és tárgyilagos, tiszta, elfogulatlan eljárásához fűződő társadalmi érdek sérelmét. (BH 1998/2., KK 104.)

Alapító lehet jogi személy is. A jogi személy a jogképességgel rendelkező nem természetes személy (szervezet). A jogi személyiség a szervezeti jogalanyiség polgári jogi megnyilvánulása. (Bíró-Lenkovics 2001. 155)

Jogi személyen elsősorban azokat a költségvetési és gazdálkodó szervezeteket értjük, amelyek saját nevükben szerezhetnek jogokat és gyakorolhatnak kötelezettségeket. Ide tartoznak például az önkormányzatok, a vállalatok, szövetkezetek, de a társadalmi szervezetek, s az alapítványok is. (Ptk. 28-30. §.)

A gazdasági társaságok (Gt.) többsége is jogi személy, így például a legismertebb a korlátolt felelősségű társaság (Kft.) és a részvénytársaság (Rt.) is. A cégjegyzékbe jogerős határozattal még be nem jegyzett gazdasági társaság azonban nem hozhat létre alapítványt, mert az alapítvány nyilvántartásba vételére jogosult bíróság csak az alapító cégbejegyzését jogerősen elrendelő cégbírói végzésből tudja megállapítani az alapító létezését. Azt tehát, hogy jogszerűen jött-e létre a gazdasági társaság. (BH 1998/2., KK 103.) A gazdasági társaság jogi létezését a cégekivonattal, cégmásolattal vagy cégbizonyítvánnyal igazolja. Nem lehet alapító a cégjegyzékbe jogerős határozattal még be nem jegyzett gazdasági társaság még akkor sem, ha a létrehozni kívánt alapítvány vagyonát külön számlán elhelyezte.

Nem lehet alapító jogi személyiséggel nem rendelkező testület, például nevelőtestület, szakmai munkacsoport, s nem hozhat létre alapítványt szülői munkaközösség sem. (BH 1991/11. KK 449.) Az általános iskola zenei munkaközössége sem jogi személy, ezért alapítványt nem alapíthat⁷⁵. (BH 1996/5., KK 279.) Külön döntésben mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság, hogy a szülői munkaközösség nemcsak alapítványt nem hozhat létre, hanem az alapítói nyilatkozathoz szükséges jogképességgel sem rendelkezik. (BH 1996/10. KK 555.)

⁷⁵ Az iskolai alapítványok kezdeti korszakában igen gyakori volt, hogy a szülői munkaközösség volt az, aki az induló vagyont biztosította. Alapítói minősítéshez azonban így sem juthatott.

A jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság - azaz a betéti társaság (Bt.) és a közkereseti társaság (Kkt.) - is lehet alapító, a polgári törvénykönyv felhatalmazása kapcsán. (Ptk. 74/A. § (1) bek. első mondata)

A közkereseti társaság és a betéti társaság jogképessége egyébként a jogi személyekéhez hasonló természetű. Saját cégnevük alatt szerezhhetnek jogokat és vállalhatnak kötelezettségeket. Pert indíthatnak és perelhetők. Több szerző is egyetért abban, hogy a jogrendszer homogenitását nem szolgálja a jogi személyiséget illetően fennálló szervezeti jogalanyiség kettőssége. (Bíró-Lenkovics 2001, 157)

Ezekben az esetekben más szempontból is érdekes jogi helyzet áll elő, ugyanis egy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet alapíthat – az egyébként általánosan érvényesülő *nemo plus iuris* elv áthágásával – jogi személyt⁷⁶. A *nemo plus iuris*-elv⁷⁷ a római jogtól kezdve azt jelenti, hogy senki több jogot nem ruházhat át, mint amennyi őt egyébként megilleti. (Brósz-Pólay 1989, 230) A jogalkotó szándéka feltehetően az volt, hogy minél nagyobb alapítói kör hozhasson létre társadalmilag hasznos célokra alapítványt. Az viszont tény, hogy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság a legkritikább esetben sem alapít saját nevében alapítványt.⁷⁸

Az alapító az alapító okiratban a törvényben biztosított jogainak gyakorlására - különösen halála, megszűnése esetére - maga helyett más személyt is kijelölhet. (Ptk. 74/C. §. (7) bekezdés első mondata) A kijelölést azonban az alapító a nyilvántartásba vétel után már nem vonhatja vissza. Alapító, vagy a jogainak gyakorlására kijelölt más személy hiányában - a kezelő szerv (szervezet) vagy az ügyészség erre vonatkozó bejelentése alapján - az alapítói jogosultságok a bíróságot illetik meg. (Ptk. 74/C. § (7) bek. utolsó mondata)

Ugyanakkor az alapítvány nyilvántartásba vétele után az alapítói jogok már nem ruházhatóak át. (BH 1992/12., KK 790/III.) Elgondolkodtató azonban, hogy a bírói gyakorlat miért ilyen merev ebben a kérdésben. Hol marad a körülmények megváltozására való hivatkozás szintén római jogi alapelve?

Az alapító nem jelölheti ki az alapítvány jogutódját sem. (BH 1991/1., KK 40.) További problémát vet föl, hogy az alapító halála esetére kijelölt alapítói jogok

⁷⁶ Igaz, hogy a Gt. szerint ezek a társaságok éppen úgy szerezhhetnek és gyakorolhatnak jogokat, perelhetnek, mint a jogi személyiséggel rendelkező társaságok.

⁷⁷ *Nemo plus iuris ad alium transfere potest, quam ipse haberet.*

⁷⁸ Az Egylet-program adatai alapján.

gyakorlója – a körülmények (adott esetben az emberi dimenziók) megváltozása esetén hogyan törölhető.

Az alapítvány célja

Alapítványt tartós és közérdekű célra lehet létrehozni. Alapítvány elsődlegesen gazdasági tevékenység folytatása céljából nem alapítható. (Ptk. 74/A. § (1) bek. első és második mondata)

Ami a cél tartósságát illeti, természetesen az adott eset összes körülményeinek mérlegelésével dönthető az el, hogy tartós- e az a bizonyos cél. Alapítványt ugyanis a Ptk. szerint határozott időre is létre lehet hozni. Tartósnak minősülhet egy határozatlan időre, egy meghatározott dátumhoz kapcsolódó feladatra létrehozni kívánt alapítvány célja is. (Például egy nagyjelentőségű tudományos konferencia megszervezésére, vagy egy jelentős évforduló megünneplésére.) Ezekben az esetekben – a bírói-ügyészi gyakorlat szerint – akkor minősül egy alapítványi cél tartósnak, ha annak elérése több hónapos tevékenységet igényel.

Közérdekű a cél akkor, ha az a társadalom, vagy egy szélesebb közösség érdekét szolgálja, tehát ha a társadalom egy szélesebb körének (például egy település lakosságának), illetőleg egy közösségnek (például egy oktatási intézmény hallgatóinak) az érdekében hozták létre.

A közérdekűség fogalmát azonban nem lehet csupán az érintett (kedvezményezett) személyek száma alapján megítélni. Közérdekű lehet a célja annak az alapítványnak is, amely kisszámú közösség, vagy adott esetben egyetlen ember érdekét szolgálja. Ilyenkor célja nem lehet elsődlegesen jövedelemszerző, illetőleg vagyongyarapító jellegű, másrészt – az általános társadalmi értékítélet szerint – a köz érdekében is álló célt kell szolgálnia. Arra is rámutatott a Legfelsőbb Bíróság, hogy nem közcélú az alapítvány, ha célja az alapító vállalat dolgozói részére történő ingyenes részvényjuttatás. (BH 1991/10., KK 413.)

Fölmerül a kérdés, hogy közérdekűnek minősül-e egy-egy magánszemély gyógykezelését támogatni kívánó alapítványi cél.⁷⁹ Figyelemmel arra, hogy az egészséghez való jog alkotmányos alapjog, s hogy így az egészségügy szűkös erőforrásait más betegek gyógyítására tudja majd fordítani, a bírói gyakorlat ezeket az

⁷⁹ A kilencvenes évek legelején különösen gyakori volt az egy-egy magánszemély külföldi gyógykezelését, vagy műtétét finanszírozni kívánó alapítói szándék.

alapítványi célokat is közérdekűnek ismerte el. (BH 1991/12., KK 489.) Ugyanakkor nem találta közérdekűnek a bíróság egy-egy konkrétan megnevezett sportoló támogatását. Az alapítvány tekintetében nem tartós és közérdekű a cél, - mondta ki egy döntésében a Legfelsőbb Bíróság - ha az alapító gyermekének sportolói pályafutását kívánja elősegíteni, s az alapító okirat szerint az alapítvány csupán másodlagosan, eshetőlegesen kívánja más tehetséges sportolók támogatását. (BH 1992/6., KK 429.)

Az alapítványi célok között nem lehet olyan, melyből valószínűsíthető, hogy az alapítvány elsődlegesen gazdasági tevékenység folytatására törekszik. (Kihaszználva az alapítványokat megillető kedvezőbb adó-, illeték- és vámszabályokat.) Egyértelműen következik ez a Ptk. gazdasági tevékenység elsődlegességét kizáró rendelkezéséből (Ptk. 74/A. § (1) bek. második mondata.)

Előfordult, hogy egy alapítvány kulturális céljai közt könyvkiadási és forgalmazási tevékenységet is szerepeltetett. Ebben az esetben a bíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy az a tevékenység elsődleges-e az alapítvány szempontjából. Az alapítvány ugyanis célja elérése érdekében vállalkozási tevékenységet folytathat, azonban az nem lehet elsődleges, továbbá az abból származó hasznot az alapítványi cél elérése érdekében kell fölhasználni, az jövedelemszerző tevékenységet semmiképpen sem szolgálhat. (Így érvényesülhet csak a megkívánt nonprofit-jelleg.)

A gazdálkodó tevékenység és a gazdasági tevékenység nem azonos fogalmak. Alapítvány és egyesület elsődlegesen gazdasági tevékenység folytatására nem alapítható, a saját vagyonával való gazdálkodása körében kötött szerződéseivel kapcsolatban azonban gazdálkodó szervezetnek minősül. (BH 1996/9., KK 484.) Nem lehet alapítványt létrehozni a megszűnt jogi személy vagyonának kezelésére sem. (BH 1992/8., KK 551.)

Házak építése és felújítása mint alapítványi cél ugyanakkor nem jelent feltétlenül elsődleges gazdasági tevékenységet, ha megállapítható, hogy az alapítvány rászorult embereken segítve, a vállalkozás logikáját elutasítva az építkezésekkel nyereségre vagy profitra nem tenne szert (vagy ha igen, akkor azt kizárólag az alapítvány céljaira fordíthatja), s egyébként is nonprofit szervezetként működik. (BH 1997/6., KK 312.) Kábeltelevíziós rendszer kiépítése és működtetése is történhet alapítványi formában, feltéve, hogy az nem palástol üzleti tevékenységet, és a vállalkozási tevékenység nem szorítja háttérbe a közérdekű célkitűzést. (BH 1992/12., KK 789.)

III.1.5. Az alapító okirat

Magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság (a továbbiakban együtt: alapító) – tartós közérdekű célra – alapító okiratban alapítványt hozhat létre. (Ptk. 74/A. (1) bek.)

Az alapító okirat az alapítvány „alkotmánya”. A Ptk. az alapító okiratra értelemszerűen írásbeli alakot ír elő, további előírást azonban az alakszerűsége nem tartalmaz. (BH 1993/2., KK 123.) Így a törvény nem ír elő az alapító okiratra minősített okirati formát sem. (BH 1993/4., KK 259.)

Az alapító okiratot az alapító, avagy alapítók készítik el, de fordulhatnak meghatalmazott jogi képviselőhöz (ügyvédhez) is. A jogi képviselet azonban egyáltalán nem kötelező! A jogi személy nevében aláírásra a jogi személy képviselője jogosult, tanúk vagy jogtanácsosi, ügyvédi ellenjegyzés, illetve közjegyzői hitelesítés nélkül. (BH 1993/4., KK 259.)

Az alapító szabadon dönti el, hogy – a törvényi kereteket figyelembe véve - milyen formában és tartalommal fogalmazza meg az alapítvány alapító okiratát. Az alapító okiratnak azonban vannak a Ptk. által megállapított, illetőleg előírt elengedhetetlen tartalmi elemei is. (A Ptk. 74/B. (1) bek., továbbá a 74/C. § (1) bek. szerint.)

Az alapító okiratnak tartalmaznia kell:

- az alapítvány nevét;
- az alapítvány székhelyét;
- az alapítvány célját;
- az alapítvány céljára rendelt vagyont;
- az alapítványi vagyon felhasználási módját;
- az alapítvány kezelő szervét;
- az alapítvány képviselőjét.

Az alapítvány neve

Az alapítványnak, mint minden jogi személynek saját névvel kell rendelkeznie, mely névnek különböznie kell a már bejegyzett alapítványok nevéétől. Ezt írja elő az ún. névjog. (Ptk. 77. § (3) bek.)

A bíróságnak vizsgálnia kell, hogy az alapítvány által választott név megfelel-e a törvényi, névjogi követelményeknek. A bíróságnak e vonatkozásban a névazonosság, a névvalódiság és a névszabatosság követelményeit kell alkalmaznia. Esetenként szükséges az intézmény vezetőjének a hozzájáruló nyilatkozatát is beszerezni. (Legfelsőbb Bíróság KK. 2. sz. állásfoglalásának I. pontja)

Figyelemmel arra, hogy több tízezer alapítvány került már bejegyzésre, számos fogalom, illetőleg szókapcsolat „foglalt” már. Az új alapítványok azonban viszonylag nagy biztonsággal választhattak úgy nevet, hogy székhelyük vagy a kapcsolódó intézmény nevét beemelték az alapítvány nevébe⁸⁰.

Az alapítványok elnevezésében sajnos meglehetősen gyakoriak, s legtöbbször teljesen indokolatlanok az idegen nyelvi elemek. E téren külön problémát vet föl, ha a „hangzatos elnevezések” még az adott idegen nyelv szabályainak sem felelnek meg, vagy különböző nyelvek szavaiból tákolják össze az elegánsnak –mi több: európainak - vélt elnevezést.⁸¹

Az alapítvány székhelye

Az alapítvány alapító okiratának tartalmaznia kell a székhely megjelölését, amelyet „település- utca- házszám” formában kell rögzíteni. Ennek hiányában megjelölhető a helyrajzi szám is. A székhelyet a településjegyzékben szereplő hivatalos helységnév szerint kell a létesítő okiratban megjelölni. (BH 2001/10., KK 499.)

A székhely az a cím, ahol a központi ügyintézés történik, s ahonnan az alapítvány képviselője problémamentesen idézhető, ahol – esetenként akár – megtalálható. Következésképpen alapítvány székhelye postafiók nem lehet.⁸² Célszerű olyan székhelyet választani, ahonnan az alapítvány postaforgalma, a posta átvétele is megoldható.

⁸⁰ Például: „Nyírbátor Városért” Alapítvány. (Mint majd látni fogjuk, különösen gyakran éltek ezzel a megoldással az iskolai alapítványok.)

⁸¹ Előfordult például, hogy az öt szóból álló alapítvány-név eleje angol, közepe latin, utolsó szava pedig magyar volt.

⁸² Ellentétben több európai országgal, ahol lehet postafiók is. A klasszikus példa e tekintetben a kis nagyhercegség: Liechtenstein.

Az alapítvány célja

Az alapító okiratnak tartalmaznia kell az alapítvány céljának (illetőleg céljainak) körültekintő leírását.

Az alapítvány alapító okiratára vonatkozó jogszabályi rendelkezések nem tartalmaznak olyan előírást, amely szerint már az alapításkor tételesen – példának okáért a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) egységes osztályozási rendszerének megfelelően - fel kellene sorolni a végezni kívánt tevékenységeket⁸³. A Ptk. 29. § (2) bekezdése ugyan előírja, hogy a jogi személy létesítéséről szóló okiratban meg kell állapítani a jogi személy tevékenységét is, ez azonban az alapítvány esetében - összhangban a Ptk. 74/B. § (1) bekezdésével - az alapítvány céljának és a célra rendelt vagyonnak, valamint annak felhasználási módja pontos meghatározását jelenti. Ebből következően az alapítvány minden olyan vállalkozási tevékenységet folytathat, amely az alapítvány célját nem veszélyezteti. E jogosultsága nem az alapítványok gazdálkodásáról szóló kormányrendeletből, hanem a jogi személy jogképességéből következik, amelynek terjedelmét csak jogszabály korlátozhatja. (BH 1991/9., KK 368.; BH 1991/10., KK 414.)

A céloknak természetesen nonprofit jellegűeknek, tartósaknak és közérdekűeknek kell lenni. (Ptk. 74/A. § (1) bek.)

A célok meghatározásánál a körültekintő alapítóknak célszerű figyelemmel lenniük arra, hogy az alapítványnak a cél szerint kell tevékenykednie, következésképpen, ha több célt jelölnek meg, akkor az alapítványnak valamennyi cél szerinti tevékenységet végeznie kell. Így megfontolandó, hogy érdemes-e túlzottan kiterjesztően megfogalmazni az alapítványi célokat, nem kerül-e ezáltal az alapítvány hatékonysága veszélybe. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a későbbiekben az alapítványi célok bármikor bővíthetők, ám sohasem szűkíthetők. (Ez egyértelműen következik a Ptk. 74/B. § (5) bek. első mondatából.)

⁸³ Mégpedig az ún. TEÁOR-számmal. A cégek esetében azonban a cégjegyzéknek tartalmaznia kell többek között a cég főtevékenységét, és a létesítő okiratban meghatározott további tevékenységi köreit, a Központi Statisztikai Hivatal által kiadott nomenklátúra (TEÁOR-szám) szerint. (Cgvt. 24. § (1) d. pontja)

Az alapítvány vagyona

Az alapítvány javára – a Polgári Törvénykönyv szerint – a célja megvalósításához szükséges vagyont kell rendelni. (Ptk. 74/B. § (1) bek. c./ pontja, valamint a (3)-(4) bekezdések.)

Abban az esetben, ha az alapítvány zárt – azaz csatlakozni nem lehet hozzá –, célja eléréséhez szükséges vagyonnal kell rendelkeznie. Így ha például egy zárt alapítvány célja az alapító okirat szerint egy iskolai uszoda felépítése, akkor az alapítónak akkora induló vagyont kell juttatnia az alapítványnak, mely a teljes beruházás finanszírozására elegendő.

Abban az esetben, ha az alapítvány nyitott – azaz lehet hozzá csatlakozni, és így vagyonát gyarapítani – akkora induló vagyonnal kell rendelkeznie, mely cél szerinti működésének megkezdéséhez feltétlenül szükséges. (Ptk. 74/B. § (4) bek. második mondata) Az előző példára figyelemmel, ha nyitott alapítvány szeretne iskolai tanuszodát építeni, csupán akkora vagyonnal kell rendelkeznie, mely az uszodaépítési munkálatainak megkezdéséhez (pl. a tervezés költségeinek kifizetéséhez) elegendő.

Alapvetően az, hogy a nyitott alapítványnak csak a cél szerinti működés megkezdéséhez „feltétlenül” szükséges vagyonnal kell rendelkeznie, vezetett a (túl) szerény induló vagyonnal rendelkező alapítványok elszaporodásához.⁸⁴

A vagyonnak az alapítvány alapításakor már rendelkezésre kell állnia. Nem lehetséges az, hogy az alapító csak ígéretet (kötelezettségvállaló nyilatkozatot) tesz későbbi vagyonbiztosításra. A bíróság eljárása során gondosan fogja vizsgálni azt, hogy az alapítvány vagyona kétséget kizáróan rendelkezésre áll-e. Vizsgálnia kell továbbá azt is, hogy az alapítvány működésének megkezdéséhez elégséges-e ez a vagyon? (A KK. 2. sz. állásfoglalás I. c. pontja alapján)

Az alapítvány vagyona jellemzően pénzeszköz, de lehet ingatlan (telek, vagy házas-ingatlan) avagy ingóság (pl. fénymásoló gép, fax, autó, stb.). Az alapítványi vagyont pontosan meg kell határozni, s a nyilvántartásba vételhez pontosan dokumentálni kell. (BH 2001/6., KK 303.)

⁸⁴ Mivel annak megállapítása, hogy az adott induló vagyon a cél szerinti működéshez elegendő-e, kétséget kizáróan mérlegelési kérdés, az e körben született bírósági végzések ügyészi fellebbezéssel nem voltak eredményesen támadhatók.

Arra nézve semmilyen konkrét törvényi – vagy más jogszabályi - előírás nincs, hogy mekkora vagyonnal lehet létrehozni egy alapítványt.⁸⁵ Minden esetben azt kell megfontolni, hogy zárt alapítvány esetén a vagyonnak a cél elérését kell biztosítania. Egy zárt iskolai ösztöndíj-alapítvány esetében például a várható kamatoknak kell hosszú időn át fedezni az ösztöndíj-kifizetéseket, hiszen csatlakozók nem növelhetik az alapítvány vagyonát. Nyitott alapítvány esetén pedig a cél vagy célok szerinti működés megkezdéséhez kell az induló vagyonnak elegendőnek lennie. (Ptk. 74/B. § (4) bek., továbbá KK. 2. sz. állásfoglalás I/c. pont)

Kétségek nélkül nem áll a működés megkezdéséhez rendelkezésre a vagyon, ha például a teljes összeget lekötött betétbe helyezték. A bíróság az adott ügyben egyedileg mérlegeli, hogy a megjelölt vagyon elegendő-e. A cél mikéntje, illetőleg annak kiterjedtsége függvényében kell meghatározni a vagyon mértékét. Természetesen ez az adott céltól függően igen-igen különböző lehet. Egy iskolai, évenként megrendezendő tanulmányi verseny jutalmazását kitűző alapítvány esetében elegendő lehet akár néhány tízezer forint is, míg egy iparág műszaki fejlesztését támogatni kívánó alapítvány esetében az induló vagyonnak milliárdos nagyságrendűnek kell lennie. Az alapítványi vagyon megfelelőségének, elegendő mértékének vizsgálatakor figyelemmel kell lenni azonban arra is, hogy a vagyon a későbbiekben is gyarapodhat. (BH 1991/11., KK 450.)

Az alapítvány vagyonának meglétét igazolni kell. Az alapítvány nyilvántartásba vételekor a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy az alapítvány célját szolgáló vagyon rendelkezésre áll-e. Ez az alapító okiratnak kötelező tartalmi kelléke. (BH 1992/5., KK 349.) Nem elegendő a végrendeleti juttatás ígérete sem. (BH 1999/2., KK 93.) A Legfelsőbb Bíróság elvi élel mutatott rá arra is, hogy az alapítványi vagyont pontosan meg kell határozni, s a nyilvántartásba vételhez pontosan kell dokumentálni. (BH 2001/6., KK 303.)

Az alapító az alapítvány számára biztosított (induló) vagyont (pénzt) valamelyik pénzintézetnél (banknál, takarékszövetkezetnél, stb.) az alapítványi névre nyitott számlán helyezi el.⁸⁶ A pénzintézet pedig igazolja, hogy az alapítvány számláján az induló vagyont az alapító elhelyezte-e, azaz az alapítvány rendelkezésére áll-e. Ingatlan vagyon esetében a tulajdoni lap másolatát kell csatolni. A jelenlegi bírói gyakorlat

⁸⁵ A közvélemény mégis úgy véli, hogy százezer forint alatt alapítvány nem hozható létre. Ez a vélekedés – mint látni fogjuk – a bírói gyakorlattal sem támasztható alá.

⁸⁶ A pénzintézetek eleinte bizalmatlanul fogadták a leendő alapítványok képviselőit, igazolásokat kértek tőlük arról, hogy megindították a bejegyzési eljárást. A későbbiekben azonban ettől már eltekintettek. Győzött az üzleti érdek!

szerint az ingóságra nézve elegendő az alapító okiratban feltüntetni, hogy mely – beazonosítható – vagyontárgyak fölött fog rendelkezni majd az alapítvány, s azok hol találhatók.⁸⁷

A vagyon felhasználása

Az alapító okiratnak rendelkeznie kell az alapítvány céljára rendelt vagyon felhasználási módjáról. (Ptk. 74/B. § (1) bek. c. pontjának második fordulata) A Legfelsőbb Bíróság több döntése is rámutatott arra, hogy az alapítvány törvényes működése érdekében az alapító okiratban a vagyonfelhasználás módját is megfelelően szabályozni kell. (BH 1999/10., KK 481.)

Az alapító okiratban nem elég "a céloknak és működtetésnek megfelelő" utalás a vagyon felhasználásának módjára. Ennél részletesebben és érdemibb módon kell erről rendelkezni. (BH 2000/9., KK 427.)

Ennek a kötelezettségének az alapító akkor tesz eleget, ha az alapító okiratban rögzíti, hogy az alapítvány céljára figyelemmel a vagyont hogyan, milyen időszakonként és milyen döntési mechanizmussal használják föl. A felmerülő feladatokat folyamatos kuratóriumi döntésekkel finanszírozzák, vagy időszakonként bírálnak el kérelmeket, avagy pályázatokat írnak ki.

A vagyonfelhasználás módja azt jelenti, hogy hogyan lehet hozzájutni a cél függvényében az alapítvány vagyonához. Ez lehet például kérelem, pályázat, céltámogatás, ösztöndíj, költségtérítés, stb. Ugyancsak a vagyonfelhasználás körében lehet szabályozni, hogy az alapítvány vagyonából az alapító kíván-e törzstőkéét lekötöni.

A törzstőke az alapítványi vagyonnak az a lekötött része, mely közvetlenül fel nem használható. Az alapítvány céljaira csupán a törzstőke hozadéka (kamata) fordítható. Az alapítónak azonban figyelemmel kell lennie arra, hogy a teljes vagyon törzstőkeként nem köthető le, hiszen ebben az esetben az alapítvány hosszú ideig (az első kamatok jelentkezéséig) nem rendelkezhetne célra fordítható vagyonnal.⁸⁸

⁸⁷ Apportlistát azonban egyelőre nem kell csatolni.

⁸⁸ Ennek ellenére mind a mai napig előfordul, hogy egy-egy alapító az alapítvány teljes vagyonát lekötött betétben kívánja elhelyezni.

Az alapítvány kezelő szerve

Az alapító az alapító okiratban jelöli ki az alapítvány kezelő szervét, illetőleg ilyen célra külön szervezetet is létrehozhat. (Ptk. 74/C. § (1) bek.) A bíróság köteles gondoskodni a kezelő szerv (szervezet) kijelöléséről abban az esetben, ha erről az alapító nem rendelkezett. A bíróság egyébként – ahogy arra egy jogegységi döntés is rámutatott - az alapítvány működése során is kijelölheti a kezelő szervet (szervezetet), ha erről az alapító nem gondoskodott, illetve a kijelölt szerv (szervezet) a feladat ellátását nem vállalja. (5/2006.KJE)

Alapítvány vagyonának kezelőjeként kijelölhető önálló – több tagból álló – szervezet (a kuratórium), már meglévő szervezet (avagy intézmény), sőt egyetlen magánszemély is.

Ha az alapító - a Ptk. 74/C. § (1) bek. szerint - az alapítvány kezelésére külön szervezetet (kuratóriumot) hoz létre, az alapító okiratban konkrétan rendelkeznie kell annak összetételéről. A gyakorlatban az alapítók szinte kizárólag kuratóriumot hoznak létre kezelő szervként. A kuratórium kurátorokból (gondnokokból) álló kezelő szervezet,⁸⁹ amelynek alapító okiratbeli meghatározása meg kell feleljen a jogi személyre vonatkozó, a Ptk. 39. §-ában írt minimális feltételeknek. Eszerint a jogi személy létesítéséről szóló okiratban meg kell állapítani - többek között - tevékenységét és képviselőjét. Az alapító okiratban egyértelműen meg kell határozni a kezelő szerv (kuratórium) összetételét és döntéshozó mechanizmusát is. (BH 1991/11., KK 449.) Az alapítványi célok megvalósulásának veszélyeztetése esetén az alapító új kezelő szervet jelölhet ki. (BH 2000/9., KK 375.)

A kuratóriumok taglétszámára nézve semmiféle előírás nincs, jellemzően azonban 3-7 főből állnak. Megjegyzendő, hogy a kuratórium összetételét maga a kuratórium nem állapíthatja meg, tagot később sem kooptálhat. A kezelő szerv tagjait csak az alapító nevezheti ki, erre a kuratórium még ideiglenesen vagy rendkívüli helyzetben sem jogosult. (BH 1993/7., KK 461.) Ezen túlmenően a kezelő szerv (kuratórium) tagjának kijelölését sem az alapító okirat, sem az alapító más rendelkezése nem ruházhatja át a kuratóriumra. (BH 1993/9., KK 577.)

A kuratórium összetételére viszont szigorú rendelkezések vonatkoznak. A Polgári Törvénykönyv előírja, hogy nem jelölhető ki, illetve nem hozható létre olyan kezelő

⁸⁹ A kuratórium neve is a cura = gondnokság, curatorium = gondnoki testület római jogi fogalmakból származik.

szerv, szervezet, melyben az alapító - közvetlenül vagy közvetve – az alapítvány vagyonának felhasználására meghatározó befolyást gyakorolhat. (Ptk. 74/C. § (3) bek.)

Meghatározónak tekinthető az alapító befolyása abban az esetben, ha a kuratórium tagjainak többsége alapító vagy az alapítóval érdekeltségi viszonyban lévő személy. Érdekeltségi viszonyon a bírói gyakorlat hozzátartozói viszonyt (házassági, rokon kapcsolat), munkajogi, munkáltatói jogviszonyt, illetőleg tartós vállalkozói jogviszonyt ért. Nincs akadálya egyébként annak, hogy az alapító a kuratórium egyik tagja (vagy annak elnöke) legyen, s így az alapítvány céljának megvalósítását közvetlenül figyelemmel kísérhesse, adott esetben azt elősegíthesse. Az alapító az alapítvány kezelő szervében csak oly módon vehet részt, hogy a döntéshozatalnál ne kerülhessen túlsúlyba, illetőleg jogosítványokat kizárólagosan ne gyakorolhasson. (BH 1991/12., KK 490.) Az alapítók közeli hozzátartozói sem lehetnek döntő többségben a kuratórium tagjai, mert így nem biztosított az alapító és a kezelő szerv elkülönülése, ebből következően az alapítvány mint önálló jogi személy független működése. (BH 1993/8., KK 525.)

A bíróság eljárása során vizsgálni fogja a bejegyzésre váró alapítvány esetében a kezelő szerv összetételének jogszerűségét. Megkövetelik, hogy a kuratórium tagjai nyilatkozzanak arról, hogy a kuratóriumi tisztséget vállalják-e, és állnak-e érdekeltségi viszonyban az alapítóval. E nyilatkozatokat és az alapító okiratot értékelve állapítja meg, hogy van-e meghatározó szerepe az alapítóknak a kuratóriumban, illetőleg gyakorol-e kizárólagos jogot.⁹⁰

Kiskorú korlátozott cselekvőképessége nem zárja ki a kuratóriumi taggá jelölését. A Legfelsőbb Bíróság egyik döntése szerint az alapítvány jellege alapján, esetenként kell mérlegelni, hogy a kuratóriumi tagság a kiskorú életkorának megfelelő tisztség-e. Ebben a körben a gyermek érettségét, a tisztséggel kapcsolatos ügyek jellegét, s mindezzel összefüggésben a kiskorú érdekeinek, illetve a társadalmi közintézmények működőképességéhez fűződő közérdek esetleges veszélyeztetését kell vizsgálni. (BH 2000/10., KK 471.)

Az alapítvány kurátora mást nem bízhat meg saját maga helyettesítésével. A kuratóriumi tagság személyes közreműködést igényel, kuratóriumi megbízást nem lehet meghatalmazott részére átadni. Csak és kizárólag a személyes kurátori tevékenység

⁹⁰ A nyilatkozatok olykor azonban nehezen értelmezhetőek. Előfordult az is, hogy egy alapító magánszemély saját magától való függetlenségéről nyilatkozott, mint kuratóriumi tag !

valósítja meg a törvénynek a kezelő szerv alapítói kijelölésére, összetételére és működésére vonatkozó kógens (eltérést nem engedő) szabályait. (BH 1997/9., KK 457.)

Az alapítvány kuratóriuma ugyanakkor a vagyonkezeléssel kapcsolatos döntéseinek végrehajtására ügyvezető igazgatót bízhat meg, az alapítvány kezelője azonban továbbra is a kuratórium marad, nem pedig az igazgató. Ez utóbbi tevékenysége nem lehet közvetlen hatással az alapítvány jogi sorsára, továbbá az ügyvezető igazgató tevékenysége miatt nem kerülhet sor az alapítvány megszüntetésére sem. (BH 1993/7., KK 462.)

Kuratóriumi tagság általában határozatlan időre szól, de – ha az alapító okirat így rendelkezik – lehet határozott időtartamú⁹¹ is a tisztség viselésére vonatkozó megbízás. A Ptk. jelenleg hatályos szövege szerint ugyanis az alapító az alapító okiratban rendelkezhet úgy is, hogy „a kezelő szerv (szervezet) vagy annak tagja kijelölése meghatározott időtartamra, vagy feltétel bekövetkezéséig áll fenn” (Ptk. 74/C. § (1) bekezdés harmadik mondata). E rendelkezés azonban az időtartam lejártá, illetve az új tag kijelölésének bírósági nyilvántartásba vételével egyidejűleg válik hatályossá. Így az alapítvány kuratóriumának folyamatos működése biztosított lesz.

A kuratórium tagjainak költségtérítését az alapító nem vállalhatja magára, mert a kezelő szerv működésének költségeit az alapítványi vagyonból kell biztosítani. Ha ez nem így lenne, akkor veszélybe kerülne az alapítványnak, mint önálló jogi személynek az alapítótól való függetlensége és önálló működése. (BH 1993/6., KK 392.)

Ha a kezelő szerv tevékenységével az alapítvány célját, illetve működését veszélyezteti, az alapító a jelölést visszavonhatja és kezelőként más szervet (szervezetet) jelölhet ki. (Ptk. 74/C. § (6) bekezdés) A kezelő szerv (szervezet) alapítványi célokat veszélyeztető tevékenysége esetén az alapító csak a teljes kezelő szerv (szervezet) kijelölését vonhatja vissza. A kezelő szerv egyes tagjainak kijelölése pedig csak az alapító okirat rendelkezése szerint szüntethető meg. (5/2006.KJE.)

Az alapító a törvényben biztosított jogainak gyakorlására maga helyett - különösen halála, megszűnése esetére – más személyt is kijelölhet az alapító okiratban. A kijelölést a nyilvántartásba vétel után azonban az alapító már nem vonhatja vissza. Alapító vagy a jogainak gyakorlására kijelölt más személy hiányában - a kezelő szerv (szervezet) vagy az ügyészség erre vonatkozó bejelentése alapján - az alapítói jogosultságok a bíróságot illetik meg. (Ptk. 74/C. § (7) bek.)

⁹¹ Ezt a meghatározott időtartamot – a római jogból átvett latin kifejezéssel - mandátumnak is nevezik.

Az alapítvány képviselője

A kezelő szerv (szervezet) az alapítvány képviselője – fogalmaz a Ptk. 74/C. § (1) bek. 2. mondata.

Az alapítvány alapító okiratában azonban név szerint meg kell jelölni azt a magánszemélyt, aki jogosult az alapítvány képviseletére. (Ptk. 74/C. § (4) bek.) A képviselő több fő is lehet, de ebben az esetben rendelkezni kell arról is, hogy a képviselet módja önálló, vagy együttes-e. A képviselő eljár az alapítvány (illetve kezelője) nevében, jogosult az alapítvány képviseletére, és képviseli a kuratórium döntéseit harmadik személlyel szemben, ezen túlmenően érvényes jognyilatkozatokat tehet.

Az alapítvány alapítója nem lehet egyben az alapítvány képviselője. Nincs azonban akadálya annak, hogy az alapító a kezelőként kijelölt kuratórium tagja legyen. (BH 1991/9., KK 368.) Nem lehet az alapítvány képviselője egy kezelő szervben, szervezetben kívüli személy sem (BH 1993/2., KK 122/11.).

Az alapító okiratban egyértelműen meg kell határozni a kezelő szerv (kuratórium), illetve a képviselő döntéshozó, ügyintéző és képviseleti jogkörét. (BH 1991/11., KK 449.) Az alapítvány képviselője csak a nyilvántartásba vétel iránti eljárás jogerős befejezése után járhat el képviselőként. Addig az alapító a bírósági és más eljárásban az ügyfél, ő adja be a nyilvántartásba vétel iránti kérelmet, ő helyezi banki letétbe az alapítói vagyont, stb. Az alapítvány a nyilvántartásba vétellel nyeri el jogi személyiségét, ezért a jogi személlyel kapcsolatos képviselői jogosultságok is csak az alapítvány nyilvántartásba vételével jönnek létre. (BH 1992/12., KK 790/11.)

Az alapító okiratra vonatkozó alaki előírások

Az alapító okiratnak – értelemszerűen az írásos alakon kívül - törvényben megállapított alaki előírásai nincsenek.⁹²

Az okirat-jellegből adódik, hogy azt keltezéssel kell ellátni, és az alapítónak alá kell írnia. Ha több alapító volt, abban az esetben valamennyi alapítónak az aláírása kell,

⁹² Megköveteli a bíróság azonban azt, hogy az alapító okirat minden különösebb technikai eszköz nélkül olvasható legyen. Ebből következik, hogy az alapító okiratot mágneses vagy elektronikus adathordozón, dián, stb. nem lehet benyújtani. Mondhatnánk, hogy „papíralapú” alapító okiratot kell készíteni, de elfogadott a bíróság már kutyabőrre készítettet is.

hogy szerepeljen az alapító okirat végén. Jogi személy alapító esetében természetesen cégszerű aláírásra van szükség. Cégszerű az aláírás, ha a jogi személy képviselője az okiratot az aláírási címpéldánynak megfelelően írja alá. Célszerű a bélyegző alkalmazása is.

III.3. Az alapítványok nyilvántartásba vétele

Az alapítvány a bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre, és csak a jogerős bírósági végzés birtokában járhat el önállóan, mint jogi személy. (Ptk. 74/A. § (2) bek. alapján) A bírósági nyilvántartásba vétel nem-peres eljárásban történik, mely eljárás kérelemre indul. (Ptk. 74/A. § (5) bek.) A kérelmet az alapítónak (vagy alapítóknak) kell aláírni és benyújtani. Nincs akadálya annak, hogy az alapítók jogi képviselőt⁹³ bízzanak meg az alapítvány bejegyzésének intézésével, ám ebben az esetben az írásos meghatalmazást is csatolni kell a kérelemhez. A kérelemnek arra kell irányulnia, hogy a bíróság az alapítványt vegye nyilvántartásba. Megjegyzésre érdemes, hogy a bejegyzés iránti kérelem egy speciális formanyomtatvány kitöltésével valósul meg, s maga a bejegyzés illetékmentes eljárásban történik.

A kérelemhez mellékleteket is kell csatolni. (Ptk. 74/A. § (4) bek. utolsó mondata) Ezek meglétét a bíróság ellenőrizni fogja. A kérelemhez csatolni kell: az alapító okiratot; a kezelő (illetve ha van, a felügyelő) szerv tagjainak nyilatkozatait; a pénzügyi igazolását az alapítvány vagyonáról (igazolást az ingó vagy ingatlan vagyonról); végül esetlegesen: a székhelyhasználati engedélyt. (A 12/1990. (VI. 13.) IM rendelet 2. sz. melléklete alapján.)

Amennyiben a bíróság azt állapítja meg, hogy nem csatoltak be minden dokumentumot, vagy azok tartalma kifogásolható, visszaküldi az iratokat a kérelmezőnek azzal a felhívással, hogy egy megállapított határidőn belül a hiányokat pótolja, illetőleg a tartalmi hibákat küszöbölje ki. (A KK. 2. alapján.) Ezt az eljárást eljárásjogi műszóval hiánypótlásnak⁹⁴ nevezzük. Ha a hiánypótlásnak határidőben eleget tettek, akkor a bíróság dönt a nyilvántartásba vételről.

⁹³ A jogi képviselő a gyakorlatban az ügyvéd.

⁹⁴ Hiánypótlásról nemcsak akkor beszélünk, ha valóban hiányokat (mellékleteket) kell pótolni, hanem akkor is, ha „minden megvan”, ám néhány okirat tartalmát módosítani kell, avagy bizonyos – jellemzően törvénysértő – rendelkezéseket el kell hagyni. A hiánypótlásnak ebben az esetben az alapító törléssel tesz eleget.

Mivel nemperes eljárásban jár el az illetékes megyei (fővárosi) bíróság, a bejegyzés tárgyában végzéssel (és nem ítélettel) dönt. A végzést kézbesíti a kérelmezőnek, továbbá az illetékes megyei főügyészségnek. (Ptk. 74/A. § (5) bek.) A végzés ellen fellebbezést nyújthat be a kérelmező és az ügyész is. A fellebbezés kapcsán az ügyben az illetékes Ítéltábla dönt.

A végrendeleti alapítvány

Alapítvány – a Ptk. szerint – végrendelettel is létrehozható.

Ha az alapítványrendelet végrendeletben történt, arról a bíróságot értesíteni kell. Amennyiben a végrendeleti alapítvány létrehozása nem felel meg a törvényben meghatározott feltételeknek, ezt az „alapítványt” közérdekű meghagyásnak⁹⁵ kell tekinteni. (Ptk. 74/D. §)

III.4. Az alapítványok működése

Az alapítvány tevékenységét a nyilvántartásba vételről szóló határozat jogerőre emelkedése napján kezdheti meg⁹⁶ (Ptk. 74/A. § (2) bekezdés harmadik mondata)

Az alapító jogai

Az alapítót számos – részben már ismertetett – jog és kötelezettség illeti, illetőleg terheli. Az alapító joga az alapítvány nevének, céljának, székhelyének és a vagyon felhasználási módjának meghatározása. Az alapító jelöli ki a kezelő szervet és az alapítvány képviselőjét. Az alapító meghatározhatja az alapítványhoz való csatlakozás feltételeit, illetőleg ki is zárhatja azt (zárt alapítvány). Az alapító az alapítvány egyik-másik szervezeti egységét jogi személyiséggel ruházhatja fel. Az alapító joga a bejegyzési eljárás megindítása, a kérelem benyújtása a megyei (fővárosi) bírósághoz. (A Ptk. 74/A-B. § alapján)

⁹⁵ A közérdekű meghagyás szabályait – a közérdekű célra való kötelezettségvállalással – a Ptk. tartalmazza.

⁹⁶ Sajnálatos módon több ízben előfordult, hogy a kuratórium be sem várva a bejegyző végzés jogerőre emelkedését, hozzákezdett a cél szerinti tevékenységhez.

Az alapító az alapító okiratban úgy is rendelkezhet, hogy a kezelő szerv (jellemzően: kuratórium), vagy annak tagja kijelölése meghatározott időtartamra, vagy feltétel bekövetkezéséig áll csak fenn. (Ptk. 74/C. §. (1) bek. harmadik mondata) E rendelkezés azonban csak az időtartam lejártá, illetve az új tag kijelölésének bírósági nyilvántartásba vételével egyidejűleg válik hatályossá.

Megjegyzésre érdemes, hogy az alapítót megilleti bizonyos ellenőrzési jog az alapítvány működése felett, az alapítvány irataiba is betekinthet, visszavonhatja a kezelő szerv megbízását, ha tevékenysége az alapítvány célját veszélyezteti. (Ptk. 74/C. §. (6) bek.) A kezelő szerv egyes tagjainak kijelölése egyébként csakis az alapító okirat rendelkezése szerint szüntethető meg. A kezelő szerv alapítványi célokat veszélyeztető tevékenysége esetén az alapító a teljes kezelő szerv kijelölését vonhatja vissza, és kezelőként más szervet (szervezetet) jelölhet ki. (5/2006.KJE)

Az alapító módosíthatja az alapítvány alapító okiratát, természetesen a név, a cél és a vagyon sérelme nélkül. Dönthet az alapítvány egyesítéséről is. (Ptk. 74/E. § (6) bek.) Az alapítvány alapító okiratának módosítását az alapítók csak egyhangú döntéssel határozhatják el. (BH 1994/2., KK 107.) A közelmúltban egy jogegységi döntéssel mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság, hogy a több alapító által létrehozott alapítványnál az egyik alapító halála, illetve megszűnése esetén – az alapítói jogok gyakorlására kijelölt más személy hiányában – a többi alapító az alapító okiratot módosíthatja. (5/2006.KJE)

Az alapítvány alapító okiratának módosítására csak abban az esetben kerülhet sor, ha ez nem jelent lényeges módosulást, így az alapítvány vagyonának csökkentését, az alapítványi cél szűkítését, s nem eredményezi az alapítvány megszűnését. (Ptk. 74/B. § (5) bek. alapján) A törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely ezen túlmenően tiltaná az alapító okirat utólagos módosítását, sőt az új kezelő szerv (szervezet) kijelölésével kapcsolatosan kifejezetten lehetőséget ad az alapító okirat módosítására.⁹⁷ (BH 1992/11., KK 726.)

Az alapító kötelezettségei

Az alapító kötelezettsége a vagyon biztosítása az alapítvány javára. Az alapító a vagyont nem vonhatja vissza (Ptk. 74/A. §. (3) bek.), s az alapító okirat módosításával nem is csorbíthatja. (Ptk. 74/B. § (5) bek.)

⁹⁷ Gyakori probléma az, hogy az alapítók a kezelő szervben bekövetkezett változásokat az alapító okirat módosításával nem rögzítették, sőt a változásokat a megyei bíróságon sem jelentették be. Ezekre az esetekre leginkább az ügyészi működés-felügyeleti vizsgálatok alapján derül fény.

Az alapítvány alapítója a nyilvántartásba vételt követően nem csökkentheti kötelezettségvállalásának mértékét még a megváltozott pénzügyi helyzetére hivatkozással sem, hiszen ez egyet jelentene az alapítvány részleges visszavonására irányuló törvényi tilalom megsértésével. (BH 1994/2., KK 108.)

Ugyancsak kötelezettségként hárul az alapítóra a kezelő szerv megfelelő összetételének folyamatos biztosítása. Az alapító jogosult ugyanis a lemondott, illetőleg halála folytán kiesett kuratóriumi tag pótlására.⁹⁸

Nem jelölhet ki, illetve nem hozhat létre azonban olyan kezelő szervet, amelyben neki, vagy alapítótársának (társainak) – közvetlenül vagy közvetve – meghatározó befolyása lenne az alapítvány vagyonának felhasználására. (Ptk. 74/C. § (3) bek.)

Az alapítványok működésének törvényességi kérdései

Természetesen az alapítványok működési problémái esetenként mások és mások. Összességében vizsgálva azonban néhány neuralgikus pontra - közel két évtizedes tapasztalat után - már meglehetősen biztonsággal mutathatunk rá. Ezek a vagyoni, a vállalkozási tevékenységgel, illetve a kezelő szervvel (a kuratóriummal) kapcsolatos problémák.

• **Vagyoni problémák**

Az alapítványok létrehozásához, mint láttuk – nyitott alapítvány esetén – csupán akkora vagyont kell biztosítani, mely a működés megkezdéséhez elegendő. (Ptk. 74/B. § (4) bek. második mondata). A Legfelsőbb Bíróság elvi élel mondta ki, hogy a bejegyzést végző bíróságoknak az alapítványi vagyon megfelelőségének vizsgálatakor figyelemmel kell lenni arra is, hogy a vagyon a későbbiekben is gyarapodhat.⁹⁹ (BH 1991/11., KK 450.)

Ez a törvényi rendelkezés és ez a bírói állásfoglalás lehetővé teszi, hogy kisebb – olykor szinte már-már komolytalan - összegekkel is létrehozzanak alapítványokat. Ugyanakkor ez magában rejti annak a veszélyét is, hogy ha a csatlakozók később az

⁹⁸ Az sem ritka, hogy a lemondott (vagy kiesett) kuratóriumi tag pótlása nem történik meg. Ezekben az esetekben az ügyész „informális jelzéssel” keresi meg az alapítót.

⁹⁹ Az már más kérdés, hogy az alapítványok negyede – a törvényességi vizsgálatok tapasztalata szerint – a későbbiekben sem számíthat befizetésekre, vagyona az alapításkori szinten marad. Az iskolai alapítványoknál a helyzet – mint látni fogjuk – ennél lényegesen jobb.

alapítvány vagyonát nem gyarapítják, továbbá, ha az alapítvány nem jut más vagyoni eszközökhöz (pályázati pénzekhez, támogatásokhoz), működése ellehetetlenül. A pénzügyintézetek számlavezetési díjai, az elengedhetetlen működési költségek is folyamatosan csökkentik az alapítvány vagyonát.¹⁰⁰

A vagyoniilag ellehetetlenült alapítványok sorsa pedig az, hogy az ügyészség – a célját elérni képtelen – alapítványok megszüntetése érdekében keresetet nyújt be a megyei bírósághoz.

- **A vállalkozási tevékenység problémái**

Az alapítványok céljuk elérése érdekében másodlagosan gazdasági-vállalkozási tevékenységet is végezhetnek. (Következik ez a Ptk. 74/A. § (1) bekezdéséből.) A gazdálkodással kapcsolatos kérdések természetükből adódóan igen-igen ritkán kerülnek a bíróságok elé. Ha igen, azok többnyire már büntetőjogi esetek.¹⁰¹

Gyakran okoz azonban problémát, ha az alapítvány vállalkozása nem váltja be a hozzáfűzött reményeket, veszteségessé válik. Egy nem idejében fölismert kedvezőtlen gazdasági tendencia az alapítvány teljes vagyonát is felemésztheti.¹⁰² Ezért nagyon fontos, hogy a tartós és közérdekű célra létrehozott alapítványok csak „biztos” vállalkozásokba fogjanak, amelyeket pedig folyamatosan ellenőrizniük is kell.

- **A kuratórium problémái**

A meghatározott cél érdekében létrehozott alapítvány kezelő szervének az alapítvány működtetésében döntő szerepe van.

Egy jól működő kuratórium képes arra, hogy egy viszonylag szerényebb induló vagyonnal létrehozott alapítvány is fölvirágozzék, hatékonyan működjék. A kuratórium pályázatokat nyújthat be, támogatókat és csatlakozókat kereshet és az alapítványi célokat figyelembe véve „jó gazda gondosságával” sáfárkodik az alapítvány vagyonával.

A törvényességi vizsgálatok azonban százszámra tárnak föl olyan alapítványokat, amelyeknél a kuratórium az alapítvány megalakulását követően még csak össze sem ül,

¹⁰⁰ A pénzügyintézetek eleinte nem számoltak fel az alapítványi számlákra számlavezetési díjat, ám a kilencvenes évek elejétől változtattak e gyakorlatukon. Ma már piaci számlavezetési díjakat kérnek.

¹⁰¹ Elvértve sikkasztás, illetve pilótajáték szervezése fordult elő.

¹⁰² A befektetésekkel (is) foglalkozó, ám nonprofit jelleggel működő alapítványok száma ugyan csekély, de esetükben külön veszélyt jelentenek a nehezen kiszámítható, kedvezőtlen tőzsdei-árfolyam mozgások.

illetőleg évekig nem fejt ki semmiféle tevékenységet. Ezeket az alapítványokat, illetőleg kuratóriumukat a vizsgálatok ébresztik föl „Csipkerózsika-álmukból”. Tevékenységük azután már – az utóvizsgálatok tapasztalatai szerint – megfelelő.

Viszonylag ritka, de előfordul, hogy a kuratóriumok a céltól eltérően tevékenykednek. A célok egy részével felhagynak,¹⁰³ vagy olyan tevékenységet folytatnak, mely az alapító okiratban nem szerepel. Ezekben az esetekben a törvényességi vizsgálatok kapcsán megtett intézkedések terelhetik vissza az alapítványokat az alapító okirati célok által meghatározott mederbe.

Esetenként ugyan, de előfordul az is, hogy az alapítványok kezelői a törvénysértések olyan területére tévednek, melyeket már a büntetőjog is üldöz.

Előfordultak kuratóriumi tagok által elkövetett sikkasztások, jogosulatlan hitelnyújtás, s piramisjáték-szervezése is. Külön veszélyt jelent, hogy a kuratóriumi ülések jegyzőkönyveit adott esetben később készítik el, jelentősen visszadátumozva, ráadásul nem valós tartalommal.¹⁰⁴

Gyakori probléma, hogy a kuratórium - mint kezelő szerv -, nem tesz eleget bizonyos adójogi és statisztikai jelentési kötelezettségének. Ezekre a mulasztásokra az adóhatósági és működésfelügyeleti vizsgálatok derítenek fényt.

A felelősség kérdései

A felelősség szabályait a Ptk. a következőképpen rögzíti:

„A kezelő szerv (szervezet) vagy annak tisztségviselője (tagja) által a feladatkörének ellátása során harmadik személynek okozott kárért az alapítvány felelős. A tisztségviselő (tag) az általa e minőségben az alapítványnak okozott kárért a polgári jog általános szabályai szerint felel.” (Ptk. 74/C. § (5) bekezdés első mondata.)

„Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.” (Ptk. 339. §.)

Az alapítvány, mint önálló jogi személy saját vagyonával felel tartozásaiért.

¹⁰³ Az, hogy a kuratóriumok bizonyos alapító okiratbeli célokkal felhagynak, különösen akkor gyakori, amikor az alapítók hat-nyolc célt is megjelölnek. Az iskolai alapítványok esetén – mint látni fogjuk – előfordulnak kilenc-tíz célt is kitűző alapító okiratok.

¹⁰⁴ Ezek miatt – „csekély társadalomra veszélyességük miatt” – büntető eljárás csak elvétve indul.

Azok, akik valamilyen szerződéses (kötelmi) viszonyt létesítenek az alapítvánnyal, kielégítési forrásként csak az alapítvány vagyona számíthatnak. Következésképpen célszerű az alapítvány vagyoni helyzetéről előre tájékozódni, továbbá a szerződést megfelelő biztosítékok mellett megkötni.

A kuratórium tagjai – fő szabály szerint – nem felelnek saját vagyonukkal az alapítvány tartozásaiért. (Következik ez a Ptk. 74/C. § (5) bekezdéséből) Abban az esetben azonban, ha nem úgy jártak el, ahogy az adott helyzetben elvárható - például tévedésbe ejtették a szerződő felet, vagy saját tevékenységükkel okoztak kárt - akkor a kártérítési kötelezettség már terheli őket. Bűncselekmény elkövetésekor (például csalás, sikkasztás esetén) azonban a károkozó kuratóriumi tag teljes vagyonával felel.

Mit értünk káron? Kár a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenés, amely áll egyrészt a tényleges kárból, az elmaradt haszonból és a kár megtérítése kapcsán jelentkező költségekből.¹⁰⁵

Az utóbbi évtizedekben a magyar jog elismeri a nem vagyoni kár fogalmát is, például abban az esetben, ha valakinek a másik cselekménye folytán a társadalmi életben való részvétele tartósan és jelentősen megnehezült.¹⁰⁶

III.5. Az alapítványok törvényességi felügyelete

„Az alapítvány működése felett az ügyészség a reá irányadó szabályok szerint törvényességi felügyeletet gyakorol” – mondja ki a Ptk. 74/F. § (1) bekezdése.

Az ügyészség már az alapítványok bejegyzése felett is gyakorol egy sajátos törvényességi kontrollt azáltal, hogy a megyei bíróság nemperes eljárásában hozott végzés ellen fellebbezéssel élhet. (Ptk. 74/A. § (5) bek. szerint a nyilvántartásba vételre szóló határozatát az ügyészségnek is kézbesíteni kell!)

A már jogerősen bejegyzett, jogi személyiséget elnyert alapítványok feletti ügyészi törvényességi felügyelet jellemző megnyilvánulási formája az alapítványokat érintő működésfelügyeleti vizsgálatok tartása.

¹⁰⁵ Tehát például a kártérítés összege egy gyalogosgázolással végződő autóbalesetnél a tényleges kárból [ami a ruházat szakadásából, sérüléséből, a gyógykezelés és ápolás költségeiből tevődik össze], az elmaradt haszonból [ami a kiesett jövedelemből, adott esetben a telek, kert művelésének elmaradásából származó veszteségből áll], továbbá a költségekből [ügyvéd- és perköltség, utazási-, telefon- és levelezési költség] adódik össze.

¹⁰⁶ Például szolgálhat, hogy egy 18 éves lány a kozmetikai kezelés során szenved el olyan sérüléseket, melyek maradandóak, s melyek férjhez menési esélyeit csökkentik.

E vizsgálat során az eljáró ügyész bekéri a bejegyzéssel kapcsolatos bírósági nyilvántartási iratokat, az alapítvány működését pedig annak székhelyén, vagy - az alapítvány képviselőjét személyes meghallgatásra „idézve” - az ügyészség hivatalos helyiségében vizsgálja meg. Ezekben az esetekben az eljáró ügyész megvizsgálja az alapítvány alapító okiratainak módosításait, az alapítvány belső szabályzatait, az alapítvány célszerű tevékenységét, a kuratórium működésének törvényességét és annak dokumentáltságát. Az ügyész betekint az alapítvány naplófőkönyvébe, s az alapítvány működésével kapcsolatos esetleges további iratokba. A személyes meghallgatásról jegyzőkönyv készül. A vizsgálatokat az ügyész jelentés¹⁰⁷ elkészítésével zárja. (Az ügyészi vizsgálat részletes szabályait a 13/1994. (ÜK. 12.) LÜ. sz. legfőbb ügyészi utasítás 13-17. §-a tartalmazza.)

Ha törvénytörést vagy mulasztást észlel, az ügyész – a Magyar Köztársaság Ügyészségéről szóló, többszörösen módosított 1972. évi V. törvény (a továbbiakban: Ütv.) alapján – különböző intézkedéseket tehet. A törvényességi felügyelet ügyészi intézkedései: az óvás, a felszólalás, a figyelmeztetés és a jelzés (másképpen: szignalizáció). Ezekon túlmenően kezdeményezhet az ügyész büntető-, szabálysértési és kártérítési eljárást is.

- Óvást nyújt be az ügyész az alapítvány kuratóriumához a törvénytörő érdemi kuratóriumi határozat ellen. Az óvásban a határozat hatályon kívül helyezésére tesz indítványt. (Ütv. 14-15. §.)
- Felszólalással él a kuratórium törvénytörő mulasztása vagy gyakorlatban megnyilvánuló törvénytörése esetén. A felszólalásban indítványozza, hogy a kuratórium a jövőbeni törvénytörést küszöbölje ki. (Ütv. 16. §)
- Figyelmeztetésben hívja fel az ügyész a kezelő szerv figyelmét a jövőbeni törvénytörés veszélyére. (Ütv. 16. §.)
- Jelzésben kifogásolja az ügyész a kisebb súlyú jogsértéseket. A jelzésben arra tesz indítványt, hogy a jövőben küszöböljék ki az adott hiányosságot, illetve hibát. (Ütv. 27. §.)

A Polgári Törvénykönyv szerinti ügyészi intézkedések: a fellebbezés, a kereset, de ide sorolható a polgári jogi szignalizáció is.

¹⁰⁷ A Függelékben – a dokumentumok között – közlünk két ügyészi vizsgálati jelentést.

Az ügyésznek fellebbezési joga van az alapítvány nyilvántartásba vételével kapcsolatban hozott végzés ellen. A fellebbezést az Ítéletábla bírálja el. (A nemperes eljárás szabályairól, az ügyészi fellebbezésről a többszörösen módosított 1958. évi 5. törvényerejű rendelet - a továbbiakban: Ptké. - rendelkezik.)

Az ügyész keresetet nyújthat be az alapítvány törvényes működésének helyreállítása érdekében, ha az másképpen – például ügyészi intézkedésekkel – nem érhető el. (A Ptk. 74/F. § (2) bek. első mondata alapján.) Ugyancsak keresetet nyújt be az ügyész, ha jogszabályi változás miatt már nem lehetne az alapítványt bejegyeztetni, vagy az alapítvány céljának elérése lehetetlenné vált. (Ptk. 74/E. § (3) bek.)

Az ügyészi keresetet az alapítvány, mint alperes ellen nyújtják be. A kereset alapján a bíróság tárgyalást tart és ítéletben dönt. A bíróság döntése ellen természetesen további jogorvoslatnak (fellebbezés) van helye.

Sajátos ügyészi intézkedés a szignalizáció¹⁰⁸, melyben az olyan elírásokra, pontatlanságokra hívja föl az ügyész a bíróság figyelmét, mely miatt fellebbezést nem kíván benyújtani. (Ütv. 27. §.)

III.6. Az alapítványok megszűnése

A Ptk. 74/E. § (1)-(4) a következőképpen rendelkezik:

„(1) A bíróság az alapítványt a nyilvántartásból törli, ha az alapító okiratban meghatározott

- a./ cél megvalósult;
- b./ idő eltelt;
- c./ feltétel bekövetkezett.

(2) Az alapítványt akkor is törölni kell a nyilvántartásból, ha a bíróság az alapítványt megszünteti, vagy más alapítvánnyal való egyesítését rendeli el.

(3) A bíróság az ügyész keresete alapján az alapítványt megszünteti, ha céljának megvalósítása lehetetlenné vált, illetőleg ha jogszabályváltozás folytán a bejegyzést meg kellene tagadnia. A bíróság az alapító kérelme alapján az alapítványt megszünteti, ha az alapítvány céljainak megvalósítása lehetetlenné vált.

¹⁰⁸ A szignalizáció és a jelzés ugyan szinonim fogalmak, a polgári jogi szakág ügyészi intézkedését azonban inkább szignalizációként említik.

(4) A bíróság az alapítványt megszüntetheti, ha a kezelő szerv (szervezet) tevékenységével az alapítvány célját veszélyezteti és az alapító – a bíróság felhívása ellenére – a kijelölést nem vonja vissza, és kezelőként más szervet (szervezetet) nem jelöl ki.”

Az alapítvány alapító okiratában egyértelműen kell meghatározni az alapítvány megszűnésének körülményeit. E körülmény nem lehet az alapítók elhatározása, mert ez az alapítvány visszavonásának minősülne. (BH 1993/8., KK 525.)

Az alapító okirat nem tartalmazhat olyan rendelkezést, amely szerint az alapító az alapítványt bármikor megszüntetheti. Nincsen mód az okirat olyan tartalmú módosítására sem, amely az alapítvány visszavonásának minősülhetne. (BH 1993/2., KK 122/III.) Az alapító nem kötheti ki az alapítvány visszavonásának jogát, és nem jelölheti ki az alapító okiratban sem az alapítvány jogutódját. Az alapító halálával az alapítvány mint jogi személy tovább működik. Az alapítóról az alapítványra átszállt vagyon tekintetében az alapító jogutódot nem jelölhet meg, e vonatkozásban a végrendekezési joga is kizárt. (BH 1991/1., KK 40.)

Az alapítvány kezelő szerve az alapítvány megszüntetéséről nem dönthet.¹⁰⁹ (BH 1991/12., KK 490.) A kuratórium az alapítványt nem szüntetheti meg, mert a kezelő szerv feladata az alapító okiratnak megfelelő cél és mód szerinti működtetése az alapítványi vagyonnak. (BH 1993/1., KK 58/11.)

Az alapítványok – perjogi szempontból - kétféle módon szűnhetnek meg, nemperes és peres úton.

Nemperes eljárásban:

A bíróság az alapítványt a nyilvántartásból – nemperes eljárásban – törli, ha az alapító okiratban meghatározott cél megvalósult. (Ptk. 74/E. § (1) bek. a./ pont)

Ez azt jelenti, hogy ha az alapítvány tartós és közérdekű célját elérte, (pl. az iskolai tornaterem, vagy uszoda felépült) akár a kuratórium elnöke, akár az alapító kérheti az alapítvány törlését a nyilvántartásból. Ha az alapító okirat több alapítványi célt határozott meg, abban az esetben szüntethető meg törléssel az alapítvány, ha

¹⁰⁹ Nincsen akadálya azonban annak, hogy a kuratórium megkeresse a törvényességi felügyeletet ellátó ügyészt, ha úgy ítéli meg, hogy az alapítvány megszüntetésének lenne helye.

valamennyi célját elérte. Az erre irányuló kérelemben – valamilyen módon – bizonyítani kell, hogy a cél megvalósult.¹¹⁰

A bíróság az alapítványt a nyilvántartásból törli, ha az alapító okiratban meghatározott idő eltelt. (Ptk. 74/E. § (1) bek. b./ pont)

Már láttuk, hogy az alapítvány nemcsak határozatlan, hanem határozott időre is alapítható. Ebben az esetben az alapító okiratban meghatározott időtartam eltelte után – ám kérelemre – a bíróság törli az alapítványt a nyilvántartásból. Feltétlenül kiemelendő, hogy a bíróság nem vizsgálja automatikusan az alapítványok esetében a határozott idő leteltét, az alapítvány törlésére csak benyújtott kérelem esetén kerülhet sor.

A bíróság az alapítványt a nyilvántartásból törli, ha az alapító okiratban meghatározott feltétel bekövetkezett. (Ptk. 74/E. §. (1) bek. c./ pont)

Meglehetősen ritkán ugyan, de előfordul, hogy az alapító valamilyen feltételt rögzít az alapító okiratban, melynek bekövetkezéséig látja szükségesnek, illetőleg indokoltnak az alapítvány működését. A legutolsó Ptk. novella után már az alapító kérelme alapján is megszüntetheti a bíróság az alapítványt, ha céljainak megvalósítása lehetetlenné vált. (Ptk. 74/B. § (3) bek. 2. mondata)

Az alapítványt akkor is törölni kell a nyilvántartásból, ha a bíróság más alapítvánnyal való egyesítését rendeli el. (Ptk. 74/E. § (6) bekezdés)

A bíróság az érdekelt alapítók közös kérelmére – új alapítvány létrehozása, vagy más alapítványhoz való csatlakozás céljából – akkor rendelheti el az alapítványok egyesítését, ha az érintett alapítványok céljainak megvalósításával összhangban áll. Következésképpen csak olyan alapítványok esetében lehet szó egyesülésről, melyek céljai egyébként is összhangban vannak.¹¹¹

Ebben az esetben az alapítványok egyesítésére irányuló – az alapítók által aláírt – kérelemhez az új, illetőleg a megfelelően módosított alapító okiratot is csatolni kell. (Egyebekben a megyei bíróság nemperes eljárására az alapítvány nyilvántartásba vételére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.)

Peres eljárásban:

A kezelő szerv és az alapítók az alapítvány megszüntetését nem határozhatják el, erről csak a bíróság dönthet peres eljárásban, méghozzá az ügyész ez irányú keresete

¹¹⁰ Ez történhet fotóval, újságcikkkel, de akár egy megfelelő bizonyítóerejű nyilatkozattal is.

¹¹¹ A gyakorlatban egy-egy iskolát, vagy középiskolát támogató alapítványok esetében a leggyakoribb az egyesítés.

alapján. Az alapítvány bírósági végzéssel történő megszüntetéséhez nem elegendő a - bármilyen okból - benyújtott alapítói vagy kuratóriumi kérelem sem, az ügyészi kereset mellőzhetetlen. (BH 1997/6., KK 314.)

A bíróság az alapítványt megszüntetheti, ha a kezelő szerv tevékenységével az alapítvány célját veszélyezteti, és az alapító – a bíróság felhívása ellenére – a kijelölést nem vonja vissza és kezelőként más szervet nem jelöl ki. (Ptk. 74/E. § (4) bek.)

Ennek tipikus esete az, amikor az alapítvány kuratóriumának törvénysértő működését észlelve az ügyész hiába hívja föl az alapítót új kuratórium kijelölésére. Ilyenkor az ügyész a bírósághoz fordul.

A bíróság az ügyész keresete alapján az alapítványt megszünteti, ha jogszabályváltozás folytán a bejegyzést meg kell(ene) tagadnia. (Ptk. 74/E. § (3) bek. 2. fordulata)

Az alapítványi jog közel két évtizedes legújabb kori története során a jogi szabályozás nem szűkítette oly módon az alapítványok alapításának és bejegyzésének szabályait, hogy e rendelkezésnek igazi gyakorlati jelentősége lenne. Ám ez nem zárható ki a jövőre nézve – ezért rögzítette a jogalkotó ennek lehetőségét is.

A bíróság az ügyész keresete alapján az alapítványt megszünteti, ha céljának megvalósítása lehetetlenné vált. (Ptk. 74/E. § (3) bek. első fordulata)

Az alapítványi célok lehetetlenné válásának leggyakoribb oka a „pénztelenség”. A nyitott alapítványok esetében biztosított csekély alapítói vagyon a későbbiekben sem növekedik, csatlakozások az alapítványhoz nem történtek, s más módon sem sikerült a vagyont gyarapítani. Az is gyakori, hogy egy iskolai, vagy ösztöndíj alapítvány vagyona merül ki az idők során úgy, hogy további csatlakozások már nem történnek. Ezekben az esetekben az alapítványi célok elérése gyakorlatilag lehetetlenné vált.

Előfordult olyan eset is, hogy egy alapítványnak ugyan még van vagyona, de azt az oktatási intézményt vagy művelődési házat, melyet támogatni kíván, jogutód nélkül megszüntették.¹¹² Ebben az esetben az alapító okiratban rögzített cél szintén lehetetlenné vált.

A bíróság az ügyész keresetére – ha az alapítvány működésének törvényessége másként nem biztosítható, és a kitűzött határidő eredménytelenül eltelt – az alapítványt megszünteti. (Ptk. 74/F. § (2) bek.)

¹¹² Ezek az esetek napjaink iskolabezárásai kapcsán minden bizonnyal szaporodni fognak.

Az ügyészség működés-felügyeleti vizsgálatai során többször tár föl olyan törvénysértést, mely már az alapítvány célját veszélyezteti. Így például a kuratórium pilóta-játék szervezésébe fogott, de az is előfordult, hogy a kuratórium vagy annak egyik tagja sikkasztást követett el. A Legfelsőbb Bíróság egyik ügyében az alapítvány megszüntetésére adott okot, hogy az alapítvány jogellenes hitelezési tevékenységet folytatott, ráadásul az alapító az alapítvány pénzét használta. (BH 1994/3., KK 161.)

Ezekben az esetekben az alapítvány céljai kerülnek veszélybe, s ezért a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyész intézkedéseket tesz a törvénysértő kuratóriummal szemben. Adott esetben felhívja az alapítót, hogy az alapítvány célját veszélyeztető kuratórium kijelölését vonja vissza, s kezelőként más összetételű szervezetet jelöljön ki. Ha ezek az intézkedések nem vezetnek eredményre, akkor az ügyész keresettel fordul a bírósághoz, és a bíróságtól kéri a törvényes működés helyreállítását. Ebben az esetben a bíróság határidőt tűzhet az alapítvány kezelőinek, hogy állítsák helyre a megfelelő működést. A határidő eredménytelen eltelte után a bíróság az alapítványt megszünteti.¹¹³

A megszünt alapítvány vagyona

Az alapítványok jellemzően úgy szűnnek meg, hogy utánuk semmi vagyon nem marad. Azokban a meglehetősen ritka esetekben azonban, amikor az alapítványnak még van, illetőleg maradt vagyona, a bíróság – az alapító okirat eltérő rendelkezése hiányában - hasonló célú alapítvány támogatására fordítja. (Ptk. 74/E. § (5) bek.)

Zárt alapítvány esetében nem kifogásolható, ha az alapító okirat rendelkezése szerint az alapítvány teljes vagyona megszűnéskor visszakerül az alapítóhoz. Nyílt alapítvány esetében viszont csak az alapításkor általa rendelkezésre bocsátott alapítói vagyon illetheti meg az alapítót. A jó erkölcsbe ütközik¹¹⁴, és a jóhiszemű eljárás követelményét sérti a nyílt alapítvány alapító okirata, ha arról rendelkezik, hogy az alapítvány megszűnéskor meglévő (a csatlakozásokkal megnövelt) vagyont az alapító vagy örökösei részére kell kiadni. (BH 1995/6., KK 371.; BH 1993/6., KK 259.; BH 1994/6., KK 340.)

¹¹³ A megszüntető végzés jogerőre emelkedésével szűnik meg az alapítvány.

¹¹⁴ A „jó erkölcsbe ütközik” kitétel bevett polgári jogi fogalom. Valódi tartalmát azonban csak a bírósági határozatok körvonalazzák.

IV. A KÖZALAPÍTVÁNY ÉS A KÖZHASZNÚ TÁRSASÁG

IV.1. A közalapítvány mint sajátos alapítvány

A közalapítványok, illetőleg az e fogalomnak többé-kevésbé megfelelő rokonintézmények az egyetemes jogtörténetben több ezer éves múltra tekinthetnek vissza. Az alapítvány (*pia causa*) jogának valamiféle szabályozására a klasszikus római jogban került sor. (Brósz-Pólay 1989, 177-178). A klasszikus források szerint a városi képviselőtestületek /magisztrátusok/, s a keresztény egyház által létrehozott /köz/alapítványok fontos társadalmi szerepet töltek be. (Földi-Hamza 1996, 234-235, Horváth 2003, 62-66)

Magyarországon az alapítványi jog kodifikációs szabályozására 1928-ban tettek kísérletet. A magánjogi törvénykönyv javaslatát /MTJ/ azonban sosem fogadták el törvényként. (Asztalos és mások 1978, 614-615)

Az MTJ. 82.§. a következőképpen szabályozta az alapítvány jogintézményét: "Alapítvány akkor jön létre, ha valaki tartós célra úgy rendel vagyontárgyakat, hogy a vagyontárgyak megfelelő szervezet kezelésében önálló vagyonként az alapítványt, mint személyt illessék."

A joggyakorlatban ismerték a közalapítvány fogalmát is. A közalapítványt közhatóság létesítette és támogatta. A közalapítványok - valamint a közintézetek - jogállását külön jogforrások szabályozták.

A II. világháború alatt, s az azt követő hiperinfláció miatt sok közalapítványi vagyon enyészett el, következésképpen ezen közalapítványok működése is lehetetlenné vált. Az első ténylegesen elfogadott magyar polgári törvénykönyv¹¹⁵ a közalapítványt sem szabályozta. A Ptk. 1987-es Novellája¹¹⁶ tette lehetővé újra az alapítvány-rendelést. A közalapítvány jogintézménye Magyarországon azonban még évekig ismeretlen volt.

A közalapítványt, teljesen új jogintézményként 1994. január 1-jétől vezette be az 1993. évi XCII. törvény.

¹¹⁵ Az 1959. évi IV. törvény.

¹¹⁶ Az 1987. évi 11. sz. törvényerejű rendelet.

A Ptk-novella 8. §-a állapította meg a Ptk. új 74/G. §-át, amely a közalapítvány jogintézményét a következőképpen szabályozta:

„A közalapítvány olyan alapítvány, melyet az országgyűlés, a kormány és a helyi önkormányzat képviselő testülete közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre. (Törvény közalapítvány létrehozását kötelezővé teheti.)” - szólt a Ptk-módosítással beiktatott 74/G. § (1) bekezdése.

Ezen egyetlen paragrafus (a Ptk. 74/G. §) a maga tíz bekezdésével rendezte a közalapítványi jogot. Egyrészt a már ismertetett legális (törvényi) közalapítványdefinícióval, s a közfeladat fogalmának meghatározásával szolgált, másrészt megpróbált a közalapítványok létesítésére, működésére, felügyeletére, megszűnésére megfelelő jogi szabályozást adni. Mint látni fogjuk, több kevesebb sikerrel...

A közalapítványra vonatkozó Ptk-rendelkezések - a Ptk-novella 40.§./2/ bekezdése alapján - 1994. január hó 1. napján léptek hatályba.¹¹⁷

1994. január első napjától az országgyűlés, a kormány és a helyi önkormányzat csak közalapítványt hozhatott létre. Közalapítványok pedig százszámra alakultak. A működő közalapítványok száma egy bő évtized alatt a másfél ezret is túllépte.¹¹⁸

2002. január elsejétől újra módosult a közalapítványi jog. Ekkortól közalapítványt már nemcsak a helyi, hanem a kisebbségi önkormányzatok is alapíthattak. (Ezeket az új, 2001-es Ptk-novella emelte be a lehetséges alapítók közé.)

A múlt idő alkalmazása nem véletlen. A közalapítvány nem volt hosszú életű jogintézmény, már abban a tekintetben, hogy közalapítványt létrehozni csak 2006. augusztus 24. napjáig lehetett. (Ekkor lépett hatályba a közalapítványt a Ptk-ból törölő 2006. évi LXV. tv.)

Azt azért mégsem mondhatjuk, hogy a közalapítvány élt 12 évet, hét hónapot és huszonnégy napot, mert a már bejegyzett közalapítványok – ha nem változik a jogi háttér – még működhetnek az idők végezetéig.¹¹⁹ Ez a tény, és a közalapítványoknak az iskolai oktatás támogatásában betöltött szerepe indokolja a közalapítványok jogának kritikai jogtudományi elemzését.

¹¹⁷ A szabályozás hézagait – mint azt az alapítványok esetében már megtapasztalhattuk - újra a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalásaival, döntéseinek százaival kellett kitölteni.

¹¹⁸ Lásd az 5. számú táblázatot, a Táblázatok című részben.

¹¹⁹ 2006. végén 1.509 közalapítvány még működőként szerepelt a bírósági nyilvántartásokban. (Lásd a 8. ábrát! A pontos adatokat a Táblázatok című részben az 5. számú táblázat tartalmazza.)

A közalapítvány alapítója

A közalapítványt az alapítványokhoz képest egy lényegesen szűkebb alapítói kör hozhatta létre. Közalapítvány alapítója ugyanis csak Országgyűlés, Kormány, helyi és kisebbségi önkormányzat lehetett. (Helyi önkormányzaton egyébként a fővárosi és megyei önkormányzatokat, továbbá a megyei jogú városi, városi, fővárosi kerületi és községi önkormányzatokat értjük.)

Megjegyzendő, hogy az Országgyűlés, a Kormány, a helyi és a kisebbségi önkormányzat magánszeméllyel, más szervezetekkel közösen nem hozhatott létre alapítványt. (Ptk. 74/G. § (1) bek.) Lényeges törvényi korlátozás volt az is, hogy közalapítvány alapítására jogosult szerv alapítványt csak közalapítványként hozhatott létre. (Ptk. 74/G. § (4) bek.)

Az Országgyűlés törvénnyel, illetőleg országgyűlési határozattal, a Kormány kormányrendelettel vagy kormányhatározattal, a helyi és a kisebbségi önkormányzat képviselői testülete önkormányzati rendelettel, illetőleg határozattal dönthetett közalapítvány alapításáról. Ezeket a határozat-kivonatokat a bírósághoz benyújtandó kérelemhez is csatolni kellett.¹²⁰

A közalapítvány célja

Míg alapítvány tartós és közérdekű célra hozható létre, közalapítvány csak közfeladat ellátására volt alapítható. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy közalapítvány kizárólag közfeladat folyamatos ellátásának biztosítása céljából hozható létre, más tartós és közérdekű célra azonban már nem. (Nemes 1994, 139)

A Ptk. elvi élel rögzítette azt is, hogy a közalapítvány létrehozása azonban nem érinti az államnak, illetve az önkormányzatnak a (köz)feladat ellátására vonatkozó kötelezettségét, következésképpen egy közalapítvány létrehozásával "nem szabadulhat meg" az elvégzendő feladattól. (Ptk. 74/G. §. (2) második mondata)

A törvény határozta meg azt is, hogy mi is az a közfeladat:

„Közfeladat az az állami vagy önkormányzati feladat, amelynek ellátásáról – jogszabály alapján – az államnak vagy az önkormányzatnak kell gondoskodnia.” -

¹²⁰ Az illetékes fővárosi, vagy megyei bíróság ezen határozat-kivonat alapján kontrollálhatta a normatív aktus megtörténtét.

mondta ki a Ptk. 74/G. §. (2) bek. A közfeladat tehát jogszabály alapján ellátandó, társadalmi szükségletek kielégítését szolgáló állami vagy helyi önkormányzati feladatkörbe tartozó tevékenység ellátását jelenti.

A közalapítványok döntő többsége az önkormányzati törvényben (1990. évi LXV. tv. 8. §. (1) bek.) megállapított feladatok végzésére jön létre. (Idetartoznak az alapfokú oktatástól az orvosi ellátáson és közvilágításon át a köztisztaságig, környezet- és műemlékvédelemig terjedő feladatok.)

Közalapítvány ugyanakkor nem csupán az önkormányzat kötelező közfeladataira hozható létre, hanem az önkormányzati törvény alapján a helyi önkormányzat által vállalt - a nagyobb lakosságszámú települési önkormányzatnak, illetve a megyei önkormányzatnak kötelezően előírt - közszolgáltatás teljesítésére is. Így például a helyi önkormányzat számára törvény által előírt közösségi tér biztosítása, közművelődés, tudományos, művészeti tevékenység és sport támogatása is olyan célok, amelyek azáltal, hogy a települési önkormányzat vállalja ezek megvalósítását a megyei önkormányzat helyett (mellett), jogszabály által előírt önkormányzati feladatnak (közfeladatnak) minősülnek. (BH 1996/11., KK 613.) A Legfelsőbb Bíróság ugyanakkor egy döntésében elvi érveléssel mondta ki, hogy nem önkormányzati feladat egy zeneszerző emlékének ápolása, így erre a célra közalapítvány nem hozható létre. (BH 1997/8., KK 416.)

Kutatási témánk szempontjából figyelemre méltó, hogy a közalapítványok mintegy hetede - valamilyen formában - az iskolai oktatást támogatta.¹²¹

A törvény-módosítás során a közalapítvány alapítására jogosult szerv (az Országgyűlés, a Kormány, a helyi majd pedig a kisebbségi önkormányzat) alapítványtételi, illetőleg az alapítványi cél meghatározására vonatkozó jogát erőteljesen korlátozták azzal, hogy e szervezetek a Ptk-novella hatálybalépése után már csak közalapítványt hozhatnak létre. Ez valójában azt jelentette, hogy az Országgyűlés, a Kormány, illetőleg a helyi és kisebbségi önkormányzat képviselőtestülete csak olyan célra hozhatott létre /köz/alapítványt, amelyről neki jogszabály alapján egyébként is gondoskodnia kellett volna.

¹²¹ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatai alapján.

IV.2. A közalapítványok létrejötte

Az 1994. január hó 1. napján hatályba lépett új Ptk-novella azon túlmenően, hogy bevezette a közalapítvány jogintézményét, lehetővé tette az alapítványok számára azt, hogy közalapítványokká alakulhassanak át.¹²² Így a közalapítvány új alapítással, felajánlással és átalakítással jöhetett létre. (Ptk. 74/G. § (1) és (3) bek.)

Az újonnan alapított közalapítvány ugyanolyan bírósági nemperes eljárással nyerte el jogi személyiségét, mint a „magán” alapítvány.

Felajánlással jött létre a közalapítvány, ha egy már működő alapítvány a teljes vagyonát - az alapító hozzájárulásával - az azonos célú közalapítvány létrehozására jogosult szervezetnek (pl. a helyi önkormányzatnak) ajánlotta föl. Átalakulással pedig akkor jött létre a közalapítvány, ha az alapító okiratot az egyébként közalapítvány létrehozására jogosult alapító megfelelően módosította. (Ptk. 74/G. § (3) bek.)

A közalapítványokká történő átalakulás intézménye azonban bevezetésekor sajnos meglehetősen kidolgozatlan és koncepciótlan szabályozást nyert. A jogalkotó két helyen szabályozta az átalakulást. Részben a Ptk. szerves részébe beemelve a 74/G.§.(3) bekezdésében, részben pedig a Ptk-novella 40.§./6/ bekezdésének három mondatában. E két szabályozás azonban több problémát is felvetett.

Először is a két jogszabályhely összesen négyféle átalakulást tett lehetővé úgy, hogy mindegyik átalakulási módot valamiféleképpen szabályozza, rögzített processzust megállapítva. Ezek a következők voltak:

- 1./ Az alapítványi vagyon felajánlásával
- 2./ Az alapítók kérése alapján
- 3./ Az alapító okirat módosításával
- 4./ A törvény erejénél fogva

Ad 1./ Az alapítványi vagyon felajánlásával

A Ptk-novella 8.§-a által bevezetett Ptk.74/G.§. /3/ bekezdése szerint: „Közalapítvány létrejöhet úgy is, hogy az alapítvány a teljes vagyonát - alapítójának hozzájárulásával - azonos célú közalapítvány létesítése érdekében az arra jogosult szervnek felajánlja.”

¹²² Az átalakulás – mint látni fogjuk – esetenként nemcsak lehetőség, hanem kötelezettség is volt.

E vonatkozásban tehát maga az alapítvány lesz az, aki az átalakulást kezdeményezi. Saját vagyonát felajánlja a közalapítvány tételére jogosult szervnek, s ehhez csupán az alapítók hozzájárulása kell. A Ptk. szöveg szerint az átalakulásban a kulcsszerepet maga az alapítvány játssza. Nyilvánvaló, hogy alapítvány alatt az alapítványt megtestesítő kezelőszervet, a kuratóriumot kellett érteni.¹²³

A fentiekből következően a Ptk.74/G.§./3/ bekezdése alapján az alapítvány kuratóriuma alakíthatta át az alapítványt közalapítvánnyá azzal, hogy felajánlotta a vagyonát az arra jogosultnak, s ehhez csak az alapítók hozzájárulását kellett beszereznie.

Ad 2./ Az alapítók kérése alapján

A Ptk-novella 40.§./6/ bekezdésének első mondata szerint: "A törvény hatálybalépésekor működő alapítványok alapítói a Ptk. - e törvény 8.§-a alapján kiegészült 74/G.§-ának /3/ bekezdésében foglaltak szerint kérhetik a közalapítványként való nyilvántartásba vételüket."

E szabályozás szerint nem az alapítványok kuratóriumai, hanem az alapítványok alapítói kérhetik - az előző, már ismertetett Ptk.74/G.§./3/ bekezdésére hivatkozással a közalapítványkénti nyilvántartásba vételt.

Ez esetben tehát az átalakulást az alapító kéri, a kezelő szervről (de még az alapítványról, mint jogi személyről) sincs említés. Éppen ezért nem szerencsés az utaló szabály, mert a Ptk. 74/G.§./3/ bekezdése szerint nem az alapítvány alapítója, hanem maga az alapítvány kéri a közalapítvánnyá történő átalakítást.

Ez a probléma akkor vált igazán valóssá, ha az alapítvány egykori alapítójának és az alapítvány kezelő szervének álláspontja e vonatkozásban eltérő volt. Meglehetősen gyakori volt az, hogy az alapítók alapítói jogaikat szélesen értelmezve az alapítvány konkrét működésére nézve igyekeztek befolyást gyakorolni. Az is előfordult több esetben, hogy a közalapítvánnyá történő átalakítás kapcsán alakult ki ellentét az alapítók és a kuratórium tagjai között.¹²⁴

A kuratórium és az alapító közötti konfliktus esetén az alapító akkor választotta a legszerencsésebb megoldást, ha a harmadik átalakítási lehetőséggel élt.

¹²³ Abban az esetben pedig, ha egy más testületet bíztak meg az alapítvány kezelésével, az a testület értendő kezelő szerv alatt.

¹²⁴ Ezekre az ellentétekre végső soron az ügyészség és a bíróság tett pontot.

Ad 3./ Az alapító okirat módosításával

A Ptk-novella 40.§./6/ bekezdésének második mondata szerint: "Az alapítvány - közalapítvány alapítására jogosult - alapítója az alapítványból az alapító okirat megfelelő módosításával létesíthet közalapítványt."

A fentiekből következően tehát a közalapítvány alapítására jogosult alapító korábbi alapítványát az alapító okirat egyszerű módosításával, s a megyei bíróságnak történő megküldésével alapítványát közalapítvánnyá alakíthatta át. Nem tehetette meg azonban ezt az az alapító, aki nem volt jogosult közalapítvány létrehozására.¹²⁵

Ad 4./ A törvény erejénél fogva

A legtöbb problémát a gyakorlatban a negyedik átalakulási lehetőség vetette föl. A Ptk-novella 40.§./6/ bekezdés harmadik mondata szerint: "A törvény a hatálybalépésekor működő azok az alapítványok, amelyek megfelelnek a Ptk. 74/G.§./1/ - /2/ bekezdéseiben meghatározott rendelkezéseknek, a törvény hatálybalépését követően közalapítványnak minősülnek."

Súlyos jogbizonytalanság keletkezett azáltal, hogy a jogalkotó nem szabályozta, hogy hogyan, ki által minősítettnek ezek az alapítványok effektíve közalapítvánnyá, hanem a törvény erejénél fogva - mindenféle külön processzus nélkül - a törvény hatálybalépését követően minősültek közalapítványnak mindazok az alapítványok, amelyek megfeleltek a közalapítványi kritériumoknak. /Ptk.74/G.§. /1/ - /2/ bekezdés/ Ez azt jelentette, hogy 1994. január 1. napjától (a "hatálybalépést követően" törvényi kitétel egyébként nehezen értelmezhető!) közalapítványnak minősültek azok a már korábban létrehozott alapítványok, amelyeket az Országgyűlés, a Kormány, vagy a helyi önkormányzat képviselő testülete közfeladat ellátására hozott létre.

A törvény erejénél fogva elvileg 1994. január 1-jét követően közalapítványnak minősülő alapítványokon pedig számon lehetett kérni a közalapítványokra jellemző garanciális rendelkezések betartását. (Például azt, hogy a közalapítványok alapító okiratát hivatalos lapban közzé kell tenni, hogy a kuratóriumának évenkénti beszámolási kötelezettsége van az alapítók felé, biztosítania kell gazdálkodási adatainak nyilvánosságra hozását, stb.) Így a működés-felügyeleti vizsgálatok kapcsán, ha az

¹²⁵ Így például a magánszemélyek vagy gazdasági társaságok sem.

ügyészség azt észlelte, hogy egy alapítvány a Ptk-novella 40.§./6/ bekezdés harmadik mondata alapján közalapítványnak minősül, mindezeket számon kérhette az alapítványtól, illetőleg kezelő szervétől.

Az ügyészségek törvényességi, működés-felügyeleti vizsgálatok százaival próbálták meg rászorítani az immáron közalapítványnak minősülő alapítványokat alapító okirataik megfelelő módosítására és a speciális rendelkezések betartására.

Hogy milyen szerencsétlen volt ez a szabályozás, bizonyítja, hogy még tizenkét esztendő után is olyan nagy számban maradtak „közalapítványnak minősülő, ám át nem alakult alapítványok (saját terminológiával: quasi-közalapítványok), hogy még a 2006-os törvényhozás is külön rendelkezéseket állapított meg rájuk.¹²⁶

A közalapítvány alapító okirata

A közalapítvány alapító okiratával szemben támasztott követelmények jórészt megegyeztek az alapítványi jogban foglaltakéval. Így az alapító okiratnak tartalmaznia kellett a közalapítvány nevét, székhelyét, célját, vagyonát, a vagyonfelhasználás módját. (Lásd: a Ptk. 74/B. § (1) bekezdésében)

Közalapítvány esetében azonban minden esetben külön kezelő szervet (kuratóriumot) kellett létrehozni (tehát magánszemély, vagy már működő más szervezet a közalapítvány vagyonának kezelője nem lehetett.) Külön szabály írta elő, hogy közalapítvány esetében a kezelő szerv ellenőrzésére jogosult szervet (pl. felügyelő bizottságot) is kellett alakítani. Ennek feladata a kuratórium működésének figyelemmel kísérése volt, különös tekintettel annak pénzügyi vonatkozásaira. (Ptk. 74/G. § (5) bek.)

A Legfelsőbb Bíróság elvi élel mondta ki, hogy közalapítvány alapítója önmagát ellenőrző szervként nem jelölheti ki, hiszen egy ilyen rendelkezéssel értelmét vesztené a törvény azon előírása, miszerint az alapító okiratban külön ellenőrző szerv kijelöléséről kell gondoskodni. (BH 1997/3., KK 147.) A közalapítvány ellenőrző szervének összetételére egyébként nem vonatkozik az a rendelkezés, hogy az alapítók meghatározó befolyást nem gyakorolhatnak a szerv döntéshozatalában. Az ellenőrző

¹²⁶ A 2006. évi LXV. törvény 1. § (1)-(6) bekezdésében.

szerv tehát nem lehet azonos az alapítóval, de nem kizárt, hogy képviselői meghatározó befolyást gyakoroljanak abban.¹²⁷ (BH 1997/2., KK 97.)

Közalapítvány esetében az alapító okiratot hivatalos lapban közzé kellett tenni. (Ptk. 74/G. § (6) bek.) A probléma ezzel kapcsolatosan az volt, hogy míg több mint ezer közalapítvány működik az országban, hivatalos lapnak a Magyar Közlöny, illetőleg a tárcaközlönyök tekinthetők. Ide sorolhatók még a fővárosi és a megyei közgyűlés közlönyei. Ezek a lapok azonban nyilvánvalóan nem lettek volna képesek a teljes közalapítványi alapító okirat-szöveg közlésére, ezért az ügyészi gyakorlat elfogadta azt is, ha az adott közalapítvány alapító okiratát a helyi önkormányzati rendeletek kihirdetési módjának megfelelően tették közzé, például kifüggesztették a községi hirdetőtáblára.¹²⁸

Garanciális biztosítékok

A közalapítványok költségvetési, azaz közpénzből jöttek létre, emiatt velük szemben kezdettől fogva fokozottabb elvárások érvényesültek. Társadalmi érdek fűződik működésük átláthatóságához is.

Önmagában már az is valamifajta garanciális biztosítékot jelentett, hogy az alapító okiratot (és annak módosításait) hivatalos lapban, illetőleg a helyi rendeletek kihirdetési módjának megfelelően közzé kellett tenni. Garanciális biztosíték volt az is, hogy a kezelő szervet (kuratóriumot) ellenőrző szervet (pl. felügyelő bizottságot) kellett létrehozni.

A közalapítványok működésének tényleges garanciális biztosítékai: a beszámolási és a nyilvánosságra hozatali kötelezettség. (Ptk. 74/G. § (8) bek.)

A közalapítvány kezelő szerve (a kuratórium) köteles az alapítónak évente beszámolni. (Ptk.14/G.§./8/ bekezdés első mondata) Az évenkénti beszámolás kötelezettsége egy olyan többlet garanciális rendelkezés, amely lehetőséget biztosít az alapító Országgyűlésnek, Kormánynak, helyi (vagy később a kisebbségi) önkormányzatnak arra, hogy a közalapítvány működését évenkénti rendszerességgel figyelemmel kísérje.

¹²⁷ A gyakorlatban szinte általános, hogy az ellenőrző szerv tagjai az alapító jogi személy pénzügyi szakembereiből kerülnek kiválasztásra.

¹²⁸ A kifüggesztés a helyi szabályok szerint általában 30 napra történt, de arra is volt példa, hogy hónapokig – sőt évekig – olvasható volt a hirdetőtáblán az alapító okirat.

A közalapítványnak a gazdálkodásával kapcsolatos legfontosabb adatait is nyilvánosságra kell hoznia. (Ptk.74/G.§. /8/ bekezdés első mondata) A gazdálkodási adatok közzététele ugyancsak garanciális jellegű előírás. Nyilvánvalóan eleget tesz e kötelezettségének a közalapítvány, ha az alapító okiratát is közlő hivatalos lapban, vagy az alapító okirat közzétételének módjával egyezően teszi ezt meg. Ezt a helyi rendeletek kihirdetésének megfelelő módon is megteheti.

A közalapítványok törvényességi felügyelete

A közalapítványok működése felett a törvényességi felügyeletet az illetékes ügyészség gyakorolja, az alapítványi jogban megismert módon és formában. (Ptk. 74/ F. § (1) bek. a 74/G. § (11) bekezdésére figyelemmel) Az Állami Számvevőszék ellenőrzi a közalapítvány gazdálkodásának törvényességét és célszerűségét (!), ha a közalapítványt az Országgyűlés vagy a Kormány hozta létre.¹²⁹

A közalapítványok megszűnése

A közalapítványok ugyanúgy szűnhetnek meg, mint az alapítványok. A Ptk-Novella azonban bevezetett egy új – csak a közalapítványokra vonatkozó – nemperes eljárásbeli megszüntetési lehetőséget is: „A bíróság a közalapítványt az alapító kérelmére nemperes eljárásban megszünteti, ha a közfeladat ellátásának biztosítása más módon, illetőleg más szervezeti keretben hatékonyabban megvalósítható.” – Ptk. 74/G. § (9) bekezdés.

Azt, hogy a közfeladat ellátása más módon, illetőleg más szervezeti keretben (például közhasznú társaság formájában) hatékonyabban megvalósítható, azt az alapítónak kell valószínűsítene. A bíróság a közalapítvány ilyen formában történő megszüntetése esetén végzéssel dönt.¹³⁰

A közalapítvány vagyona – a hitelezők kielégítése után – az alapítót illeti meg. Az alapító köteles ezt a vagyont a megszűnt közalapítvány céljához hasonló célra fordítani

¹²⁹ Az országgyűlési és a kormány-alapítványok esetében a gazdálkodás célszerűségének Állami Számvevőszék általi ellenőrzése a közpénzek felhasználásának garanciális szabályai közé sorolható.

¹³⁰ Megjegyezni érdemes, hogy a közalapítványok szinte kivétel nélkül közhasznú társasággá (kht) alakultak át. A kht. a társadalom közös szükségleteinek kielégítése céljából létrehozott nonprofit jogi személy, gyakorlatilag egy nonprofit kft.

és erről a nyilvánosságot megfelelően tájékoztatni. (Ptk. 74/G. § (9) bek. második mondata)

IV.3. A közalapítványok új szabályozása

Az Országgyűlés 2006. július 19-diki ülésnapján fogadta el az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2006. évi LXV. törvényt (a továbbiakban: Törvény). A törvény 2006. augusztus hó 24. napján lépett hatályba, s a törvény hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszítette a Ptk. közalapítványokat szabályozó 74/G. §-a.

A miniszteri indokolás szerint „a törvény a hatálybalépését követő időszakra vonatkozóan megtiltja a közalapítványok alapítását. A már működő közalapítványok alapítói pedig alapítói jogukkal élve eldönthetik, hogy élnek-e a közalapítvány megszüntetésének lehetőségével, vagy továbbra is működtetik a közalapítványt. Ezzel összefüggésben az államháztartási törvény módosítása bevezeti a támogatási célú fejezeti kezelésű előirányzat ¹³¹intézményét.”

„A támogatási célú fejezeti kezelésű előirányzat konstrukciója teljes mértékben képes helyettesíteni a közalapítvány intézményét. Az ilyen speciális előirányzatra vonatkozó előírások lehetővé teszik a közpénzek átláthatóbb, hatékonyabb, olcsóbb felhasználását, továbbá lehetővé teszik a „civilszféra” szakértőinek bevonását és érdemi hatáskörrel való felruházását a költségvetési támogatások döntéshozatalában.” (Miniszteri indokolás a törvényhez.)

A jogalkotó deklarált szándékát a preambulum a következőképpen rögzíti:

„Az Országgyűlés az államháztartási rendszer megújítása keretében a közpénzek felhasználásának hatékonyabbá tétele, a rendezett munkaügyi kapcsolatokkal összefüggő szabályok egyszerűsítése, a kis- és középvállalkozás-fejlesztési intézményrendszer hatékonyabbá tétele, továbbá a vállalkozások hitelhez jutásának, valamint a hazai és európai közösségi források felhasználásának elősegítése céljából a következő törvényt alkotja: ...”

Ezek szerint az államháztartási rendszer megújítása keretében, a közpénzek felhasználásának hatékonyabbá tétele, valamint a hazai és európai közösségi források

¹³¹ A „támogatási célú fejezeti kezelésű előirányzat” egyelőre nem egy meggyökeresedett jogintézményt takar. Megfelelő mélységű szabályozásával a jogalkotó mind a mai napig adós maradt.

felhasználásának elősegítése céljából hozta meg a jogalkotó a közalapítványokat a Ptk-ból törölő döntését.

A közalapítványok új jogi helyzete

Jelenleg az az egészen nehezen magyarázható jogi helyzet állt elő, hogy a közalapítványok léteznek is, meg nem is. Sajátos jogi helyzet állt elő ugyanis azzal, hogy az államháztartásról szóló törvény módosításáról rendelkező 2006. évi LXV. törvény törölte a közalapítvány jogintézményét a Polgári Törvénykönyvből. (Törvény 1. § (1) bek.) A koncepciózus jogalkotás sajátosságaként a következő szakasz a lóversenyzés helyzetének rendezésével foglalkozik...

A közalapítvány jogintézménye már nem szerepel a Ptk-ban, ugyanakkor közalapítványok százszámra működnek. Magyarországon 2006. augusztus végén több mint másfél ezer működő közalapítványt tartottak nyilván.¹³² A közalapítványra vonatkozó Ptk. szakasz hatályon kívül helyezésével a közalapítványok nem szűntek meg, csupán a működésükre a Ptk. alapítványra vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni, mégpedig az államháztartásról szóló törvény módosításáról rendelkező 2006. évi LXV. tv. 1. § (2)-(6) bekezdéseiben foglalt eltérésekkel.

Szinte már a jogállamiságot veszélyeztető helyzet állt elő azzal, hogy több mint másfélezer közalapítványra, mint jogi személyre vonatkozó, a működésüket, gazdálkodásukat és megszűnésüket érintő alapvető rendelkezések nem a Polgári Törvénykönyvben, hanem az államháztartásról szóló törvényt módosító törvény egy paragrafusában, annak hat bekezdésében nyertek elhelyezést. (Törvény 1. § (1)-(6) bek.)

A közalapítvány alapítására jogosultakat érintő új korlátozások

A közalapítványokat a Ptk. 74/G. § (1) bek. szerint országgyűlés, kormány, helyi önkormányzat vagy kisebbségi önkormányzat képviselőtestülete hozhatta létre.

A törvény hatálybalépésével azok az előbb felsorolt szervezetek - amelyek közalapítvány létrehozására jogosultak voltak - hármas korlátozással (Törvény 1. § (1) bek.) találják magukat szembe:

- alapítványt nem alapíthatnak;

¹³² A Legfőbb Ügyészség Egylet-programja szerint 2006. végén még 1509 közalapítvány szerepelt a nyilvántartásban!

- alapítványhoz nem csatlakozhatnak;
- alapítvány kapcsán nem jelölhető ki az alapítói jog gyakorlására sem.

A törvény hatálybalépését követően tehát az országgyűlés, a kormány, a helyi vagy a kisebbségi önkormányzat nemcsak közalapítványt, hanem „egyszerű” alapítványt sem hozhat létre. (Törvény 1 § (1) bekezdés)

Még szigorúbb korlátozás az, hogy e szervek a törvény hatálybalépése után alapítványhoz sem csatlakozhatnak, azaz alapítványnak vagyoni támogatást sem nyújthatnak.¹³³ (Törvény 1 § (1) bekezdés)

A harmadik korlátozás alapján a bíróság az országgyűlést, a kormányt, a helyi vagy a kisebbségi önkormányzatot a törvény hatálybalépését követően nem jelölheti ki az alapítói jog gyakorlására, például ha az alapító erről nem rendelkezett, illetőleg a megjelölt kezelő szerv (szervezet) a feladat ellátását nem vállalja. (Törvény 1 § (1) bekezdés)

A közalapítványok speciális szabályai

A közalapítványok szabályai ezentúl nem a Polgári Törvénykönyvben, hanem az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. tv. és egyes kapcsolódó törvények módosításáról rendelkező 2006. évi LXV. tv. 1. §-ában találhatók meg.¹³⁴

A miniszteri indokolás szerint „e § a közalapítvány – mint szervezettípus – perspektivikus megszüntetését célozza. Erre vonatkozóan módosítja a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényt, és átmeneti szabályokat hoz. A törvénymódosítás hatályba lépésekor már bejegyzett közalapítványokra – azok megszüntetéséig – az itt meghatározott, a Ptk-ból már ismert egyes jogszabályi előírásokat továbbra is alkalmazni kell, kiegészítve néhány új korlátozó rendelkezéssel.”

A törvény meglehetősen nagy számú, a korábban nyilvántartásba vett közalapítványokra vonatkozó eltérő rendelkezést állapított meg, illetőleg tartott fenn. (Törvény 1. § (2)-(6) bekezdésében) Ezek az alábbiak:

- 1./ A közalapítványok alapítvány-alapítási, csatlakozási és egyesítési korlátozásai
- 2./ Az alapító okirat módosításának közzétételi kötelezettsége

¹³³ Az e téren következetes bírói gyakorlat – több legfelsőbb bírósági határozattal – mondta ki, hogy a csatlakozáson a már bejegyzett alapítvány vagyoni támogatását kell érteni. (BH. 1993/2., KK. 122)

¹³⁴ Különösen aggályos, hogy ez egy másik törvényt módosító törvény, melynek a későbbi fellelhetősége külön nehézségekbe ütközik majd.

- 3./ Alapítói jogok gyakorlásával kapcsolatos korlátozás
- 4./ A közfeladat, mint alapítványi cél kiterjesztésének tilalma
- 5./ Vagyon-felhasználási korlátozások
- 6./ Gazdálkodó szervezetben való részvétel szabályai
- 7./ Az éves beszámolási kötelezettség
- 8./ A gazdálkodási adatok nyilvánosságra hozatalának kötelezettsége
- 9./ Az Állami Számvevőszék ellenőrzési jogköre

Ezek közül újak – a már ismertetett alapítói korlátozáson kívül - a közalapítványok alapítvány-alapítási, csatlakozási és egyesítési korlátozásai, az alapító okirat módosításának közzétételi kötelezettsége, az alapítói jogok gyakorlásával kapcsolatos korlátozás, a közfeladat, mint alapítványi cél kiterjesztésének tilalma, végül pedig a vagyon-felhasználási korlátozások.

Átvételre kerültek a Ptk-ból a gazdálkodó szervezetben való részvétel szabályai, az éves beszámolási kötelezettség és a gazdálkodási adatok nyilvánosságra hozatalának kötelezettsége, végül pedig az Állami Számvevőszék ellenőrzési jogköre.

Ad 1./ A közalapítványok alapítvány-alapítási, csatlakozási és egyesítési korlátozásai

A törvény a közalapítványokra nézve számos korlátozást vezetett be az alapítványok alapításával, az alapítványhoz való csatlakozással, az egyesítéssel, illetőleg az alapítói jogok gyakorlásával kapcsolatban. (Törvény 1. § (2) bekezdés b./ pontja)

Ezek a következők:

- A korábban bejegyzett közalapítvány nem hozhat létre alapítványt;
- a közalapítvány nem csatlakozhat alapítványhoz;
- közalapítvány nem egyesíthető alapítvánnyal, és
- közalapítvány nem jelölhető ki alapítvány alapító jogainak gyakorlására sem.

A jogalkotó ezekkel a tiltásokkal neutralizálta a közalapítványokat. Egységes koncepciót nehéz azonban felfedezni e rendelkezésekben, hacsak azt nem, hogy az alapító okiratban már rögzített közfeladattól semmi módon se térhessen el a

közalapítvány. Az viszont nehezen érthető, hogy miért nem jelölhető ki alapítvány alapító jogainak gyakorlására sem.

Ad 2./ Az alapító okirat módosításának közzétételi kötelezettsége

A törvény hatálybalépése után a korábban nyilvántartásba vett közalapítványok alapító okiratainak módosítását is közzé kell tenni. A korábbi szabályozás csupán a közalapítvány alapító okiratának közzétételét követelte meg.

„A közalapítvány alapító okiratának módosítását (módosítással egybeszerkesztett szövegét) a Magyar Közlönyben, illetve az önkormányzat hivatalos lapjában – ennek hiányában a helyben szokásos módon – közzé kell tenni.” (Törvény 1. § (2) bekezdés f./ pontja)

Álláspontunk szerint értelmezési problémákat vet fel, hogy mi volt a jogalkotó szándéka akkor, amikor az alapító okirat módosítása, illetőleg a módosítással egybeszerkesztett szöveg kategóriáit a fenti módon összekapcsoltan használta.

Az alapító okirat módosítással egybeszerkesztett szövegének közzétételi kötelezettsége erősen vitatható abban az esetben, ha például csupán a kezelő szerv összetételében állt be változás.¹³⁵

Üdvözlendő ugyanakkor az, hogy a törvény a közzététel módját megengedőbben szabályozza azáltal, hogy a Magyar Közlöny mellett az önkormányzat hivatalos lapját, illetőleg ennek hiányában a helyben szokásos módot is megfelelő közzétételi fórumnak ismerte el. A korábban hatályos Ptk-szabályozás szerint ugyanis a közzétételnek „hivatalos lapban” kellett történnie. Az ellentmondást nem tűrő törvényi megfogalmazást a kialakult – és a bíróságok és ügyészségek által sem kifogásolt – szokásjog enyhítette.

Ad 3./ Alapítói jogok gyakorlásával kapcsolatos korlátozás

A törvény hatálybalépését követően a már korábban nyilvántartásba vett közalapítvány alapító jogainak gyakorlására más személy nem jelölhető ki. (Törvény 1. § (2) bekezdés d./ pontja)

¹³⁵ Például a három-öt fős kuratóriumok esetében, egyetlen tag lemondása esetén.

Figyelemmel arra, hogy a közalapítvány alapítója országgyűlés, kormány, helyi vagy kisebbségi önkormányzat lehetett, melyek nyilvánvalóan nem szűnnek (szűnhetnek) meg jogutód nélkül, álláspontunk szerint az alapítói jogok gyakorlásának fenti korlátozása túlzottan nagy jelentőséggel nem bír.

Ad 4./ A közfeladat, mint alapítványi cél kiterjesztésének tilalma

A törvény hatálybalépését követően a már nyilvántartásba vett közalapítvány tevékenysége újabb közfeladat ellátásával nem bővíthető. (Törvény 1. § (2) bekezdés d./ pontja)

A jogalkotó feltehetően az alapító okirat esetleges módosításával kapcsolatosan állapította meg a fenti korlátozást, mivel egy közalapítvány tevékenysége csak az alapító okiratban megállapított célok mentén történhet, következésképpen a tevékenység újabb közfeladat ellátásával való bővítése is az alapító okirat módosítása kapcsán lenne lehetséges.

Ad 5./ Vagyon-felhasználási korlátozások

A törvény a már nyilvántartásba vett közalapítványok vagyonának felhasználására nézve drasztikus szigorító szabályokat vezetett be. (Törvény 1. § (2) bekezdés c./ pontja)

A közalapítvány évente csupán vagyona 5%-ának mértékéig, de legfeljebb összesen 1.000.000 Ft-ig nyújthat közvetlen vagy közvetett támogatást az alapító okiratban foglalt célokra, pályázat kiírása nélkül.¹³⁶

A közalapítványnak a törvény hatálybalépése után – főszabályként – csak pályázat kiírása után lehet támogatást nyújtania. Ez alól csak nagyon szűk kivételként értékelhető az a rendelkezés, mely szerint pályázat kiírása nélkül évente csupán a vagyona 5%-ának mértékéig – és egyébként legfeljebb és összesen egymillió forintig - nyújtható közvetlen vagy közvetett támogatás az alapító okiratban foglalt célokra.

¹³⁶ Megjegyzendő, hogy az egymillió forintos felső határ csak a legalább 20 millió Ft vagyonnal rendelkező közalapítványok esetében válik valóságos korláttá.

Az alapítványok zöme csupán néhány százezer forint vagyonnal rendelkezik. Példának okáért egy hatszázezer forint vagyonnal rendelkező közalapítvány esetében évente csupán harmincezer forint lenne – pályázat nélkül – a cél szerinti támogatásokra fordítható összeg. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a közalapítványok közfeladat ellátására jöttek létre, mely célok – természetükből adódóan – nyilvánvalóan jelentősebb ráfordítás-igényűek.

A gyakorlatban külön problémát vet majd föl a „közvetett támogatás” tartalma. Ennek elhatárolása a működési kiadásoktól, mondjuk egy oktatási közalapítvány esetében meglehetősen nehéz lehet.¹³⁷

Ad 6./ Gazdálkodó szervezetben való részvétel szabályai

A törvény a már korábban nyilvántartásba vett közalapítványok gazdálkodó szervezetben való részvételére, továbbá a közalapítvány által létrehozott gazdálkodó szervezetekre vonatkozó korlátozó szabályokat átvette a Ptk-ból.

A közalapítvány csak olyan gazdálkodó szervezetben vehet részt, amelyben legalább többségi befolyással rendelkezik, és amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulása mértékét. (A törvény 1. § (2) bekezdés a./ pontjának első mondata).

Többségi a befolyás, ha a közvetlen vagy – a más, köztes gazdálkodó szervezeten keresztül megvalósuló – közvetett befolyása alatt álló gazdálkodó szervezetben tagsági (részvényesi) jogai vagy a gazdálkodó szervezet más tagjával (részvényesével) kötött megállapodás alapján a szavazatok több mint 50%-ával rendelkezik, vagy a gazdálkodó szerv tagjaként (részvényeseként) jogosult arra, hogy a vezető tisztségviselők és a felügyelő bizottság tagjainak többségét megválassza, illetőleg visszahívja. (A Ptk. 685/B. §-a szerint.)

A korábbi Ptk-szöveg a következőképpen szólt: „Többségi irányítást biztosító befolyása van annak, aki tagsági (részvényes) jogai vagy a gazdálkodó szervezet más tagjával (részvényesével) kötött megállapodás alapján a szavazatok több mint ötven százalékaival rendelkezik.”¹³⁸

¹³⁷ A rászoruló tehetséges gyermekeket támogató oktatási-iskolai közalapítványok esetében pedig szinte értelmetlen.

¹³⁸ A 2006. augusztus 24. napja előtt hatályos Ptk. 685/B. §-a.

A többségi befolyás fogalmát a jelenlegi szabályozás két vonatkozásban is kiterjeszti. Egyrészt a közvetett – más, köztes gazdálkodó szervezeten keresztül megvalósuló – befolyással, másrészt pedig a vezető tisztségviselők és a felügyelő bizottság tagjai többségének megválasztására, illetve visszavonására vonatkozó jogosultsággal.

A közalapítvány által létrehozott gazdálkodó szervezet nem alapíthat további gazdálkodó szervezetet. A közalapítvány által létrehozott gazdálkodó szervezet nem szerezhethet részesedést más gazdálkodó szervezetben sem. (A törvény 1. § (2) bekezdés a./ pontjának második mondata).

Ad 7./ Az éves beszámolási kötelezettség

A törvény hatálybalépését követően is fennáll a már korábban nyilvántartásba vett közalapítvány éves beszámolási kötelezettsége.

A közalapítvány alapító okiratban megjelölt kezelő szerve (szervezete) a közalapítvány működéséről az alapítónak köteles évente beszámolni.¹³⁹ (Törvény 1. § (2) bekezdés e./ pontjának első mondata)

Ad 8./ A gazdálkodási adatok nyilvánosságra hozatalának kötelezettsége

A törvény hatálybalépését követően is fennáll a már korábban nyilvántartásba vett közalapítvány esetében a gazdálkodás legfontosabb adatainak nyilvánosságra hozatali kötelezettsége.

A közalapítvány alapító okiratban megjelölt kezelő szerve (szervezete) köteles gazdálkodásának legfontosabb adatait nyilvánosságra hozni.¹⁴⁰ (Törvény 1. § (2) bekezdés e./ pontjának első mondata)

A törvényi szabályozás pontatlansága miatt csak ésszerűségi szempontok alapján dönthető el, hogy ennek a nyilvánosságra hozatalnak mikor kell történnie. Álláspontunk szerint – a garanciális szempontok figyelembevételével – a törvényben szerencsésebb

¹³⁹ A beszámolás megtörténtét megfelelően dokumentálni is kell.

¹⁴⁰ A nyilvánosságra hozatal megtörténtét is megfelelően dokumentálni kell.

lett volna a nyilvánosságra hozatal kapcsán konkrét határidőt (például április 30. napjával) megállapítani.¹⁴¹

Ad 9./ Az Állami Számvevőszék ellenőrzési jogköre

A törvény hatálybalépésével sem változott a korábban nyilvántartásba vett egyes közalapítványok vonatkozásában az Állami Számvevőszék ellenőrzési jogkörének szervi és tárgyi hatálya.¹⁴²

A közalapítvány gazdálkodásának törvényességét és célszerűségét – a helyi önkormányzat és a kisebbségi önkormányzat képviselőtestülete által alapított közalapítvány kivételével az Állami Számvevőszék ellenőrzi. (Törvény 1. § (2) bekezdés e./ pontjának második mondata)

Az Állami Számvevőszék ellenőrzési jogköre tehát az országgyűlés és a kormány által alapított közalapítványok gazdálkodásának törvényességére, sőt a gazdálkodás célszerűségére is kiterjed.

A közalapítványok megszűnésének speciális szabályai

A törvény a már korábban nyilvántartásba vett közalapítványokra, sőt az országgyűlés, a kormány, a minisztériumok, a miniszterek, az országos hatáskörű szervek, azok vezetői, továbbá a helyi önkormányzatok és képviselőtestületek által 1994. január 1-je előtt önállóan vagy közösen alapított és még alapítványi formában működő alapítványaira (saját terminológiám szerint a továbbiakban: quasi-közalapítványok) nézve speciális megszűnési szabályokat állapított meg. (Törvény 1. § (3)-(6) bekezdés)

Ezek a következők:

- 1./ a speciális közalapítványi nemperes megszűnési ok - átvett - szabálya;
- 2./ a quasi-közalapítványok megszűnésére vonatkozóan újonnan megállapított speciális szabályok; s végül
- 3./ a megszűnt közalapítvány vagyona vonatkozó külön szabályok.

¹⁴¹ A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (Ksztv.) 19. § (5) bekezdése például a közhasznúsági jelentés közzététele kapcsán legkésőbb június 30. napját jelöli meg !

¹⁴² Korábban ezt a Ptk. 74/G. § (8) bekezdése szabályozta.

Fő szabályként leszögezhetjük, hogy egy már korábban nyilvántartásba vett közalapítvány továbbra is ugyanúgy szűnhet meg, mint az alapítvány. A törvény azonban továbbra is biztosítja – némileg szűkítve ugyan – a korábban is szabályozott plusz megszüntetési lehetőséget.

Ad 1./ A speciális közalapítványi nemperes megszűnési ok

A bíróság a közalapítványt – nemperes eljárásban – akkor is megszünteti, ha az alapító ezt arra hivatkozással kéri, hogy a közfeladat ellátásának biztosítása más módon vagy más szervezeti keretben hatékonyabban valósítható meg. (Törvény 1. § (3) bekezdés)

A vonatkozó korábbi Ptk-passzus szerint: „A bíróság a közalapítványt az alapító kérelmére nemperes eljárásban megszünteti, ha a közfeladat iránti szükséglet megszűnt, vagy a közfeladat ellátásának biztosítása más módon, illetőleg más szervezeti keretben hatékonyabban megvalósítható” (Ptk. 74/E. § (9) bekezdés első mondata). Nem igazán érthető, hogy a közfeladat iránti szükséglet megszűnése ezután miért nem vezethet a közalapítvány megszüntetéséhez. Ez annál is inkább érthetetlen, mert a közalapítvány célja ezentúl már nem egészíthető ki, illetve nem bővíthető. Az új Törvény ugyanis kimondja, hogy a törvény hatálybalépését követően a már nyilvántartásba vett közalapítvány tevékenysége újabb közfeladat ellátásával nem bővíthető. (Törvény 1. § (2) bekezdés d./ pontja)

Ez a nemperes eljárás az alapító kérelmével indul.¹⁴³ A kérelemben az alapítónak valószínűsítienie kell, hogy az alapítvány céljaként megjelölt közfeladat ellátásának biztosítása más módon, avagy más szervezeti keretben hatékonyabban megvalósítható.

Az előbbieken tárgyalt megszűnési forma kapcsán további lehetőségeket is szabályoz a törvény.

„A közalapítvány megszűnése esetén az alapító köteles a megszűnt közalapítvány vagyonát – a hitelezők kielégítése után – a megszűnt közalapítvány céljához hasonló célra fordítani, és erről a nyilvánosságot megfelelően tájékoztatni. E kötelezettsége teljesítése során az alapítója a megszűnt közalapítvány jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységét saját alapítású költségvetési szervvé alakíthatja át a költségvetési szerv alapítására vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával. Ennek során azonban

¹⁴³ Az alapító(k) meghatalmazhat(nak) jogi képviselőt is. Közalapítványok vonatkozásában ez viszonylag gyakori megoldás.

gondoskodnia kell annak a jogszabálynak a kiadásáról, amely tartalmazza a jogutódlással kapcsolatos és mindazon rendelkezéseket, amelyek a közalapítvány bírósági nyilvántartásból való törlésének napjával azonos fordulónapon az érintett jogi személy további működésének folyamatosságát megfelelően biztosítják.” (Törvény 1. § (4) bekezdés)

A törvény hatálybalépése után – új lehetőségként – a közalapítvány átalakulással történő megszűnése esetén az alapítója a megszűnt közalapítvány jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységét – a költségvetési szerv alapítására vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával – saját alapítású költségvetési szervvé alakíthatja át. Ennek során azonban gondoskodnia kell annak a jogszabálynak, (jellemzően önkormányzati rendeletnek) a kiadásáról, amely tartalmazza a jogutódlással kapcsolatos rendelkezéseket. E rendelkezéseknek megfelelően biztosítani kell azt, hogy a közalapítvány bírósági nyilvántartásból való törlésének napjával azonos fordulónapon az érintett jogi személy a korábbi közalapítványi cél szerinti működést zökkenőmentesen folytathassa. Álláspontunk szerint ennek megtörténtét a bírósági nyilvántartásból való törlés kapcsán a bíróságnak vizsgálnia is kell.¹⁴⁴

Ad 2./ Az ún. quasi-közalapítványok megszűnésére vonatkozóan újonnan megállapított speciális szabályok

A közalapítványok megszűnésére vonatkozó szabályokat – a törvény rendelkezései szerint – a közalapítványokon túlmenően bizonyos alapítványok esetében is alkalmazni kell (illetőleg lehet).

A törvény a már korábban nyilvántartásba vett - az országgyűlés, a kormány, a minisztériumok, a miniszterek, az országos hatáskörű szervek, azok vezetői, továbbá a helyi önkormányzatok és képviselőtestületek által 1994. január 1-je előtt önállóan vagy közösen alapított - és még alapítványi formában működő alapítványokra (quasi-közalapítványok) nézve speciális megszűnési szabályokat állapított meg. (Törvény 1. § (5)-(6) bekezdés)

A közalapítványok megszűnésére vonatkozó szabályokat (Törvény 1. § (3)-(4) bekezdés) az olyan alapítványok esetében is alkalmazni kell, amelyet 1994. január 1-je előtt az Országgyűlés, a Kormány, a Minisztérium (miniszter), az országos hatáskörű

¹⁴⁴ E vonatkozásban kialakult bírói gyakorlatról még nem számolhatunk be.

szerv (annak vezetője), vagy a helyi önkormányzat (képviselőtestülete) önállóan, vagy a felsoroltak bármelyikével közösen alapított. Következésképpen akkor is a közalapítvány megszűnésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, ha a közalapítvány alapítására jogosult által létrehozott alapítvány nem alakult át 1994. január 1-je után közalapítvánnyá. (Törvény 1 § (5) bekezdés)

A közalapítványok megszűnésére vonatkozó szabályokat az államháztartáson kívüli alapítóval közösen létrehozott alapítványoknál is alkalmazni kell, ha alapítótársként az Országgyűlés, a Kormány, a Minisztérium (miniszter), az országos hatáskörű szerv (annak vezetője), vagy a helyi önkormányzat (képviselőtestülete) vett részt az alapításban, és ha az ilyen alapítványok alapítói az alapítvány megszüntetését – az érintett alapítvány hozzájárulásával – közösen kérik. Egyébként ilyen közös kérelem hiányában az Országgyűlés, a Kormány, a Minisztérium (miniszter), az országos hatáskörű szerv (annak vezetője), vagy a helyi önkormányzat (képviselőtestülete) kijelölhet az alapítói jogok gyakorlására államháztartáson kívüli szervezetet is. (Törvény 1. § (6) bekezdés)

A jogalkotó konzekvens szándéka szemmel láthatóan az volt, hogy a közalapítvány alapítására jogosult szervek semmilyen formában se kerülhessenek a másodlagos alapítói jogok gyakorlóinak pozíciójába.

Ad 3./ A megszűnt közalapítvány vagyona

A megszűnő közalapítvány vagyonára vonatkozó korábbi Ptk-szabályozás került át a mostani törvényi rendelkezésekbe.

A közalapítvány megszűnése esetén az alapító köteles a megszűnt közalapítvány vagyonát – a hitelezők kielégítése után – a megszűnt közalapítvány céljához hasonló célra fordítani, és erről a nyilvánosságot megfelelően tájékoztatni. (Törvény 1. § (4) bekezdés első mondata)

Jogszabályszerkesztés-technikai szempontból erősen kifogásolható, hogy a megszűnő közalapítvány vagyonáról szóló rendelkezés nem önálló bekezdésben (a megszűnésről rendelkező joganyag végén) került elhelyezésre, hanem a közalapítvány jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységének költségvetési szervvé alakításával együtt.

A közalapítvány szabályozási problémái

A közalapítvány kétségtelenül egy meglévő társadalmi szükségletet kielégítő jogintézmény volt, és az is maradt.

Igencsak kétséges ugyanakkor, hogy a „támogatási célú fejezeti kezelésű előirányzat” konstrukciója teljes mértékben képes lesz majd helyettesíteni a közalapítvány intézményét. Az ilyen speciális előirányzatra vonatkozó előírások valószínűleg lehetővé teszik a közpénzek átláthatóbb, hatékonyabb felhasználását, de – a jogalkotó deklarált céljával ellentétben - aligha lesznek a közalapítványoknál olcsóbbak. Kétségtelenül lehetővé tehetik a „civilszféra” szakértőinek bevonását, de teljesen biztos, hogy nem kapják meg azt a társadalmi (civil) támogatást, mint a közalapítványok.¹⁴⁵

A közalapítványok további megfelelő működése azonban csakis akkor biztosított, ha a rá vonatkozó jogi előírások egyértelműek, körültekintőek, és lényeges vonatkozásokat illetően joghézag nélküliek. Már-már a jogállamiságot veszélyeztető helyzet állt elő azzal, hogy több mint másfélezer közalapítványra vonatkozó - jogi személykénti alapjogaikat korlátozó, működésüket, gazdálkodásukat és megszűnésüket érintő - alapvető rendelkezések nem a Polgári Törvénykönyvben, hanem az államháztartásról szóló törvényt módosító törvény egy paragrafusában nyertek elhelyezést. (Az Alkotmánybíróság már több ízben kimondta a hasonló, ún. „salátatörvények” alkotmányosságot sértő voltát.)¹⁴⁶

A jogalkotó teljességgel neutralizálta a közalapítványokat azzal, hogy egy már korábban bejegyzett közalapítvány alapítványt nem hozhat létre, ahhoz nem csatlakozhat, azzal nem egyesíthető, tevékenysége újabb közfeladat ellátásával nem bővíthető, ráadásul nem jelölhető ki egy másik alapítvány alapító jogainak gyakorlására sem. Egységes koncepciót nehéz felfedezni e rendelkezésekben, s az is nehezen érthető, hogy alapítói jogok gyakorlására egy közalapítvány miért nem jelölhető ki. Ezzel ugyanis sem vagyona, sem feladatvállalása nem kerülne veszélybe.

Sajnálatos, hogy a törvényben több jogszabályszerkesztés-technikai hibát is fölfedezhetünk. A megszűnő közalapítvány vagyonáról szóló rendelkezés nem önálló bekezdésben került szabályozásra, hanem a közalapítvány jogi személyiséggel

¹⁴⁵ Az is kétségtelen, hogy egy olyan – már majd másfél évtizede meggyökeresedett – jogintézménynek, mint amilyen a közalapítvány, a társadalom elfogadottsága is nagyobb.

¹⁴⁶ A „salátatörvények” ugyanis elbújtatott törvénymódosító-csomagjaikkal, alig-alig követhetővé teszik a jogalkotást, jelentősen megnehezítik a jogkereső állampolgárok tájékozódását.

rendelkező szervezeti egységének költségvetési szervvé alakításával együtt, továbbá az egyes kötelezettségekhez kapcsolódó határidők megállapítását is elmulasztották. Ugyancsak vitathatóan szabályozott az alapító okirat módosítással egybeszerkesztett szövegének közzétételi kötelezettsége, mondjuk egyetlen névcsere esetében. Ugyanakkor a gyakorlatban külön problémát vet majd föl a „közvetett támogatás” valódi tartalma. Ennek elhatárolása a működési kiadásoktól, mondjuk egy oktatási közalapítvány esetében meglehetősen nehéz lesz.

Az alapítványi jog szabályozási hiányosságai annak idején a százszámra benyújtott törvényességi óvások és ügyészi fellebbezések folytán hamar napfényre kerültek. A Legfelsőbb Bíróság eseti döntései, Közigazgatási Kollégiumi állásfoglalásai idővel megfelelő tartalommal töltötték ki a némi eufémizmussal "vázlatosnak" nevezhető törvényi szabályozást.

A közalapítványok kapcsán vázolt jogértelmezési problémákat azonban részben a bíróságnak, nagyjából viszont a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészségnek kell majd megoldania.

V. A KÖZHASZNÚ SZERVEZETEK

A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (a továbbiakban: Ksztv.) szabályozza a más törvényekben meghatározott nonprofit szervezetek közhasznú, illetőleg kiemelkedően közhasznú státusát.¹⁴⁷ A Ksztv. szerint közhasznú szervezetnek minősíthető a nyilvántartásba vett társadalmi szervezet (kivéve a biztosító egyesületeket és a politikai pártot, valamint a munkáltatói és munkavállalói érdekképviselői szervezeteket), alapítvány, közalapítvány, közhasznú társaság, továbbá köztestület, ha a létrehozásáról szóló törvény azt lehetővé teszi. A törvény melléklete konkrétan felsorolja a közhasznúnak minősülő tevékenységeket. Ide tartoznak – többek között – a nevelés és oktatás, a képességfejlesztés, ismeretterjesztés, kulturális tevékenység, a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése, a munkaerő-piacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése és a kapcsolódó szolgáltatások. (Váradi-Várnagy 2001. 183-186.)

V.1. A közhasznú és a kiemelkedően közhasznú jogállás

A közhasznú szervezetekről szóló törvény célja – a Ksztv. 1.§. szerint - hogy „meghatározza a közhasznú szervezetek típusait, a közhasznú jogállás megszerzésének és megszűnésének feltételeit, a közhasznú szervezetek működésének és gazdálkodásának rendjét, a nyilvántartás és beszámolás szabályait, valamint a működés és a vagyonfelhasználás törvényességi felügyeletére vonatkozó szabályokat.”

A törvény preambuluma szerint „a nem kormányzati és nem haszonelvű szervezetek hazai hagyományainak megőrzése, társadalmi szerepük növelése, közhasznú működésük és gazdálkodásuk áttekinthetőbbé tétele, a közszolgáltatások terén végzett tevékenységük elősegítése, valamint az államháztartással való kapcsolatuk rendezése céljából” tette ezt az Országgyűlés.

A Ksztv. vezette be és szabályozta a közhasznú és kiemelkedően közhasznú szervezetek fogalmát, illetve különös részletességgel szabályozza ezen szervezetek

¹⁴⁷ Hangsúlyozni szükséges, hogy a közhasznú szervezet és a közhasznú társaság eltérő fogalmak. (Mindazonáltal a kht. is átalakulhat közhasznú szervezetté.)

jogát. Azóta a civil non-profit szervezetek – meghatározott feltételek esetén – közhasznú-, illetőleg kiemelkedően közhasznú szervezetekké alakulhatnak át.

Jogos kérdésként vetődik fel az, hogy nem jött-e létre felesleges jogi interferencia a nonprofit jogi szabályozásban.¹⁴⁸

Bár a közhasznú – és a kiemelkedően közhasznú szervezetek szabályozása kétségkívül a non-profit jog egyik legkidolgozottabb törvénye, a bírói jognak itt is különös jelentősége van.

A köztudatba meglehetősen lassan ment át a közhasznú szervezetekké való átalakulás lehetősége, adott esetben kötelezettsége. A törvény által megállapított 1998. június 1-jei határidőig a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő civil szervezeteknek alig 8 százaléka nyújtott be kérelmet ez iránt. 1999. augusztus 1-jéig is csak 13 százalékra nőtt ez az arány, 2005. végére sem több 20%-nál.¹⁴⁹

A közhasznú szervezet fogalma

A törvény tehát a közhasznú jogállás két fokozatát állapítja meg: a közhasznú és a kiemelkedően közhasznú szervezetét.

Közhasznú szervezet az a non-profit jellegű, politikai tevékenységet nem folytató civil szervezet, mely a törvényben megállapított közhasznú tevékenységet folytatja. (Ksztv. 4. §) Elvi élel mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság, hogy a közhasznú szervezetté nyilvánításhoz a közhasznú tevékenység segítése, támogatása is elegendő.¹⁵⁰ (BH 2000/12., KK 12.)

A Ksztv. konkrétan – igaz, meglehetősen széles körben - meg is határozza, és huszonnégy pontban, közel harminc alpontban föl is sorolja azokat a tevékenységeket, melyek közhasznúnak minősülnek. (Ksztv. 26. § c./ pontja) Ezek – tételesen - a következők:

1. egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység,
2. szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása,
3. tudományos tevékenység, kutatás,

¹⁴⁸ A gyakorlati jogászok többségi álláspontja szerint a szabályozás felesleges megkettőződése jött létre, melynek indoka minden bizonnyal az adókedvezmények és a pályázatokon potenciálisan részt vevők szűkítése volt.

¹⁴⁹ Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adataiból.

¹⁵⁰ Azaz, a konkrét közhasznú tevékenység önálló végzése itt nem követelmény.

4. nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés,
5. kulturális tevékenység,
6. kulturális örökség megóvása,
7. műemlékvédelem,
8. természetvédelem, állatvédelem,
9. környezetvédelem,
10. gyermek- és ifjúságvédelem, gyermek- és ifjúsági érdekképviselés,
11. hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése,
12. emberi és állampolgári jogok védelme,
13. a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység,
14. sport, a munkaviszonyban és a polgári jogi jogviszony keretében megbízás alapján folytatott sporttevékenység kivételével,
15. közrend és közlekedésbiztonság védelme, önkéntes tűzoltás, mentés, katasztrófa-elhárítás,
16. fogyasztóvédelem,
17. rehabilitációs foglalkoztatás,
18. munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése és a kapcsolódó szolgáltatások,
19. euroatlanti integráció elősegítése,
20. közhasznú szervezetek számára biztosított - csak közhasznú szervezetek által igénybe vehető - szolgáltatások;
21. ár- és belvízvédelem ellátásához kapcsolódó tevékenység,
22. a közforgalom számára megnyitott út, híd, alagút fejlesztéséhez, fenntartásához és üzemeltetéséhez kapcsolódó tevékenység.

Az alapítvány akkor minősül közhasznú szervezetnek, ha az alapító okiratban meghatározott célok között a törvényben felsorolt közhasznú tevékenység is szerepel. Ha ez nem állapítható meg egyértelműen, a bíróságnak fel kell hívnia a kérelmezőt az alapító okirat alapítványi célokra vonatkozó rendelkezéseinek a közhasznú tevékenység törvényes feltételeivel összhangban álló, annak megfelelő módosítására. (BH 1999/7., KK 338.) Ezen túlmenően a közhasznú szervezet létesítő okiratának konkrétan tartalmaznia kell, hogy a szervezet milyen tényleges tevékenységet folytat, közhasznú céljait milyen módon valósítja meg. (4/2006.KJE)

Kiemelkedően közhasznú szervezet fogalma

Kiemelkedően közhasznú szervezet az a non-profit jellegű, politikai tevékenységet nem folytató civil szervezet, mely közfeladatot lát el. (Ksztv. 5. §).

A közfeladat – mint korábban láttuk - olyan feladat, melyet törvény vagy törvény felhatalmazása alapján más jogszabály rendelkezése szerint valamely állami szervnek, vagy helyi önkormányzatnak kell végeznie. (Ksztv. 5. § a./ pontja).

Az adott tevékenységre az önkormányzattal kötött szerződés a kiemelkedően közhasznú minősítésnek és az ekként történő nyilvántartásba vételnek egyébként egyáltalán nem feltétele. (BH 2000/1., KK 37.) Az viszont igen, hogy a kiemelkedően közhasznú szervezet a közhasznú tevékenységet saját maga lássa el.¹⁵¹ (BH 2001/9., KK 451.)

V.2. A közhasznú jogállás megszerzése

A közhasznú szervezetté minősíthető szervezet közhasznú jogállását – a közhasznú vagy kiemelkedően közhasznú szervezatként való – nyilvántartásba vétellel szerzi meg. (Ksztv. 3. §)

Kérelemre egyik fokozatból a másikba átsorolható. Egyébként a jogosult kérelmére a közhasznú minősítés törölhető is a nyilvántartásból. (Ksztv. 22. § (4) bek.) A nyilvántartásba vételi (bejegyzési és törlési) eljárás teljesen illetékmentes. A nyilvántartásba vételi – nemperes - eljárás kapcsán a megyei bíróság az ügy érdemében végzéssel dönt.

Az esetek döntő többségében képviselője terjeszti elő a közhasznú szervezatként történő nyilvántartásba vétel iránti kérelmet. Természetesen nincs akadálya annak sem, hogy az alapítvány meghatalmazott jogi képviselője kérje azt.

A kérelemben meg kell jelölni, hogy a szervezet (az alapítvány, illetve a közalapítvány) mely közhasznúsági fokozatot szeretné elérni. (Ksztv. 22. § (2) bek.) Értelemszerűen a kérelemben csak egy közhasznúsági fokozat jelölhető meg.

¹⁵¹ Közhasznú szervezetté nyilvánításhoz a közhasznú tevékenység segítése, támogatása is elegendő. A kiemelkedően közhasznú szervezet viszont a közhasznú tevékenységet saját maga látja el. E vonatkozásban a támogatás már nem elegendő.

A módosított alapító okirat tartalma

A már nyilvántartásba vett szervezetnél a módosított okiratnak tartalmaznia kell, hogy a szervezet milyen – a törvényben meghatározott – közhasznú tevékenységet folytat, továbbá hogy a szervezet vállalkozási tevékenységet csak közhasznú céljainak megvalósítása érdekében, azokat nem veszélyeztetve végez, és hogy a gazdálkodás során elért eredményét a szervezet nem osztja fel, azt a létesítő okiratában meghatározott tevékenységre fordítja. (Non-profit jelleg! - Ksztv. 4. § (1) bek. a-c./ pontok) A közhasznú szervezet létesítő okiratának tartalmaznia kell, hogy a szervezet milyen tényleges tevékenységet folytat, közhasznú céljait milyen módon valósítja meg. (4/2006.KJE)

A kiemelkedően közhasznú szervezet nyilvántartásba vételéhez a társadalmi szervezet alapszabályának azt is tartalmaznia kell, hogy a szervezet milyen közfeladatot lát el.¹⁵² (Ksztv. 5. § a/ pontja)

A létesítő okiratnak tartalmaznia kell továbbá azt is, hogy a szervezet közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, és a tagjain kívül más is részesülhet közhasznú szolgáltatásaiból. (Ksztv. 4. § (1) bek. d./ pontja). A közhasznúság feltétele az alapítvány esetében a közhasznú tevékenység folytatása, és a szolgáltatás igénybevételének nyílt lehetősége. A közhasznú tevékenység nyilvánosságának elve megkívánja, hogy a szolgáltatásokhoz való szabad hozzáférést a létesítő okirat biztosítsa. E követelménynek egy alapítvány oly módon tehet eleget, ha a kívülállók részéről való igénybevételt alapító okirata kifejezetten megengedi, illetve tartalmazza, hogy azt nem zárja ki. (4/2006.KJE)

Nem jelenti a közhasznú szolgáltatások igénybevételének és a kedvezményezettek körének zártságát önmagában véve az a körülmény, hogy az alapítvány céljai, működése és a támogatandó személyek egy meghatározott csoporthoz, területhez, szervezethez vagy intézményhez kapcsolódnak.¹⁵³ (BH 1999/8., KK 391.)

Témánk szempontjából különös jelentőséggel bír az a legfelsőbb bírósági döntés, amelyik elvi érveléssel mutatott rá, hogy nem zárt a kedvezményezetti kör egy általános iskola tanulói javára tett - a pedagógiai munka fejlesztését célul kitűző - alapítvány esetén. (BH 1999/10., KK 483.) Következésképpen az egyetlen iskola tanulói javára tett alapítvány is lehet közhasznú.

¹⁵² A végezni kívánt közfeladatot konkrétan – pontos jogszabályi hivatkozással – kell megjelölni.

¹⁵³ Így kapcsolódhatnak oktatási intézményekhez, általános- és középiskolákhoz is.

A létesítő okiratoknak további követelményeknek is meg kell felelnie. (Ksztv. 7. §. (2) bek.) Így szabályoznia kell:

- a legfőbb szerv üléseinek gyakoriságát (évente legalább egyszer);
- a legfőbb szerv összehívásának rendjét és a napirend közlésének módját (ki, mikor, hány nappal az ülés előtt és hogyan küldi el a meghívót);
- a legfőbb szerv üléseinek határozatképességét (legalább 50 %+ 1 fő), s annak nyilvánosságát (nyilvános-e vagy sem); valamint
- a döntéshozatal módját.

A Legfelsőbb Bíróság jogegységi döntésében mondta ki, hogy nyilvántartás céljára minden olyan dokumentáció (akár lefűzött jegyzőkönyvek, akár külön vezetett nyilvántartás) elfogadható, amely biztosítja a kuratóriumi döntés tartalmának, időpontjának és hatályának, illetve a döntést támogatók és ellenzők számarányának (ha lehetséges: személyének) utólagos megismerhetőségét. (4/2006.KJE)

A – Ksztv. 7. §. (3) bekezdése szerint – a módosított alapító okiratnak rendelkeznie kell:

- a nyilvántartás vezetésére vonatkozó előírásáról (Határozatok Könyve);
- a döntésnek az érintettekkel való közléséről, és a nyilvánosságra hozatal módjáról (hogyan közlik: szóban, írásban, és nyilvánosságra hozzák-e vagy sem);
- az iratokba való betekintés rendjéről (ki, mikor és hol nézheti meg a közhasznú működéssel kapcsolatos iratokat);
- a szervezet működésének, szolgáltatásai igénybevételének módjáról (kívülálló hogyan juthat hozzá: pl. kérelem, pályázat stb.);
- az éves beszámoló jóváhagyásának módjáról (mely szerv, és milyen szavazat-többséggel);
- a beszámoló közlésének nyilvánosságáról (hogyan, hol teszi közzé – pl. hirdetőtáblán).

Jó néhány egyesület módosított alapszabálya találtatott hiányosnak e területen. A bíróság hiánypótlásra történő felhívásainak ellenére is számos fellebbezést kellett benyújtania a főügyésznek – a szabályozást nem tartalmazó okiratok ellenére hozott – bejegyző végzések ellen.

A közhasznú szervezet módosított létesítő okiratának tartalmaznia kell a vezető tisztségviselők összeférhetetlenségére vonatkozó szabályokat is. (Ksztv. 7. § (2) bek. b./ pontja)

Jellemzően az érdekeltségi (közeli hozzátartozói, illetőleg munkaviszonyból fakadó alá-fölérendeltségi) viszony kizárását rögzítették a módosított okiratok.

E területen komoly bizonytalanság volt tapasztalható! Eleinte mind a közhasznú szervezetek, mind a bíróságok úgy ítélték meg, hogy elegendő az összeférhetetlenség kapcsán a törvényre utalni, vagy azt idézni. A Legfelsőbb Bíróság kezdte el megkövetelni azt, hogy a vezető tisztségviselők összeférhetetlenségét megfelelő (sőt: kimerítő!) részletességgel szabályozzák. Következésképpen az összeférhetetlenséget az egy időben uralkodó bírói gyakorlat szerint az adott szervezet sajátosságaira figyelemmel, egyedileg kellett meghatározni, nem volt elegendő a törvényi szöveg idézése az okiratban. Egy 2006-os jogegységi döntésben mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság arra, hogy e rendelkezés helyettesíthető a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (a Ksztv.) 8. §-ában meghatározott összeférhetetlenségi előírásokra való egyszerű utalással is. (4/2006.KJE)

Közhasznú szervezet Szervezeti és Működési Szabályzatát (SZMSZ) a bíróságnak be kell mutatni, ha a létesítő okirat nem tartalmazza mindazon szabályokat, amelyeket a törvény a létesítő okira-ra vagy az SZMSZ-re utal. (BH 2000/I., KK 38.) Ugyanakkor – mutatott rá a Legfelsőbb Bíróság - a befektetési szabályzat nem a nyilvántartásba vételhez, hanem a befektetési tevékenység végzéséhez szükséges, ezért azt a nyilvántartásba vételi kérelemhez még nem kell csatolni, ámde befektetési tevékenységet csak a szabályzat megalkotását követően lehet folytatni. (4/2006. KJE)

A garanciális rendelkezések

A közhasznú szervezetek működésére garanciális rendelkezések is vonatkoznak. Ezek: a felügyelő bizottsággal, a közhasznú jelentéssel és a nyilvánossággal kapcsolatosak.

Felügyelő szerv létrehozása csak akkor nem kötelező, ha a szervezet éves bevétele nem haladja meg az 5 millió forintot.¹⁵⁴ (Ksztv. 10. § (1) bek.)

¹⁵⁴ Erre tekintettel a bíróságok megkövetelték azt, hogy a kérelemmel egyidejűleg nyilatkozzanak arról is, hogy a szervezet éves bevétele előreláthatólag meg fogja-e haladni az évi 5 millió forintot.

A közhasznú szervezet köteles az éves beszámoló jóváhagyásával egyidejűleg közhasznú jelentést készíteni. (Ksztv. 19. § (1) bek.) Abba egyébként bárki betekinthez és arról másolatot is készíthet, a saját költségén. Köteles közhasznúsági jelentését a tárgyévet követő évben, legkésőbb június 30-ig közzétenni (Ksztv. 19. § (5) bek.) Megteheti ezt saját honlapján, de ennek hiányában egyéb, a nyilvánosság számára elérhető módon is.

A kiemelkedően közhasznú szervezetek tevékenységének és gazdálkodásának legfontosabb adatait a helyi vagy országos sajtó útján nyilvánosságra kell hozni. (Ksztv. 5. § b./ pontja) Ez jellemzően a helyi sajtóban történik meg.

A megyei szervezetek például a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közlönyben, a nyíregyháziak a Nyíregyházi Naplóban, a többi egyesület a helyi napilapban, illetőleg a helyi időszaki újságban teszi ezt meg. A községi székhelyű, kiemelten közhasznú szervezetek esetében előfordul, hogy – helyi lap híján – a helyi önkormányzat hirdetőtábláján – a helyi önkormányzati rendeletek kihirdetésére vonatkozó eljárással – teszik közzé a tevékenység és gazdálkodás legfontosabb adatait. Alig néhány alapítvány esetében hagyták ki a módosított alapító okiratból azt, hogy tevékenységének és gazdálkodásának legfontosabb adatait nyilvánosságra kell hozni.

A bírósági iratokból megállapíthatóan szinte minden bejegyzési kérelem esetében – az ügyek 85-90 százalékában – a megyei bíróságok hiánypótlásra hívták fel az érintett szervezeteket.¹⁵⁵ A hiánypótlás sokszor több pontos. Legtöbbször azért, mert:

- a kérelem mellékletei hiányoznak,
- a (feladatvállaló) nyilatkozatok hiányosak;
- az összeférhetlenségi szabályokat nem állapították meg;
- a kívülállók szolgáltatási igénybevételi lehetőségeit nem rögzítették;
- a közfeladat törvényi megjelölése hiányzik.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság a hiánypótlásra felhívó végzéshez – szükség esetén - mellékeli a megyei főügyészszéggel együtt kialakított összeférhetlenségi állásfoglalását és a közhasznú szervezetként történő nyilvántartásba vétel feltételeit rögzítő törvényi felsorolást (szempontrendszer).¹⁵⁶ Gyakran van azonban szükség újabb hiánypótlásra is, melynek eredménytelensége esetén a bírák már

¹⁵⁵ A Legfőbb Ügyészség és a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség adatai alapján.

¹⁵⁶ A közhasznúsági nyilvántartásba vétel bíróság által megkövetelt kellékeit a Függelékben szerepeltetjük.

elutasító végzést hoznak. A közhasznú és kiemelkedően közhasznú szervezetként történő nyilvántartásba vételi kérelem elutasításához szinte minden esetben a hiánypótlásra kitűzött – jellemzően 30 napos – határidő eredménytelen eltelte vezetett.

A megyei bíróság a közhasznúsági nyilvántartásba vétel tekintetében végzéssel dönt, melynek egy példányát megküldi a megyei főügyészségnek is. (Ksztv. 22. § (3) bek.) A megyei főügyészség a bejegyző végzést 15 napon belül megfellebbezheti. A fellebbezésről a területileg illetékes Ítéltábla dönt.¹⁵⁷

A közhasznú szervezet a nyilvántartásba vétel napjától jogosult a közhasznú jogálláshoz kapcsolódó adókedvezmények és mentességek igénybevételére, ha legkésőbb a nyilvántartásba vétel évének utolsó napján a közhasznúsági nyilvántartásba vétele is megtörtént.

A közhasznú szervezet megszűnése

A Ksztv 22. §. (4) bekezdése előírja, hogy a közhasznú szervezet 60 napon belül köteles kérni a közhasznú jogállás törlését, illetőleg az alacsonyabb közhasznúsági fokozatba történő átsorolást, ha a Ksztv-ben rögzített feltételeknek már nem felel meg, például politikai tevékenységbe, vagy közhasznú célját veszélyeztető vállalkozásba kezd, stb.

Hiú ábrándnak tűnik, hogy egy törvénytőlően működő, az alapító okiratát semmibe vevő közhasznú alapítvány majd maga fogja kérni a bíróságtól, adott esetben az ok megjelölésével a közhasznú jogállás törlését.

Életszerűbb, hogy a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyész teszi ezt majd meg. Az ügyész indítványozhatja a közhasznú jogállás törlését, illetőleg az alacsonyabb közhasznúsági fokozatba történő átsorolást, ha a közhasznú szervezet működése már nem felel meg a Ksztv-ben, az alapító okiratban vagy belső szabályzatban foglaltaknak, és ezen az ügyészi felhívásra sem változtat. (A Ksztv. 23. § alapján)

A szabályozás hiányossága miatt a Legfelsőbb Bíróságnak kellett kimondania, hogy az átsorolás és törlés iránt kérelemre induló eljárásokban az ügyész kérelméről a bíróság a Ksztv. 22. § (3) bekezdése szerinti nemperes eljárásban határoz.¹⁵⁸ (4/2006.KJE)

¹⁵⁷ Jelenleg már öt ítéltábla működik Magyarországon: Budapesten, Debrecenben, Győrött, Pécsen és Szegeden. Ez gyorsítja ugyan az ítélkezést, ám igencsak hozzájárul(hat) az eltérő bírói gyakorlat kialakulásához is.

¹⁵⁸ Az átsorolás és törlés okáról azonban továbbra is csak a működésfelügyeleti vizsgálatok kapcsán szerez tudomást az ügyész.

V.3. A közhasznúság gyakorlati problémái

A közhasznúsági fokozat megszerzésének kapcsán – az előzőekben már ismertetettekén túl – az alapítóknak számos gyakorlati problémával kell szembesülniük a bíróságok vonatkozásában is. A közhasznúsági fokozatot elérni kívánó civil szervezetek helyzete egy bejegyzésre szakosodott jogász segítsége nélkül úgyszólván reménytelen. Azonban még így is hónapokig tart, amíg a bíróságok által megkövetelt összes, előre kiszámíthatatlan tartalmú hiánypótlásnak (esetenként: hiánypótlások sorozatának) eleget tesznek az alapítók.

2005 végén egy kitűnő – és méltán nagy visszhangot kiváltó - kísérlet¹⁵⁹ mutatott rá a legpregnansabban a jelenlegi helyzet tarthatatlanságára. Történt, hogy 2005 augusztusában egyazon napon ugyanaz a tíz ember húsz szervezetet alapított meg. Az alapszabályok csak a nevükben (NOSZA X Megyei/Budapesti Közhasznú Egyesület a Nonprofit Szervezetek Jogaiért) és a székhelyük címében tértek el egymástól. A bejegyzők szinte minden jogszabályi rendelkezést teljesítettek, de apróbb hibák – természetesen – még így is kerül(het)tek a szövegbe. A kérelmeket egy napon adták postára, és juttatták el Magyarország minden megyei, valamint fővárosi bíróságára. (Márkus Eszter 2006, 3-4)

Ahogy azt a korábbi tapasztalataink alapján vártuk: a bíróságoktól érkezett végzések szórása rendkívül nagy. Húsz megyei (fővárosi) bírósági végzését elemezve és összehasonlítva egyetlen olyan pont sem volt a végzésekben, amely mindenhol egységesen megjelent volna. Nagyon sokféle kérdésről rendelkeztek az eljáró bírók; viszont kevés olyan kérdés volt, amelyet a bírók többsége felvetett volna. A legtöbb rendelkezés csak egy, illetve két bíró végzésében volt olvasható. Néhány olyan kérdés volt csupán, amely a bíróságok többségének azonos, legalábbis hasonló reakcióját váltotta ki. Ehhez járult még a beérkezett állásfoglalások egymáshoz képest igen jelentős tartalmi eltérése. Volt olyan bíróság, amely egy pontban rendelte el a hiánypótlás benyújtását, és volt olyan, amelyik 36 pontban.¹⁶⁰ (Fülöp 2006, 5-6)

¹⁵⁹ A kísérletet végezte: a NOSZA-projekt (Nonprofit Szektor Analízis). Ha magában a kísérletben nem is, de annak értékelésében és eredményeinek a jogalkotók és jogalkalmazók elé tárásában a disszertáció szerzője is részt vett.

¹⁶⁰ Sajnálatos, hogy ez a helyzet az öt ítélőtábla másodfokú tevékenysége révén sem igen fog javulni.

VI. AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK VIZSGÁLATÁRÓL

VI.1. Iskola és alapítvány

„A tanító tanít – a tanuló tanul. Alighanem sokan gondolunk még mindig így az iskolára. Nemcsak felnőttek és nemcsak gyerekek, hanem furcsamód maga az érdekelt szakember, a pedagógus is.” – írta Kozma Tamás a „Tudásgyár? - Az iskola mint társadalmi szervezet” című könyve bevezetőjében. (Kozma 1985, 7) Napjainkban az amúgy is állandó változásban lévő iskola elméleti viták keresztútjába került. Vagy már jó ideje abban is van ? Az iskolákkal kapcsolatos szervezés- és neveléstudományi nézetek, elméleti és gyakorlati viták feldolgozása önálló dolgozatok egész sorának adhat témát. Mi csak néhány markáns – és témánk szempontjából különösen fontos és jellemző – társadalomtudományi vélemény idézésére vállalkozhatunk.

Friedrich W. Kron szerint az iskola pedagógiailag olyan fontos helyszíneként¹⁶¹ határozható meg, amelyben többféle igény találkozik egymással. „Először a szülőket és elvárásaikat kell megemlíteni, akik gyermekük családi, azaz elsődleges és alapvető szocializációjában és nevelésében kifejtett teljesítményük alapján általában nagy követelményeket támasztanak az iskolával szemben: azt várják, hogy az iskola folytassa nevelési gyakorlatukat, és ugyanazokat az értékeket állítsa előtérbe, hogy a gyermek az ő elképzelésüknek megfelelő képzésben részesüljön, és a műveltség megszerzéséhez minden lehetőséget kapjon meg, és hogy az iskola olyan „képesítéssel” bocsássa ki a tanulót, amely biztosítja, hogy jó esélyekkel induljon a felsőbb iskolákban, avagy valamely adott foglalkozás területén. Ezek az iskolával szemben támasztott elvárások

¹⁶¹ Az első iskolák Mezopotámiában az i. e. IV. évezred végén keletkeztek. A II. évezred elejétől kezdve már kétféle írnokképző iskola működött. Az alapfokú képzést (írás, olvasás, számolás) az Édubba, „a tábla háza” nyújtotta. A magasabb műveltség elsajátításának színhelye a Bét mummi, „a bölcsesség háza” volt. (Mészáros et al. 2003, 17-18) Magyarországon az iskolarendszer alapjait Szent István király rakta le, a káptalanok, a plébániák és a bencés kolostorok rendszerében. Ilyen kolostor működött Pannonhalmán is (Rácz 2004, 5) Az iskolák – ahogy Mészáros István fogalmaz: „a maguk teljességében” - a XII. század elejére alakultak ki. (Mészáros 2000, 19, 37) Egy nagyvárosi statútum szerint a szegény diákoktól a magiszter nem kérhetett semmit, a többiek azonban meghatározott adományokat (!) tartoztak adni. (Bunyitay 1886, 95-97) A XIV-XV. századra megjelentek a városi (plébániai) iskolák, kialakítva egy új iskolarendszert. (Mészáros et al. 2003, 270-278)

szubjektív és partikuláris jellegűek: az az érdek az alapjuk, hogy az egyes gyermekek, gyermekcsoportok, általában „a gyermek” élete sikeres legyen. Ezért a szülők az iskolát olyan intézménynek tekintik, amely biztosítja, illetve amelynek biztosítania kell, hogy a gyermek az életben sikeres legyen.” (Kron 1997, 350-351)

Általánosan elfogadott, hogy az iskola tekintendő a szocializáció központi intézményének (Coombs 1971, 53; Ulich 1982. 23-24). Coombs szerint „Minden nemzet és nép nagyobb fontosságot tulajdonít és elsőbbséget biztosít az oktatásnak.” (Coombs 1971. 53.) Az állam szerepvállalásának egyik meghatározó területe az oktatás (Polónyi 2001, 126). Az iskola ugyanakkor szolgáltató intézmény, amelyet a képzelt, vagy valóságos piac igényei szerint kell irányítani, mintha az is egy vállalkozás volna.” (Kozma 2001, 105)

Az ipari társadalmak egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak az oktatásnak. Az információs társadalom középpontjában egyértelműen az emberi tudás és alkotóképesség áll (Gaul 2001, 416), s az is alapkövetelmény, hogy az iskolának biztosítania kell a gyermeki aktivitás szabad kibontakoztatását. (Montessori 2002, 20)

A legkézenfekvőbb követelmény, hogy minden gyerek kapjon egy minimális mértékű meghatározott fajta iskoláztatást. (Friedmann 1996, 95) Máig sem sikerült azonban megállapítani azt a „műveltségi minimumot”, amely ahhoz kell, hogy a társadalmi modernizáció eredményesen mehessen végbe. (Kozma 1985, 42) Az általános iskolai végzettség nemcsak a szakma tanulásával és betanításával van összekötve, hanem egyéb társadalmi javak és pozíciók elérésével is. Az általános iskolai képzettség hiányosságai pedig további hátrányokkal fonódnak össze. (Kozma 1985, 44) A célok és feladatok főbb azonos tartalmi vonásai mellett a működési feltételek változatai, a közvetlen társadalmi elvárások, az iskolába belépő növendékek színvonala, eltérő neveltségi mutatói miatt sajátos cél- és feladat-megjelölések is törvényszerűen jelennek meg. Így a hátrányos helyzetűekkel való foglalkozás, a deviáns magatartás, vagy a családi életben rejtetten, időnként nyíltan jelentkező gondok leküzdése is adhat (s tapasztalataink szerint ad is) impulzust a cél- és feladatrendszer kibővítésére. (Petrikás 1997, 45)

A középfokú intézmények cél- és feladatmeghatározása igen változatos képet mutat. Ez természetes is, mivel igen eltérő funkciót töltenek be a társadalmi munkamegosztásban. A gimnáziumok cél- és feladatmeghatározása részben folytatni hivatott az alapozó iskola munkáját, s felkészíteni a növendékeket a felsőfokú tanulmányokra, részben pedig megalapozza a termelésben, kulturális életben, s más

gyakorlati tevékenységben való részvételt. Szakmai jellegű középfokú intézményekben¹⁶² a célok és feladatok sajátos differenciálódást mutatnak. Ez természetes is, de a személyiségfejlesztés általános törekvései, a növendékek felkészítése az életre, s öntevékeny magatartásuk kimunkálásának feladatai alól nem mentesülnek ezek az iskolák¹⁶³ sem.

Idézhetjük W.Taylor híres bonmot-ját: „Iskoláinkban (...) ötvöznünk kellene a japánok szorgalmát, a németek rendszeretét, a francia elmésséget, a koreaiak termelékenységét, a dánok tervezői zsenialitását, a hollandok nyelvi képességeit, a svájciak pontosságát és a telepes amerikaiak dinamizmusát.” (Nagy Mária 2001, 247-248)

A cél- és feladatrendszer állandó fejlesztése biztosíthatja a nevelési rendszer dinamikáját. Új szükségletek jelennek meg, új állandó vagy időleges feladatok alakulnak ki, s ezeket is be kell kapcsolni a meglévő (vagy alakuló) rendszerbe. Ezt a folyamatot teszi teljesebbé az a mozzanat is – főként a középfokú intézményekben – melynek keretei között maga a tanulóifjúság is megfogalmaz iskolai szintű feladatokat. Ezzel a növendékek bekapcsolódnak a rendszerépítésbe, s önmaguk fejlesztésének esélyeit is gyarapítják. Ösztönző lehet ez a magatartás a növendékek önnevelő gyakorlatának fejlesztésére is. (Petrikás 1997, 45-46)

Társadalmunk jelenlegi átalakulásának folyamata jelentős változtatásokat követel meg az iskoláktól. Az iskolaszervezet módosulásának mai tendenciái, a tervezett szerkezeti és tartalmi változtatások, módosítások koncepciója igen széles skálán mozog, a lehetőségek is szinte korlátlanok, de sokféle, egymás mellett létező – egymást kiegészítő változat születhet.

Az iskolában ellátandó feladatok rendszere formális megközelítésben¹⁶⁴ viszonylag állandónak fogható fel:

- pedagógiai interakciót jelentő feladatok;
- interperszonális kapcsolatokat jelentő feladatok, ahol a partner nem a növendék, ill. nem a növendékek közössége;
- tárgyakkal, tárgyakon végzett feladatok;
- adott tevékenységekre, feladatokra való felkészülés, képzés.

¹⁶² Szakközépiskolák, speciális szakiskolák, szakmunkásképzők...

¹⁶³ A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 20. § (1) bekezdés b.-e./ pontjára tekintettel iskola az általános iskola, a szakiskola, a gimnázium, a szakközépiskola és az alapfokú művészetoktatási intézmény.

¹⁶⁴ Trencsényi 1988, 155-164.

Tartalmilag az iskolai pedagógiai feladatok az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- tanulás – tanítás – művelődés;
- termelés – gazdálkodás – önkiszolgálás;
- társadalmi, közéleti tevékenység, irányítás (önkormányzás);
- szabadidő – játék – sport;
- a pedagógiai interakciókban résztvevők – létszámtól is függő – különböző szervezeti formák és keretekhez kapcsolódó feladatai. (Trencsényi 1988, 155-164)

E feladatok viszonylag bonyolult rendszerének megvalósítása általános pedagógiai, valamint speciális, szakmai képességek együttesének meglétét, ill. alkalmazását feltételezi. (Gallasz, 1992, 219)

Az iskola korszakos átalakulása napjaink egyik fontos jelensége. Az átalakulás és átalakítás már évtizedek óta folyik, mivel megnőtt az iskola (és az intézményes nevelés) teljesítményei és a társadalom növekvő igényei között a távolság. Kitörési pontokat kerestek s „reformokat” ugyan át- és túléltek iskoláink, de alig váltak képessé saját arculatuk kialakítására. Pedig annak hiányában lelassultak a „reformok”, elhaltak még a részleges megújítás folyamatai is. (Petrikás 1997, 10)

Az igények megfogalmazásában és a kitörési pontok keresésében, az arculat alakításában fontos szerepet játszhatnak – és játszanak – a civil szervezetek.¹⁶⁵ A feladatok tárgyi és személyi körülményeinek biztosításában, illetve fejlesztésében pedig egyre nagyobb szerephez juthatnak az alapítványok.

A közoktatás forrásai

A közoktatás finanszírozásának könyvtárnyi irodalma van. Disszertációnk választott kutatási tárgyára – és szűk kereteire tekintettel – az oktatás –finanszírozás kétségkívül érdekfeszítő kérdéseivel csak annyiban kívánunk foglalkozni, amennyire az az iskolai alapítványok kutatása szempontjából elengedhetetlen. Az alapítványok, mint gazdasági szereplők, illetőleg mint lehetséges fenntartók, támogatók vizsgálata majdan külön dolgozatok témája lehet.

¹⁶⁵ Szakmai és érdekképviselői társadalmi szervezetek (egyesületek) tudományos kutatást finanszírozó kht-k, köztestületek (például MTA).

Még a hetvenes évek elején írta Ph. H. Coombs: „Minden nemzet és nép nagyobb fontosságot tulajdonít és elsőbbséget biztosít az oktatásnak. Sötét oldala viszont, (...) hogy az oktatási kiadások ebben az ütemben nem emelkedhetnek vég nélkül. (...) Ez nem filozófia vagy nézőpont kérdése, hanem matematikai eredmény.” (Coombs, 1971. 53.) Azóta eltelt jó három évtized, s nap mint nap tapasztalhatjuk az oktatás-finanszírozás problémáit.

Az állam fizeti a költségeket, a további iskoláztatást pedig azért finanszírozza, mert a jobbképességűek és az érdekeltebbek iskoláztatásából mások is hasznot húznak. (...) A társadalmi haszon feltehetőleg a legalsó szintű képzésnél a legnagyobb, ahol a tananyag a legegységesebb, és a képzés szintjének növekedésével folyamatosan csökken. (Friedmann 1996., 97.)

A közoktatás finanszírozásának európai megoldásai között az önkormányzatok gazdasági önállóságára épülő, azokat azonban anyagi helyzetük, népességszámuk függvényében – és persze a központi költségvetés lehetőségeitől függő - normatív központi támogatási forma a legelterjedtebb. (Polónyi 2002, 281)

Magyarországon a közoktatás forrásainak nagyobb része a központi költségvetéstől származik, a normatív támogatás és a címzett-, cél- és központi támogatás mellett ugyanis ide tartozik a központi alapokból származó támogatás is.

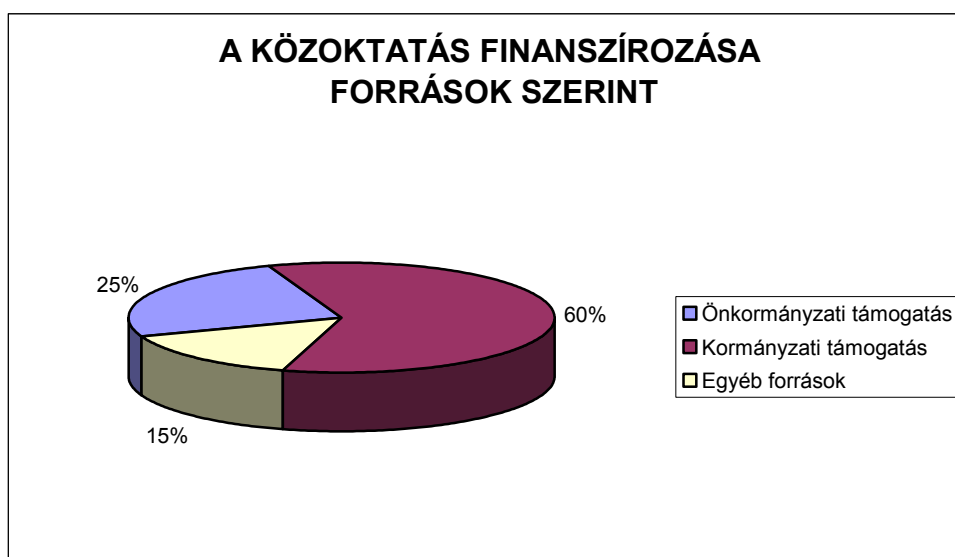
A kilencvenes évek közepén a közoktatás költségeinek valamivel több mint 50%-át fedezte a központi költségvetés,¹⁶⁶ amely részarány a kilencvenes évek végére viszonylag jelentősen növekedett, s az évtized (egyben évezred) végére pedig már meghaladta a 60%-ot is. A központi kormányzati támogatás nagyobb része, 80% körüli aránya (normatív finanszírozási formában) egy tanulóra vetített támogatásként az iskolafenntartókhoz, másik része pedig a korábban említett célfeladatokra meghirdetett pályázati formában, közvetlenül az iskolákhoz jut el. (Polónyi 2002, 268-269)

A közoktatás finanszírozásának - főbb források szerinti – megoszlását¹⁶⁷ a következő kördiagram (a 12. ábra) szemlélteti.

¹⁶⁶ A normatív, a címzett, a cím és egyéb központi támogatás, valamint a központi alapokból folyósított támogatás formájában.

¹⁶⁷ Polónyi István idézett művének adatai szerint.

12. ábra

Az önkormányzati támogatás aránya a kilencvenes évek közepén valamivel több mint 40% volt, ami az évtized végére 25-30% körülire csökkent. A közoktatási intézmények saját bevétele – amely az államháztartási törvény értelmében a fenntartó hozzájárulásának minősül – nagyjából 10% körül alakult ugyanezen időszak alatt. Az intézmények bevételei pedig olyan tételekből állnak össze, mint a tanulók befizetései, az iskola helyiségeinek bérbeadása, az iskola által végzett nem iskolarendszerű képzések bevétele, adományok, stb. (Polónyi 2002., 269) Ebben a közel 15%-ban jelenik meg az alapítványi, közalapítványi támogatás is.

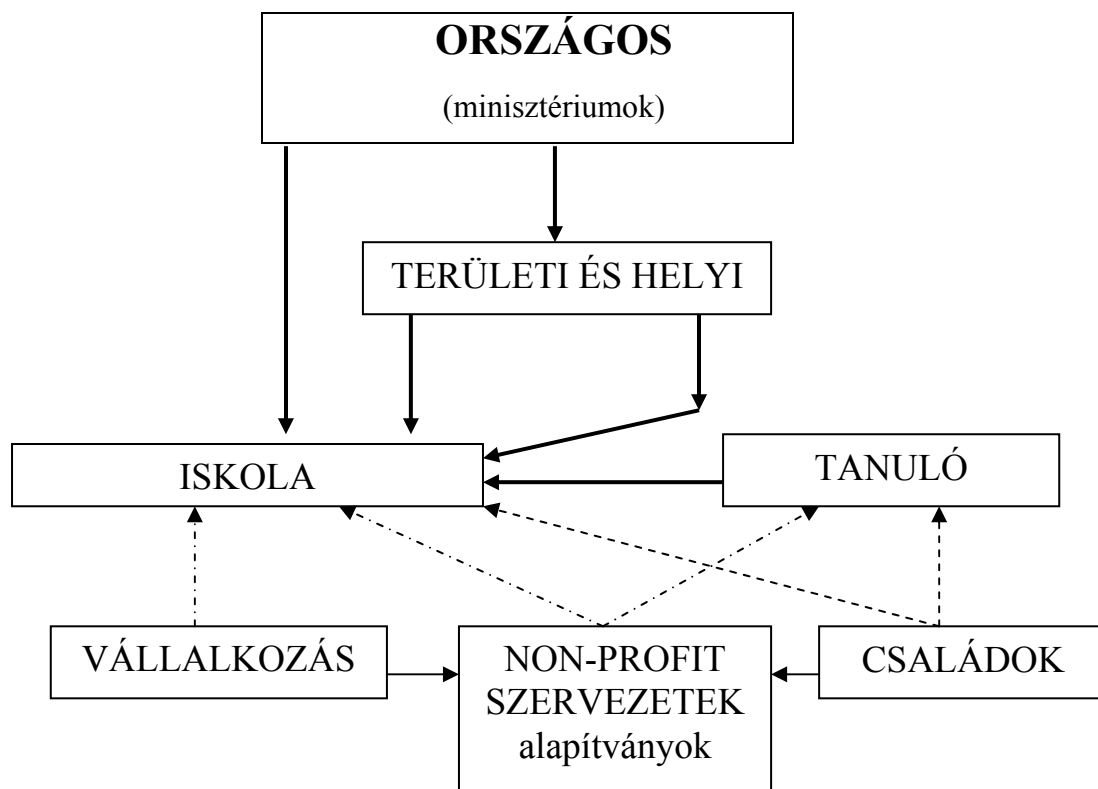
A tanulók szüleinek az oktatás közvetlen költségeihez tulajdonképpen nem kell hozzájárulnia, az alap- és középfokú oktatás tandíjmentes. A tankönyv-, taneszköz-beszerzés és az iskolai étkeztetés költségei azonban a szülőket terhelik, de szociális helyzetüktől függően a tankönyvbeszerzés költségeihez és az étkeztetés költségeihez is hozzájárulást, illetve kedvezményt kaphatnak a rászoruló tanulók. (Polónyi 2002, 270)

Ebben a támogatási rendszerben is egyre nagyobb szerep jut az iskolai és más alapítványoknak, közalapítványoknak.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Nyíregyháza Megyei Jogú Város például külön közalapítványt hozott létre a rászoruló tanulók támogatása céljából.

Végül az iskola-finanszírozás szereplőit Polónyi István szemléletes ábrájának¹⁶⁹ felhasználásával – a nonprofit szervezeteket, továbbá azok különböző irányú támogatását érintő kiegészítésekkel – a 13. ábrában az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

13. ábra: Az iskola-finanszírozás szereplői

Az alapítvány, mint lehetséges forrás

„Az iskola szolgáltató intézmény, amelyet a képzelt, vagy valóságos piac igényei szerint kell irányítani, mintha az is egy vállalkozás volna.” – idézte az egyik elterjedt álláspontot Kozma Tamás. Ez együtt jár az iskolai költségvetés relatív önállósításával, illetve olyan iskolai tervekkel, amelyek elsősorban a „fogyasztó” igényeire vannak tekintettel. (Kozma 2001, 105)

¹⁶⁹ Polónyi 2002, a 272. és a 313. oldal ábrája alapján.

Ebben nyújthat nagy segítséget a magánszektor. A magánszektor kétségkívül maga is tart fenn magániskolákat. A másik szerepe a közoktatás költségeihez való adományokkal történő hozzájárulás, a harmadik pedig az iskoláknak adott különböző oktatási és egyéb megrendelések. (Polónyi 2002, 270)

A közoktatás költségeihez adományokkal való hozzájárulásban, a feladatok tárgyi és személyi körülményeinek biztosításában, illetve fejlesztésében egyre nagyobb és nagyobb szerephez juthatnak az alapítványok.

Kozma Tamás már 1988-ban (!), az alapítványok hajnalán a Köznevelésben megjelent cikkében¹⁷⁰ számításba vette az oktatás lehetséges finanszírozói között a nonprofit szervezeteket, köztük az alapítványokat. Elsők között ismerte föl, és plasztikusan fogalmazta meg, hogy „az eltérő jövedelemtulajdonosok fordíthatják e célra pénzeiket; ehhez esetleg a központi költségvetés is hozzájárulhat (közvetlen vagy közvetett formákban).” (Kozma 1992, 144) A második fordulat már-már a közalapítványok megjelenését vetíti előre. Színre is léptek 1994-ben!

Egy jó évtized múltán az alapítványok már egyhetede, a közalapítványok egyhatoda támogatott általános vagy középiskolát.¹⁷¹ Az iskolai alapítványok céljai között egyébként a tanulók támogatása és teljesítményük elismerése, továbbá az oktatás anyagi és technikai feltételeinek javítása szerepel legtöbbször. Meglehetősen gyakori cél a pedagógiai programok támogatása is. Hogy milyen hatásfokkal és eredménnyel, arra (is) próbál választ adni vizsgálatunk.

VI.2. Alapítványok Szabolcs-Szatmár-Beregben

Magyarországon – mint ahogy azt már láttuk - 1987. óta lehet újra alapítványt alapítani. 1989. óta veszi őket nyilvántartásba a megyei (és a fővárosi) bíróság, az alapítványok jogi személyisége is a nyilvántartásba vételről rendelkező végzés jogerőre emelkedéséhez kapcsolódik.

Az első alapítványt Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is 1989-ben vette nyilvántartásba a megyei bíróság. A bejegyzett alapítványok száma rohamosan növekedett, 1994-re már a három és félszázat is elérte. Ma már 1218 bejegyzett alapítványról és közalapítványról tudunk, közülük 920 jelenleg is működik.¹⁷²

¹⁷⁰ Általános, kötelező, ingyenes? Viták az oktatás finanszírozásáról. (Köznevelés, 1988/42, 19-22. p.)

¹⁷¹ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

¹⁷² A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

Az alapítványok alig egyhatede, a közalapítványok egyhatoda az iskolai oktatási alapítvány. 2006. végéig 173 ilyen alapítványt vettek nyilvántartásba a Nyíregyházi Megyei Bíróságon. Közülük tizenhatot már megszüntettek, százötvenhét azonban még – legalábbis jogilag – működik.¹⁷³

Earl Babbie nyomatékosan mutatott rá arra, hogy a társadalomtudományi kutatások egyik legfontosabb módszerét az adatelemzések jelentik. A társadalomtudományi elemzések jelentős része ún. egyváltozós elemzés, amikor azt vizsgáljuk, hogy hogyan oszlanak meg az esetek egyetlen változó szerint. (Babbie 1995, 420-422)

Kutatásunk tárgyának egyik alapvető megközelítési módja az alapítványok, illetőleg a közalapítványok, köztük az iskolai (oktatási) alapítványok és közalapítványok számának időbeli alakulása Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. A következő kilenc grafikon, vonal- és oszlopdiagram az alapítványi szféra, s benne az iskolai alapítványok adott megyei fejlődésének igencsak jellemző adatait rögzíti.¹⁷⁴

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében bejegyzett – tartós és közérdekű - **alapítványok** számának alakulását a következő grafikon¹⁷⁵ (a 14. ábra) szemlélteti:

14. ábra

¹⁷³ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

¹⁷⁴ A diagramok eddig még sehol sem publikált – 2006. végén lezárt – az Egylet-program adatbázisaiból szerzett ügyészségi statisztikai adatok felhasználásával készültek.

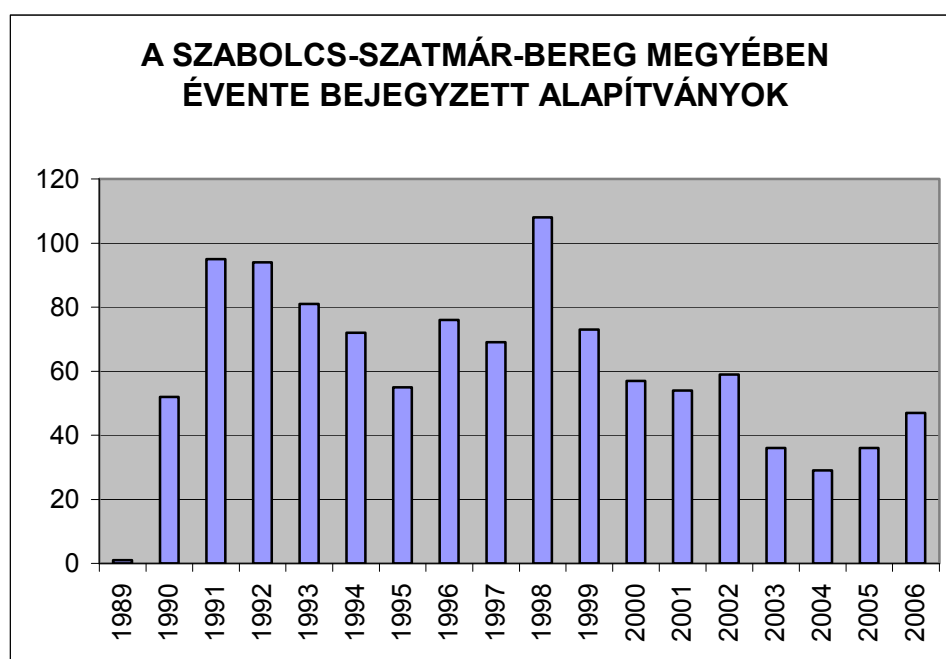
¹⁷⁵ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a bejegyzett alapítványok száma viszonylag egyenletesen nőtt.¹⁷⁶ Az „alapítási láz” a kilencvenes évek elején és végén volt a legnagyobb, a kilencvenes évek közepén és az ezredforduló táján némileg alábbhagyott.

A bejegyzett alapítványok száma egyébként 2004-ben lépte túl az ezret. Ezek közül 2006. végéig 277 alapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott alapítványok száma 801 volt. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 7. táblázat tartalmazza.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében **évenként** bejegyzett alapítványok számát¹⁷⁷ az alábbi oszlopdiagram (a 15. ábra) szemlélteti:

15. ábra

Megállapíthatjuk, hogy évi átlagban valamivel több, mint hatvan (64,35) alapítványt jegyeztettek be Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Igencsak kiemelkedő az 1991-1993 közti időszak, de a legtöbb alapítványt 1998-ban jegyeztették be. Azóta az évente bejegyzett alapítványok száma „hullámzóan” ugyan, de csökken. Az abszolút mélypont

¹⁷⁶ Az 1994-es látszólagos „megtorpanás” oka az, hogy 1994. január 1-jétől alakulhattak át alapítványok közalapítvánnyá. Az 1993. évi XCII. törvény alapján átalakult közalapítványok pedig már e minőségben szerepelnek az adatbázisokban.

¹⁷⁷ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

2004. volt, de az utolsó hét szűk esztendőben egyszer sem érte el az átlagot az „alapítási láz”. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 8. táblázat tartalmazza.)

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében bejegyzett **közalapítványok**¹⁷⁸ számának¹⁷⁹ alakulását a következő grafikon (16. ábra) szemlélteti:

16. ábra

A bejegyzett közalapítványok száma– az 1994-es Ptk-módosítás után – egészen 2001-ig rohamosan nőtt a megyében. Az „alapítási láz” az ezredforduló után alábbhagyott.

2006. augusztus 24-től pedig Magyarországon közalapítvány már nem is alapítható. Eddig a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 124 közalapítványt vett nyilvántartásba. Ezek közül 2006. november végéig 21 közalapítvány szűnt meg.

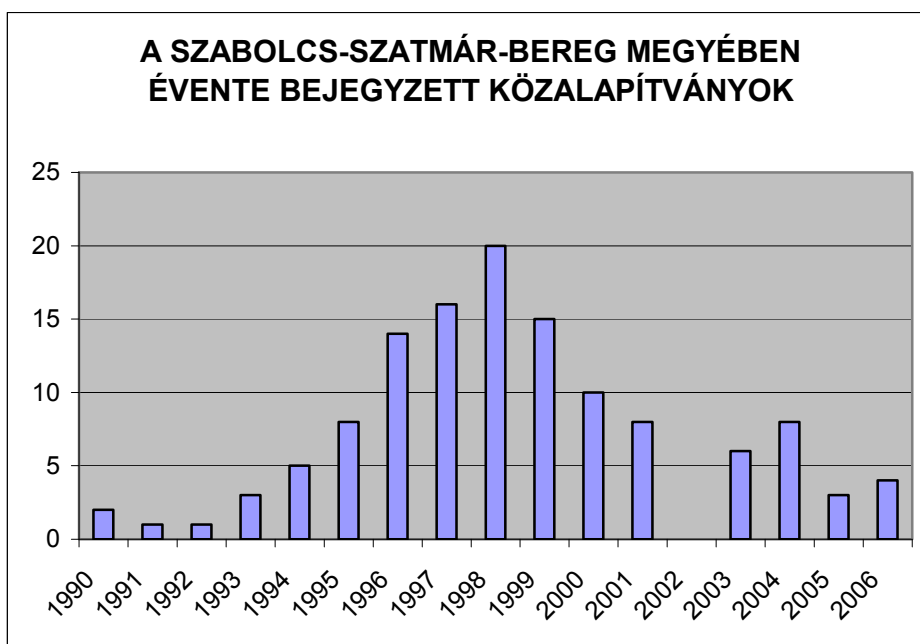
A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott alapítványok száma 103 volt. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 9. táblázat tartalmazza.)

¹⁷⁸ Az 1994. előttiak később alakultak át közalapítvánnyá

¹⁷⁹ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében **évenként** bejegyzett közalapítványok számát¹⁸⁰ a következő oszlopdiagramban ábrázoltuk. (Lásd a 17. ábrát! A pontos - számszerű - adatokat a Táblázatok című részben, a 10. táblázat tartalmazza.)

17. ábra

Megállapíthatjuk, hogy évi átlagban (1994-2006 vonatkozásában) közel tíz (9,54) közalapítványt jegyeztettek be Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

Igencsak kiemelkedő az 1996-1999 közti időszak, a legtöbb közalapítványt – húszat! - is 1998-ban jegyeztették be. (Ez a közalapítvány-alapítás módusza¹⁸¹) Azóta az évente bejegyzett alapítványok száma „hullámzóan” ugyan, de szignifikánsan csökken. Az abszolút mélypont 2002. volt, amikor is egyetlen közalapítvány sem jött létre!

A közalapítványok esetében is igaz, hogy az utolsó hét szűk esztendőben egyszer sem érte el az átlagot az „alapítási láz”.

¹⁸⁰ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

¹⁸¹ Babbie, 1995, 420. (és a következők).

Iskolai alapítványok és közalapítványok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

A kutatásunk elsődleges tárgyát képező **iskolai alapítványok** számának alakulását - Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében - a következő grafikon¹⁸² (a 18. ábra) szemlélteti:

18. ábra

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a bejegyzett iskolai (oktatási) alapítványok száma korántsem egyenletesen nőtt.

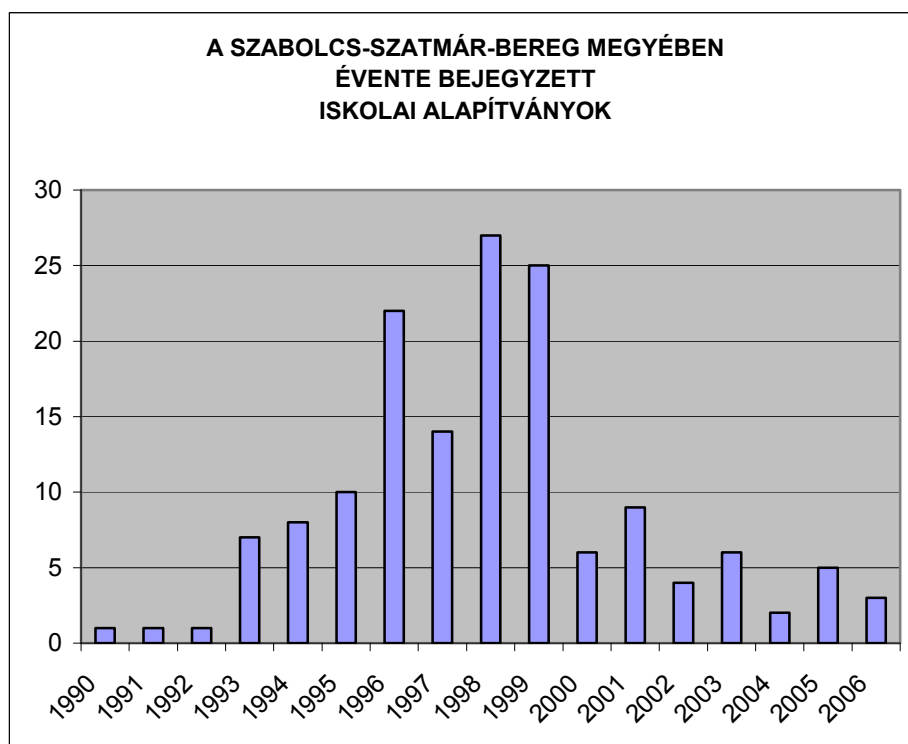
Az „alapítási láz” az általános tendenciától eltérően a kilencvenes évek második felében volt a legnagyobb, az ezredforduló táján pedig jelentősen alábbhagyott. Ez a tény erősen mutat rá arra, hogy az iskolai-oktatási célú alapítványok csak társaiknál később jelentek meg tömegesen a civil szféra porondján.

A megyében bejegyzett iskolai alapítványok száma egyébként 1999-ben lépte túl a százat, 2006. elején pedig a százötvenet. Ezek közül 2006. végéig 13 iskolai (oktatási) alapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott alapítványok száma 138 volt. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 11. táblázat tartalmazza.)

¹⁸² A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében **évenként** bejegyzett iskolai alapítványok számát¹⁸³ a következő oszlopdiagram (19. ábra), szemlélteti. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 12. táblázat tartalmazza.)

19. ábra

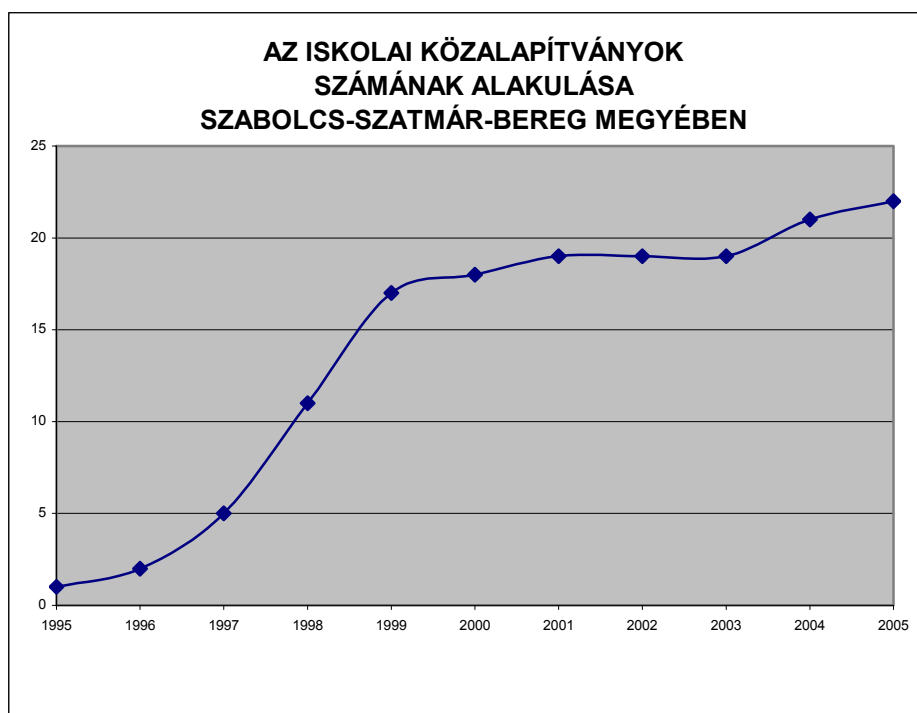
Megállapíthatjuk, hogy évi átlagban kilenc (8,88) iskolai (oktatási) alapítványt jegyeztettek be Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Igencsak kiemelkedő az 1996-1999 közti időszak, a legtöbb iskolai alapítványt – huszonhetet! - is 1998-ban jegyeztették be. (Ez a bejegyzések módusza!) 2000. óta az évente bejegyzett alapítványok száma „hullámzóan” ugyan, de szignifikánsan csökken. Az abszolút mélypont 2004. volt, amikor mindössze két iskolai alapítvány jött létre.

Az iskolai alapítványok esetében is igaz, hogy az utolsó hét szűk esztendőben egyszer sem „lépte túl” az átlagot az „alapítási láz”.

¹⁸³ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében bejegyzett **iskolai közalapítványok** számának alakulását a következő grafikon¹⁸⁴ (a 20. ábra) szemlélteti: (A pontos adatokat a Táblázatok című részben, a 13. táblázat tartalmazza.)

20. ábra

A bejegyzett iskolai (oktatási) közalapítványok száma– az 1994-es Ptk-módosítás után – csupán 1999-ig nőtt rohamosan a megyében. Az „alapítási láz” az ezredforduló után elmúlt, némi növekedés is csak 2004-től jelentkezett.

2006. augusztus 24-től pedig Magyarországon közalapítvány már nem is alapítható. Eddig a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 22 iskolai közalapítványt vett nyilvántartásba. Ezek közül 2006. végéig 3 iskolai (oktatási) közalapítvány szűnt meg.

A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott iskolai közalapítványok száma pontosan tizenkilenc volt.

¹⁸⁴ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

Végezetül: a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében **évenként** bejegyzett iskolai közalapítványok számát¹⁸⁵ az alábbi oszlopdiagram (a 21. ábra) szemlélteti. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 14. táblázat tartalmazza.)

21. ábra

Megállapíthatjuk, hogy 1995-2006 között átlagosan évente kettő (1,83) iskolai közalapítványt jegyeztettek be Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

Igencsak kiemelkedő az 1997-1999 közti időszak, az iskolai közalapítványok több mint kétharmadát ebben a három évben alapították. 1997-1998-ban – két év alatt – tizenkettőt jegyeztettek be. 2000. óta az évente bejegyzett iskolai közalapítványok száma drasztikusan visszaesett, az új iskolai közalapítványok száma szinte elenyésző. Az abszolút mélypont 2002-2003. volt, amikor két év alatt egyetlen iskolai közalapítvány sem jött létre. Így volt ez azonban 2006-ban¹⁸⁶ is!

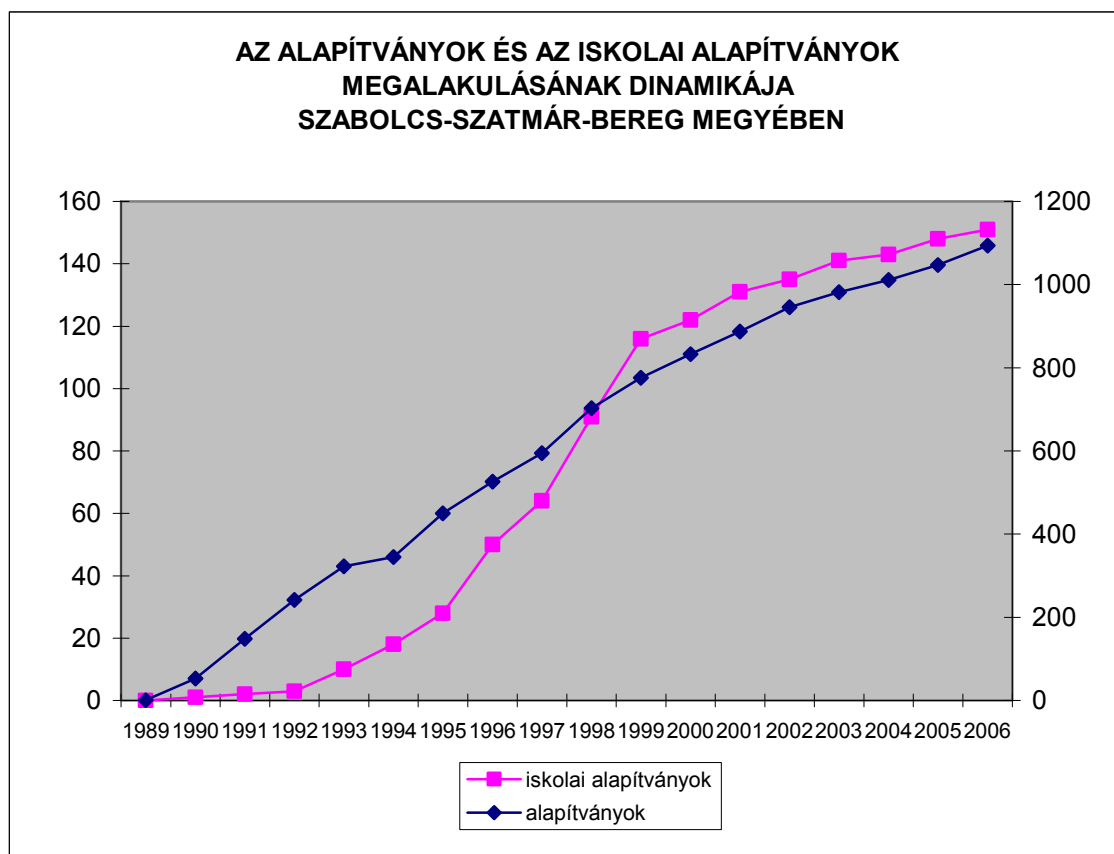
Az iskolai közalapítványok esetében is igaz, hogy az utolsó hét szűk esztendőben egyszer sem „lépte túl” az átlagot az „alapítási láz”.

¹⁸⁵ A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján.

¹⁸⁶ 2006. augusztus 24. napjától közalapítvány amúgy sem alapítható. (2006. évi LXV. törvény 1. §. (1) bekezdés).

Jellemző tendenciákra derül fény, ha összevetjük az alapítványok és az iskolai alapítványok megalakulásának dinamikáját Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Ennek érdekében vetítjük egymásra az alábbi grafikonban (a 22. ábrában) az alapítványok és az iskolai alapítványok megalakulási görbéjét.

22. ábra

Szignifikánsan mutatkozik meg, hogy az iskolai alapítványok megalakulási dinamikája a kilencvenes években messze elmarad az általános alapítvány-alapítási dinamikától. Különösen szembetűnő ez a kilencvenes évek első felében! Az iskolai alapítványok száma csak a kilencvenes évek második felétől „ugrott meg”. Ebből okkal következtethetünk arra, hogy az oktatási intézményeket támogató alapítványok jellemzően az alapítványok második hullámával jöttek létre.

Nem igazolódott tehát az a feltevésünk, hogy az iskolai alapítványok az első alapítvány-alapítási láz időszakában, a kilencvenes évek elején a többi alapítvánnyal együtt jöttek létre. Az iskolai alapítványok száma csak a kilencvenes évek második felétől nőtt jelentősen, s lett számottevő tényező az alapítványi szférában.

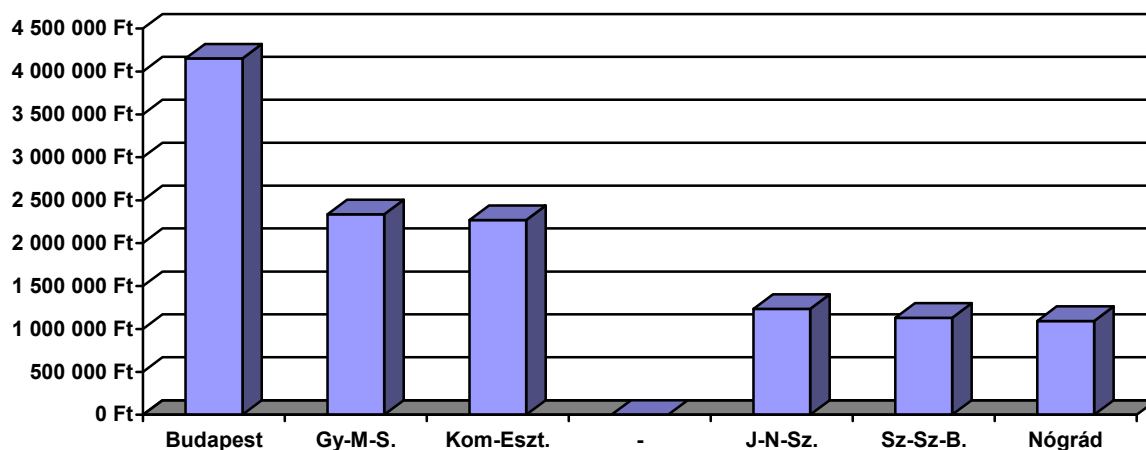
VI.3. A kutatás helyszíne

Köztudott, hogy a „többoldalon hátrányos helyzetű társadalmi csoportok” az ország egyes térségeiben – így különösen az északkeleti országrészben – területileg is koncentrálódnak. A nem igazán fejlődő- avagy kevésbé versenyképes gazdasági szerkezet, a munkavállalási lehetőségek korlátozott volta pedig többnyire együtt jelentkezik a képzési és képzettségi problémákkal, s a település-fejlettségi gondokkal, (Kozma 1985, 44)

Kutatásaink, vizsgálataink is az északkeleti országrészt, nevezetesen Szabolcs-Szatmár-Bereg megye¹⁸⁷ iskolai alapítványait érintik. Feltétlenül kiemelés érdemel, hogy a következőkben bemutatott, illetőleg elemzett alapítványok az ország kétségkívül leghátrányosabb helyzetű megyéjében működnek. (Lásd a 23. és a 24. ábrát!)

23. ábra

AZ EGY FŐRE JUTÓ BRUTTÓ HAZAI TERMÉK (GDP) SZÉLSŐ ÉRTÉKEI MAGYARORSZÁGON¹⁸⁸

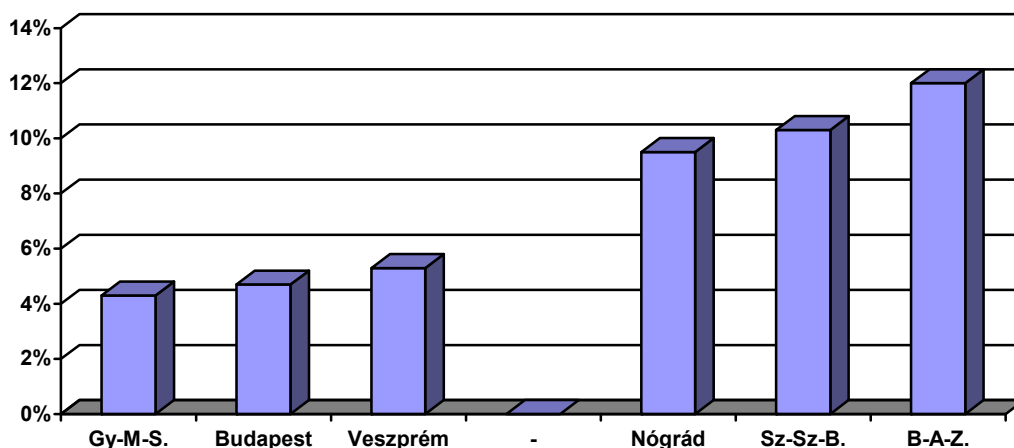

¹⁸⁷ A három országgal határos Szabolcs-Szatmár-Bereg Magyarország egyik legnagyobb és legnépesebb megyéje. Területe 5983 km², lakossága 588000 fő, az ország lakosságának majd 6 %-a. (Frisnyák 1984, 5) A lakosságszám a KSH legújabb adata alapján korrigált.

¹⁸⁸ A Központi Statisztikai Hivatal 2005. évre vonatkozó területi statisztikai adatai alapján. (KSH 2006/b, 46)

24. ábra

**A MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTÁK SZÉLSŐ ÉRTÉKEI
MAGYARORSZÁGON¹⁸⁹**

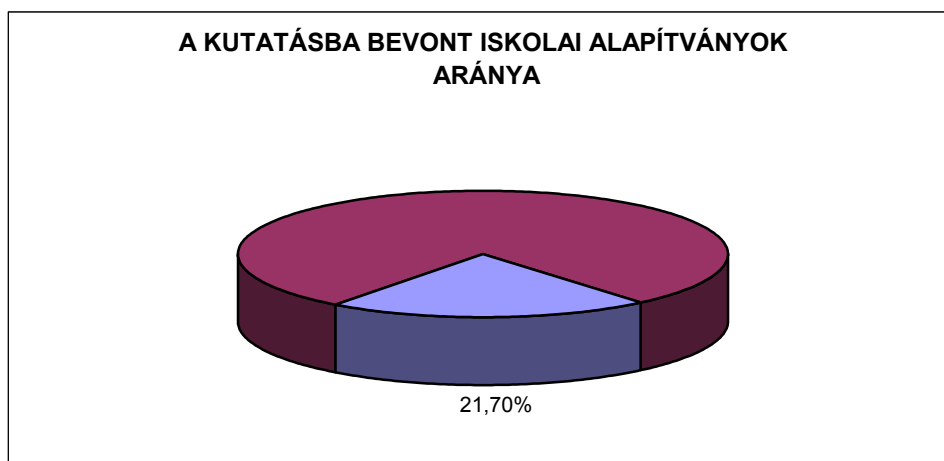
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye az egy főre jutó bruttó hazai termék (alig több mint egymillió forint/fő) tekintetében Nógráddal, a munkanélküliségi ráta (9,5%) tekintetében pedig Borsod-Abaúj-Zemplénnel versengve áll az utolsó helyen. A statisztikai adatokat tovább elemezve megállapíthatjuk, hogy az itteni egy főre jutó bruttó hazai termék (1.131.000 Ft/fő) alig több mint negyede a fővárosinak 84.150.000 Ft/fő), a munkanélküliségi ráta pedig majd két és félszerese a Győr-Moson-Sopron megyeinek(4,3 %). (KSH 2006/b, 46 és 30)

Ugyanakkor Szabolcs-Szatmár-Bereg az ország demográfiaiilag legfiatalabb megyéje, itt a legmagasabb a tanköteles korúak aránya. A tíz legfiatalabb kistérség közül hat (a kiskvárdai, a baktalórántházi, a nyírbátori, a nagykállói, a mátészalkai és az ibáry-nagyhalászi) itt található. Igencsak szemléletes példa, hogy a harminckét helységet egybefűző kiskvárdai kistérségben minden egyes hatvan évnél idősebb polgárra nagyjából két húsz év alatti fiatal jut, míg van olyan dunántúli kistérség, ahol két húsz év alattira három nyugdíjas korúval számolhatunk. (Népesedéstudományi Kutatóintézet 2003)

¹⁸⁹ A Központi Statisztikai Hivatal 2005. évre vonatkozó területi statisztikai adatai alapján. (KSH 2006, 34)

Kutatásainkhoz – a Bevezetés I.5. pontja alatt rögzítetteknek megfelelően - az úgynevezett többlépcsős, rétegzett, véletlenszerű mintavételt¹⁹⁰ alkalmaztuk. A jelenleg már másfélszáz Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványból¹⁹¹ a vizsgálatba vont harmincnégy alapítvány 21,7%-os mintavételt jelent. A következő kördiagram: (a 25. ábra) is ezt szemlélteti:

25. ábra

VI.4.. A vizsgált alapítványok

A kutatásba bevont alapítványok a következő településeken működtek:

Aranyosapáti	1
Baktalórántháza	1
Cégénydányád	1
Csenger-Komlódótfalu	1
Döge	1
Kisvárd	3
Kocsord	1
Mándok	1
Mátészalka	3
Nagykálló	1

¹⁹⁰ Earl Babbie terminológiája (Babbie 1995, 230-234).

¹⁹¹ 2006. végén 138 működő iskolai alapítványt és 19 közalapítványt tartottak nyilván (A Legfőbb Ügyészség Egylet-programjának adatbázisa alapján)

Nagyszekeres	1
Nyírbátor	3
Nyíregyháza	6
Nyírmada	2
Ópályi	1
Paszab	1
Piricse	1
Tiszkerecseny	1
Tiszavasvári	1
Újfehértó	3

(A városokat vastag betűvel jelöltük, a számok a településen működő – és a kutatással érintett – alapítványok számára utalnak.)

Van köztük hat olyan iskolai alapítvány, mely a száztizenötezres megyeszékhelyen fejt ki tevékenységét, pontosan olyan arányban, mint amekkora hányadot Nyíregyháza lakossága a megye majd hatszáz ezres összlakosságában tesz ki. Van köztük kisvárosokban működő, és van köztük legalább egy tucatnyi kis- és nagyközségekben tevékenykedő is.

Van általános iskolai, van középiskolai, van köztük ingatlannal bíró, közhasznú és közalapítvány is.

Megjegyzésre érdemes az is, hogy ebben a kilenc városban és tizenkét községben él Szabolcs-Szatmár-Bereg lakosságának majd fele (egészen pontosan 42,5%-a), közel negyedmillió ember.

VII. A 34 ISKOLAI ALAPÍTVÁNY VIZSGÁLATÁNAK EREDMÉNYEI

Az iskolai alapítványokat érintő társadalomtudományi jellegű kutatásaink egyrészt ügyészégi adatbázisokból nyert országos és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére vonatkozó adatok és adatsorok elemzésén, másrészt saját kutatásaink adatainak feldolgozásán alapulnak. Általánosan elfogadott, hogy egy társadalomtudományi kutatás fő adatai származhatnak meglévő – már publikált – statisztikákból. (Babbie 1995, 357) A tekintélyes kormányzati statisztikai táblázatok azonban „néha nagyon pontatlanok” – állapítja meg Earl Babbie. A nyilvántartások vezetésének módja befolyásolja, hogy mi kerül be ezekbe a nyilvántartásokba és jelentésekbe, illetve statisztikai adatsorokba. (Babbie 1995, 361) Erre tekintettel – a Bevezetés I.5. pontjában kifejtett indokok alapján - nem KSH-jelentésekből, hanem a bírósági nyilvántartásba vételen alapuló (de az abból való törlést is regisztráló), naprakészen vezetett legfőbb ügyészégi számítógépes központi adatbázisból, a már többször hivatkozott Egylet-programból összeállított adatsorokkal dolgozunk.

Kutatásaink során többféle dokumentum-elemzést végeztünk, melyek az iskolai alapítványok alapító okiratait, szervezeti és működési, avagy pénzkezelési szabályzatait, továbbá a törvényességi vizsgálatok során keletkezett okiratokat (vizsgálati jelentéseket és ügyészi intézkedéseket) érintették. A tartalomelemzés – mint ahogy arra Earl Babbie is rámutat – nem jár beavatkozással, s bizonyos vizsgálatokra (mint például az alapító további működést meghatározó szabályozási szándékára, avagy az egyes törvényességi kérdésekre és problémákra) vonatkozóan minden más módszernél jobban alkalmas. (Babbie 1995, 339)

Alapítványi kutatásoknál folytatott konkrét cél-elemzésekről és megvalósulási arány-vizsgálatokról nincs tudomásunk. Ilyen módszerrel vizsgáltuk a kitűzött és megvalósult alapítványi célok egymáshoz való viszonyát és arányát.

Kutatásaink során konkrét eset-elemzéseket is folytattunk. Megvizsgáltuk például az egyik iskolai alapítvány induló vagyon-biztosítással kapcsolatos – már-már a büntetőjog határát átlépő – esetét, továbbá egy nyertes pályázat kapcsán az egyik városunk iskolai alapítványának juttatott ingatlan sorsát.

Fölhasználtuk a kérdőíves vizsgálatok módszerét is. A kérdőíves vizsgálat különösen alkalmas leíró vizsgálatokra, de magyarázó célokra is jól alkalmazható. (Babbie 1995, 308) Valamennyi vizsgált alapítvány székhelyére, illetve kuratóriumi elnökének is elküldtük az alábbi hat kérdést tartalmazó kérdőívet:

- 1.) Módosították-e a bejegyzés óta az alapító okiratot?
- 2.) Kérte-e az alapítvány közhasznú szervezetként történő nyilvántartásba vételét?
- 3.) Következett-e be változás az alapítás óta a kezelő szerv összetételében?
- 4.) Milyen gyakorisággal ülésezik az alapítvány kuratóriuma?
- 5.) Jelenleg az alapítványnak – hozzávetőlegesen – mekkora vagyona van?
(Ideértve az ingatlan és ingó vagyont is.)
- 6.) Az alapítvány céljának elérése érdekében – ezidáig – milyen konkrét tevékenységet fejtett ki?¹⁹²

A kérdőívek alapján pontosított adatok birtokában folytattunk le személyes meghallgatásokat (interjúkat) az alapítvány képviselőivel.

Megjegyezni kívánjuk, hogy az ügyészi vizsgálat metódusa a VIII.1. pontban kerül ismertetésre.

VII.1. Az alapítás-kutatás és az alapítók elemzése

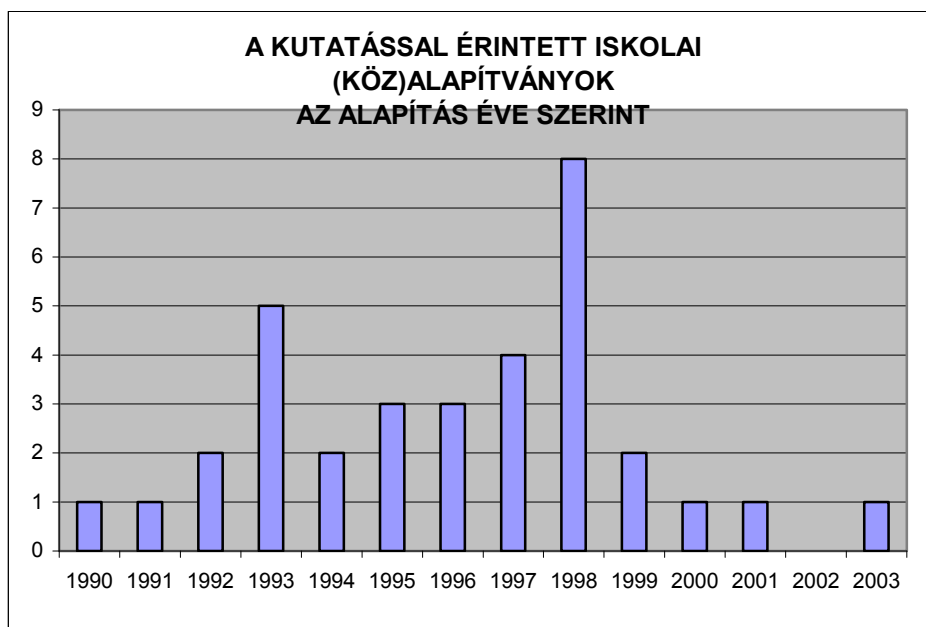
A kutatásunk egyik legfontosabb kérdése az, hogy mikor és milyen alapítók hozták létre az iskolai alapítványokat, illetve közalapítványokat.

A kutatással érintett iskolai alapítványok és közalapítványok 1990. és 2003. között alapítottak, a legtöbbet 1998-ban hozták létre.

¹⁹² Egy iskolai alapítvány fenti kérdőívre érkezett válaszát a Függelékben, a dokumentumok között helyeztük el.

A vizsgált iskolai alapítványok és közalapítványok alapítási év szerinti megoszlását a következő oszlopdiagram ¹⁹³ (a 26. ábra) szemlélteti. (A pontos alapítási adatokat a Táblázatok című részben, a 15. táblázat tartalmazza.)

26. ábra

A vizsgált iskolai alapítványok alapítási év szerinti „oszlop-görbéje” a teljes alapsokaság alapítási görbáját vetíti elénk. ¹⁹⁴ A vizsgált mintában is jól kirajzolódik a kilencvenes évek két nagy „alapítási boom”-ja, s az utolsó hét esztendő alapítási apálya.

A nagyfokú hasonlóság azt is sugallja, hogy a többlépcsős, rétegzett mintavétel szerencsés volt, a kutatással érintett alapítványok alkalmasnak tűnnek a teljes iskolai alapítványi kör, azaz az „alapsokaság” reprezentálására.

Az iskolai alapítványok alapítói

A vizsgált 34 iskolai alapítvány alapítóit – jogi szempontból – magánszemély és jogi személy alapítókra oszthatjuk, bár kétségtelenül vannak vegyes alapítású alapítványok ¹⁹⁵is.

¹⁹³ Saját kutatási adatokból.

¹⁹⁴ Egy minta akkor reprezentálja azt az alapsokaságot, amelyből vétetett, ha a minta jellemzői jól közelítik az alapsokaság ugyanezen jellemzőit. (Babbie 1995, 206)

¹⁹⁵ Vegyes alapítású alapítványok alatt azokat az alapítványokat értjük, amelyeket magán- és jogi személyek együttesen alapítottak.

Az iskolai alapítványok megoszlását az alapítók jogi jellege szempontjából, illetőleg az iskolai alapítványok alapítóinak legfontosabb adatait a következő hat kördiagramban dolgoztuk fel:¹⁹⁶

Az első kördiagram¹⁹⁷ (a 27. ábra) a vizsgált iskolai alapítványok alapítók szerinti megoszlását szemlélteti. (A számszerű alapítványi adatokat a Táblázatok című részben a 16. táblázat tartalmazza.)

27. ábra

A kutatással érintett alapítványokat egyenlő – pontosan 41,2-41,2 %-os - arányban alapították kizárólag magánszemélyek és jogi személyek. Együttesen, magánszemélyek jogi személyekkel együtt az iskolai alapítványok mintegy 18 %-ában (pontosan 17,6%-ban) voltak alapítók.

Elsőként – választott mintánk alapján - a magánszemélyek alapítványait vizsgáljuk meg. Magánszemélyek (ideértve azok jogi személyiséggel nem rendelkező közösségeit is) összesen tizennégy iskolai alapítványt alapítottak.

¹⁹⁶ A diagramok adatai saját kutatásból való, még nem publikált adatok.

¹⁹⁷ Saját kutatási adatokból.

A magánszemély, illetőleg magánszemélyek által alapított iskolai alapítványok alapítói jellemzőit, az egyéni alapítók és a különböző méretű alapítói közösségek arányát a következő kördiagram¹⁹⁸ (a 28. ábra) szemlélteti:

28. ábra

A kizárólag magánszemély alapította alapítványok felét egyetlen magánszemély hozta létre. Alapítói párral két alapítványnál talákoztunk. Négy esetben öt-hét fős volt az alapítói közösség. Előfordult azonban az is, hogy egy iskolai alapítványt 29 (!) magánszemély együttesen hozott létre.¹⁹⁹

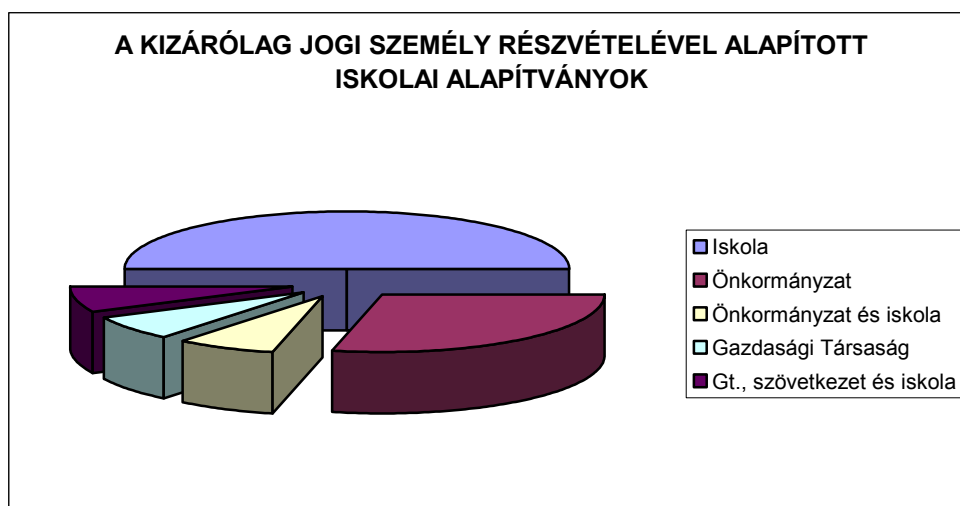
A tizennégy kizárólagos magán-alapítású iskolai alapítványnak egyébként összesen 64 alapítója volt. Megjegyzésre érdemes, hogy további hat alapítványt magánszemély jogi személlyel – iskolával, gazdasági társasággal, szövetkezettel, vagy vállalattal - együtt hozott létre. A féltucat vegyes alapítású alapítvány mögött további 53 magánszemély alapító áll. (A pontos - számszerű és százalékos - adatokat a Táblázatok című részben a 17. táblázat tartalmazza.)

¹⁹⁸ Saját kutatási adatokból.

¹⁹⁹ Ők szülői közösséget alkottak, mely azonban még szülői munkaközösséggént sem önálló jogi személy. Így alapítványt e formában nem, csak magánszemélyként alapíthattak.

Jogi személyek szintén tizennégy iskolai (oktatási) alapítványt alapítottak. A jogi személy, illetőleg jogi személyek által alapított iskolai alapítványok alapítói jellemzőit a következő kördiagram²⁰⁰ (a 29. ábra) szemlélteti:

29. ábra

A kizárólag jogi személy alapította alapítványok felét iskola hozta létre. A helyi (községi, városi) önkormányzat négy ízben volt iskolai-oktatási alapítványok (közalapítványok) kizárólagos alapítója. Figyelemre méltó, hogy egy alapítványt közösen „jegyzett” az iskola és a fenntartó önkormányzat. Gazdasági társaság önállóan is és magánszeméllyel is alapított egy-egy iskolai alapítványt.

Megjegyzésre érdemes, hogy további hat alapítványt jogi személy magánszeméllyel együtt hozott létre. (A pontos - számszerű és százalékos - adatokat a Táblázatok című részben a 18. táblázat tartalmazza.)

További érdekes adatokhoz jutunk, ha az iskolai (oktatási) alapítványokat az alapítói részvétel szempontjából vesszük górcső alá, azaz azt vizsgáljuk meg, hogy mekkora hányaduknál jelenik meg alapítóként magánszemély, önkormányzat²⁰¹, vagy maga az iskola.

²⁰⁰ Saját kutatási adatokból.

²⁰¹ Önkormányzat alatt – e vonatkozásban – a megyei, a megyei jogú városi, a városi, a kis- és nagyközségi önkormányzatokat (illetőleg azok képviselőtestületét) értjük.

A magánszemély (magánszemélyek) részvételével alapított iskolai alapítványok arányát²⁰² a következő kördiagram (a 30. ábra) szemlélteti. (A részletes – számszerű és százalékos - adatokat a 17. és a 18. táblázat tartalmazza, a Táblázatok című részben.)

30. ábra

Magánszemély részvételével az iskolai alapítványok közel hatvan százalékát (58,8%) alapították. Az alapító okiratok tartalomelemzése is alátámasztja azt a következtetést, hogy az iskolai alapítványokat többnyire a szülők alapították, gyermekük iskolája javára.

Az önkormányzatok részvételével alapított iskolai alapítványok arányát a következő kördiagram²⁰³ (a 31. ábra) szemlélteti.

31. ábra

²⁰² Saját kutatási adatokból.

²⁰³ Saját kutatási adatokból.

Önkormányzat – konkrétan községi és városi önkormányzat – csak az iskolai alapítványok egy hetedénél (14,7%-ban) volt alapító. (A részletes – számszerű és százalékos - adatokat a 17. a 18. és a 19. táblázat tartalmazza, a Táblázatok című részben.)

Az iskola részvételével alapított oktatási alapítványok arányát a következő kördiagram²⁰⁴ (A 32. ábra) szemlélteti.

32. ábra

Maga az iskola, mint oktatási intézmény – önállóan, vagy mással – a kutatással érintett alapítványok harmadánál (32,4%-ban) volt alapító. (A részletes – számszerű és százalékos - adatokat a 17., a 18. és a 19. táblázat tartalmazza, a Táblázatok című részben.)

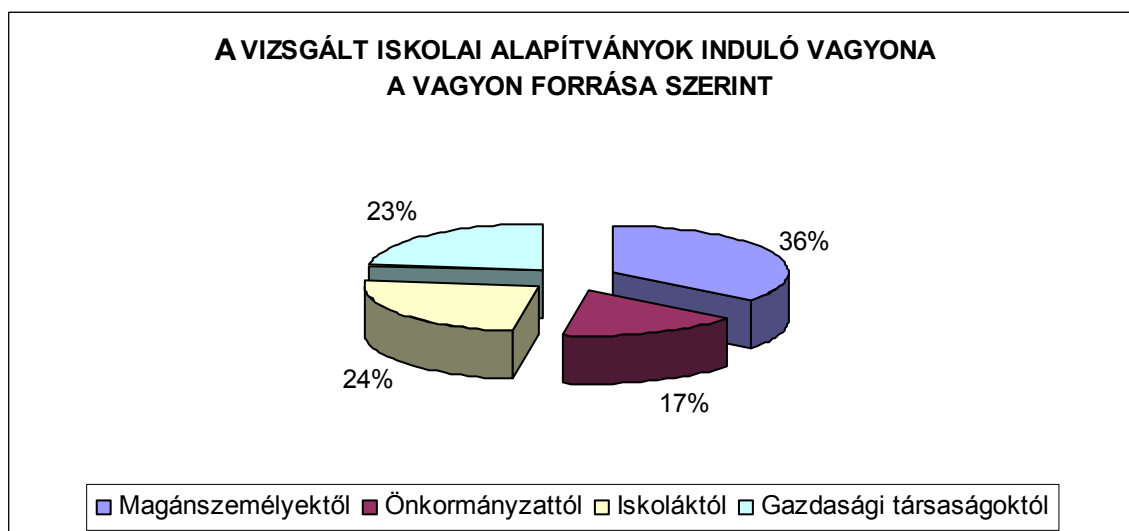
Mint láttuk, az iskolai alapítványokat ugyanolyan arányban alapították magánszemélyek és jogi személyek. A természetes személyek által jegyzett alapítványok felét egyetlen magánszemély alapította, a másik felét azonban már kettőtől huszonkilenc főig terjedő alapítói közösség hozta létre. A tizennégy kizárólagos magán-alapítású iskolai alapítványnak összesen hatvannégy alapítója volt, míg a féltucat vegyes alapítású alapítvány mögött további ötvenhárom magánszemély alapító áll. Így a

²⁰⁴ Saját kutatási adatokból.

kutatással érintett iskolai alapítványok alapításában mindösszesen 117 magánszemély vett részt.

Kutatásunk kiterjedt arra is, hogy milyen arányban adták össze a magán- és jogi személy alapítók a kutatással érintett harmincnégy iskolai alapítvány induló vagyonát. Az összességében 5,3 millió forintot kitevő induló vagyon²⁰⁵ forrás szerinti megoszlását a következő kördiagram²⁰⁶ (a 33. ábra) szemlélteti. (A pontos adatokat a Táblázatok című részben a 18. táblázat tartalmazza.)

33. ábra

A magánszemélyek részvételével létrehozott iskolai alapítványok mintegy 1,9 millió forint induló vagyoni juttatásban részesültek, összesen 117 magánszemély alapítótól. Egy magánszemély alapító átlagosan tizenhatezer forinttal (egészen pontosan 16.146 Ft-tal) járult hozzá a létrehozni kívánt iskolai alapítvány induló vagyonához.²⁰⁷

A jogi személyek által alapított 14 iskolai alapítványt felerészben maga az iskola alapította, de előfordult az is, hogy iskola önkormányzattal volt alapító. Az iskolák, mint alapítók összesen közel 1,3 millió forint induló vagyont biztosítottak. Egy iskola átlagosan 116.818 Ft-tal járult hozzá az általa létrehozni kívánt iskolai alapítvány induló vagyonához.²⁰⁸

²⁰⁵ A vizsgált iskolai alapítványok induló vagyonát az alapító okiratok elemzésével állapítottuk meg.

²⁰⁶ Saját kutatási adatok alapján.

²⁰⁷ A magánszemély alapítók által biztosított induló vagyonra a 22. táblázat tartalmaz még adatokat.

²⁰⁸ Az iskolai alapítók által biztosított induló vagyonra a 22. táblázat tartalmaz még adatokat.

Az önkormányzatok öt esetben szerepeltek iskolai alapítvány alapítóiként. Az általuk biztosított alapítványi vagyon 900.000 Ft volt, következésképpen egy átlagos alapítványi indulóvagyon-juttatás 180.000 Ft-ot tett ki.²⁰⁹

A gazdasági társaságok (jellemzően korlátolt felelősségű társaságok, de néhány esetben részvénytársaságok is), továbbá vállalatok és szövetkezetek 16 esetben szerepeltek alapítóként. A gazdasági társaságok által a vizsgált iskolai alapítványok számára biztosított induló vagyon összesen 1.241.000 Ft-ot tett ki, egy gazdasági társaság átlagosan 77.562.000 Ft-ot juttatott a létrehozni kívánt iskolai alapítványnak.²¹⁰

Az alapítói attitűdre leginkább abból következtethetünk, hogy a vizsgált iskolai alapítványok közel 60%-át magánszemélyek (többségében szülők, elvértve pedagógusok) részvételével hozták létre. Talán ez mutatja legszemléletesebben, hogy az iskola – ha nem is jogi értelemben - valóban egy sajátos „társadalmi szervezet”.²¹¹

Megjegyzendő, hogy az iskolák az alapítványok közel harmadában szerepeltek alapítóként. A közvélekedéssel ellentétben pedig a városi és községi önkormányzatok csak minden hetedik iskolai alapítvány esetében töltötték be valamiféle alapítói pozíciót.

VII.2. Az alapító okiratok elemzése

Az alapító okirat az alapítvány alkotmánya. Az iskolai alapítványok alapító okiratait, azok kötelező (ún. „elengedhetetlen”) és egyedi jellegű elemeit tartalmilag elemezve további lényeges, és az alapítványok jövőbeni működésének kereteit meghatározó információkhoz juthatunk. Dokumentumelemzésünk a kutatással érintett alapítványok által rendelkezésünkre bocsátott valamennyi (34) alapító okiratát, szervezeti- és működési-, valamint pénzügyi szabályzatát érintette.

Vegyük példának egy észak-szabolcsi – barokk kastélyáról híres – nagyközség iskolai alapítványának alapító okiratát.²¹² (Hivatkozásként a továbbiakban: A. O.)

Az alapító okirat preambulumban az alapítók kijelentik, hogy az adott általános iskolában alapítványt hoznak létre.

²⁰⁹ Az önkormányzati alapítók által biztosított induló vagyonra a 22. táblázat tartalmaz még adatokat.

²¹⁰ A gazdasági szféra alapítói által biztosított induló vagyonra a 22. táblázat tartalmaz még adatokat.

²¹¹ V.ö.: Kozma Tamás: Tudásgyár? Az iskola mint társadalmi szervezet (Kozma 1985)

²¹² A teljes alapító okiratot a Függelékben helyeztük el.

Az alapítók megállapítják az alapítvány nevét: "Lónyay Menyhért²¹³ Általános Iskoláért Alapítvány", és az alapítvány székhelyét. (A. O. 1-2. pont)

Az alapítvány célját a következőképpen rögzítik: Az alapítvány célja T. Nagyközség Lónyay Menyhért Általános Iskolájában, hogy: segítsen megteremteni az anyagi feltételeket ahhoz, hogy az iskola tanulói a helyi és mások által szervezett versenyeken részt vegyenek, és teljesítményüknek megfelelő elismerésben részesüljenek az oktatás, a kultúra, a sport és az iskolai élet más területein elért eredményeikért. (A. O. 3. pont)

Az alapítvány induló vagyona 110.000,- Ft, melyet hat magánszemély biztosított, fejenként 10-30.000,- Ft összegben. Az alapítók egy 27.500 forintos törzstőkét is megállapítottak azzal, hogy az alapítvány vagyona soha nem csökkenhet az induló vagyon 25 %-a alá. Az alapítvány nyitott, ahhoz magánszemélyek és jogi személyek egyaránt csatlakozhatnak „bármilyen módon”, a feltételhez kötött támogatások elfogadásáról – így a feltételhez való alkalmazkodásról - a kuratórium jogosult dönteni. Az alapítók rendelkezése szerint az induló vagyon – „a vagyongyarapítás érdekében” - vállalkozási tevékenység folytatásához is felhasználható. Ugyanakkor az „anyagi kockázatvállalással járó vállalkozásra” (befektetésre) a mindenkori rendelkezésre álló vagyon 25%-ánál nagyobb hányad nem fordítható. (A. O. 4., 6., 7. pontja alapján)

Az alapítvány kezelő szerveként az alapítók öt fős kuratóriumot hoznak létre. A kuratórium ülését az elnök - akadályoztatása esetén az általa felkért személy, vagy a kuratóriumi ülés összeívását kezdeményező kuratóriumi tagok egyike - hívja össze és vezeti le. A kuratórium akkor határozatképes, ha a tagok legalább fele jelen van, döntéseit nyílt szavazással, szótöbbséggel hozza. A kuratórium kizárólagos hatáskörébe utalták az alapítók a döntést a támogatásokról, az ösztöndíjakról, a díj létrehozásáról és odaítéléséről, a vállalkozási tevékenységről, a feltételhez kötött támogatások elfogadásáról. A kuratóriumnak működési szabályzatot, döntéseiről pedig emlékeztetőt kell készíteni. (A. O. 5., 6., 8. pontja alapján) Az alapító okirat szerint a kuratóriumi tagság lemondással, visszahívással szűnhet meg, de megszűnik abban az esetben is, ha a kuratóriumi tag szabályszerű meghívás ellenére, indoklás nélkül háromszor nem jelenik meg a kuratórium ülésén. (A. O. 5. pont)

²¹³ Lónyay Menyhért (1822-1884) Bereg vármegye képviselője, az 1867-ben megalakult Andrassy-kormány pénzügyminisztere, 1871-1872-ben miniszterelnök, majd haláláig a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. (Tolnai 1926, X.219). Bővebben erről: Sipos László: Egy barokk kastély az Észak-Nyírségben (Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2002/4., 429-432. p.)

Az alapítók különös gondot fordítottak az alapítvány működésének nyilvánosságára és átláthatóságára. Már az alapító okiratban rögzítették, hogy az iskola diákjai a kuratórium ülésein - megfigyelői minőségben, annak rendjét tiszteletben tartva – megjelenhetnek, a kuratórium döntéseit pedig az iskola hírközlő eszközeinek felhasználásával (iskolarádió, iskolaújság, faliújság stb.) közzé kell tenni. (A. O. 9. pont)

Az alapítók rendelkezése szerint az alapítvány megszűnése esetén a vagyon az általános iskolában működő gyermek-, illetve ifjúsági szervezeteket illeti meg. (A. O. 10. pont) Az alapítók az alapító okiratot – az előírásoknak megfelelő - keltezéssel és aláírásukkal látták el.

Az előbbieken vizsgált és elemzett alapító okirat az elengedhetetlen tartalmi elemeket tartalmazza, ugyanakkor nem mentes szerkesztési hibáktól. Így például az alapítvány vagyonát, a vagyon felhasználását szabályozó pontok (4., 6., 7.) közé ékelőnek a kuratóriumra és a kuratóriumi tagságra vonatkozó passzusok (5.), majd a vagyon-felhasználás korlátait (7.) újra a kuratórium működéséről szóló pont (8.) követi. Az adományok elfogadásáról két helyen is rendelkeznek (6. és 8. g. pontokban) Megfogalmazása olykor-olykor túlon túl kazuisztikus, ugyanakkor vázaltszerű, s helyesírási hibáktól sem mentes. „A kuratórium döntéseit nyílt (sic!) szavazással, szótöbbséggel hozza, szavazategyenlősége (sic!) esetén először ismételt szavazás (sic!), majd ha ez is eredménytelen, akkor az elnök szavazata dönt.” (8. d. pont)

Az észak-szabolcsi általános iskolai alapítvány alapító okirata után vegyük górcső alá egy dél-szabolcsi, történelmi múltú, koragótikus templomáról ismert kisközség iskolai alapítványának szervezeti- és működési szabályzatát (hivatkozásként a továbbiakban: SZMSZ.) és – valódi „unikumnak” számító – pénzkezelési és bizonylati szabályzatát. (hivatkozásként a továbbiakban: PBSZ.) A tartalmi elemzést ezúttal is kritikai vizsgálat követi.

A négy oldalas szervezeti és működési szabályzatot²¹⁴ az előző alapítványtól eltérően itt maguk az alapítók készítették el. A preambulumban a következőképpen fogalmaznak: „A "Korszerű iskoláért, tehetséges gyermekekért P-n" Alapítvány alapítói az Alapító Okiratban meghatározott célok eredményes megvalósítása érdekében úgy határoztak, hogy az alapítvány gondozására teljes jogkörrel felruházott KURATÓRIUM

²¹⁴ A szervezeti és működési szabályzatot a Függelékben helyeztük el.

számára kidolgozzák a (...) Szervezeti és Működési Szabályzatot /a továbbiakban: SZMSZ./.”

Rögzítették az SZMSZ-ben az alapítók a bejegyző megyei bírósági végzés számát, a számlakezelő pénzügyi intézet nevét és a számlaszámot. A kuratórium feladatai közt felsorolták, hogy elfogadja az alapítvány gazdálkodásáról szóló mérleget és beszámolót, az alapítvány céljainak szem előtt tartásával dönt pályázatok kiírásáról, támogatások, „kérelmek mértékének” megállapításáról, támogatások odaítéléséről, kérelmek teljesítéséről, továbbá gondoskodik az alapítvány vagyonának a legjobb kamatfeltételeket biztosító pénzügyi intézetenél történő elhelyezéséről, az esetleges nem pénzügyi hozzájárulások legcélszerűbb felhasználásáról. (SZMSZ. 1-3. pontjai alapján)

Az alapítók rendelkezése szerint a Kuratórium maga határozza meg üléseinek számát, „de évente egyszer az elnök által meghatározott időpontban ülést tart”. (SZMSZ. 4. pont) Az üléseket az elnök, vagy az általa megbízott bármely tag összehívhatja és levezetheti. A Kuratórium elnöke zárt ülést is elrendelhet. (SZMSZ. 6. pont) A Kuratórium akkor határozatképes, ha a tagok 50 % + 1 fő jelen van. Határozatait nyílt többségi szavazással hozza, és egyszerű szótöbbséggel dönt. Sajátos – de matematikailag vitathatatlan - álláspontot tükröz az a rendelkezés, mely szerint „szavazás szempontjából a tartózkodás ellenszavazatnak minősül”. (SZMSZ. 5. pont) Az SZMSZ. is – csakúgy, mint az alapító okirat - előírja, hogy a kuratóriumi ülésen jegyzőkönyvet kell vezetni, s meghatározza a jegyzőkönyv elengedhetetlen tartalmi és formai elemeit is. (SZMSZ. 7. pont) Az alapítók az SZMSZ külön fejezetben szabályozzák a kuratórium elnökének jogkörét. Az elnök képviselői, vezetői és irányítói, továbbá utalványozási jogokkal bír. (SZMSZ. 3. oldal)

Az alapítók ugyancsak az SZMSZ egy külön fejezetében szabályozzák a kuratórium gazdálkodását. Általános felhatalmazásként rögzítik, hogy a Kuratórium ülésein összehívhat nélküli pénzügyi döntésekre jogosult. Az alapítók expressis verbis kimondják, hogy az Alapítvány főállású alkalmazottat nem foglalkoztathat. Ugyanakkor egy gazdasági-pénzügyi felelős munkatárs vezeti és „őrzi” a pénzügyi-, adó- és társadalombiztosítási nyilvántartásokat, a kifizetéseket, bizonylatokat, az ő feladata a felajánlásokról, befizetésekről szóló szabályszerű igazolások kiállítása, s minden egyéb, a gazdálkodással kapcsolatos feladat ellátása. Munkájáról évente egy alkalommal (!) számol be a Kuratóriumnak. (SZMSZ. 3. oldal)

Záradékban rögzítették, hogy a Kuratórium a Szervezeti és Működési Szabályzatot egyhangú szavazással tudomásul vette. Az SZMSZ-t megfelelő keltezéssel látták el, s az

alapítók képviselőjében eljáró alapítón kívül a kuratórium elnöke is aláírta. (SZMSZ. 4. oldal)

Az ezúttal vizsgált alapítvány Szervezeti és Működési Szabályzata több vonatkozásban is aggályos. Az SZMSZ. a kuratóriumot „legfőbb irányító szervként” aposztrofálja, mely „az alapítvány kezelését” végzi. Bár rögzíti az SZMSZ., hogy az alapítvány főállású alkalmazottat nem foglalkoztat, mégis adó- és tb-fizetéssel kapcsolatos tevékenységről szól. Az SZMSZ feleslegesen ismétli meg az alapító okiratnak az alapítvány nyitott voltával, a kuratórium összetételével, az elnök és a kuratórium jogkörével kapcsolatos rendelkezéseit. A főállású alkalmazott foglalkoztatására vonatkozó tilalmat pedig a gazdasági-pénzügyi felelős személyének és feladatainak meghatározása közé illesztette. (Kuratórium gazdálkodása, 3.pont)

Következzék ezután az előbbi általános iskolai alapítvány egyedülállónak számító három oldalas pénzkezelési és bizonylati szabályzata (hivatkozásként a továbbiakban: PBSZ.)²¹⁵.

A pénzkezelési és bizonylati szabályzatot maga a kuratórium dolgozta ki. Rögzítették benne az alapítvány egyszeres könyvvitelének és a naplófőkönyv vezetésének szabályait, a számvizsgálók feladatkörét, a banki utalványozás, a bizonylat-érvényesítés és a pénzfelhasználás rendjét. A PBSZ. garanciális rendelkezésként rögzíti, hogy a naplófőkönyvbe, a bizonylatokba a kuratórium tagjai bármikor betekinhetnek. (PBSZ. 3.5.) A PBSZ. sajátosan megfogalmazott rendelkezése szerint „célszerű házipénztárt létesíteni”, ennek összege nem haladhatja meg azonban az ötezer forintot. (PBSZ. 11. pont).

A PBSZ. 5. pontja nyomatékosan rögzíti, hogy „az alapítvány céljára rendelt vagyon kizárólag az Alapító Okiratban és a Szervezeti és Működési Szabályzatban megfogalmazott célok és feladatok megvalósítását szolgálhatja.” A probléma ezzel kapcsolatosan az, hogy az SZMSZ. nem fogalmaz meg sem célokat, sem feladatokat.

Tartalmaz ugyanakkor a PBSZ. számos olyan rendelkezést is, melyek inkább az SZMSZ-be kívánnakoznának. Így például a pályázat útján nyújtható céljellegű támogatásra, továbbá a támogatás igénybevételére vonatkozó rendelkezések (PBSZ 5.1.,5.2.), vagy a kuratórium tagjai számára megállapított jogokat és kötelezettségeket

²¹⁵ A pénzkezelési és bizonylati szabályzat teljes szövegét a Függelékben helyeztük el.

(PBSZ. 7. pontja). Utóbbi már csak azért is aggályos, mert a PBSZ-t maga a kuratórium készítette.

A PBSZ-t megfelelő keltezéssel zárták, s a kuratórium elnöke írta volna alá, ámde aláírása az okiratokon nem szerepel.

Különösen aggályos, hogy a PBSZ 12. pontja alapján a szabályzat – bár a keltezés szerint 1998. november 30-án (!) készítették el -, 1998. március 1. napján (!) lép hatályba. Következésképpen elkészítésének pillanatában már kilenc hónapja alkalmazni kellett volna.

VII.3. Az iskolai alapítványok neve és székhelye

Az iskolai alapítványok neve külön tanulmányt érdemelne. Ezúttal azonban - messzemenően tiszteletben tartva az iskolai alapítványok és közalapítványok személyiségi jogait²¹⁶ – csak egy rövid névtani elemzésre vállalkozhatunk.

Az iskolai (oktatási) alapítványok és közalapítványok több mint harmada (pontosan 12) viseli nevében az alapítvány által támogatni kívánt iskola, szakközépiskola, vagy gimnázium nevét. Az általánosan alkalmazott megoldás az, hogy az iskola teljes nevéhez „-ért” toldalékot fűznek. Arra is van példa, hogy az iskola neve után a „diákjaiért”, „gyermekeiért”, „tanulóiért”, „tanuló ifjúságáért”, avagy a „jövőjéért” szót fűzik. Hasonló megoldás, amikor a község nevéhez kapcsolódik a „gyermekekért”, vagy „gyermekeiért”, a következőképpen: „K.-i Gyermekekért”.

Tulajdonképpen ezzel az elnevezési móddal rokonítható az az eset is, amikor a község általános iskoláját támogatni kívánó alapítványnak a neve: „Ny-i Nyelv és Zeneoktatási Alapítvány” lett.

Az iskolai alapítványok másik csoportjának „fogalmi” nevet adtak. Ide sorolható: „Esélyegyenlőség”, „Jót, s Jól”, „Korszerű Iskoláért, Tehetséges Gyermekekért”, „Közösség az Iskoláért, Iskola a Közösségért”, „Tanköteleskorú Gyermekekért”, „Tehetséges Általános Iskolai Gyermekek Gondozásáért” és „Tettrekész Alapítvány a Gyermekekért”.

Az iskolai alapítványok harmadik csoportjának elnevezésében személynév szerepel. A névadók között vannak kimagasló történelmi alakok, mint például II. Rákóczi Ferenc,

²¹⁶ A Ptk. 75. § (1) bekezdése szerint a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A (2) bekezdés szerint pedig a személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályokat a jogi személyekre is alkalmazni kell. E dolgozatban is ennek szem előtt tartásával jártunk el.

Széchenyi István, és vannak a megyéhez valamilyen formában kötődő személyek, mint például Bessenyei György, Lónyay Menyhért, Tinódi Lantos Sebestyén.

Különösen öröndetes, hogy az egyik alapítvány az 1890-ben született és 1964-ben elhunyt nemzetközi hírű orvos-gyógypedagógus, Bárczi Gusztáv nevét vette fel. Az viszont már kevésbé, hogy nem a helyes, i-betűs formában, hanem így: Bárczy Gusztáv. (Nagy Sándor 1976, 122)

Az egyik alapítvány pedig nemes szerénységgel az alapító magánszemély, H.L. nevét viseli.

Az iskolai alapítványok székhelye minden esetben a támogatni kívánt általános- vagy középiskolában van, ami a közöttük fennálló szoros kapcsolatra utal, s ami legalábbis elvben a „napi” kapcsolattartást is lehetővé teszi..²¹⁷

VII.4. Az alapítványi célok elemzése

Az alapítványok tartós és közérdekű célra, a közalapítványok közfeladat ellátására hozhatók létre. A további működés szempontjából meghatározó jelentőségű, hogy az alapítók milyen „mélységű” cél-meghatározással indítják útnak alapítványaikat.

Ritka az olyan iskolai alapítvány, melynek alapító okirata tömören tartalmazza az alapítványi célokat. A „N.-i I. számú Általános Iskola Diákjaiért” Alapítvány ilyen. „Az alapítvány célja: az iskola oktató-nevelő tevékenysége feltételeinek javítása, a kiemelkedő teljesítményt nyújtó tanulók jutalmazása, tanulmányi versenyek költségeinek viselése, a diáksport-mozgalom és az iskolai kirándulások támogatása és a szociálisan rászoruló diákok segítése.”

Több célt is meghatározott az „Ú.-i 1. sz. Általános Iskola Tanuló Ifjúságáért” Alapítvány esetében az alapító okirat. Eszerint:

„Az alapítvány célja az Ú.-i 1. sz. Általános Iskola ének-zene és idegen nyelvi oktatásának, valamint testnevelésének és tömegsportjának anyagi támogatása, ezen belül:

- az iskola külső és belső környezetének, eszközfeltételeinek javítása,

²¹⁷ Az a tény, hogy ún. székhely-engedélyt a megyei bíróság csak a legutóbbi időben követelt meg, az iskolai alapítványok működése kapcsán sosem okozott problémát.

- az iskolai énekkar működéséhez szükséges kísérő hangszerek és eszközök tárának bővítése, és karbantartásuk költségeihez való hozzájárulás,
- a tanulók sportolási lehetőségeinek bővítéséhez (így rekortánpálya elkészítéséhez, sportfelszerelések pótlásához, bővítéséhez) szükséges anyagiak előteremtése,
- a nyelvoktatás fejlesztéséhez, nyelvi csoportok létrehozásának szükséges feltételeinek megteremtése,
- az iskola ének-zene tagozatának testnevelésének idegen nyelvi oktatásának és tehetséggondozásnak a fejlődését elősegítő programok (sic!) támogatása.”

Az iskolai alapítványok alapító okirataikat elemezve megállapíthatjuk, hogy meglehetősen szerteágazóan meghatározott célokra alapítottak. Nem ritka az olyan alapító okirat, mely kilenc-tízféle célt is rögzít.

A K.-i Bessenyei György Gimnázium alapítványának célja:

- „a./ az oktatás anyagi, technikai feltételeinek javítása, műszaki, technikai berendezések, sporteszközök beszerzése,
- b./ nyelvtanulás segítése (tanulók kiutazásához történő hozzájárulás, külföldi tanulók és tanárok vendéglátásához támogatás)
- c./ külföldi cserekapcsolatok kiépítésének előmozdítása,
- d./ tehetséges tanulók segítése, anyagi támogatása rászorultság szerint,
- e./ tanulmányi és egyéb más versenyek, vetélkedők szervezéséhez támogatás, nyertesek díjazása,
- f./ iskolai és más kulturális, szabadidős programok támogatása,
- g./ az iskolában működő diákszervezetek, egyesületek, diákkörök támogatása (diákönkormányzat, DSK²¹⁸, stb.),
- h./ az iskolában kiemelkedő munkát végzők elismerésére Bessenyei Díj alapítása, és az évenkénti díjkiosztás támogatása,
- i./ az iskola hagyományápoló tevékenységének támogatása...”

²¹⁸ DSK = Diák Sportkör.

Egészen bonyolult – többlépcsős – rendszert alkalmaz viszont a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány alapító okirata.²¹⁹

Az alapítvány célja:

1. A II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola felszereltségének javítása.
2. Egyéni és csoportos tanulmányutak, szakmai kirándulások, kutatások támogatása.
3. Az idegen nyelv választhatóságának minél teljesebb támogatása, feltételeinek korszerűsítése.
4. Számítástechnika-informatika ismeretek oktatásának bővítése, korszerűsítése.
5. Az iskola tánc- és társastánc csoportjainak támogatása.
6. Belső diák pályázatok támogatása.
7. Egyéb szociális és jóléti célú támogatás.
8. A tehetségfejlesztésben a kiváló adottságokkal és képességekkel rendelkező gyermekek támogatása.
9. Növelni az oktatásban résztvevő pedagógusok és tanulók érdekeltségeit juttató és ösztönző rendszer alkalmazásával.
10. A hátrányos helyzetű, gyenge képességű tanulók felzárkóztatásának támogatása.
11. Az alapító okirat szerint az alapítvány kedvezményezettjei a Báthory István Gimnázium 1-4 osztályos tanulói, tanulóközösségei, pedagógusai, szakmai csoportjai, amelyek az alapítvány céljának elérése érdekében értékelhető tevékenységet fejtenek ki. Ezt követően az alapító okirat külön-külön részletezi a tanulók és a pedagógusok esetében megkövetelt teljesítményeket.

A tanulók esetében:

- „tanulmányi kötelezettség kiemelkedő teljesítése, illetve ezen túli (versenyen, nyelvi táborban, kórustalálkozón való részvétel stb.) teljesítmény,
- nyelvi készség fejlesztése idegen nyelvű környezetben, illetve más szervezeti formában,
- szociális, anyagi rászorultság jó képességű tanulók esetében.”

²¹⁹ Az alapító okirat alapítványi célokra vonatkozó részeit a Függelékben közöljük.

A pedagógusok esetében:

- „nyelvi készség fejlesztése idegen nyelvi környezetben, illetve más szervezeti formában,
- oktatás fejlesztését szolgáló szakmai program kidolgozása, illetve ilyen alkalmazása, a kuratóriumhoz benyújtott pályázat útján.”

Végül az alapító okirat rögzíti azt is, hogy a tanulók esetében a kedvezményezés feltétele „a felsoroltak mellett” a szaktanári és osztályfőnöki együttes javaslat.

Egy alapítvány szerény vagyonával képtelen hatékonyan finanszírozni ilyen kiterjedt célrendszert. Gyakorlati tapasztalat, hogy az ilyen szerteágazóan meghatározott célrendszer komoly, sokszor teljesíthetetlen feladat elé állítja a majdani vagyonkezelőket, hiszen az alapítvány szerény vagyona nem teszi lehetővé valamennyi cél finanszírozását. Ez pedig előbb-utóbb működési zavarokhoz, végső esetben az alapítvány ellehetetlenüléséhez vezet.

Az alapítványok célját (céljait) – láthattuk, hogy hogyan - az alapítók határozzák meg. A 34 vizsgált iskolai alapítvány alapító okirataiban – szándékoltan „abc-rendben” - a következő célok szerepeltek²²⁰ (az említés gyakoriságával):

- Egészséges életmódra nevelés 1
- Énekkar támogatása 2
- Fogyatékos gyermekek képzése 1
- Hátrányos helyzetű, rászoruló diákok támogatása 7
- Irodalmi tevékenység támogatása 1
- Iskolai felszerelések beszerzése 2
- Iskolabővítés 1
- Iskolával összefüggő kiemelkedő tudományos teljesítmény díjazása 1
- Készségfejlesztő oktatás támogatása 1
- Kimagasló teljesítményt nyújtó oktatók elismerése 7
- Kimagasló eredményt elért tanulók díjazása 4
- Kirándulás támogatása 4
- Kisebbség(ek)hez tartozó diákok támogatása 1

²²⁰ Az összeállítás szigorúan a vizsgált iskolai alapítványok alapító okirataiban megfogalmazott célok szerint történt. E vonatkozásban értelemszerűen tipizálást nem végeztünk.

- Környezet- és természetvédelmi nevelés 1
- Kulturális nevelés 1
- Külföldi cserekapcsolatok támogatása 1
- Művészeti tevékenység támogatása 3
- Nyelvtanulás ösztönzése 7
- Nyelvtanulás feltételeinek javítása 5
- Nyelvtanulás támogatása 3
- Tanterv, tananyag és oktatási program kialakítása 1
- Tanulók körülményeinek javítása 1
- Tanulmányi versenyeken való részvétel finanszírozása 4
- Tanulmányi versenyek díjazása 3
- Tanulmányutak (egyéni-csoportos, külföldi-hazai) 3
- Táborozások szervezése 4
- Tehetséges tanulók támogatása 11
- Turisztikai programok szervezése 1
- Oktatók támogatása 5
- Oktatás anyagi-technikai feltételeinek javítása 10
- Speciális tagozat indítása 1
- Sporteszközök vásárlása 1
- Sporttevékenység támogatása 6
- Szabadidős tevékenység támogatása 5
- Számítástechnikai képzés támogatása 3
- Szemléltető eszközök beszerzése 2
- Szociális ellátás nyújtása 2
- Új oktatási struktúra kialakítása 1
- Zenei élet fejlesztése, zenei találkozók lebonyolítása 1
- Zeneoktatás fejlesztése 4
- Zeneoktatás népszerűsítése 2

Az alapító okiratok – azért némi tipizálással élve – negyvenegyféle alapítványi célt rögzítettek. Vizsgáljuk meg, hogy a kitűzött célok közül melyek voltak a leggyakoribbak!

1. tehetséges tanulók támogatása 11
2. oktatás anyagi, technikai feltételeinek javítása 10
3. hátrányos helyzetű, rászoruló diákok támogatása 7
4. kimagasló teljesítményt nyújtó oktatók elismerése 7
5. nyelvtanulás ösztönzése 7
6. sporttevékenység támogatása 6
7. nyelvtanulás feltételeinek javítása 5
8. oktatók támogatása 5
9. szabadidős tevékenység támogatása 5 említéssel.

Az iskolai alapítványok céljai között a leggyakoribbak a tanulók támogatásával és teljesítményük elismerésével, továbbá az oktatás anyagi, és technikai feltételeinek javításával kapcsolatosak voltak.

Az iskolai alapítványok céljai az alábbiak szerint csoportosíthatók:

- a tanulók támogatása,
- az iskolai oktatás tárgyi feltételeinek javítása (ideértve a nyelvoktatás támogatását és a számítástechnikai háttér biztosítását),
- az iskolai oktatás személyi feltételeinek javítása,
- pedagógiai programok támogatása (ideértve a művészeti- és az egészséges életmódra nevelést).

A tanulók támogatása

A tanulók támogatása mint alapvető alapítványi cél valamilyen formában minden iskolai alapítvány alapító okiratában fellelhető, néhány alapító okiratban többféleképpen is. Ez az oka annak, hogy a tanulók támogatása, mint alapítványi cél 37 ízben²²¹ nyert említést.

Leggyakrabban a tehetséges tanulók és kimagasló eredményt elérő diákok díjazása, a rászoruló hátrányos helyzetű és kisebbségi gyermekek támogatása, szociális ellátása,

²²¹ Figyelemmel arra, hogy a célmeghatározás-kutatás során alapító okiratbeli kitűzött cél- említéseket vizsgáltunk, előfordulhat harmincnégynél nagyobb említési szám is. (Például, ha egy iskolai alapítvány a kimagasló eredményt elérő tanulókat kívánja jutalomban részesíteni, és emellett célja a rászoruló etnikai kisebbséghez tartozó gyermekek támogatása is.)

avagy „a tanulók körülményeinek javítása” formájában kerültek megfogalmazásra, de ide tartozik a tanulmányi versenyeken való részvétel támogatása, és az ott eredményt elért diákok díjazása is.

Az iskolai oktatás tárgyi feltételeinek javítása

Az iskolai oktatás tárgyi feltételeinek javítása, konkrétan az oktatás anyagi, technikai feltételeinek javítása, az iskola-bővítés, az iskolai és sportfelszerelések vásárlása, szemléltető eszközök vásárlása, a nyelvtanulás ösztönzése, támogatása, az idegennyelv-oktatás feltételeinek javítása célként megfogalmazva 31 ízben szerepelt a vizsgált 34 alapítvány alapító okiratában.

Perspektivikusságuk okán az idegennyelv-oktatás támogatása és a számítástechnikai háttér biztosítása – mint alapítványi cél - külön elemzést igényel.

- **Az idegennyelv-oktatás támogatása**

Különösen szemet szűrő az iskolai oktatás tárgyi feltételeinek javítását kitűző alapítványi célokon belül a nyelvtanulással, illetőleg az idegennyelv-oktatással kapcsolatos alapítványi célok hangsúlyos vállalása. Bizonyítja ennek kiemelkedő súlyát, hogy 15 alapító okiratban célként került megfogalmazásra. Ennek külön jelentőséget ad a magyarországi idegennyelv-ismeret Európai Unió belüli nem túl előkelő helyezése.

- **A számítástechnikai háttér biztosítása**

Igencsak meglepő, hogy mindössze három iskolai alapítvány esetében írta elő konkrétan az alapító okirat a számítástechnikai képzés támogatását. (Ez a három a vizsgált alapítványok csupán 8,8%-a!) A helyzetet még akkor sem ítéltük meg jobbnak, ha figyelembe vesszük, hogy az „oktatás anyagi-technikai feltételeinek javítása” keretében is történhet ilyen eszközbeszerzés.

Ahol rendszeresen használják a számítógépet az oktatásban, ott a tanulás kultúrájának változása jelzi: lényegesen többről van szó, mint egy új, az eddiginél gazdagabb lehetőséget kínáló szemléltető eszköz megjelenéséről.²²²

Az informatikai kultúra egy modern társadalomban az iskolai élet egészét átszövi. Jelen van az iskola és az oktatási kormányzat kapcsolatában, a tanításban és az iskolában töltött szabadidőben. Rugalmas kereteket ad a továbbképzéshez, önképzéshez, és gazdagabbá, gyorsabbá teheti a belső kommunikációt. (Kárpáti 2001, 390)

Az iskolai oktatás személyi feltételeinek javítása

Az iskolai oktatás személyi feltételeinek javítása, azaz a kimagasló teljesítményt nyújtó oktatók díjazása, az oktatók támogatása, illetőleg az iskolai munkával összefüggő kiemelkedő tudományos teljesítmény elismerése 13 ízben volt kitűzött alapítványi cél. Ide sorolhatjuk az egyéni és csoportos, hazai és külföldi tanulmányutak támogatását is. Szembetűnő, hogy a 13 említés több mint fele (7) a kimagasló teljesítményt nyújtó oktatók elismerése, mint alapítványi cél volt.

Pedagógiai programok támogatása

A pedagógiai programok támogatása mint alapítványi cél került megfogalmazásra, amikor is tanterv, tananyag és oktatási program kialakítása, speciális tagozat indítása, fogyatékos gyermekek képzése, készségfejlesztő oktatás, számítástechnikai képzés, a nyelvtanulás- és tanítás, továbbá az ének-zene oktatás (avagy az énekkar) támogatása szerepelt kitűzött alapítványi célként. A pedagógiai programokkal kapcsolatos célok egyébként 28 ízben nyertek említést a vizsgált iskolai alapítványok alapítói okirataiban.

Külön kiemelést érdemel a művészeti nevelés és az egészséges életmódra nevelés, mint speciális pedagógiai program.

²²² Hsi és Hodley állapította meg, éppen tíz évvel ezelőtt, hogy míg egy hagyományos órán átlagosan a tanulók 15%-a, a digitális eszközökkel segített osztálymunka során 75%-a szerepel. (Hsi-Hodley 1997, in Kárpáti 2001, 400)

- **A művészeti nevelés támogatása**

A vizsgált iskolai alapítványok alapító okiratai 16 ízben tartalmaztak művészeti neveléssel, konkrétan a kulturális és művészeti, irodalmi tevékenység támogatásával kapcsolatos célokat. De ide sorolhatók a zeneoktatás fejlesztésével, s az énekkari munka finanszírozásával, továbbá a zenei élet és zenei találkozók megszervezésével kapcsolatos alapítványi célok is.

- **Az egészséges életmódra nevelés**

Az egészséges életmódra nevelés, mint speciális pedagógiai program 23 ízben nyert célként említést az alapító okiratokban. Előfordult, hogy általánosságban meghatározottan egészséges életmód programként, de gyakori, hogy sport- és szabadidős, turisztikai programok, illetőleg kirándulások és táborozások támogatásaként nyertek megfogalmazást. Ide sorolható a sporteszközök vásárlására, továbbá a környezet- és természetvédelmi programok szervezésére vonatkozó alapítványi cél is.

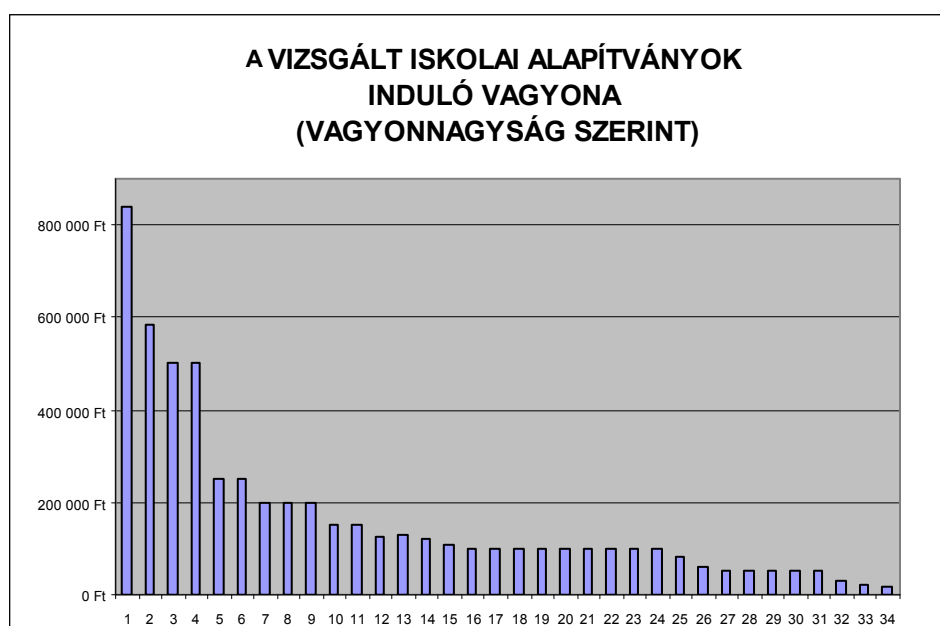
VII. 5. Az iskolai alapítványok induló és vizsgálatkori vagyonának kutatása

Egy tartós és közérdekű célra rendelt alapítvány (és egy közfeladattal létrehozott közalapítvány) működésének megkezdését – de bátran mondhatjuk, hogy későbbi működését is - alapvetően az induló vagyon célhoz viszonyított nagysága határozza meg. Az induló vagyonok kutatását elsősorban az indokolja, hogy az alapítványok cél szerinti tevékenységük kezdetén csak és kizárólag az induló vagyonra számíthatnak. A csatlakozók általában csak egy, már valamiféle tevékenységet kifejtett, a szűkebb vagy tágabb közösség előtt „bizonyított” alapítványt támogatnak szívesen befizetéseikkel. Az sem elhanyagolható tényező, hogy a banki kamatok csökkenésével az induló vagyon, illetőleg az esetleges törzstőke hozadéka is évről évre kevesebb.

A vizsgált iskolai alapítványokat az alapítók összesen alig több, mint 5,3 millió forint induló vagyonnal engedték útjukra.²²³ A vizsgált iskolai alapítványok vagyonnagyság szerinti anonim sorrendjét és a vagyonnagyság szerinti összesítő – elemző – adatait a következő két oszlop- és kördiagram tartalmazza.²²⁴

A kutatásba bevont iskolai alapítványok induló vagyon szerinti sorrendjét a 34. ábra szemlélteti.

34. ábra

Az induló vagyont vizsgálva az iskolai alapítványok meglehetősen nagy szóródást mutatnak, a legkisebb és a legnagyobb induló vagyon közötti különbség több mint ötvenszeres.

A legkisebb induló vagyon, mellyel iskolai alapítványt hoztak létre, 15.950 Ft, illetőleg 100 USD; azonban az is igencsak jellemző, hogy még a legnagyobb sem érte el az egy millió forintot. (Az alapítók ebben az esetben 840.000,- forintot biztosítottak induló vagyónként.)

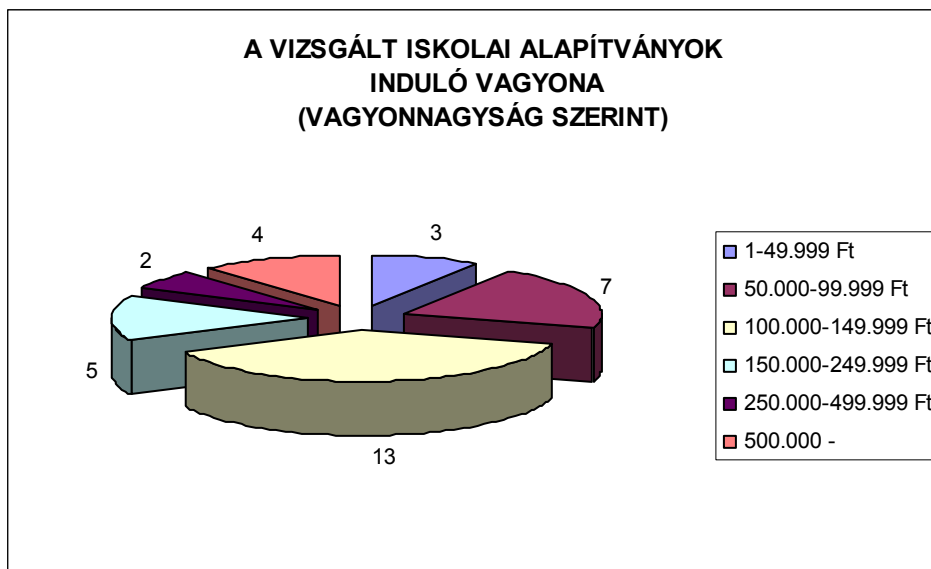
Az átlagos induló vagyon 156.327 forint, a medián értéke pedig 100.000 forint. (A pontos, számszerű adatsorokat a Táblázatok című részben, a 20. táblázat tartalmazza.)

²²³ Az alapító okiratok tartalmi elemzéséből nyert kutatási adataink alapján.

²²⁴ Saját kutatási adatokból.

A vizsgált iskolai alapítványokat az induló vagyon nagysága alapján²²⁵ az alábbiak szerint csoportosíthatjuk. (Lásd a 35. ábrát!)

35. ábra

A legtöbb iskolai alapítványt 100-150.000,- forint közötti vagyonnal hozták létre. Összesen húsz iskolai alapítványt alapítottak 100-250.000 Ft induló vagyonnal. (Ez az összes iskolai alapítvány mintegy hatvan - pontosabban 58,8 - százaléka). Félmillió forintot – vagy attól többet - csak az iskolai alapítványok egy kilencede kapott útravalóul.

Sokkal jellemzőbb, hogy az iskolai alapítványok mintegy 30 %-át százezer forintnál kisebb induló vagyonnal alapították. Ráadásul majd minden tizediknek az induló vagyona még az ötvenezer forintot sem érte el. Ezekből a meglehetősen széleskörűen meghatározott alapítványi célok finanszírozása szinte lehetetlen. (A részletes és pontos adatokat, százalékos arányokat a 21. táblázat tartalmazza, a Táblázatok című részben.)

Egy alapítói vagyoni visszaélés esete

Különös visszaélésre derített fényt egy ügyészi vizsgálat.

A „M. Zs. Általános Iskola Jövőjéért” alapítványt alapító általános iskola az iskola tanulóinak és tanárainak támogatására 50.000.- Ft-os induló vagyonnal már 1997. őszén

²²⁵ Saját kutatási adatokból.

alapítványt szándékozott létrehozni.²²⁶ Az alapítvány létrejöttének ugyanakkor gátat szabott a megyei főügyészség egyéb okból benyújtott fellebbezése, majd az alapítónak az alapítvány visszavonására tett nyilatkozata.

Ezt követően az alapító 1998. februárjában – némileg eltérő megnevezéssel – újabb alapítványi alapító okiratot készített, melyben az alapítvány céljára rendelt induló vagyon mértékét 100.000.- forintban határozta meg.²²⁷ A megyei bíróság a benyújtott okiratok alapján – az alapítvány működésének megkezdéséhez szükséges alapítványi vagyon rendelkezésre állásának megállapítása mellett – az alapítványt nyilvántartásba vette.

Az ügyészségi működés-felügyeleti vizsgálat során megállapítást nyert, hogy az alapító általános iskola a bíróságot „félrevezette”, ugyanis az alapítványi célra rendelt induló vagyonnak csupán egyik felével rendelkezett tartósan, míg másik felét - az iskolát fenntartó helyi önkormányzattól e célra kapott kamatmentes hitelből - csupán átmenetileg biztosította. Így az alapítás „hitelből” történt. A hitel visszafizetésének anyagi fedezetével az alapító nem rendelkezett, ezért az alapítvány bírósági nyilvántartásba vételét követően a kuratóriumot kérte fel az alapítvány vagyonából – annak gyarapodását követően történő – visszafizetésére.

Az alapítvány 1998. májusában 170.000.- Ft pénzzadományhoz jutott, ezt követően 1998. június 19. napján a kuratórium az alapítvány vagyonából 43.000.- forintot átutalt a helyi önkormányzatnak. Ezen intézkedése során a kuratórium az alapítványi vagyonfelhasználás alapító okiratbéli célhoz kötöttségét megsértette.²²⁸

Az illetékes városi ügyészség a fenti tényállás alapján – a bírósági nyilvántartásba vétel alapjául szolgáló okiratoknak részbeni valótlanlaga miatt – magánokirat-hamisítás bűncselekményét látta megállapíthatónak. A cselekmény társadalomra veszélyességének csekély fokára, illetve annak időközbeni megszűnésére figyelemmel azonban büntető eljárás kezdeményezését nem tartotta indokoltnak.

1998. szeptember 18. napján az ügyészség az illetékes önkormányzat polgármesterének figyelmét rövid úton hívta fel arra, hogy a „M. Zs. Általános Iskola Jövőjéért” Alapítvány Kuratóriumának az alapítvány céljával össze nem egyeztethető 43.000.- forintos – az önkormányzat javára történt – vagyonátutalása alapító okirat

²²⁶ Az alapítvány céljára rendelt induló vagyon mértékét sem a bíróság, sem az ügyészség nem kevesellte.

²²⁷ Az alapító okiratban a fenti összeg 15 napon belüli rendelkezésre bocsátására vállalt kötelezettséget, mely kötelezettség teljesítéséről kiadott pénzügyi igazolás a bírósághoz benyújtott alapító okirat mellékletét képezte.

²²⁸ Tény ugyanakkor, hogy az alapítvány további működésének anyagi feltételeit nem veszélyeztette, vizsgálatkori pénzvagyona az induló vagyont már jócskán meghaladta.

ellenes és törvénytörő volt. 1998. október 5. napján a községi polgármester jelentette, hogy a képviselőtestület a 43.000.- forintos alapítványi kifizetésnek az alapítvány számlájára történő visszautalásáról határozott.

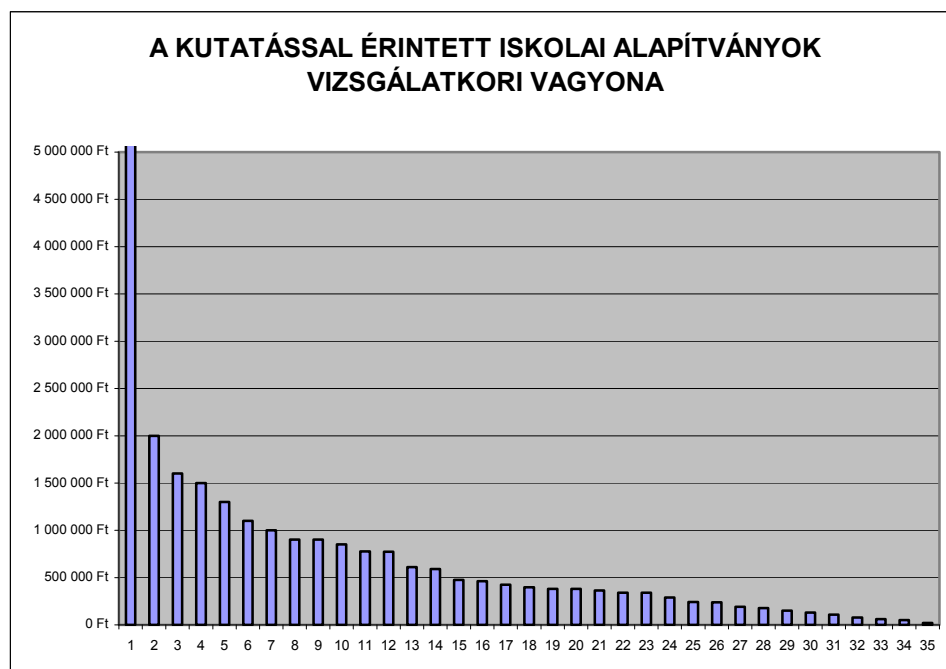
Az iskolai alapítványok vizsgálatkori vagyona

A kutatásba bevont iskolai alapítványok vagyona mára a csatlakozók befizetései, a jóváírt kamatok kapcsán közel tizenkétfélmillió forinttal – egy ingyenes ingatlanjuttatásnak köszönhetően pedig további százmillió forinttal – nőtt. A vizsgált alapítványok összvagyaona időközben megközelítette a százhusz millió forintot.

Az iskolai alapítványok vizsgálatkori vagyonát a következő két diagramban dolgoztuk fel. Az első oszlopdiagram voltaképpen újra egy anonim vagyonlista, míg a második kördiagram a jellemző vagyonnagyság összesítő adatait tartalmazza.²²⁹

A kutatással érintett iskolai alapítványok vizsgálatkori vagyoni „rangsorát” a következő oszlopdiagram (a 36. ábra) szemlélteti.

36. ábra

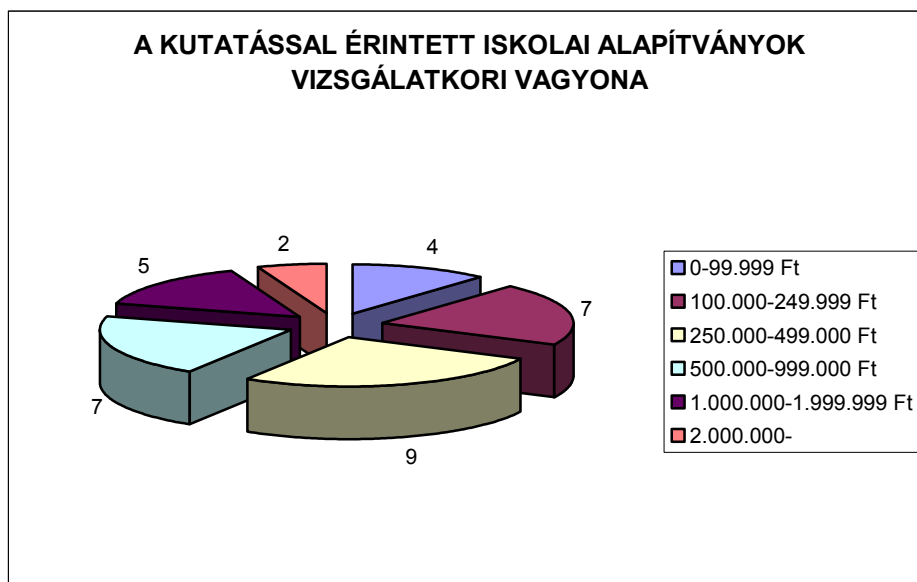
²²⁹ Saját kutatási adatokból.

A vizsgált iskolai alapítványok közül a legkisebb vagyonnal bíró számláján még mindig alig húszezer forint szerepelt, míg a leggazdagabb iskolai alapítvány vagyona – a kapott ingatlannal – százmillió forintos! Ha az ingatlannal nem rendelkező alapítványokat vizsgáljuk meg, a legkisebb és a legnagyobb vagyon közti különbség akkor is több mint százszorosra nőtt. A kutatásba bevont iskolai alapítványok vizsgálatkori átlagos vagyona elvileg 3.448.393 forint volt, de ha egy korrekcióval a különösen nagy értékű ingatlannal bíró alapítványt figyelmen kívül hagyjuk, akkor már csak 522.586 forint.

A medián értéke – az előbbi korrekció után – 399.313 forint, mely egyértelműen arra mutat, hogy az iskolai alapítványok vagyona jellemzően néhány százezer forintnyi. (A pontos, számszerű adatokat a Táblázatok című részben, a 23. táblázat tartalmazza.)

A kutatással érintett iskolai alapítványok további tipizálására ad lehetőséget, ha a vagyonnagyság szempontjából csoportosítjuk őket.²³⁰ Ezt szemlélteti a következő kördiagram (a 37. ábra).

37. ábra

A kutatással érintett iskolai alapítványok harmada a vizsgálat időpontjában negyedmillió forintnál kisebb vagyonnal rendelkezett. Minden kilencedik még százezer forintnál is kevesebbel bírt!

²³⁰ Saját kutatási adatokból.

A vizsgált iskolai alapítványok többsége, közel fele 100-500.000,- forint közötti vagyonnal rendelkezik. Milliósnál nagyobb vagyona csupán az alapítványok ötödének, egészen pontosan hét alapítványnak volt. (A pontos adatokat – és százalékos arányokat - a Táblázatok című részben, a 24. táblázat tartalmazza.)

A nagy értékű ingatlan-juttatás esete

Mint azt már láttuk, az iskolai alapítványok közül nagy értékű ingatlan-vagyonával messze kiemelkedik egy.²³¹ Ez az alapítvány pályázaton nyert egy nagy értékű ingatlant. A benyújtott pályázatban a kérelem indokai között az szerepelt, hogy az ingatlan tulajdonjogának megszerzésével kívánják elősegíteni az oktatási és napközis foglalkozások megtartását, az egészséges életmódra nevelés elméleti és gyakorlati foglalkozásainak megtartását, valamint diák-önkormányzati és a kulturális rendezvények lebonyolítását.

A juttatott ingatlan a K., K. Z. utcai épület. Az épületben jellegüket tekintve tároló, tanterem, irodahelyiségek találhatók. Az ingatlan bruttó értéke 25.792.717 Ft, míg nettó értéke 21.874.879 Ft volt. A birtokbaadás a szerződésben foglaltak szerint történt meg. Az alapítvány a tulajdonjog bejegyzése iránti kérelmét a megadott 30 napos határidőn belül nyújtotta be.

A bizottság által juttatott ingatlanra vonatkozóan a kezelő szervezet együttműködési megállapodást kötött az általa támogatott oktatási intézménnyel, melyben a tulajdonában álló ingatlan használati jogát átengedte a tanintézet részére.²³²

A megkötött ingyenes vagyonátadási szerződés 4. pontja szerint – egyezően a törvény 8. § (1) bekezdésében előírtakkal – a szervezet csak elhelyezésére, illetőleg létesítő okiratában meghatározott célját szolgáló tevékenység folytatására használhatja az ingatlant. Mivel az alapítvány alapító okirat szerinti célja alapvetően a K-i 2. sz. Általános Iskola sokrétű pénzügyi, illetve materiális jellegű támogatása, nyilvánvaló,

²³¹ Ez a K.-i 2. sz. Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány.

²³² A társadalmi szervezetek által használt állami tulajdonú ingatlanok jogi helyzetének rendezéséről szóló 1997. évi CXLII. törvény 7. § (1) bekezdése alapján a tulajdonba adott ingatlanra vonatkozóan a törvény kifejezetten csak az elidegenítési és terhelési tilalmat írja elő, de nem szól az ingatlan használati jogának átruházhatóságáról. Ebből következik, hogy az ingatlan használati joga átengedésének kifejezett jogszabályi akadálya nincs.

hogy jogszerű volt az ingatlanok - együttműködési megállapodás keretében - a támogatott tanintézet részére történő használatba adása.²³³

A helyiségek jelenleg közepes műszaki állapotban vannak. Azokat az alapítványi célok megvalósítása érdekében végzett tevékenységek helyszínéül használják. Az ingatlan jelenlegi forgalmi értéke közel 100 millió forint!

A pályázati támogatások esetei

A jelen kutatás egyik szomorú megállapítása, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványok – a fenti ingatlan-juttatást nem számítva – szinte sosem nyertek el semmiféle pályázati támogatást²³⁴. A kutatásba bevont iskolai alapítványok képviselői közül négyen nyilatkoztak úgy, hogy már nyújtottak be pályázatot alapítványi céljaik támogatása érdekében, egyébként összesen kilenc alkalommal²³⁵.

A néhány szerencsés kivétel közt említhető a D-i Tanköteleskorú Gyermekekért Alapítvány, mely 150.000,- Ft, továbbá a „Közösség az Iskoláért, Iskola a Közösségért” alapítvány, mely majd milliós pályázati támogatásban részesült.

Az alapítványok képviselői maguk is elismerték, hogy inkább a direkt (csatlakozói) támogatásokban, az ún. „egyszázalékos” APEH-átutalásokban bíztak, mint az esetleg előzetesen is jelentős kapacitást lekötő, időt és odafigyelést igénylő pályázatokban.

Érdekes – egyben jellemző is – hogy a kutatással érintett iskolai alapítványok bevétele jelentős hányadban a szülők befizetéseiből, illetőleg az 1 %-os felajánlásaikból származik²³⁶. A „Tettrekész Alapítvány a Gyerekekért” például a szülők 1 %-aiból évente rendre közel negyedmilliós, közvetlen befizetéseiből további 300.000 forintos bevételre számíthat.

²³³ Megjegyzendő, hogy az ingatlanszerzés érdekében benyújtott pályázati kérelemben kizárólag a fentebb megjelölt tények szerepeltek indokként.

²³⁴ Ugyanakkor egyik kisvárosunk Humán Alapítványa éveken át sokmilliós pályázati támogatásokhoz jutott.

²³⁵ Volt olyan iskolai alapítvány, mely már négyszer pályázott eredménytelenül.

²³⁶ A szülők befizetéseikkel (és felajánlásaikkal) az elvileg ingyenes és kötelező közoktatáshoz járulnak hozzá. Közvetlen befizetéseik akár sajátos tandíjként is értelmezhetők.

Vállalkozási tevékenységbe egyetlen alapítvány sem fogott. Az „Esélyegyenlőség” elnevezésű iskolai alapítvány alapító okirata szerint ugyan a vagyon 50%-a is felhasználható a cél érdekében végzett gazdasági tevékenységre, erre mégsem került sor.²³⁷

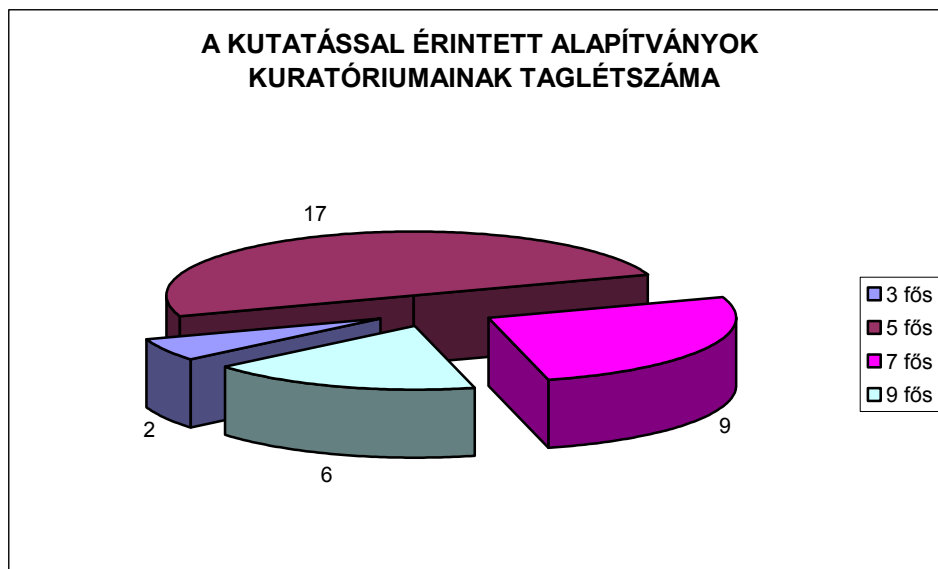
VII.6. Az iskolai alapítványok kezelő szerve

Az iskolai (oktatási) alapítványok alapítói kivétel nélkül több tagból álló kezelő szervet (kuratóriumot) bíztak meg az alapítvány működtetésével, vagyonának kezelésével.

A kuratóriumokat az alapító okiratok kivétel nélkül páratlan számú taggal határozták meg, feltehetően abból a megfontolásból kiindulva, hogy így a kuratóriumok könnyebben hozhatják meg döntéseiket. Megjegyezzük, ez az előny csak addig mutatkozik, míg egy tag sem hiányzik a kuratóriumi ülésről.

A következő kördiagram (a 38. ábra) a kutatással érintett iskolai alapítványok megoszlását mutatja, a kuratóriumi tagok száma²³⁸ szerint.

38. ábra

²³⁷ Az alapítvány néhány százezer forintos vagyona amúgy sem igen tenne lehetővé egy életképes vállalkozást.

²³⁸ Saját kutatási adatokból.

Bár az alapítványi kuratóriumok létszáma három és kilenc fő között ingadozott, az alapítók leggyakrabban öt illetve hét fős kuratóriumokat alakítottak. Az alapítványok pontosan felében a kuratórium öt fős, negyedében pedig hét fős volt. A kuratóriumok átlagos létszáma szinte pontosan hat fő volt (6,11), az külön érdekesség, hogy hat fős kuratórium – mint már láttuk – nem is működött. (A pontos – és százalékos - adatokat a Táblázatok című részben, a 25. táblázat tartalmazza.

Kiemelésre érdemes, hogy a vizsgált 34 iskolai alapítvány kuratóriumaiban összesen 208 fő tevékenykedik kuratóriumi tagként, illetve elnökként.

VII.7. Az iskolai alapítványok tényleges tevékenységének kutatása

A 34 iskolai (oktatási) alapítvány kérdőíves megkeresése, majd a képviselőivel történt személyes megbeszélés (és adatfelvétel) kapcsán volt földeríthető az alapítványok ténylegesen kifejtett tevékenysége.²³⁹ Már az iskolai alapítványok székhelyére, illetve a kuratóriumi elnökök lakcímére küldött kérdőív is tartalmazott kérdéseket a tényleges tevékenységre nézve. Az erre adott válaszokat azután a személyes meghallgatások során konkretizáltuk. A kapott adatokat²⁴⁰ a következő kördiagrammal (a 39. ábrával) szemléltetjük.

39. ábra

²³⁹ A kérdőívet és egy alapítványi választ a Függelékben helyeztünk el.

²⁴⁰ Saját kutatási adatokból.

Az egyik legfontosabb – egyben legmeglepőbb – tapasztalat az, hogy az iskolai alapítványok közül mindössze 21 fejtett ki eddig az alapító okiratban meghatározott célnak megfelelő tényleges tevékenységet.

13 alapítvány a cél szerinti érdemi tevékenységhez még hozzá sem fogott. Most, illetve a közeljövőben „még vagyont gyűjt” vagy „jelenleg takarékoskodik” – mondták képviselőik.

Az ilyen „Csipkerózsika-álmát alvó” alapítványokkal szemben az ügyészség jogosult fellépni²⁴¹. A törvényességi felügyeletet ellátó ügyész felszólalással él s indítványozza, hogy az alapítói akaratnak és az alapítói okiratban megfogalmazott céloknak megfelelően az alapítvány kuratóriuma kezdje meg cél szerinti, érdemi tevékenységét. Az ügyészség egy-két év múlva utóvizsgálattal ellenőrizheti, hogy az alapítvány hozzákezdett-e a cél szerinti működéshez. Ha az utóvizsgálat során az nyer megállapítást, hogy a kuratórium az ügyészi felszólalás ellenére sem kezdte meg érdemi tevékenységét, az ügyész az alapítóhoz fordulhat és indítványozhatja, hogy az alapító (vagy alapítók) az alapítvány célját veszélyeztető kuratórium helyett jelöljön ki újat.²⁴²

A kutatással érintett iskolai alapítványok többsége – több mint hatvan százaléka (pontosan 61,8%) – ténylegesen működő alapítvány. Álljon itt mindjárt egy pozitív példa:

A Rákóczi Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány esetében az alapító okiratban kitűzött célok egyértelműen realizálódnak, konkrétan az élenjáró tanulók pénzbeli jutalmazásában, a gimnáziumi énekkar franciaországi túrájának támogatásában, az idegen nyelv tanulásában kiemelkedő tanulók középfokú nyelvvizsgára történő felkészítésének támogatásában, valamint könyvjutalmak adományozásában.

A vizsgált iskolai alapítványok képviselői alapítványaik tényleges tevékenységéről számot adva számos eredményre és támogatásra hivatkoztak. Szerepeljen itt – bizonyos tipizálással - a teljes lista:

- CD-író vásárlás 1
- Elismerések, jutalmazások finanszírozása 14

²⁴¹ Az ügyészi törvényességi felügyelet elemzésére a VII. fejezetben kerül sor. Itt csak a cél szerinti tevékenységéhez még hozzá sem kezdett alapítvánnyal szembeni eszközök kapcsán említett az ügyész.

²⁴² Ha ez a felhívás (ún. „informális jelzés”) nem vezet eredményre, az ügyésznek bírósághoz kell fordulnia.

- Erősítők vásárlása 1
- Hangszórók vásárlása 1
- Idegen-nyelvi nyelvvizsgára felkészítés 1
- Iskolai rendezvények támogatása 5
- Kirándulások támogatása 4
- Konferencián részvétel 1
- Kottatartók vásárlása 1
- Könyvvásárlás 3
- Külföldi fellépés, tanulmányutak 3
- Mikroszkópok vásárlása 1
- Nyári táboroztatás 1
- Nyelvi laboratórium 1
- Pedagógusok elismerése 1
- Pianínó-vásárlás 1
- Rászorultak támogatása 2
- Sporteszközök vásárlása 3
- Számítógép vásárlás 3
- Szoftverek beszerzése 1
- Tanácsadói csoport működtetése 1
- Tanulmányi versenyek szervezése és díjazása 4
- Tárgyi (egyéb) eszközállomány bővítése 7 esetben.

A ténylegesen működő iskolai alapítványok tevékenysége leggyakrabban a tárgyi eszközállomány bővítésével, az elismerések és jutalmazások finanszírozásával volt kapcsolatos.

Kutatásunk kiterjedt arra is, hogy a kitűzött iskolai alapítványi célok közül melyek azok, amelyek egyáltalán nem teljesültek.

Különösen szembetűnő, hogy leginkább a pedagógiai programok megvalósítása, támogatása maradt el. Nem került sor a felvállalt új oktatási struktúra és oktatási program kialakítására, az egészséges életmódra nevelés, a kulturális, a környezet- és természetvédelmi nevelés, a fogyatékos gyermekek képzése, továbbá a készségfejlesztő oktatás támogatására. Ráadásul a művészeti és irodalmi tevékenység finanszírozása, a szabadidős tevékenység támogatása is várat még magára.

Ugyancsak szembeűnő, hogy lényegesen kevesebb alapítvány esetében kerül sor a nyelvtanulás ösztönzésére, finanszírozására, feltételeinek javítására.

Az iskolák pedagógusainak önzetlen munkájára - és talán az alapítványok viszonylagos szegénységére, pénztelenségére - is utal, hogy bár majd tucatnyi alapítvány célja közt szerepelt a kiváló munkát végző pedagógusok elismerése, az oktatók támogatása, erre csupán egy-két esetben került sor.

VIII. A TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELET ELEMZÉSE

Az alapítványok működése felett - a reá vonatkozó szabályok szerint - az ügyészség gyakorolja a törvényességi felügyeletet. (Ptk. 74/F. § (1) bekezdés.) Az ügyészi törvényességi felügyelet szabályait pedig a Magyar Köztársaság Ügyészségéről szóló többszörösen módosított 1972. V. törvény (Ütv.) szabályozza.²⁴³

Az ügyészi törvényességi felügyelet, ezen belül az iskolai alapítványok működésfelügyeleti vizsgálatainak, és a benyújtott ügyészi intézkedéseknek az elemzése képezi alapítványi kutatásunk következő fejezetét. Az alapítványokat érintő ügyészi vizsgálatokról jelentek már meg tanulmányok²⁴⁴, nincs azonban tudomásunk arról, hogy e témában magát az (iskolai) alapítványokat érintő ügyészi törvényességi felügyeleti tevékenységet magát akár jog-, akár társadalomtudományi módszerrel elemezték volna.

VIII.1. Az ügyészi vizsgálatok módszere

A törvényességi felügyelet egyik legfontosabb eszköze az ügyészi vizsgálat. Az alapítványokat érintő működés-felügyeleti törvényességi vizsgálat a következő módszerben zajlik le:

Az ügyészség először is az „Egylet-program” felhasználásával megállapítja a vizsgálandó alapítvány pontos adatait, az alapítvány székhelyét, képviselőjének nevét és címét. Az „Egylet-program” tartalmazza annak az adatait is, hogy volt-e már ügyészi vizsgálat az alapítványnál, és ha volt, az milyen eredménnyel zárult.

Ezt követően az ügyészség egy tájékoztatót és kérdéseket tartalmazó kérdőívvel keresi meg az alapítvány képviselőjét, egyben kéri, hogy a válaszokkal együtt az

²⁴³ A törvény hatályos szövege a dolgozat végén, a jogszabály-gyűjteményben szerepel.

²⁴⁴ Jelen disszertáció szerzőjének tollából is: *Az iskolai alapítványokról – ügyészi szemmel*. Köznevelés, 1999/9. 7. p. *Kulturális alapítványok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében* Falu Város Régió, 1999/4. szám 17-18. p. *A civil szféra és a műemlékvédelem – ügyészi szemmel*. Műemlékvédelem, 1999/3. szám 149-154 p. *Alapítványok az iskolában*. Új Pedagógiai Szemle, 2000. február 92-95. p. *A civil szervezetek felelősségi kérdéseiről*. Egyesületi Élet, 2000/3. szám 3. p. *A civil szféra és az épített környezet védelme. (Egy szlovákiai környezet- és műemlékvédelemmel kapcsolatos konferencián és a falu és városvédők országos találkozásán elhangzott előadás anyaga)* Értékmentő, 2002. 6. szám 10-11. p.

alapítvány módosításokkal egybeszerkesztett alapító okiratát, továbbá a kuratórium üléseinek jegyzőkönyveit, s az alapítvány működésére vonatkozó további lényeges dokumentumokat az ügyésznek megküldeni szíveskedjék.

Az alapítványok az ügyési megkeresésekre – igaz néhány esetben csak az ismételt, adott esetben megyei bírósági nemperes eljárás kezdeményezését is kilátásba helyező megkeresésre – válaszolnak, s a kért dokumentumokat is csatolják.

Ezután kerül sor a működés-felügyeleti törvényességi vizsgálatok lefolytatására. Az alapítványok kuratóriumi elnökeivel tartott személyes megbeszélésről, illetőleg a lefolytatott ügyési vizsgálatról jegyzőkönyv, majd pedig vizsgálati jelentés készül.²⁴⁵

A feltárt törvénysértések miatti óvásokat, a törvénysértő mulasztások miatti felszólalásokat, a jövőbeni törvénysértések miatti figyelmeztetéseket, továbbá a jelzéseket gyakran már a jegyzőkönyvbe foglaltan vehetik át az alapítványok képviselői, más esetben részükre hivatalos iratként postázzák. Az alapítványok képviselői általában már a vizsgálat lefolytatásakor – jegyzőkönyvbe foglaltan - egyetértenek az ügyési intézkedésekkel, természetesen a megtett intézkedéseikről írásban is tájékoztatják az illetékes ügyészséget.

Megjegyzésre érdemes, hogy a működés-felügyeleti vizsgálatok elsődleges célja az alapítványok törvényes működésének helyreállítása, ezért az eljáró ügyészek minden szükséges tájékoztatást és segítséget megadnak annak érdekében, hogy az alapítványok képviselői a feltárt hibákat és hiányosságokat kiküszöbölhessék.

VIII.2. A vizsgálati jelentések elemzése

Az ügyési működés-felügyeleti törvényességi vizsgálatok megállapításait rendszerint vizsgálati jelentésekben (ritkábban, vizsgálati feljegyzésekben) rögzítik.

Két beregi általános iskolai alapítvány törvényességi felügyeleti vizsgálatába enged bepillantást a Függelékben elhelyezett két vizsgálati jelentés-kivonat. Vizsgáljuk meg, és elemezzük ezeket a jelentéseket!

Az első iskolai alapítvány²⁴⁶ vizsgálati jelentése az általános megállapítások közt rögzítette, hogy 1995-ben öt fő, valamint a B-i Építő és Kereskedelmi Kft. „T.

²⁴⁵ Két iskolai alapítványt érintő vizsgálati jelentés dokumentumot a Függelékben helyeztünk el.

²⁴⁶ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 1996. április 16. napján kelt 60.203/1995/9. számú végzésével rendelte el az alapítvány nyilvántartásba vételét.

Iskolájáért” néven alapítványt hozott létre „azzal az elsődleges céllal, hogy a T-i tehetséges és rászorult gyermekeket támogatják.”

Részletes megállapítások közt rögzítette a vizsgálati jelentés, hogy az alapítvány induló vagyona: 840.000 Ft volt. A naplófőkönyv bejegyzései alapján megállapítható, hogy az alapítványhoz később csupán egy GMK csatlakozott, 5000 Ft pénzüsszeggel. Az alapítvány pályázat útján sem szerzett vagyoni támogatást, önkormányzati juttatásban sem részesült. Az induló vagyon összege változatlan, mivel – az alapító okirat szerint – az alapítványi cél megvalósítására évente a mindenkori tőke éves kamata használható fel.

Az alapítvány működése egyébként zavartalan, meglévő vagyona garantálja a cél szerinti tevékenységet. A vizsgálat megállapította, hogy a képződött kamatot a kuratórium döntése alapján osztják fel. Az alapítók a 20.000 Ft-nál nagyobb összegű támogatásról esetenként tájékoztatást kérnek. A támogatás döntésmechanizmusa a gyakorlatban eseti döntések formájában érvényesül, az alapító okiratban előírt pályázat kiírására egyetlen esetben sem került sor. Ezért ügyészi intézkedésként jelzés került benyújtásra.

Az alapítvány elsősorban támogatásokra, „segélyezésekre”, ritkábban versenyek díjazására fordította a felhasználható pénzeszközöket. Az alapítvány kuratóriuma 37 fő tanulót jutalmazás, hagyományápolás címén - 3.500 Ft-tól 7.000 Ft-ig terjedő - egyösszegű támogatásban részesített, több tanulóközösség tanulmányi kirándulását is támogatta. Az egyének és közösségek részére – két év alatt – odaítélt pénzüsszeg mindösszesen 141.555 Ft. volt. A tényleges vagyonfelhasználásra vonatkozó jegyzőkönyvekben a segélyek, támogatások személy szerinti rögzítése megtörtént. A vizsgálat során ugyanakkor megállapítást nyert, hogy 1997. óta a naplófőkönyvet nem vezetik. Emiatt az eljáró ügyészség jelzéssel élt.

Az alapítvány saját működési költségeinek fedezésére - „ügyintézési ügyvédi díja” címén - 40.000 Ft-ot, míg fénymásoló javítására 7.000 Ft-ot fordított, tiszteletdíjat senkinek nem fizetett. A vagyonfelhasználás arányait alapul véve a jelentés megállapította, hogy a felhasznált alapítványi vagyon kb. háromnegyede szolgált a cél szerinti tevékenység finanszírozására, egynegyede pedig a működési költségek fedezésére.

Az alapítvány kuratóriuma üléseit a vizsgált időszakban rendszeresen megtartotta. Az ülésekről minden esetben jegyzőkönyv készült, mely tartalmazta a kuratóriumi ülés idejét, a jelenlévők név szerinti felsorolását, a tárgyalt napirendeket, kérdéseket. A jegyzőkönyvek azonban nem minden esetben tartalmazzák konkrétan a hozott határozatokat és döntéseket, nem rögzítik a szavazatok arányait és a jegyzőkönyvek aláírása, hitelesítése több esetben nem történt meg. Erre az ügyesség jelzésben mutatott rá.

Megállapította a jelentés azt is, hogy az alapítói célok realizálását a hiányos írásos dokumentáció miatt nem lehet teljességgel értékelni. „Az megállapítható, hogy a tehetséges támogatott gyermekek jutalmazása minden esetben a kuratórium személyenkénti szavazása alapján történt.”

A vizsgálati jelentés végén összegezte az eljáró ügyész törvényességi megállapításait, részletezve a vizsgálat során ismertté vált hiányosságok, mulasztások miatt tett ügyészi intézkedéseket.

A másik vizsgálat egy beregi nyelv- és zeneoktatási alapítványt²⁴⁷ érintett.

Ez a másik vizsgálati jelentés az általános megállapítások közt rögzítette, hogy Ny. Önkormányzat Képviselőtestülete, valamint a Ny-i Általános Iskola vezetése 1992. évben határozta el, hogy az idegen nyelv oktatása és a közoktatás támogatása céljából megalapítja a Ny-i Nyelvoktatási Alapítványt.²⁴⁸ Az alapítók újabb kérelme alapján a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2000. április 6. napján a közalapítványt már kiemelkedően közhasznú szervezetként vette nyilvántartásba.

Az alapítványt 100.000 Ft induló vagyonnal hozták létre. Az alapítványi vagyon rendkívüli mértékben gyarapodott, vizsgálatkori vagyona már közel 900.000 Ft. Mindemellett költségvetési támogatásban az alapítvány nem részesült.

A vizsgálat megállapította, hogy az alapítványi pénzeszközöket a célkitűzések megvalósítására fordították, (zeneoktatás eszközeinek, hangszereknek és nyelvoktatást

²⁴⁷ Ez az „Nyelv- és Zeneoktatási Alapítvány” - Ny. székhellyel.

²⁴⁸ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség a Megyei Bíróság bejegyző végzését megfellebbezte, mert az alapító okirat nem rendelkezett az alapítvány céljára rendelt vagyon felhasználási módjáról, s törvénysértően rendelkezett az alapítvány kezelő szervének, a kuratóriumnak az összetételéről, valamint az alapítvány képviseletéről. A fellebbezés alapján a Legfelsőbb Bíróság az I. fokú Bíróságot új határozat hozatalára utasította, amelyet követően az alapító az alapító okiratban szükséges módosításokat elvégezte, s a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság az 1994. december 6. napján kelt Pka. 60.125/1994/11. számú végzésével az alapítványt nyilvántartásba vette.

segítő nyelvi laborok vásárlására), azonban nem szereztek érvényt az előkészítő nyelvi csoportok indítása, az intenzív nyári nyelvi kurzusok szervezése és anyagi támogatása terén rögzített céljaik megvalósításának. Alapítványi pénzeszközt csak tárgyi eszközök vásárlására fordítottak.

Az alapítványi vagyonból célszerűen felhasználásra előzetes kuratóriumi döntésekkel, az alapító okiratban szabályozottak szerint került sor. Nem megfelelően dokumentálták az alapítvány működése érdekében hozott döntéseiket. Ráadásul volt év, amikor dokumentált kuratóriumi ülést nem is tartottak. A vizsgálat megállapította, hogy az alapítvány kuratóriuma több esetben megsértette a pénzfelhasználás, a pénztár-bizonylatolás, az utalványozás, az eszköznyilvántartás szabályait, illetve a számviteli előírásokat is azáltal, hogy a pénztár-bizonylatolást szabálytalanul végezte, és egyszerűsített mérleget nem készített. A törvénysértő gyakorlat miatt felszólalás került benyújtásra. A 2000. évben vásárolt CD-író 70.000 Ft értékű tárgyi eszközbeszerzést nem előzte meg a kuratórium döntése. A törvénysértő mulasztás miatt az ügyészség felszólalással élt.

A vizsgálat megállapította, hogy az alapítvány kuratóriumának elnöke, valamint egy tagja megbízatásukról lemondtak. (A kiesett tagok pótlása érdekében az eljáró ügyész felhívást intézett az alapítók felé.) Előfordult az is, hogy a kuratóriumi üléseken készült jegyzőkönyvből nem volt megállapítható, hogy a támogatás milyen arányú szavazattal került elfogadásra. Az alapítvány alapító okirata előírja, hogy a kuratórium tevékenységéről évente egy alkalommal köteles tájékoztatni az alapítókat. A rendelkezésre álló dokumentumok alapján a tájékoztatás csak az egyik alapító felé, és csak egy esetben történt meg. Az ügyészi intézkedés emiatt is felszólalás volt.

A vizsgálat végén került rögzítésre, hogy egy ötpontos felszólalás és egy alapítókhoz címzett felhívás került benyújtásra.

Mint láthattuk, az iskolai alapítványok ügyészi működés-felügyeleti vizsgálatai és a vizsgálatok törvényességi megállapításai az ügyészi intézkedésekben csúcsosodnak ki. Vizsgáljuk meg, hogy az iskolai alapítványokkal kapcsolatosan milyen törvénysértések, mulasztások és hiányosságok miatt nyújtottak be az ügyészi intézkedéseket!

VIII.3. Az ügyészi intézkedések elemzése

Az elmúlt években lefolytatott iskolai alapítványokat érintő működés-felügyeleti vizsgálatok kapcsán számos ügyészi intézkedés került benyújtásra.²⁴⁹ Az ügyészi intézkedésekre okot adó körülményeket az alábbiak szerint tipizálhatjuk:

- Keresetet nyújtott be az ügyészség ellehetetlenült iskolai alapítvány megszüntetése érdekében. Két ízben kezdeményezett nem peres eljárást fantomizálódott alapítványok ellen.
- Elvi óvással élt az ügyész a határozatképtelen kuratóriumi ülésen hozott döntések miatt.
- Több ízben pedig felszólalással élt, mert
 - az alapítvány sosem működött;
 - a kuratórium mandátuma lejárt;
 - a kuratórium évek óta nem ülésezett;
 - a kuratórium elnökének, illetőleg a kuratórium tagjainak változását a megyei bíróságnak bejelenteni elmulasztották;
 - az alapítvány – bár kötelező lett volna - nem alakult át közhasznú szervezetté.
- Figyelmeztetést alkalmazott:
 - a tartalmilag hiányos számviteli beszámoló-tervezet kuratórium általi jóváhagyásának veszélye miatt;
- Jelzéssel élt az ügyész:
 - a felhasználható vagyon alapító okiratban meghatározott mértékét meghaladó vagyonfelhasználásra;
 - a kuratóriumi ülésekről készült jegyzőkönyvek kisebb tartalmi hiányosságaira; és
 - a könyvelés hibáira, eseti hiányosságaira figyelemmel; továbbá mert
 - az alapítvány az APEH Igazgatóságához nem jelentkezett be²⁵⁰;

²⁴⁹ A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség és a hat városi ügyészség vonatkozó vizsgálatainak dokumentum-elemzése alapján.

²⁵⁰ Még a ténylegesen működő iskolai alapítványok esetében is előfordul, hogy mint jogi személy adóalanyok a APEH-igazgatóságához való bejelentkezést, többször pedig az (esetleges nemleges) bevallást is elmulasztják.

- az alapítványok a KSH-hoz nem jelentkeztek be²⁵¹,
- a kuratórium elnöke a kitűzött határidőig az ügyészi megkeresésre nem reagált.
- Két ízben informális jelzést nyújtott be az ügyész az alapító okirat megfelelő módosítása érdekében.
- Felhívást nyújtott be az alapítóknak az ügyészség
- az alapító okirat közhasznúsági jelentés elfogadására irányuló törvénysértő tartalma;
- a kuratórium hatáskörére vonatkozó, törvénysértő és egyidejűleg értelmezhetetlen rendelkezés;
- a kuratórium határozatképtelensége esetére irányadó törvénysértő rendelkezései;
- a kuratóriumi ülések nyilvánosságát kizáró előírás
- a kuratórium létszámának alapító okiratban meghatározottól való eltérése; és a
- alapító által jóváhagyott belső szabályzat tartalmi hiányosságai miatt.

Kiemelendő, hogy valamennyi ügyészi intézkedés eredményes volt. Az alapítványok képviselői az ügyészi intézkedéseket elfogadták, s vállalták, hogy – legkésőbb 30 napon belül – a törvénysértéseket kiküszöbölik, a mulasztásokat pótolják, illetőleg a jövőben a jogszabályoknak és az adott alapító okiratnak megfelelően járnak el.

Egy ügyészi intézkedés jellemző példája lehet az egyik önkormányzati fenntartású általános iskolát támogató alapítványhoz benyújtott felszólalás és jelzés.²⁵²

A Városi Ügyészség a Polgári Törvénykönyv 74/F. §. (1) bekezdésében biztosított jogkörében eljárva vizsgálta meg az "A-i önkormányzati Fenntartású Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány" működésének törvényességét. A vizsgálat célja annak megállapítása volt, hogy az alapítvány tevékenysége, vagyonfelhasználása a kitűzött közérdekű célokkal összhangban történik-e, továbbá, hogy működése megfelel-e a jogszabályoknak, valamint az alapító okirat rendelkezéseinek.

²⁵¹ Az, hogy még a törvényességi szempontból talán leginkább jogkövető iskolai alapítványok esetében is előfordul, hogy nem jelentkeznek be a KSH-hoz, jelzi, hogy a KSH-adatok valóban nem teljeskörűek.

²⁵² Az ügyészi felszólalás és jelzés teljes szövegét a Függelékben, a Dokumentumok között helyeztük el.

Az ügyészi intézkedés rögzíti, hogy „A vizsgálat eredményeként megállapítást nyert, hogy az alapítvány az alapítása óta az alapító okiratban meghatározott célja szerinti tevékenységet végez, vagyona megduplázódott, ugyanakkor a vagyonfelhasználás körében a pénztár-bizonylatolásra, utalványozásra vonatkozó jogszabályi előírásokat nem tartják be. Az alapítvány működésével összefüggésben az alapító okirat rendelkezéseit megsértették.”

Az ügyészség felszólalással élt, és indítványozta, hogy az alapítvány képviselője tegyen mielőbb intézkedést aziránt, hogy a kuratórium minden évben szerezzen érvényt az alapító okiratban előírt kötelezettségeinek, tevékenységéről az alapítónak számoljon be, azt dokumentálja.

A vizsgálat a feltárt másik, kisebb súlyú jogszabálysértés miatt jelzéssel élt. Indítványozta, hogy az alapítvány kuratóriumának elnöke tegyen intézkedést aziránt, hogy a pénztár-bizonylatolásra, utalványozásra vonatkozó jogszabályi előírásokat minden esetben tartsák be. (Függelék)

Volt eset, amikor a büntetőeljárás kezdeményezése is felmerült.²⁵³ Az ügyészségi működésfelügyeleti vizsgálat során megállapítást nyert, hogy az egyik alapító általános iskola a bíróságot „félrevezette”, ugyanis az alapítványi célra rendelt induló vagyonnak csupán egyik felével rendelkezett tartósan, míg másik felét – az iskolát fenntartó helyi önkormányzattól e célra kapott kamatmentes hitelből – csupán átmenetileg biztosította. Így az alapítás „hitelből” történt. A hitel visszafizetésének anyagi fedezetével az alapító nem rendelkezett, ezért az alapítvány bírósági nyilvántartásba vételét követően a kuratóriumot kérte fel az alapítvány vagyonából – annak gyarapodását követően történő – visszafizetésére. Ezen intézkedése során a kuratórium az alapítványi vagyonfelhasználás alapító okiratbéli célhoz kötöttségét megsértette.

Az illetékes városi ügyészség a fenti tényállás alapján – a bírósági nyilvántartásba vétel alapjául szolgáló okiratoknak részbeni valótlanlaga miatt – magánokirat-hamisítás bűncselekményét látta megállapíthatónak. A cselekmény társadalomra veszélyességének csekély fokára, illetve annak időközbeni megszűnésére figyelemmel azonban büntetőeljárás kezdeményezését nem tartotta indokoltnak.

²⁵³ Az esetet a VI.5. pontban ismertettük és vizsgáltuk részletesebben. Ehelyütt csak törvényességi, működés-felügyeleti aspektusait emeltük ki.

VIII.4. A közhasznú iskolai alapítványok törvényességi kérdései

A közhasznú szervezetté minősíthető szervezet közhasznú jogállását – a közhasznú vagy kiemelkedően közhasznú szervezatként való – nyilvántartásba vétellel szerzi meg. (Ksztv. 3. §)

A közhasznú szervezetek működésére – mint ahogy azt a V.2. pontban már bemutattuk - garanciális rendelkezések is vonatkoznak. Ezek a felügyelő bizottsággal, a közhasznú jelentéssel és a nyilvánossággal kapcsolatosak. Ide sorolható az a kötelezettség is, hogy a közhasznú szervezet köteles az éves beszámoló jóváhagyásával egyidejűleg közhasznú jelentést készíteni. (Ksztv. 19. § (1) bek.)

A közhasznú iskolai alapítványok törvényességi problémái legtöbbször a közhasznú jelentés-készítési kötelezettséggel kapcsolatosak. Bár a közhasznú szervezetek által készített közhasznúsági jelentések többnyire megfelelnek törvényben (a Ktv. 19. § (3) bekezdésében) előírt tartalmi követelményeknek, jó néhány esetben előfordult, hogy a nyújtott juttatások értékére, összegére vonatkozó megállapítást, adatot nem tartalmazott a jelentés. Hiányosságként volt rögzíthető, hogy egyes esetekben a cél szerinti juttatások kimutatását nem tartalmazta a jelentés, illetőleg az nem különült el a vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatástól.

A jelentések egy kivételével tartalmazták a közhasznú tevékenységről szóló rövid beszámolót. Az egyik közhasznú szervezet az éves számviteli beszámolóit - a közhasznú szervezet típusának megfelelő tartalom helyett közhasznú társaságokra irányadó tartalommal - a közhasznúsági jelentés elfogadását követően készítette el, mely számviteli beszámoló közgyűlési áttekintése és jóváhagyása elmaradt. A közhasznúsági jelentés idő előtti elkészítése miatt az ott feltüntetett adatok nem a tárgyév végi pontos adatokat tartalmazzák.

Egy másik közhasznú szervezet nem készített külön számviteli beszámolót, a közhasznúsági jelentéseiben feltüntetett számviteli beszámoló adattartalma szűkebb a külön jogszabályban előírt számviteli beszámolóénál, és a számviteli nyilvántartása adataival sem egyezik meg teljesen. Egy közhasznúsági jelentésből mindössze a bevételek és a kiadások fő összegei voltak megállapíthatóak. Részletes számviteli beszámoló nem készült, és az Államháztartástól kapott bevétel összege, a juttatás módja, a felhasználás feltétele nem volt megállapítható.

A közhasznúsági jelentések tartalmi beszámolói néhány esetben nem tükrözték megfelelően a szervezet közhasznú tevékenységét, és csak a szóbeli meghallgatás után derült ki, hogy a tevékenységük eredményes volt vagy sem. Azok a közhasznú szervezetek, amelyek elkészítették a közhasznúsági jelentésüket, biztosították a betekintés lehetőségét kívülálló személyek részére is.²⁵⁴

Mindössze egy közhasznú szervezetként nyilvántartásba vett iskolai alapítvány nem gondoskodott tevékenysége és gazdálkodása legfontosabb adatainak sajtó útján történő nyilvánosságra hozataláról, bár ezt alapító okirata is előírta.

A költségvetési támogatást kapott alapítványok a költségvetési támogatást a szerződésben meghatározott feltételeknek megfelelően használták fel, és erről a támogatók felé elszámoltak. Hibaként lehetett megállapítani, hogy nem készült minden esetben a számvitelről szóló törvény szerinti egyszerűsített mérleg. A 2000. évi C. törvény 99. § (2) bekezdése szerint ez kötelező, ezért ennek elmaradása miatt, továbbá más kisebb hiányosságok miatt felszólalással élt az ügyészség.

A civil szféra szereplőinek általános véleménye szerint a közhasznú szervezetekről szóló törvény a maga kazuisztikájával, bürokratikus rendelkezéseivel – közeljövőben várható módosításáig - tovább nehezíti a civil szféra mindennapi életét.

²⁵⁴ A gyakorlatban azonban ezen lehetőséggel kívülálló személyek nemigen éltek.

IX. ÖSSZEGZÉS

IX.1. Az alapítványok és a jog útvesztői

Láttuk, hogy bár az alapítvány mai formájában is jó kétezer éves jogintézmény, Magyarországon az alapítványi jog kodifikálására csak 1928-ban tettek kísérletet. Az első - ténylegesen elfogadott - magyar polgári törvénykönyv pedig az alapítvány jogintézményét nem is szabályozta. Gyakorlatilag ezzel az alapítvány hosszú-hosszú időre száműzetett a magyar jogéletből. Magyarországon - több évtizednyi szünet után - 1987-től lehet újra alapítványokat létrehozni, s 1989. óta veszi őket nyilvántartásba a megyei (és a fővárosi) bíróság. Ennek ellenére a működő alapítványok és közalapítványok száma már a harmincezret közelíti. Társadalmi szerepük pedig szinte felbecsülhetetlen.

Az alapítványi jogot azonban mind a mai napig okkal tarthatjuk a magyar jogrendszer egyetlen precedens jogának. Más jogterületekkel ellentétben az alapítványi jog nem törvénykönyvekből, hanem néhány legfelsőbb bírósági, közigazgatási kollégiumi állásfoglalásból, jogegységi döntések tucatjaiból, s bírósági határozatok százaiból hámozható csak ki.

Az alapítványok világát – alig két évtizedes történetük alatt is - számos megpróbáltatás érte. A legutóbbi kataklizmát a közalapítványok Ptk-ból való száműzése, s az új közalapítvány alapításának tilalma jelentette.²⁵⁵

Magyarországon - jogrendünk változásával párhuzamosan - az elmúlt 15 év folyamán a civil szervezetek életét irányító, befolyásoló jogszabályi környezet folyamatosan változott, bővült, de sajnos sokszor inkább csak véletlenszerűen; átgondolt, egységes rendszer kialakítására törekvő stratégiai szemlélet nélkül.²⁵⁶

²⁵⁵ Azt azért mégsem mondhatjuk, hogy a közalapítvány élt 12 évet, hét hónapot és huszonnégy napot, mert a már bejegyzett közalapítványok – ha nem változik a jogi háttér – elvileg az idők végezetéig működhetnek még.

²⁵⁶ A magyar szabályozás jellemző módon átemelte a számára mintául szolgáló eltérő európai modellek egyes részterületeit, és így egy sajátosan vegyes civil nonprofit szabályozási környezet alakult ki. Ebből következően a kétségkívül jó szándékkal megalkotott jogszabályok sokszor eredeti céljukkal éppen ellentétes hatást értek el, és inkább gyengítik, szétforgácsolják a szervezeteket és a civil szektort, már jól működő intézményeket (közhasznú társaság, közalapítvány) száműznek illetve neutralizálnak, ahelyett, hogy erősítenék azt.

Készült egy jól használható egyesülési jogról szóló törvény, ugyanakkor az alapítványok megfelelő szabályozására mind a mai napig nem került sor. Ennek következtében jelent meg az egyetlen magyar precedens-jog, az alapítványi jog, hiszen ennek anyaga nem törvényszövegből és nem jogszabályokból, hanem legfelső bírósági állásfoglalások és döntések százaiból hámozható csak ki. Az sem véletlen, hogy ennek következtében – már-már a jogállamiságot veszélyeztető módon - a joggyakorlat megyei bíróságokként eltérővé vált. A közhasznú szervezetekről szóló törvény a maga kazuisztikájával, bürokratikus rendelkezéseivel tovább nehezítette a civil szféra mindennapi életét. Mindezt felismerve az elmúlt években mind a nonprofit szektor, mind pedig a kormányzati szereplők javasolták a civil társadalmat érintő szabályozás felülvizsgálatát.

IX.2. A kormányzat és a civil kapcsolatok

Civil oldalról több műhely²⁵⁷ tett erőfeszítéseket a problémák feltárására és a megoldási javaslatok megfogalmazására, állami oldalról pedig az Igazságügyi Minisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal több ízben is nekirugaszkodott a civil szervezetekre vonatkozó szabályok átalakításának. Legutóbb a Szociális és Munkaügyi Minisztérium kapott megbízást a kormányzati civil kapcsolatok fejlesztési irányelveinek elkészítésére.

A kormányzati civil kapcsolatok irányelvei²⁵⁸

Az irányelvek 2006. október 19-én nyerték el végleges - minisztériumi - formájukat. Az irányelvek tartalma az alábbiak szerint összegezhető:

A kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének alapelvei

„A civil szervezetek a társadalmi integráció, a kohézió, az emberi szolidaritás, az öntevékenység és társadalmi felelősségvállalás hatékony műhelyei” - szögezi le az irányelvek bevezetője. A kormány tevékenyen részt kíván vállalni a civil szektor egyre

²⁵⁷ Például a Nonprofit Szektor Analízis projekt

²⁵⁸ Az irányelvek teljes szövege a Függelékben, a dokumentumok között olvasható.

hatékonyabb működésének biztosításában, az ehhez szükséges feltételrendszer megteremtésében. El kívánja mélyíteni kapcsolatait a szolgáltató-, az adománygyűjtő- és adományosztó karitatív-, valamint az érdekképviselői szervezetekkel és azok szövetségeivel. Ennek érdekében intézkedéseket kíván hozni.

- 1) a társadalmi részvétel eszközrendszerének fejlesztése,
- 2) a jogi környezet felülvizsgálata és szükség szerinti átalakítása,
- 3) a civil szervezetek hatékony működésének elősegítése,
- 4) az állami támogatások pályázóbarát elemeinek megteremtése,
- 5) az állami és önkormányzati közfeladat-ellátásban a civil szervezetek részvételének elősegítése érdekében.

ad 1. A társadalmi részvétel eszközrendszerének fejlesztése

Ennek érdekében szükséges, hogy a civil szervezetek működési feltételrendszerét kialakító, annak érdekeit szolgáló jogszabályok, intézkedések a civil szervezetek tényleges közreműködésével készüljenek el. Biztosítani kell azoknak az elektronikus csatornáknak a működtetését és fejlesztését, amelyek a gyors és tömeges információ-áramlást, interakciót teszik lehetővé, hogy a civil szervezetek időben és érdemben kapják meg a szükséges tájékoztatást a kormányzati döntéshozatali folyamatok állásáról, magukról a döntésekről, továbbá a döntés-végrehajtási szakaszokban történő civil részvétel lehetőségéről és gyakorlásuknak konkrét módjairól, technikájáról.

Az irányelv leszögezi, hogy a kormányzat segíteni kívánja a közhatalmi döntéshozatal és a közigazgatás minden szintjén a civil együttműködések és civil érdekképviselők megjelenését és működését. A kormányzati struktúrákban intézményesült és civil részvétellel működő testületekben az állami fél által történő behívást, kinevezést, felkérést az érdekelt civil szervezetek által választott vagy delegált civil képvisellel kell felváltani.

A Kormány a civil szférával kapcsolatos stratégiájának és intézkedéseinek koordinációja érdekében civil koordinációs tárcaközi bizottságot működtet. A minisztériumokban és központi hivatalokban pedig gondoskodik a civil kapcsolatokért felelős szervezeti egység kijelöléséről, ezáltal biztosítva az adott területhez kapcsolódóan a civil szférával történő együttműködést.

ad 2. A jogi környezet felülvizsgálata és szükség szerinti átalakítása

Az irányelv szerint meg kell teremteni az alapítványok és a társadalmi szervezetek nyilvántartására vonatkozó jogi szabályozás egységességét, amely lehetőséget ad az egységes terminológia (sic!) kialakítására és alkalmazására is. A közhasznúsági minősítést újra kell gondolni, és a szabályozást egyszerűsíteni kell. (Már itt megjegyzendő, hogy az olyannyira eltérő civil szervezetek esetében minden egységesítésre történő törekvés a szabályozás szakmaiságának rovására vezetett.)

Pontosítani kell a személyi jövedelemadó 1%-os rendszerének szabályozását. Szükséges a civil szervezetekre vonatkozó számviteli, adózási, működési és gazdálkodási jogszabályok felülvizsgálata.

ad 3. A civil szervezetek hatékony működésének elősegítése

A kormány támogatja a civil szolgáltató központok hálózatának működését és fejlesztését, tevékenységük más szolgáltató hálózatokkal való harmonizációját. Biztosítani és fejleszteni kell az évenkénti teljes körű nonprofit statisztikai adatfelvételt és a már kialakított statisztikai módszerek és elemzések fenntartását, az utólagos hatásvizsgálatokat, valamint a civil szektor (ön)értékelését és fejlődését elősegítő alkalmazott kutatásokat.

Témánk szempontjából sem lényegtelen, hogy a kormány ösztönzi és elősegíti a felsőoktatásban és a felnőttképzésben a nonprofit ismeretek oktatását, tananyagok és tankönyvek, taneszközök fejlesztését, valamint a távoktatási forma kialakítását. Biztosítani kell a közigazgatásban dolgozók képzését, továbbképzési rendszerében az alapvető, civil szektorral kapcsolatos ismeretek elsajátítását.

ad. 4. Az állami támogatások pályázóbarát elemeinek megteremtése

A Kormány intézkedéseket tesz annak érdekében, hogy a civil szervezetek támogatására rendelkezésre álló források döntő része ne egyedi támogatásként, hanem pályázati keretben, vagy normatív módon egységes elvek alapján kerüljön elosztásra. (Ezáltal biztosítható az egységes megmértetés és a fokozott nyilvánosság követelménye.)

Elő kívánja segíteni a támogatási összegek ésszerűbb, hatékonyabb és célirányosabb felhasználását, valamint a visszaélések kiszűrését. A pályázati rendszerek egyszerűsítése, a pályázati folyamatok gyorsítása érdekében a civil szervezetek állami támogatása terén – az esélyegyenlőségi szempontokat figyelembe véve – fokozatosan meg kívánja teremteni az elektronikus pályáztatás lehetőségét, megnövelni az EU-forrásokhoz való hozzáférés esélyét.

Szükséges továbbá az adományozás, mint személyes és társadalmi érték megbecsülésének, megjelenítésének, a jó példák célzatos fölmutatásának ösztönzése.

ad 5. Állami/önkormányzati feladatok kihelyezése

Az irányelvek rögzítik, hogy az államnak tartósan szüksége van közfeladatai magas szintű ellátásához a civil szektor erőforrásaira (humán, szellemi, anyagi, technikai, eljárási és információs értelemben egyaránt). „Ezért a humánerőforrás fejlesztés (sic!) az egészségügy, az oktatás, a szociális ellátás, a kultúra, az esélyegyenlőség biztosítása, valamint a környezet és természetvédelem terén elő kell segíteni a civil szervezetek állami és önkormányzati közfeladat-ellátásban történő részvételét.”

IX.3. Kritikai észrevételek

Az irányelvekre - az ágazati és kormányzati intézkedési tervek megfogalmazásához - több észrevételt és javaslatot tettünk.²⁵⁹

1./ Az irányelv szerint meg kell teremteni az alapítványok és a társadalmi szervezetek nyilvántartására vonatkozó jogi szabályozás egységességét, amely lehetőséget ad az egységes terminológia kialakítására és alkalmazására is.

Figyelemmel azonban arra, hogy az alapítványok és az egyesületek alapvetően eltérő jellegű jogintézmények, a rájuk vonatkozó szabályozás (illetőleg terminológia) egységesítése csak bizonyos határig végezhető el.

2./ Az irányelv megállapítja, hogy a közhasznúsági rendszer tervezett funkciói nem valósultak meg maradéktalanul. A közhasznúsági minősítést ezért újra kell gondolni, és a szabályozást egyszerűsíteni kell.

²⁵⁹ A Civil Szolgáltató Központok (CISZOK) és a Nyírségi Civil Ház szakértőjeként.

Csak helyeselni lehet, ha az 1997. évi CL VI. tv. megfelelő módosításával a közhasznúsági státusszal kapcsolatos túlszabályozást, illetőleg bürokráciát csökkentik.

3./ Ugyancsak helyeselni lehet, ha a Kormány előkészíti az Európa Tanács 124. sz. "Európai egyezmény a nemzetközi nem-kormányzati szervezetek jogi személyiségének elismeréséről" szóló dokumentumhoz való csatlakozást.

4./ Az irányelv szerint a kormány ösztönzi és elősegíti a felsőoktatásban és a felnőttképzésben a nonprofit ismeretek oktatását, tananyagok és tankönyvek, taneszközök fejlesztését, valamint a távoktatási forma kialakítását. Intézményesíteni kell a civil kapcsolatok fejlesztéséhez szükséges szakmai ismeretek oktatását. Biztosítani kell a közigazgatásban dolgozók képzési, továbbképzési rendszerében az civil szektorral kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítását.

Már öt-hat évvel ezelőtt is felvetődött a nonprofit jogi ismeretek távoktatása. Akkor a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Képzési Központjának felkérésére készült is egy távoktatási tankönyv, "A civil (nonprofit) szervezetek jogi szabályozása" címmel.²⁶⁰ Sajnos a nonprofit jog távoktatása nem intézményesült Magyarországon.

5. Az irányelv megállapítja, hogy az államnak tartósan szüksége van közfadatai magas szintű ellátásához a civil szektor erőforrásaira. Ezért a humánerőforrás-fejlesztés az egészségügy, az oktatás, a szociális ellátás, a kultúra, az esélyegyenlőség biztosítása, valamint a környezet és természetvédelem terén elő kell segíteni a civil szervezetek állami és önkormányzati közfeladat-ellátásban történő részvételét. A közfeladat-ellátás széles értelemben magába foglalja a jogszabályba foglalt állami és önkormányzati feladatok közvetlen gyakorlásán túl az olyan általánosabb állami feladatokat is, mint a közhatalmi döntéshozatal optimális előkészítése, a nyitott jogalkotás elveinek megfelelő jogszabály-előkészítés, a közfeladatok gyakorlásának és végrehajtásának ellenőrzése, a valóságos társadalmi folyamatokról jelzőrendszer és információs rendszer működtetése, a közfeladat-ellátás folyamatainak fejlesztéséhez szükséges innováció biztosítása.

Sajnos az irányelv célkitűzéseinek teljességgel ellentmond a jogalkotás. Az országgyűlés 2006. július hó 19-diki ülésnapján fogadta el az államháztartásról szóló törvényt módosító 2006. évi LXV. törvényt, mely a Polgári Törvénykönyv közalapítványokra vonatkozó rendelkezéseit törölte, ezáltal a közfeladat ellátására létrehozott alapítvány alapítását lehetetlenné tette.

²⁶⁰ A távoktatási tankönyv és a hozzá kapcsolódó oktatási segédletek elkészítésekor különösen nagy hasznát vettük Dinnyés János, Durkó Mátyás és Mankó Mária távoktatással kapcsolatos műveinek. (Dinnyés János 1993, Durkó Mátyás 1998 és 1999, Mankó Mária 1999.)

További jogi problémákat fog felvetni, hogy a még mai napig működő több mint másfélezer közalapítványra vonatkozó speciális rendelkezések nem a Ptk-ban, hanem az államháztartásról szóló törvényt módosító 2006. évi LXV. törvényben lelhetők fel.²⁶¹

IX.4. A kutatás konklúziója

Kutatásaink és vizsgálataink megállapításait összegezve megállapíthatjuk, hogy az alapítványok alig hetede, a közalapítványok hatoda tekinthető iskolai alapítványnak.

A vizsgált iskolai alapítványok közel 60%-át magánszemélyek (jellemzően maguk a szülők, esetenként pedagógusok) részvételével hozták létre, míg az iskolák az alapítványok közel harmadában szerepeltek alapítóként. A közvélekedéssel ellentétben a városi és községi önkormányzatok csak minden hetedik iskolai alapítvány esetében töltöttek be valamiféle alapítói pozíciót.

Az iskolai alapítványok és közalapítványok több mint harmada viseli nevében az alapítvány által támogatni kívánt iskola, szakközépiskola, vagy gimnázium nevét.²⁶² Az iskolai alapítványok másik részének „fogalmi” nevet adtak. Az iskolai alapítványok harmadik csoportjának elnevezésében személynév szerepel.

A kutatás egyik jellemző megállapítása, hogy elvétve fordul elő olyan iskolai alapítvány, melynek alapító okirata tömören, illetve szűkre szabottan határozza meg az alapítványi célokat, nem ritka azonban az olyan alapító okirat, mely kilenc-tízféle célt is kitűz. Az ilyen szerteágazóan megfogalmazott célrendszer komoly, sokszor teljesíthetetlen feladat elé állítja a majdani vagyongazdálkodókat, hiszen az alapítvány szerény vagyona nem teszi lehetővé valamennyi cél finanszírozását. Ez pedig előbb-utóbb működési zavarokhoz, végső esetben az alapítvány ellehetetlenüléséhez vezet.

Az iskolai alapítványok céljai között egyébként a tanulók támogatásával és teljesítményük elismerésével, továbbá az oktatás anyagi, és technikai feltételeinek javításával kapcsolatosak a leggyakoribbak. Meglehetősen gyakori cél a pedagógiai programok támogatása is. Ezen belül a tanterv, tananyag és oktatási program

²⁶¹ Az észrevételeket a minisztérium föltette honlapjára. Olvasható többek közt a www.civil.info.hu és a www.osszefogas.nonprofit.hu portálokon is.

²⁶² Az iskolai alapítványok és az általuk támogatni kívánt oktatási intézmény igencsak szoros kapcsolatára utal az is, hogy az alapítványok székhelye minden esetben a támogatni kívánt általános vagy középiskolában van.

kialakítása, speciális tagozat indítása, fogyatékos gyermekek képzése, készségfejlesztő oktatás, számítástechnikai képzés, a nyelvtanulás- és tanítás, továbbá az ének-zene oktatás (avagy az énekkar) támogatása szerepel kitűzött alapítványi célként.

Egy tartós és közérdekű célra rendelt alapítvány (és egy közfeladattal létrehozott közalapítvány) működésének megkezdését – de bátran mondhatjuk, hogy későbbi működését is - alapvetően az induló vagyon célhoz viszonyított nagysága határozza meg. Az alapítványok cél szerinti tevékenységük kezdetén ugyanis csak és kizárólag az induló vagyonra számíthatnak.

Az iskolai alapítványok a szerény induló vagyonnal bíró alapítványok közé tartoznak. A vizsgált iskolai alapítványokat (harmincnégyet!) az alapítók összesen alig több, mint 5,3 millió forint induló vagyonnal engedték útjukra. Az iskolai alapítványok mintegy 30 %-át százezer forintnál kisebb induló vagyonnal alapították. A legkisebb induló vagyon, mellyel iskolai alapítványt hoztak létre, 15.950 Ft, illetőleg 100 USD; azonban az is igencsak jellemző, hogy a legnagyobb sem érte el az egy millió forintot.

A jelen kutatás egyik szomorú megállapítása, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványok – bár többen is pályáztak - szinte sosem nyertek el semmiféle pályázati támogatást.

Leginkább a megfelelő vagyoni eszközök hiányával magyarázható, hogy 13 iskolai alapítvány a cél szerinti érdemi tevékenységhez még hozzá sem fogott. Jelenleg - némi eufémizmussal élve - „még vagyont gyűjt” vagy „takarékoskodik”.

A ténylegesen működő iskolai alapítványok tevékenysége leggyakrabban a tárgyi eszközállomány bővítésével, az elismerések és jutalmazások finanszírozásával volt kapcsolatos.

Különösen szembetűnő, hogy leginkább a pedagógiai programok megvalósítása, támogatása maradt el. Nem került sor a felvállalt új oktatási struktúra és oktatási program kialakítására, az egészséges életmódra nevelés, a kulturális, a környezet- és természetvédelmi nevelés, a fogyatékos gyermekek képzése, továbbá a készségfejlesztő oktatás támogatására. Ráadásul a művészeti és irodalmi tevékenység finanszírozása, a szabadidős tevékenység támogatása is várat még magára. Ugyancsak szembetűnő, hogy lényegesen kevesebb alapítvány esetében kerül sor a nyelvtanulás ösztönzésére, finanszírozására, feltételeinek javítására.

Az iskolák pedagógusainak önzetlen munkájára - és talán az alapítványok viszonylagos szegénységére, pénztelenségére - is utal, hogy bár tucatnyi alapítvány célja közt szerepelt a kiváló munkát végző pedagógusok elismerése, az oktatók támogatása, erre csupán egy-két esetben került sor.

A kezelő szerveket, a kuratóriumokat egyébként az alapító okiratok kivétel nélkül páratlan számú taggal határozták meg, feltehetően abból a megfontolásból kiindulva, hogy így a kuratóriumok könnyebben hozhatják meg döntéseiket. Kiemelésre érdemes, hogy a vizsgált 34 iskolai alapítvány kuratóriumaiban összesen 208 fő tevékenykedik kuratóriumi tagként, illetőleg elnökként. Ez önmagában is jelentős emberi tőkét, társadalmi potenciált jelent.

Az alapítványok felett a törvényességi felügyeletet Magyarországon az ügyészség gyakorolja. A működés-felügyeleti vizsgálatok elsődleges célja az alapítványok törvényes működésének helyreállítása, ezért az eljáró ügyészek minden szükséges tájékoztatást és segítséget megadnak annak érdekében, hogy az alapítványok képviselői a feltárt hibákat és hiányosságokat kiküszöbölhessék. Volt eset, amikor viszont a büntetőeljárás kezdeményezése is felmerült.

A közhasznú alapítványok törvényességi problémái legtöbbször a közhasznú jelentés-készítési kötelezettséggel kapcsolatosak. Jó néhány esetben előfordult, hogy a nyújtott juttatások értékére, összegére vonatkozó megállapítást, adatot nem tartalmazott a jelentés.

És most itt, a konklúzió végén vessünk számot a bevezetőben megfogalmazott hipotéziseinkkel!

- Nem igazolódtott az a feltevésünk, hogy az iskolai (oktatási) alapítványok az alapítvány-alapítási lázzal, már az alapítványok első csoportjával együtt megalakultak. Éppen ellenkezőleg, szignifikánsan később jelentek meg a civil szféra porondján.
- A céljaiból fakadóan vélelmezett társadalmi támogatás inkább elviekben jelentkezett, nem igazán öltött testet anyagiakban. Nevezetesen az iskolai alapítványokat jellemzően csupán néhány tízezer forinttal bocsátották útjukra, egyetlen esetben sem fordult elő egymillió forintnál nagyobb induló vagyon, sem pedig alapításkori ingatlan-juttatás. Bár az iskolai alapítványok

vagyonra jelentősen nőtt, gyors, különösképpen rohamos forrás-növekedésről sem beszélhetünk.

- Csak részben igazolódott az a feltevés, hogy vagyonuk szülői támogatásból, illetőleg pályázatok révén gyarapodott. A legfontosabb forrás valóban a szülők befizetése, illetőleg 1%-os felajánlása volt. Pályázatokon azonban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványok – egy-két esetet leszámítva – bár sokszor pályáztak, nem nyertek támogatást.
- Az iskolai alapítványok az alapító okiratban meghatározott céloknak megfelelően tevékenykedtek (bár majd 40 %-uk a cél szerinti tevékenységéhez jószérivel még hozzá sem kezdett), ám nem hagyható említés nélkül, hogy a célok tekintetében „túlvállalták” magukat. Az alapítók által meghatározott sok-sok cél megvalósítása nehézségekbe ütközik, ezért a kuratóriumok válogatni kényszerülnek a célok közül, s csak néhány megvalósításán fáradoznak. Az különösen szembetűnő, hogy leginkább a pedagógiai programok támogatása maradt el.
- Igazolódott viszont az a feltevés, hogy az iskolai alapítványok nagyban hozzájárulnak az adott általános és középiskola működési feltételeinek javításához. Rendszeresen bővítik az oktatás tárgyi eszközállományát, támogatják a rászoruló, tehetséges gyermekeket. Nagyrészt igazolódott az a hipotézis is, hogy működésük megfelel az alapító okiratban foglaltaknak, egyben törvényes is. A működésfelügyeleti vizsgálatok által feltárt törvénysértések – egy-két kivételtől eltekintve – nem túl nagy jelentőségűek, s egyetlen esetben sem vezettek az alapítvány megszüntetéséhez.

Utószó

Ez a disszertáció megkísérelte bemutatni az alapítványi szféra buktatóktól korántsem mentes fejlődését, kibogozni vargabetűit, föltárni a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei iskolai alapítványok jellemzőit, sikereit, kudarcait és működési problémáit.

Több mint százötven szabolcsi, szatmári és beregi iskolai alapítvány és közalapítvány – több ezer társával együtt – reménykedik...

talán elkészül végre a rég várt nonprofit törvény...

talán visszakerül a közalapítvány intézménye a Polgári Törvénykönyvbe...

talán csökken a közhasznú szervezetekre háruló bürokratikus nyomás...

talán stabilizálódik az alapítványok támogatása...

talán egységesül és kiszámíthatóvá válik a bírói gyakorlat...

és így

talán könnyebbé válik az alapítványok élete,

hatékonyabbá működése.

Így legyen!

Resume

Hungarian non-profit sector, including funds as well, is the result of an intermittent and organic rebirth. Marketing and non-profit sectors have been developed and grown almost at the same time conditioned by each other in Hungary. The development of the Hungarian model of non-profit sector was not characterised by a strict concept at all. In this field major role occupied by up to 30.000 foundations, and of course we can't forget about associations as well.

In spite of the great numbers, we are not aware of a holistic, legal, sociological, and economical type of study on the field of school funds. What could be the reason? Maybe, because school funds very rarely get into the centre of attention at the media, they just do their job. Their goals are related to elementary or secondary schools focusing on the problems of a narrow range of society. In spite of that, on the basis of their objectives and results they play an important role in the whole society so it is necessary to study and do interdisciplinary analyses in this field. Now we try to set up the pedagogy doctorandus program as a part of the Interdisciplinary Social Science and Liberal Arts Doctorandus School which is based upon scientific practice and research of almost two decades.

Firstly, we are trying to demonstrate the development of civil sphere and funds and their role in the society. The background of our study is primarily based upon the methodology of legal science which helps to show the imperfection and thwarting of the legal rules of funds. On the other hand we will give an account of our investigations. We are focusing on founders and curatorium, charitable contracts and the goals (undertaken and realised), the capital at the beginning and during the investigation as well, financial resources, the actual function and its problem.

This will be the first time to have a scientific study correlated with school funds in Hungary and Szabolcs-Szatmár-Bereg County with diagrams, charts, contracts, reports of our supervisions and administrative orders undertaken by the prosecutor office.

The 60% of the school funds investigated was founded by private people (generally parents and teachers). In one third of the funds the schools themselves were the founders. In spite of the public opinion local authorities (towns, villages) just in every 7 funds functioned as founders. The very strict correlation of the funds and their

supported educational institutions is shown by the fact that the administrative center of the funds is always the supported school.

One of the most characteristic ascertainties of the research is that there are many charitable contracts which have a full of written goals (9-10) Telling the truth, diversifiedly determined goal-system often leads to the situation where the curators have difficulties to fulfill all the aims of funds due to the lack of the money as well. Sooner or later this situation may cause disfunction and then all funds are just vegetating. The most frequent aims of the school funds are: support and promote of alumnae, provide aid to improve the conditions of education. It is very typical to support educational programs: financing special educational plans and faculties, programs for mentally retarded children, pc-programs and foreign languages classes, music (chorus).

Generally, school funds belong the ones which have a very limited amount of money to run the foundation itself. At the beginning the invested money of the funds investigated comes up to 5.3 million HUF. 30% of these funds have less than 100.000 Ft. as an initial sum. This is the reason why most of these funds haven't started their job yet. They still collect or save money. One of the saddest affirmation of our study is that school funds in our county have never won any money enquired. Those who were sponsored by the government used the money all according to the contract.

Those funds which really work have some positive results such as supporting educational equipments, finance of rewardings. It is very shocking though that it hasn't realised the support of pedagogical programmes and the rest of the programme failed such as setting up and supporting new educational programmes, health care education, environmental protection and art education, programmes for mentally retarded children, skill development programmes, arts and literature and recreational activities and foreign language studies.

The legal control over funds is practiced by the prosecutor office. The main intention of these legal supervisions is to restore the correct function of these funds. So, prosecutors during the carried control give all the necessary information and assistance as well.

We strongly hope that our job will be useful for having a wider knowledge of school funds considering their aims and problems.

Resume

Der ungarische Nonprofit-Sektor - und damit die Welt der Stiftungen – ist nach einer unterbrochenen Entwicklung und einer zum Teil organisch zu nennenden Institutionalisierung neugeboren worden. In Ungarn sind der echte Marktsektor und der Nonprofit-Sektor fast zur gleichen Zeit und einander bedingend entstanden, und sie haben sich auch parallel entwickelt. Das ungarische Modell des Nonprofit-Sektors ist nicht nach einer bewussten Konzeption zustande gekommen, ihre bestimmenden Teilnehmer wurden – neben den Vereinen – die beinahe 30000 Stiftungen. Fast jede siebte Stiftung unterstützt die Unterrichtsinstitutionen der Grundstufe und Mittelstufe.

Über die umfassende juristische, soziologische und wirtschaftliche Analyse der schulischen Stiftungen haben wir trotz alledem keine Kenntnisse. Worin besteht der Grund dafür? Vielleicht darin, dass die schulischen Stiftungen selten in den Fokus der Medien geraten. Sie tun ihre Arbeit als „graue Eminenzen“. Ihre Ziele sind verknüpft mit einer Unterrichtsinstitution der Grund- oder Mittelstufe, ihre Ergebnisse und ihre Sorgen betreffen scheinbar „nur“ eine engere Gemeinschaft. Sie erfüllen aber aufgrund ihrer Ziele und Ergebnisse eine wichtige gesellschaftliche Funktion, deshalb ist ihre Erforschung und ihre interdisziplinäre Analyse unter mehreren Aspekten unbedingt nötig. Dies versuchen wir nach einer beinahe zwei Jahrzehnte langen Praxis auf dem Gebiet der Zivilsphäre und der Stiftungen, bzw. nach einer mehrjährigen Forschungsarbeit im Rahmen des Erziehungswissenschaftlichen Doktorprogramms der Interdisziplinären Gesellschaftswissenschaftlichen und Philologischen Doktorandenschule.

Wir stellen einerseits die Herausbildung, Entwicklung und gesellschaftliche Rolle der Zivilsphäre und der Stiftungen vor. Wir analysieren die Institution der Stiftung und der öffentlichen Stiftung unter rechtswissenschaftlichen Aspekten, wir untersuchen ihren gegenwärtigen juristischen Hintergrund, insbesondere die Mängel und Fehler ihrer Regelung, andererseits berichten wir auch über unsere eigenen Untersuchungen und Analysen. Wir beschäftigen uns ausführlich mit den Fragen der Begründer und der Verwaltungsorgane, der Gründungsurkunden und der Ziele der Stiftungen, mit den Fragen des Besitzes zur Zeit der Gründung und zum Zeitpunkt der Untersuchung, mit den Quellen, mit den gesetzten und erreichten Zielen, mit den Problemen der tatsächlichen Tätigkeit und der Funktionsstörungen.

Wir stellen die Entwicklung der Zivilorganisationen in Ungarn, bzw. die Ergebnisse unserer Untersuchungen, die die schulischen Stiftungen im Bezirk Szabolcs-Szatmár-Bereg betreffen, mithilfe noch nie publizierter Diagramme und Tabellen vor, es werden auch Urkunden, Regelungen, Untersuchungsberichte und Maßnahmen zitiert.

Beinahe 60 % der untersuchten schulischen Stiftungen wurden von Privatpersonen (hauptsächlich von Eltern und Pädagogen) zustande gebracht, während fast ein Drittel der Begründer die Schulen bildeten. Im Gegensatz zur öffentlichen Meinung haben die Stadt- und Gemeindeverwaltungen nur bei jeder siebten schulischen Stiftung eine Art Gründerposition eingenommen. Die enge Beziehung zwischen den schulischen Stiftungen und den von ihnen zu unterstützenden Unterrichtsinstitutionen zeigt auch die Tatsache, dass der Standort der Stiftungen in jedem Fall die Grundschule oder Mittelschule ist, die sie unterstützen wollen.

Eine überraschende Behauptung der Untersuchung ist, dass viele Gründungsurkunden sogar neun oder zehn Ziele setzen. Ein so kompliziertes Zielsystem stellt die späteren Vermögensverwalter vor ernste, oft unerfüllbare Aufgaben, da das bescheidene Vermögen der Stiftung nicht möglich macht, alle Ziele zu finanzieren. Dies führt früher oder später zu Funktionsstörungen, letzten Endes zum Unmöglichwerden der Stiftung. Die häufigsten Ziele der schulischen Stiftungen sind übrigens die Unterstützung der Schüler, die Anerkennung ihrer Leistungen, sowie die Verbesserung der materiellen und technischen Bedingungen des Unterrichts. Eine häufige Zielsetzung ist auch die Unterstützung der pädagogischen Programme, wie die Gestaltung des Unterrichtsplans, des Unterrichtsmaterials und des Unterrichtsprogramms, die Ingangsetzung einer Spezialklasse, Bildung von behinderten Kindern, Unterricht zur Entwicklung der Fertigkeiten, rechentechnische Ausbildung, Unterstützung des Sprachlernens, sowie des Musikunterrichts oder des Schulchors.

Die schulischen Stiftungen gehören zu den Stiftungen mit bescheidenem Anfangsvermögen. Die untersuchten schulischen Stiftungen wurden von den Begründern insgesamt mit kaum mehr als 5,3 Millionen Forint Anfangsvermögen entlassen. Etwa 30 % der schulischen Stiftungen wurde mit einem Anfangsvermögen von unter 100 000,- Forint gegründet. Damit ist zu erklären, dass ein Dutzend von schulischen Stiftungen nicht einmal mit der tatsächlichen Tätigkeit begonnen hat. Sie sind jetzt noch beim „Vermögensammeln“, oder sie sparen. Eine traurige Behauptung der gegenwärtigen Forschung ist, dass die schulischen Stiftungen im Bezirk Szabolcs-Szatmár-Bereg noch fast nie eine Unterstützung durch Bewerbungen gewonnen haben.

Stiftungen, die eine Unterstützung vom Budget bekommen haben, haben diese entsprechend der im Vertrag festgelegten Bedingungen verwendet, und darüber ihren Unterstützern berichtet.

Die Tätigkeit der tatsächlich funktionierenden Stiftungen stand am häufigsten mit der Erweiterung der Gegenstandsmittel, mit der Finanzierung der Anerkennungen und Prämierungen im Zusammenhang. Besonders auffällig ist, dass die Verwirklichung und Unterstützung der pädagogischen Programme ausgefallen ist. Es kam nicht zur Gestaltung der neuen Unterrichtsstruktur und des Unterrichtsprogramms, zur Unterstützung der kulturellen, Umwelt- und Naturschutz-Erziehung, zur Bildung der behinderten Kinder, sowie des Unterrichts zur Fertigkeitsentwicklung. Dazu kommt noch, dass auch die Finanzierung der künstlerischen und literarischen Tätigkeit und die Unterstützung der Freizeitbeschäftigung auf sich warten lassen. Es ist auch auffallend, dass wesentlich weniger Stiftungen das Sprachlernen anregen, finanzieren, seine Bedingungen verbessern.

Die Aufsicht der Rechtmäßigkeit über die Stiftungen wird von der Staatsanwaltschaft ausgeübt. Die Untersuchungen zur Funktions-Aufsicht haben in erster Linie die Wiederherstellung des gesetzmäßigen Funktionierens zum Ziel, deshalb geben die verfahrenenden Staatsanwälte alle nötige Hilfe und alle Informationen, damit die Vertreter der Stiftungen die aufgedeckten Fehler und Mängel beseitigen können.

Wir hoffen, dass unsere Arbeit zur besseren Kenntnis der Abläufe, der zielgemäßen Tätigkeit und der Probleme der schulischen Stiftungen beitragen kann.

TÁBLÁZATOK

1. TÁBLÁZAT²⁶³

A MAGYARORSZÁGON BEJEGYZETT TÁRSADALMI SZERVEZETEK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

ÉV	TÁRSADALMI SZERVEZETEK SZÁMA
1989	7.977
1990	13.985
1991	17.801
1992	21.501
1993	24.486
1994	27.580
1995	30.358
1996	33.001
1997	35.811
1998	38.361
1999	40.700
2000	43.136
2001	45.909
2002	48.562
2003	51.075
2004	53.727
2005	56.150
2006	58.266

Ebből 2006. végéig már megszűnt 12.567 társadalmi szervezet.

²⁶³ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze. Az Egylet-program adatbázisa a bíróságok bejegyző és megszűntető végzésein alapul, s mint ilyen messze a legmegbízhatóbb.

2. TÁBLÁZAT²⁶⁴A MAGYARORSZÁGON ÉVENTE BEJEGYZETT
TÁRSADALMI SZERVEZETEK

ÉV	BEJEGYZETT TÁRSADALMI SZERVEZETEK
1989	7977
1990	6008
1991	3816
1992	3700
1993	2985
1994	3094
1995	2778
1996	2643
1997	2810
1998	2550
1999	2339
2000	2436
2001	2773
2002	2653
2003	2513
2004	2652
2005	2423
2006	2116
ÖSSZESEN	58266

Ebből 2006. végéig már megszűnt 12567 társadalmi szervezet.

²⁶⁴ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

3. TÁBLÁZAT²⁶⁵A MAGYARORSZÁGON BEJEGYZETT
ALAPÍTVÁNYOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

ÉV	ALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1989	46
1990	2229
1991	6506
1992	10009
1993	12530
1994	14653
1995	16921
1996	19046
1997	21118
1998	22877
1999	24506
2000	25962
2001	27274
2002	28401
2003	19512
2004	30603
2005	31703
2006	32494

Ebből 2006. végén 26.519 még működőként szerepel a bírósági nyilvántartásokban.

²⁶⁵ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

4. TÁBLÁZAT²⁶⁶A MAGYARORSZÁGON ÉVENTE BEJEGYZETT
ALAPÍTVÁNYOK SZÁMA

ÉV	BEJEGYZETT ALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1989	46
1990	2183
1991	4277
1992	3503
1993	2521
1994	2123
1995	2268
1996	2125
1997	2072
1998	1759
1999	1629
2000	1456
2001	1312
2002	1127
2003	1111
2004	1091
2005	1100
2006	791
ÖSSZESEN	32494

Ebből 2006.végéig már megszűnt 5420 alapítvány.

²⁶⁶ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

5.TÁBLÁZAT²⁶⁷MAGYARORSZÁGON BEJEGYZETT
KÖZALAPÍTVÁNYOK²⁶⁸ SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

ÉV	KÖZALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1989	1
1990	17
1991	55
1992	88
1993	110
1994	168
1995	289
1996	458
1997	696
1998	873
1999	1117
2000	1266
2001	1385
2002	1448
2003	1538
2004	1636
2005	1703
2006	1739

Ebből 2006. végén 1.509 még működőként szerepel a bírósági nyilvántartásokban.

²⁶⁷ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

²⁶⁸ Az 1994. előttiak később alakultak át közalapítvánnyá.

6. TÁBLÁZAT²⁶⁹MAGYARORSZÁGON ÉVENTE BEJEGYZETT
KÖZALAPÍTVÁNYOK²⁷⁰ SZÁMA

ÉV	BEJEGYZETT KÖZALAPÍTVÁNYOK
1989	1
1990	16
1991	38
1992	33
1993	22
1994	58
1995	121
1996	169
1997	238
1998	177
1999	244
2000	149
2001	119
2002	63
2003	90
2004	98
2005	67
2006	36
ÖSSZESEN	1722

Ebből 2006. végéig már megszűnt 218 közalapítvány.

²⁶⁹ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett, Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

²⁷⁰ Az 1994 előttiak csak később alakultak át közalapítvánnyá.

7. TÁBLÁZAT²⁷¹

AZ ALAPÍTVÁNYOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

ÉV	ALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1989	1
1990	53
1991	148
1992	242
1993	323
1994	345
1995	450
1996	526
1997	595
1998	703
1999	776
2000	833
2001	887
2002	946
2003	982
2004	1011
2005	1047
2006	1094

Ezek közül 2006. végéig 277 alapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott alapítványok száma 801 volt

²⁷¹ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

8. TÁBLÁZAT²⁷²A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN
ÉVENTE BEJEGYZETT ALAPÍTVÁNYOK

ÉV	BEJEGYZETT ALAPÍTVÁNYOK
1989	1
1990	52
1991	95
1992	94
1993	81
1994	72
1995	55
1996	76
1997	69
1998	108
1999	73
2000	57
2001	54
2002	59
2003	36
2004	29
2005	36
2006	47
ÖSSZESEN	1094

Ebből 2006. végéig 277 alapítvány szűnt meg.

²⁷² A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

9. TÁBLÁZAT²⁷³

A KÖZALAPÍTVÁNYOK²⁷⁴
SZÁMÁNAK ALAKULÁSA
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

ÉV	KÖZALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1990	2
1991	3
1992	4
1993	7
1994	12
1995	20
1996	34
1997	50
1998	70
1999	85
2000	95
2001	103
2002	103
2003	109
2004	117
2005	120
2006	124

Ezek közül 2006. végéig 21 közalapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott alapítványok száma 103 volt

²⁷³ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

²⁷⁴ Az 1994. előttiak később alakultak át közalapítvánnyá.

10. TÁBLÁZAT²⁷⁵A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN
ÉVENTE BEJEGYZETT KÖZALAPÍTVÁNYOK²⁷⁶

ALAPÍTÁS ÉVE	MEGALAKULT ALAPÍTVÁNYOK
1990	2
1991	1
1992	1
1993	3
1994	5
1995	8
1996	14
1997	16
1998	20
1999	15
2000	10
2001	8
2002	-
2003	6
2004	8
2005	3
2006	4
ÖSSZESEN	124

Ebből 2006. végéig 21 közalapítvány szűnt meg.

²⁷⁵ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

²⁷⁶ Az 1994 előttiak csak később alakultak át közalapítvánnyá.

11.TÁBLÁZAT²⁷⁷

AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

ÉV	ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1990	1
1991	2
1992	3
1993	10
1994	18
1995	28
1996	50
1997	64
1998	91
1999	116
2000	122
2001	131
2002	135
2003	141
2004	143
2005	148
2006	151

Ezek közül 2006. végéig 13 iskolai (oktatási) alapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott alapítványok száma 138 volt

²⁷⁷ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

12. TÁBLÁZAT²⁷⁸

A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN
ÉVENTE BEJEGYZETT ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK

ÉV	BEJEGYZETT ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK
1990	1
1991	1
1992	1
1993	7
1994	8
1995	10
1996	22
1997	14
1998	27
1999	25
2000	6
2001	9
2002	4
2003	6
2004	2
2005	5
2006	3
ÖSSZESEN	151

Ebből 2006. végéig 13 alapítvány szűnt meg.

²⁷⁸ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

13. TÁBLÁZAT²⁷⁹

AZ ISKOLAI KÖZALAPÍTVÁNYOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

ÉV	ISKOLAI KÖZALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1990	0
1991	0
1992	0
1993	0
1994	0
1995	1
1996	2
1997	5
1998	11
1999	17
2000	18
2001	19
2002	19
2003	19
2004	21
2005	22
2006	22

Ezek közül 2006. végéig 3 iskolai (oktatási) közalapítvány szűnt meg. A működő, pontosabban a bíróság által ekként nyilvántartott közalapítványok száma 19 volt

²⁷⁹ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

14. TÁBLÁZAT²⁸⁰A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN
ÉVENTE BEJEGYZETT ISKOLAI KÖZALAPÍTVÁNYOK

ÉV	BEJEGYZETT ISKOLAI KÖZALAPÍTVÁNYOK
1990	0
1991	0
1992	0
1993	0
1994	0
1995	1
1996	1
1997	3
1998	6
1999	6
2000	1
2001	1
2002	0
2003	0
2004	2
2005	1
2006	0

Ezek közül 2006. november végéig 3 iskolai (oktatási) közalapítvány szűnt meg.

²⁸⁰ A táblázat adatait a Legfőbb Ügyészség Informatikai- és Számítástechnika-alkalmazási Főosztálya által működtetett Egylet-program adatbázisaiból állítottuk össze.

15. TÁBLÁZAT²⁸¹

A VIZSGÁLT ISKOLAI (KÖZ)ALAPÍTVÁNYOK
AZ ALAPÍTÁS ÉVE SZERINT

AZ ALAPÍTÁS ÉVE	ALAPÍTVÁNYOK SZÁMA
1990	1
1991	1
1992	1
1993	5
1994	3
1995	3
1996	3
1997	4
1998	8
1999	2
2000	1
2001	1
2002	-
2003	1
ÖSSZESEN	34

²⁸¹ Saját adatokból

16. TÁBLÁZAT²⁸²

A VIZSGÁLT ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK
AZ ALAPÍTÓK TÍPUSA SZERINT

A VIZSGÁLT ALAPÍTVÁNYOK ALAPÍTÓI	A VIZSGÁLT ALAPÍTVÁNYOK	
	SZÁMA	ARÁNYA
MAGÁNSZEMÉLY (EK)	14	41,2 %
MAGÁNSZEMÉLY (EK) ÉS JOGI SZEMÉLYEK EGYÜTT	6	17,6 %
JOGI SZEMÉLY (EK)	14	41,2 %
ÖSSZESEN:	34	100,0 %

²⁸² Saját adatokból

17. TÁBLÁZAT²⁸³

A MAGÁNSZEMÉLYEK RÉSZVÉTELÉVEL ALAPÍTOTT ISKOLAI
ALAPÍTVÁNYOK

AZ ALAPÍTÓ(K)	AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYON BELÜLI	
	SZÁMA	ARÁNYA
MAGÁNSZEMÉLY (EK)	14	41,2 %
Ebből:		
egy fő	7	20,6 %
két fő	2	5,9 %
öt fő	1	2,9 %
hat fő	2	5,9 %
hét fő	1	2,9 %
huszonkilenc fő	1	1,9 %
MAGÁNSZEMÉLY JOGI SZEMÉLYEL EGYÜTT	6	17,6 %
Ebből:		
iskolával	2	5,9 %
gazdasági társasággal	2	5,9 %
szövetkezettel	1	2,9 %
vállalattal és gazdasági társasággal	1	2,9 %

²⁸³ Saját adatokból

18. TÁBLÁZAT²⁸⁴

JOGI SZEMÉLYEK RÉSZVÉTELÉVEL
ALAPÍTOTT ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK

AZ ALAPÍTÓ(K)	AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOKON BELÜLI	
	SZÁMA	ARÁNYA
JOGI SZEMÉLY (EK)	14	41,2 %
Ebből:		
iskola	7	20,6 %
önkormányzat	4	11,8 %
önkormányzat és iskola	1	2,9 %
gazdasági társaság	1	2,9 %
gt., szövetkezet és általános iskola	1	2,9 %
JOGI SZEMÉLY MAGÁNSZEMÉLLEL EGYÜTT	6	17,6 %
Ebből:		
iskolával	2	5,9 %
gazdasági társasággal	2	5,9 %
szövetkezettel	1	2,9 %
vállalattal és gazdasági társasággal	1	2,9 %

²⁸⁴ * Saját adatokból

19. TÁBLÁZAT²⁸⁵

A VIZSGÁLT ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK
AZ ALAPÍTÓI RÉSZVÉTEL SZERINT

AZ ALAPÍTÁS...	AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK	
	SZÁMA	ARÁNYA
Magánszemély résztételével	20	58,8 %
Az iskola résztételével	11	32,4 %
Az önkormányzat résztételével	5	14,7 %
Gazdálkodó szervezet résztételével	6	17,6 %

²⁸⁵ * Saját adatokból

20. TÁBLÁZAT²⁸⁶

A VIZSGÁLT ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK INDULÓ VAGYONA
VAGYONNAGYSÁG SZERINT
(AZ ALAPÍTÓI OKIRATOK ALAPJÁN)

1./	840.000 Ft
2./	586.000 Ft
3./	500.000 Ft
4./	500.000 Ft
5./	250.000 Ft
6./	250.000 Ft
7./	200.000 Ft
8./	200.000 Ft
9./	200.000 Ft
10./	150.000 Ft
11./	150.000 Ft
12./	125.000 Ft
13./	120.000 Ft
14./	118.000 Ft + 56 USD
15./	110.000 Ft
16./	100.000 Ft
17./	100.000 Ft
18./	100.000 Ft
19./	100.000 Ft
20./	100.000 Ft
21./	100.000 Ft
22./	100.000 Ft
23./	100.000 Ft
24./	100.000 Ft
25./	83.500 Ft
26./	60.680 Ft
27./	50.000 Ft
28./	50.000 Ft
29./	50.000 Ft
30./	50.000 Ft
31./	50.000 Ft
32./	30.000 Ft
33./	100 USD
34./	15.750 Ft

Összesen: 5.315.130 Ft

²⁸⁶ A vizsgált iskolai alapítványok alapítói okiratai alapján, saját adatokból.

21. TÁBLÁZAT²⁸⁷

A VIZSGÁLT ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK INDULÓ VAGYONA
(VAGYONNAGYSÁG SZERINT)

INDULÓ VAGYONTÖMEG	AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK	
	SZÁMA	ARÁNYA
1 – 49.999 Ft	3	8,8 %
50.000 – 99.999 Ft	7	20,6 %
100.000 – 149.999 Ft	13	38,2 %
150.000 – 249.999 Ft	5	14,7 %
250.000 – 499.999 Ft	2	15,9 %
500.000 -	4	11,8 %

²⁸⁷ Saját adatokból

22. TÁBLÁZAT²⁸⁸

AZ ALAPÍTVÁNYOK INDULÓ VAGYONA
A VAGYON FORRÁSA SZERINT

A FORRÁS	A JUTTATOTT VAGYON- TÖMEG	ARÁNYA
MAGÁNSZEMÉLYEKTŐL:	1.889.130 Ft	35,5 %
JOGI SZEMÉLYEKTŐL	3.426.000 Ft	64,5 %
Ebből:		
Önkormányzat, mint alapító	900.000 Ft	16,9 %
iskolák, mint alapítók	1.285.000 Ft	24,2 %
gazdasági társaságok	1.241.000 Ft	23,4 %
ÖSSZESEN:	5.315.130 Ft	100,0 %

²⁸⁸ * Saját adatokból

23. TÁBLÁZAT²⁸⁹

AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK VIZSGÁLATKORI VAGYONA

1./	100.000.000 Ft (ingatlannal !)
2./	2.000.000 Ft
3./	1.600.000 Ft
4./	1.500.000 Ft
5./	1.300.000 Ft
6./	1.100.000 Ft
7./	1.000.000 Ft
8./	902.811 Ft
9./	901.000 Ft
10./	850.000 Ft
11./	776.799 Ft
12./	773.000 Ft
13./	610.000 Ft
14./	592.762 Ft
15./	474.733 Ft
16./	462.718 Ft
17./	426.323 Ft
18./	399.313 Ft
19./	381.048 Ft
20./	366.000 Ft
21./	341.330 Ft
22./	340.000 Ft
23./	290.000 Ft
24./	241.960 Ft
25./	241.533 Ft
26./	193.000 Ft
27./	180.000 Ft
28./	150.500 Ft
29./	132.307 Ft
30./	109.312 Ft
31./	78.000 Ft
32./	60.000 Ft
33./	50.000 Ft
34./	19.600 Ft

ÖSSZESEN: 117.245.347 Ft

²⁸⁹ * Saját adatokból

24. TÁBLÁZAT²⁹⁰

AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK
VIZSGÁLATKORI VAGYONA

VIZSGÁLATKORI VAGYONTÖMEG	AZ ISKOLAI ALAPÍTVÁNYOK	
	SZÁMA	ARÁNYA
0 – 99.999 Ft	4	11,7 %
100.000–249.999 Ft	7	20,6 %
250.000–499.000 Ft	9	26,5 %
500.000–999.000 Ft	7	20,6 %
1.000.000– 1.999.999 Ft	5	14,7 %
2.000.000–	2	5,9 %

²⁹⁰ * Saját adatokból

25. TÁBLÁZAT²⁹¹

A VIZSGÁLT ALAPÍTVÁNYOK
KURATÓRIUMAINAK
TAGLÉTSZÁMA

A KURATÓRIUMOK TAGJAİK SZERINT	SZÁMA	ARÁNYA
3 fős	2	5,9 %
5 fős	17	50,0 %
7 fős	9	26,5 %
9 fős	6	17,6 %
ÖSSZESEN:	34	100,0 %

²⁹¹ * Saját adatokból

IRODALOMJEGYZÉK

Felhasznált jogszabályok

- A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM. rendelet
- A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LVI. törvény (Bszi.)
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.)
- A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (Cgtv.)
- A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (Gt.)
- A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.)
- A jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény (Jat.)
- A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (Ksztv.)
- A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.)
- A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (Közoctv.)
- A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény (Alkotmány)
- A Magyar Köztársaság Ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény (Ütv.)
- A Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvény (NCA.tv.)
- A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.)
- A polgári törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet (Ptké.)
- A polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.)
- A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (Sztv.)
- A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (Számv.tv.)
- A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (Szja.tv.)
- Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art.)
- Az államháztartási törvény módosításáról szóló 2006. évi LXV. törvény (Törvény)
- Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (Aht.)
- Az Állami Számvevőszékről szóló 1989. évi XXXVIII. törvény (Ásztv.)
- Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.)

Az ügyészégi szolgálati viszonyról és az ügyészégi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény (Üsztv.)

Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény (Ügyv.tv.)

Felhasznált bírósági határozatok

BH. 1991/1. KK. 40.

BH. 1991/1. KK. 58.

BH. 1991/9. KK. 368.

BH. 1991/10. KK. 413.

BH. 1991/10. KK. 414.

BH. 1991/11. KK. 449.

BH. 1991/12. KK. 489.

BH. 1991/12. KK. 490.

BH. 1992/5. KK. 349.

BH. 1992/6. KK. 429.

BH. 1992/8. KK. 551.

BH. 1992/11. KK. 726.

BH. 1992/12. KK. 789.

BH. 1992/12. KK. 790.

BH. 1993/2. KK. 122.

BH. 1993/2. KK. 123.

BH. 1993/4. KK. 259.

BH. 1993/6. KK. 259.

BH. 1993/6. KK. 392.

BH. 1993/7. KK. 461.

BH. 1993/7. KK. 462.

BH. 1993/8. KK. 525.

BH. 1993/9. KK. 377.

BH. 1994/2. KK. 107.

BH. 1994/2. KK. 108.

BH. 1994/3. KK. 161.

BH. 1994/6. KK. 340.

BH. 1995/6. KK. 371.
BH. 1996/5. KK. 279.
BH. 1996/9. KK. 484.
BH. 1996/10. KK. 555.
BH. 1996/11. KK. 613.
BH. 1997/2. KK. 97.
BH. 1997/3. KK. 147.
BH. 1997/6. KK. 312.
BH. 1997/6. KK. 314.
BH. 1997/8. KK. 416.
BH. 1997/9. KK. 457.
BH. 1998/2. KK. 103.
BH. 1998/2. KK. 104.
BH. 1999/2. KK. 93.
BH. 1999/7. KK. 338.
BH. 1999/8. KK. 391.
BH. 1999/10. KK. 481.
BH. 1999/10. KK. 483.
BH. 2000/1. KK. 37.
BH. 2000/1. KK. 38.
BH. 2000/9. KK. 375.
BH. 2000/9. KK. 427.
BH. 2000/12. KK. 12.
BH. 2001/6. KK. 303.
BH. 2001/9. KK. 451.
BH. 2001/10. KK. 99.
BH. 2001/10. KK. 471.

Felhasznált jogegységi döntések

2/2005. KJE

4/2006. KJE.

5/2006. KJE.

2/2007. KPJE.

Felhasznált irodalom

ÁCSNÉ MOLNÁR JUDIT (1998): *Non-profit törvény és a kedvezmények*. Budapest, Noviring Kft.

ÁGH ATTILA (1987): *Védekező társadalom*. Magyar Tudomány 1987. 1. sz.. 1-14. p.

AISLEITNER JÓZSEF (1941): *Az ékiratos családi jog főbb forrásai*. Budapest, (s. n.)

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG (1992-2007): *Alkotmánybírósági Határozatok*. Budapest, Alkotmánybíróság.

ALKOTMÁNYOS JOGALKOTÁSI IRÁNYVONALAK INTÉZETE (1996): *Alkotmányos elvek és esetek*. Budapest, Constitutional & Legislative Policy Institute.

ANTALFFY GYÖRGY – PAPP IGNÁC (1974): *A politikai és jogi tanok története*. Budapest, Tankönyvkiadó.

ASZTALOS LÁSZLÓ - CSIZMADIA ANDOR - KOVÁCS KÁLMÁN (1978): *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

BABBIE, EARL (1995): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest, Balassi Kiadó.

BAJKÓ MÁTYÁS (1976): *Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

BAJKÓ MÁTYÁS – VASKÓ LÁSZLÓ (1975): *Egyetemes és magyar neveléstörténet*. Budapest, Tankönyvkiadó.

BALÁZS ISTVÁN és mások (1983): *Az önkormányzati rendszer magyarázata*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

BALOGH ESZTER - BULLAIN NILDA - SIMON ILDIKÓ (szerk.) (1997): *Egymás jobb megértése felé (Tanulmányok az állam, az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek viszonyáról Magyarországon)*. Budapest, A Civil Társadalom Fejlődéséért Alapítvány.

- BARTAL ANNA MÁRIA (2005.): *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Budapest, Századvég Kiadó.
- BÁTHORY ZOLTÁN - FALUS IVÁN (főszerk.) (1997): *Pedagógiai Lexikon I-III*. Budapest, Keraban Könyvkiadó.
- BÁTHORY ZOLTÁN – FALUS IVÁN (szerk.) (2001): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Budapest, Osiris Kiadó.
- BAYER JÓZSEF (szerk.) (2002): *Politika és társadalom*. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete.
- BAYER JÓZSEF – KISS BALÁZS (szerk.) (2003): *Trendváltások – Tanulmányok*. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete.
- BENEDEK ANDRÁS – CSOMA GYULA – HARANGI LÁSZLÓ (főszerk.) (2002): *Felnőttoktatási- és -képzési lexikon*. Budapest, Magyar Pedagógiai Társaság – OKI Kiadó – Szaktudás Kiadó Ház.
- BERGER, VINCENT (1999): *Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata*. Budapest, Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány – Külügy-minisztérium.
- BIHARI MIHÁLY (1989): *Politikai rendszer és demokrácia*. Budapest, ELTE.
- BIHARI OTTÓ (1974): *Államjog*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- BÍRÓ ENDRE (2002): *Nonprofit szektor analízis*. Budapest, EMLA Egyesület.
- BÍRÓ GYÖRGY (2001): *A kötelmi jog és a szerződés tan közös szabályai*. Miskolc, Novotni Kiadó.
- BÍRÓ GYÖRGY – LENKOVICS BARNABÁS (2001): *Magyar polgári jog – Általános tanok*. Miskolc, Novotni Kiadó.
- BÖHM ANTAL (2002): *Politikai integráció lokális szinten*. In: Bayer József (szerk.): *Politika és társadalom*. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete, 297-302. p.
- BULLAIN, NILDA (2004): *Civil jövőkép*. Budapest, Ökotárs Alapítvány.
- BÓNIS GYÖRGY (1972): *Középkori jogunk elemei*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- BOTH ÖDÖN és mások (1978): *Egyetemes állam- és jogtörténet I-II*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- BRÓSZ RÓBERT - PÓLAY ELEMÉR (1989): *Római jog*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- BUNYITAY VINCE (1886): *A váradi káptalan legrégebbi statutumai*. Nagyvárad, (s. n.)
- COOMBS, PH. H. (1971): *Az oktatás világválsága. Rendszerelemzés*. Budapest, Tankönyvkiadó

- CRYSTAL, DAVID (főszerk.) (1992): *Cambridge enciklopédia*. Budapest, Magyar Hírlap – Maecenas Könyvkiadó.
- CSANÁDI DÁNIEL - GOSZTONYI GÉZA (2003): *Partnerség – a helyi önkormányzatok és a civil szervezetek közt, Brit-magyar konferencia, Budapest 2003. április 23.* Budapest, Joseph Rowntree Foundation.
- CSIZMADIA ANDOR - KOVÁCS KÁLMÁN - MADAY PÁL (1965): *Magyar állam- és jogtörténet*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- CSIZMÁR GÁBOR - BÍRÓ ENDRE (1998-2007): *Nonprofit jogi kézikönyv I-II.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- CSIZMÁR GÁBOR- NEMODA ISTVÁN (2001): *Hogyan szerezzünk pénzt?* Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó.
- DÁVIDNÉ B. HIDVÉGI JULIANNA (2001): *A Kapu (Gateway) Program*. Budapest, Önkéntesek Éve Magyarországi Nemzeti Bizottság.
- DINNYÉS JÁNOS (1993): *Felnőttképzés: elmélet és gyakorlat*. Gödöllő, Emberi Erőforrások Fejlesztése Alapítvány.
- DOBOS LÁSZLÓ (1970): *Az egykori polgári iskola szerepe iskolarendszerünkben*. Pedagógiai Szemle, 1133-1142. p.
- DURKÓ MÁTYÁS (1998): *Társadalmi kihívások és a felnőttnevelés funkciói*. Pécs, PTE TTK Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet.
- DURKÓ MÁTYÁS (1999): *Andragógia (A felnőttnevelés és közművelődés új útjai)*. Budapest, Magyar Művelődési Intézet.
- EMBERI JOGOK KÖZPONTJA, GENF (1988): *Nemzetközi Okmányok Gyűjteménye*. New York, Egyesült Nemzetek Szervezete.
- EÖRSI GYULA és mások (1979): *Kötelmi jog – Különös rész*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- EURÓPAI BIZOTTSÁG (1996): *Tanítani és tanulni. A kognitív társadalom felé*. Budapest, Munkaügyi Minisztérium.
- EURÓPAI BIZOTTSÁG (1998): *Közlemény az önkéntes szervezetek és alapítványok erősítéséről Európában*. Budapest, Budapesti Európa Ház.
- EURÓPA TANÁCS (1996): *Európa Tanács Emberi Jogi Dokumentumai*. Budapest, Európa Tanács.
- EURÓPA TANÁCS (1999): *Európa Tanács válogatott egyezményei*. Budapest, Európa Tanács.

- FÁBIÁN GERGELY (szerk.) (2005): *A Debreceni Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Tudományos Közleményei III.* Nyíregyháza, DE-EFK.
- FOGARASI JÓZSEF (szerk.) (1999): *Európa és a magyar közigazgatás – IV. Országos Közigazgatási Napok 1999.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- FÖLDI ANDRÁS – HAMZA GÁBOR (1996): *A római jog története és intézményei.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- FOLTÁNYI ZSUZSA (2004): *Bevezetés a nonprofit jogi reform koncepcióhoz.* In Bullain, Nilda: *Civil jövőkép*, Budapest, Ökotárs Alapítvány, 9-11. p.
- FRIEDMANN, M. (1996.): *Kapitalizmus és szabadság.* Budapest, Akadémiai Kiadó.
- FRISNYÁK SÁNDOR (1984): *A megye földrajza.* In Cserenyák László (szerk.): *Magyarország megyéi - Szabolcs-Szatmár.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó.
- FÜLÖP SÁNDOR (2006): *Egyesületek bírósági nyilvántartásba vételi gyakorlata.* Budapest, EMLA Egyesület.
- GALLASZ ILDIKÓ (1992): *Gondolatok a tanár szakos hallgatók gyakorlati képzéséről.* In Mankó Mária (szerk.): *Nevelés- és Művelődéstudományi Közlemények.* Nyíregyháza, Bessenyei György Kiadó, 219-226. p.
- GAUL EMIL (2001): *Vizuális nevelés.* In: Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből.* Budapest, Osiris Kiadó 416-428. p.
- GAZDASÁGI ÉS KÖZLEKEDÉSI MINISZTERIUM (2002): *Iránytű – Az Európai Unió.* Budapest, Gazdasági és Közlekedési Minisztérium.
- GÖNCZI KATALIN és mások (1999): *Egyetemes jogtörténet I-II.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- HAUPT, PAUL (1879): *Die Sumerischen Familiengesetze.* Leipzig, (s. n.)
- HORVÁTH PÁL (1973): *Bevezetés az állam-és jogtörténet forrásaiba.* Budapest, Tankönyvkiadó.
- HORVÁTH PÁL (2003): *Az európai jog ősforrásai.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- HSI, S. – HODLEY, C. (1997): *Productive discussion in science.* Journal of Science Education and Technology, 1997. no. 6. 23-36. p.
- IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM (2003): *A Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvény miniszteri indokolása.* Budapest, Igazságügyi Minisztérium.
- JENKINS, ROBERT M. (1997): *A nonprofit szféra és a politikai rendszer kapcsolata Magyarországon.* In Balogh Eszter és mások (szerk.): *Egymás jobb megértése felé –*

Tanulmányok az állam, az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek viszonyáról Magyarországon. Budapest, A Civil Társadalom Fejlődéséért Alapítvány, 7-14. p.

JUHÁSZ LÁSZLÓ (2000): *Az Európai Unió közösségi joga.* Budapest, BKÁE Világgazdaságtan tanszék.

KAHULITS ANDREA (2002): *Nonprofit szervezetek pénzügyeinek intézése.* Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó.

KAPOSVÁRI ANIKÓ - KRÁLIK MIKLÓS - SEBESTYÉN ISTVÁN (1997): *Magyarország civilnézetben.* Budapest, Budapesti Európa Ház.

KÁRPÁTI ANDREA (2001): *Informatika az iskolában.* In Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből.* Budapest, Osiris Kiadó, 390-415. p.

KEANE, JOHN (2000): *A civil társadalom.* Budapest, Typotex Kiadó.

KISS MARGIT RITA (1987): „Civil” és „más” társadalmak. Magyar Tudomány, 1987. 7-8. sz. 574-580. p.

KMOSKÓ MIHÁLY (1911): *Hammurabbi törvényei.* Kolozsvár, (s. n.)

KONDOROSI FERENC (1998): *Civil társadalom Magyarországon.* Budapest, Politika + Kultúra Alapítvány.

KONDOROSI FERENC - KONDOROSI LÁSZLÓ - LUKÁCS ÉVA (2005): *Jogaink – korlát a szabadságban.* Budapest, Acta Humana Emberi Jogi Alapítvány.

KOVÁCS ANDRÁS - VIRÁG MÁRIA (1991): *Alapítványokról-mindenkinek.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

KOZMA TAMÁS (1985): *Tudásgyár? Az iskola mint társadalmi szervezet.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

KOZMA TAMÁS (1988): *Általános, kötelező, ingyenes? Viták az oktatás finanszírozásáról.* Köznevelés, 1988/42. 19-22. p.

KOZMA TAMÁS (1991): *Bevezetés a nevelésszociológiába.* Budapest, Tankönyvkiadó.

KOZMA TAMÁS (1992): *Reformviták.* Budapest, Educatio Kiadó.

KOZMA TAMÁS (1994): *A közoktatás fejlesztési koncepciójának tudományos megalapozása.* Budapest, Oktatókutató Intézet.

KOZMA TAMÁS (2001): *Közösségi elszámoltatás az oktatásban.* In Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből.* Budapest, Osiris Kiadó, 96-110. p.

- KOZMA TAMÁS (2004): *Kié az egyetem? A felsőoktatás nevelésszociológiája*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó.
- KOZMA TAMÁS - SIKE EMESE (szerk.) (2006): *Pedagógiai informatika*. Debrecen, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója.
- KÖPECZI BÉLA – PÓK LAJOS (szerk.) (1978): *Világirodalmi kisenciklopédia II.* Budapest, Gondolat Kiadó.
- KRON, FRIEDRICH (1997): *Pedagógia*. Budapest, Osiris Kiadó.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2001): *Nonprofit szervezetek Magyarországon 2000. évkönyv*. Budapest, KSH.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2006/a.): *Magyar Statisztikai Évkönyv 2005*. Budapest, KSH.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2006/b.): *Területi Statisztikai Évkönyv 2005*. Budapest, KSH.
- KUCSERA TAMÁS GERGELY (szerk.) (2006): *Kézikönyv civileknek*. Budapest, Náfiore Kiadó.
- KUTI ÉVA (szerk) (1992): *A nonprofit szektor szerepe Magyarországon*. Budapest, Nonprofit Kutatócsoport.
- KUTI ÉVA (1998): *Hívjuk talán nonprofitnak?* Budapest, Nonprofit Kutatócsoport.
- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (1994): *Közigazgatási bírák 1994. évi országos értekezletének állásfoglalása*. Közigazgatási-Gazdasági Döntvénytár, 1994. 12. szám.
- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (1990-2007/a): *Bírósági Határozatok*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (1990-2007/b): *Közigazgatási Kollégiumi Állásfoglalások*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG (2004-2007): *Jogegységi Döntések*. Budapest, Legfelsőbb Bíróság.
- LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG (1989-2007): *Statisztikai jelentések*. Budapest, Legfőbb Ügyészség Információs és Számítástechnika-alkalmazási Főosztály.
- LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG (2006-2007): *Egylet-program adatbázisa*. Budapest, Legfőbb Ügyészség Információs és Számítástechnika-alkalmazási Főosztály.
- LOMNICI ZOLTÁN (1998): *Az alapítványok és közalapítványok kézikönyve*. Budapest, HVG-ORAC.

- LŐRINCZ LAJOS (szerk.) (2000): *Európai Unió és a magyar közpolitika*. Budapest, BKÁE.
- MANKÓ MÁRIA (szerk.) (1992): *Nevelés- és Művelődéstudományi Közlemények*. Nyíregyháza, Bessenyei György Kiadó.
- MANKÓ MÁRIA (1999): *A távoktatás elmélete és gyakorlata*. Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola Művelődéstudományi és Felnőttképzési Tanszék.
- MÁRKUS ESZTER (szerk.) (2002): *Civil szervezetek jogi környezete Magyarországon*. Budapest, NOSZA Projekt.
- MÁRKUS ESZTER (2006): *A NOSZA-projekt*. In: Fülöp Sándor: *Egyesületek bírósági nyilvántartásba vételi gyakorlata*. Budapest, EMLA, 3-4. p.
- MÁRKUS MÁRIA (1992): *A szükségletek politizálódása, szükségletek, társadalmi mozgalmak és civil társadalom*. Szociológiai Szemle, 1992. 3. sz. 43-54. p.
- MÉSZÁROS ISTVÁN (2000): *A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon*. Budapest, Szent István Társulat.
- MÉSZÁROS ISTVÁN – NÉMETH ANDRÁS – PUKÁNSZKY BÉLA (2003): *Neveléstörténet (Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe)*. Budapest, Osiris Kiadó.
- MEZEY BARNA (szerk.) (2000): *A magyar jogtörténet forrásai*. Budapest, Osiris Kiadó.
- MONTESORI, MARIA (2002): *A gyermek felfedezése*. Budapest, Cartaphilus Kiadó.
- NAGY J. ENDRE (szerk.) (2001): *Szociológia, szociálpolitika, szociális munka. (Válogatott tanulmányok)*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék.
- NAGY MÁRIA (2001): *Tanárok a világban és az osztálytermekben*. In: Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Budapest, Osiris Kiadó, 235-250. p.
- NEMES ANDRÁS (1994): *Az alapítványi jog változásai*. Jogtudományi Közlöny, 1994. 3. sz. 135-140. p.
- NÉPESEDÉSTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET (2007): *Kistérségi előreszámítási adatbázis*. Heti Világgazdaság (HVG), 2007. március 3. 25. p.
- ORSZÁGGYŰLÉS (1900): *Corpus Iuris Hungarici, Millenniumi kiadás*. Budapest, (s. n.)
- ORSZÁGGYŰLÉS (1949-2006): *A Magyar Törvénytár kötetei*. Budapest, Országgyűlés - Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó.

- ÖNKÉNTESÉK ÉVE MAGYARORSZÁGI NEMZETI BIZOTTSÁG (2001): *Az állam és a civil szektor munkacsoport ajánlásai*. Budapest, Önkéntesek éve Magyarországi Nemzeti Bizottság.
- PÁSZTOR CECÍLIA (2000): *Felszólalás és jelzés az „A-i Általános Iskola Tanulóióért” alapítvány képviselőjéhez*. Vásárosnamény, Városi Ügyészség ügyirata.
- PELENCZEI SZILVIA (szerk.) (2003): *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Civil Almanach*. Nyíregyháza, Első Nyírségi Fejlesztési Társaság.
- PETRIK FERENC (főszerk.) (1993-2007): *Közigazgatási-gazdasági Döntvénytár*. Budapest, CompLex Kiadó.
- PETRIKÁS ÁRPÁD (1997): *Iskolapedagógia (Az embernevelés differenciális elemei az iskolában)*. Budapest, OKKER Kiadó.
- POLÓNYI ISTVÁN (2001): *Oktatás és gazdaság*. In Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Budapest, Osiris Kiadó, 126-152. p.
- POLÓNYI ISTVÁN (2002): *A közoktatás gazdaságtana*. Budapest, Osiris Kiadó.
- RÁCZ ENDRE (2004): *Pannonhalma. History of Pannonhalma*. Budapest, Corvina.
- RÓBERT PÉTER (2001): *Társadalmi mobilitás – A tények és vélemények tükrében*. Budapest, Századvég Kiadó.
- SALAMON, LESTER M. – SOKOLOWSKI, S. WOJCIECH – LIST, REGINA (2003): *Global Civil Society An Overview. Center for Civil Society Studies – Institute for Policy Studies*. Baltimore, The Johns Hopkins University.
- SCHILLER, FRIEDRICH (1960): *Levelek az ember esztétikai neveléséről*. In: *Schiller válogatott esztétikai írásai*, Budapest, Magyar Helikon.
- SIMON GYULA (1979): *A polgári iskola és a polgári iskolai tanárképzés története*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- SÓLYOM LÁSZLÓ (2001): *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*. Budapest, Osiris Kiadó.
- SOMOGYI JÓZSEF (1942): *Hazánk közoktatásügye a II. világháborúig*. Budapest, (s.n.)
- SZABÓ IMRE (főszerk.) (1980): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I-II*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- SZABÓ LAJOS – GYERGYÁK FERENC – DARÁK PÉTER (2005): *A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályai – Kommentár a jogalkalmazóknak az új törvényhez*. Budapest, Unió Lap- és Könyvkiadó.

SZABÓ MÁTÉ (1985): *Zöldek, alternatívok, környezetvédők*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó.

SZABÓ MÁTÉ (2000): *Globális civil társadalom?* Budapest, Villányi úti könyvek.

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI BÍRÓSÁG (1999): *A közhasznúsági nyilvántartásba vétel kellékei*. Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság.

SZÁSZY-SCHWARTZ GUSZTÁV (1900): *A római jog története*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata.

SZILBEREKY JENŐ (szerk.) (1980): *Polgári eljárásjog I-II*. Budapest, Tankönyvkiadó.

SZLADITS KÁROLY (1928): *A magánjogi törvény javaslata*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata.

SZOCIÁLIS ÉS MUNKAÜGYI MINISZTERIUM (2006): *A kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének irányelvei. 2006. október 19.* Budapest, SZMM.

SZ. TÓTH JÁNOS (szerk.) (2001): *Európai kézikönyv az élethosszig tartó tanulásról*. Budapest, Magyar Népfőiskolai Társaság.

SZŰCS GYULA (1998): *Vizsgálati jelentés a „T. Iskolájáért” alapítvány működésfelügyeleti törvényességi vizsgálatáról*. Vásárosnamény, Városi Ügyészség ügyirata.

SZŰCS GYULA (2001): *Vizsgálati jelentés a Ny-i Nyelv- és Zeneoktatási Alapítvány vizsgálatáról*. Vásárosnamény, Városi Ügyészség ügyirata.

TÉRFFY GYULA - TÉRFFY BÉLA (szerk.) (1941): *Igazságügyi zsebtörvénytár*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata.

THOMA LÁSZLÓ (2001): *Társadalmi párbeszéd 2000*. Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány.

TOLNAI VILÁGLEXIKONA SZERKESZTŐSÉGE (1926): *Tolnai új világlexikona I-XVIII*. Budapest, Tolnai Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat Rt.

TRENCSENYI LÁSZLÓ (1988): *Pedagógusszerepek az általános iskolában*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

VÁRADI LÁSZLÓ – VÁRNAGY PÉTER (2001): *Kultúra és képzés jogi szabályozása, különös tekintettel a felnőttek oktatására-képzésére*. Pécs, PTE. TTK. FEEFI.

VERBŐCZI ISTVÁN (1894): *Tripartitum – Hármaskönyv (Tripartitum Opus Iuris Consuetudinarii Inclytii Regni Hungariae)*. Budapest, Franklin Társulat.

WORLD BANK (2000): *World Bank's Handbook on Good Practices for Laws Relating to Non-Governmental Organizations*. Washington D. C., ICNL.

ZLINSZKY JÁNOS (1996): *Állam és jog az ősi Rómában*. Budapest, Akadémiai Könyvkiadó.

FÜGGELÉK

Ítéletek, irányelvek

VOGT kontra NÉMETORSZÁG ÜGY²⁹²

1979. január 1-én Dorothea Vogtot, aki németet és franciát oktatott egy állami gimnáziumban Jeverben (Alsó-Szászország), tényleges köztisztviselővé nevezték ki. Egy 1981 márciusában készített jelentés teljesen kielégítőnek minősítette képességeit és munkáját. 1972 óta mondta magát Vogt a Német Kommunista Párt (DKP) tagjának.

Egy előzetes vizsgálat alapján a weser-emsi járás vezetősége 1982. július 13-án fegyelmi eljárást kezdeményezett ellene azon oknál fogva, hogy hiányzik belőle az alkotmány iránt való lojalitás („politikai lojalitás”), minthogy 1980 ősze óta különböző politikai tevékenységeket végzett a DKP-nek. Három vádirat, amelyeket 1985. július 15-én, és 1986. február 5-én és 2-án készítettek, sorolta fel nyilvános politikai tevékenységét a DKP vonatkozásában, és ítélte összeférhetetlennek közalkalmazotti minőségével. 1986. augusztus 12-én a weser-ermi járás vezetősége ideiglenes jelleggel felfüggesztette állásából; 1986. októbertől kezdve csak a fizetése 60%-át kapta kézhez.

1987. október 15-én az oldenburgi közigazgatási bíróság fegyelmi tanácsa úgy értékelte, hogy a kérelmezőből hiányzott az alkotmány iránti politikai lojalitás, mivel egy olyan párt közössége iránt kötelezte el magát aktívan, amely alapjaiban alkotmányellenes, és ez a tény fegyelmi büntetés címén az elbocsátást vonja maga után.

1988. március 18-án Vogt fellebbezett ezen döntés ellen az alsószászországi fegyelmi bíróság előtt, amely 1989. október 31-i határozatában elutasította azt, és megerősítette, minden pontjában, a közigazgatási bíróság ítéletét.

1989. december 22-én az érdekelt a szövetségi alkotmánybírósághoz fordult, amely három bíróból álló tanácsot alkotva úgy döntött 1990. augusztus 7-én, hogy nem vizsgálja meg a fellebbezést, mivel nem látott elég esélyt a sikerre.

1991. február 1-től Vogt asszonyt visszahelyezték oktatói állásába az alsószászországi oktatási ügy kebelébe; ezt megelőzően a tartomány kormányzósága

²⁹² Az Emberi Jogok Európai Bírósága (Strasbourg) 1995. szeptember 26. napján - nagytanácsban – hozott ítéletet a Vogt kontra Németország ügyben. (Berger 1999, 506-509)

érvénytelenítette a szélsőséges közalkalmazottak foglalkoztatásáról szóló alsó-szászországi rendeletet.

1991. február 13-án a Bizottsághoz beadott kérelmében Vogt a szabad véleménynyilvánításhoz való jogának, és az egyesülési szabadságának megsértésére panaszkozott; hivatkozott az Egyezmény 10. és 11. Cikkére, éppúgy, mint a 10. és 14. Cikknek együttes megsértésére.

1995. szeptember 26-i ítélet²⁹³

A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az Egyezmény általános garanciái kiterjednek a közalkalmazottakra is. Egyetértett abban, hogy jelen helyzetet meg kell különböztetni – mivel a kérelmező kinevezett közalkalmazott – a Glasnapp és Kosiek ügytől, ahol a közalkalmazottá válás állt a bíróság által vizsgált probléma középpontjában. Az érintett elbocsátása fegyelmi büntetés címen, amiért hiányzott a politikai lojalitása, a szabad véleménynyilvánítási jog gyakorlásába való beavatkozás.

A Szövetségi Alkotmánybíróság és a Szövetségi Közigazgatási Bíróság egyértelműen meghatározta a politikai lojalitás értelmét, és kötelezővé tette minden közalkalmazott számára a szövetségi és tartományi szinten hozott rendelkezések által. Ebben bennfoglaltatik az alsó-szászországi közalkalmazottokról szóló törvény 61. Cikkének 2. bekezdése is. Tehát törvény lehetővé tette ezt a beavatkozást.

Több szerződő állam élt a közalkalmazottakra vonatkozó eltérés lehetőségével. Németországban a politikai lojalitás különös fontossággal bír, amelynek okát a Weimari Köztársaság tapasztalatai adják, s amely 1949-től „egy saját magát megvédeni tudó demokráciai” akarat megteremtéséhez vezetett. Az érdekelt elbocsátása tehát törvényes célt követett a 10. Cikk 2. bekezdésére tekintettel.

Szükséges volt-e ez a beavatkozás egy demokratikus társadalomban? A Bíróság abból a felvetésből indult ki, hogy egy demokratikus államnak joga van megkövetelnie alkalmazottaitól, hogy lojálisak legyenek az alkotmányhoz. Ebben a szemléletben számításba lehet venni Németország Weimari Köztársasággal kapcsolatos tapasztalatát, éppúgy, mint az ügy időszakában az ország politikai helyzetét. Az azonban figyelemre méltó, hogy ezen kötelezettség mennyire feltétlen jellegű: az Európa Tanács tagjai közül egyetlen állam sem kényszeríti ki az alkotmányhoz való hűséget ilyen szigorú módon, sőt még Németországban a különböző tartományokban sem értelmezik és alkalmazzák ugyanúgy az alkotmányhoz való hűséget.

²⁹³ Nagy tanácsban, az. „A” sorozat 323. szám alatt.

Több oka is lehet, amiért egy tanár elbocsátását komoly büntetésnek kell tekinteni: az illető jó hírneve, kenyérkereseti lehetőségek elvesztése és az, hogy egy hasonló állást ezek után szinte lehetetlen találni Németországban. Különben az egyetlen kockázat, ami az olyan állásokban egyáltalán felmerülhet, mint amilyen Vogté volt, a tanulók indoktrinálása. De e tekintetben egyetlen kritika sem érte őt: épp ellenkezőleg, az iskolai munkáját mindenki egyöntetűen elismerte; ezenkívül a fegyelmi eljárás alatt bebizonyosodott, hogy az illetékes hatóságok nem ítélték feltétlenül szükségesnek, hogy a tanulókat kivonják az érdekelt befolyása alól. Sőt, Vogt soha sem tartott alkotmányellenes beszédet, és nem mutatott ilyen magatartást az iskolán kívül sem. S végül a DKP-t nem tiltották be, következésképpen a kérelmező tevékenysége teljesen törvényes volt.

Ezért Vogt asszony elbocsátása aránytalan volt az elérni kívánt célhoz képest. Így a 10. Cikket megsértették (10 szavazat 9 ellen).

Az ügyet a 11. Cikk szempontjából vizsgálva a Bíróság felhívta a figyelmet arra, hogy a személyes vélemény védelme az egyik tárgya a gyülekezés és egyesülés szabadsága. A kérelmező azon a címen való elbocsátása, hogy visszautasította a DKP-ből való kilépést, az egyesülési szabadság gyakorlásába való beavatkozásnak értékelendő.

Annak meghatározása maradt hátra, hogy a kérdéses elbocsátás megfelel-e a 11. Cikk 2. bekezdésében található feltételeknek, melyek lényegében azonosak a 10. Cikk 2. bekezdése feltételeivel. Csak a 11. Cikk 2. bekezdésének második mondata jelent kivételt.

Ebben a tekintetben a Bíróság úgy értékelte, hogy a „közigazgatás fogalma” a 11. Cikk 2. bekezdésének értelmében szigorú értelmezést kíván, és figyelembe kell venni a közalkalmazott által betöltött állást. Még ha a tanárok tagjai is ennek a kategóriának – ez egy olyan kérdés, amelyet a Bíróság úgy ítélt meg, hogy jelen esetben nem szükséges eldöntenie – Vogt asszony elbocsátása aránytalan volt az elérni kívánt célhoz képest. Így tehát a 11. Cikket is megsértették (10 szavazat 9 ellen).

A Bíróság elé terjesztett kérelem nem tartalmazta a 10. és 14. cikkek megsértésére vonatkozó panaszt, így a Bíróság azt hivatalból nem is vizsgálta (egyhangú döntés)

Úgy véelve, hogy az 50. Cikk kérdése még nem áll döntésre készen, ezért a Bíróság ezt későbbre halasztotta (egyhangúlag).

A 2/2007. KPJE. SZÁMÚ JOGEGYSÉGI HATÁROZAT

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának héttagú jogegységi tanácsa 2007. február 19. napján megtartott nem nyilvános ülésén a Polgári Kollégium vezetője által indítványozott jogegységi eljárásban meghozta a következő .

jogegységi határozatot:

A Legfelsőbb Bíróság 2/2005. KJE jogegységi határozata²⁹⁴ e jogegységi határozat közzétételétől nem alkalmazható.

Indokolás

I.

A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának vezetője a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény (Bszi.) 31. § (1) bekezdés a) pontjában írt jogkörében a Bszi. 29. § (1) bekezdés a) pontja alapján jogegységi eljárás lefolytatását és annak keretében a Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Jogegységi Tanácsa által meghozott 2/2005. KJE jogegységi határozatnak a Bszi. 30. § (2) bekezdés szerint a Legfelsőbb Bíróság elnöke által vezetett héttagú jogegységi tanács általi felülvizsgálatát indítványozta.

Az indítványozó a 2/2005. KJE jogegységi határozat felülvizsgálatának szükségességét azzal indokolta, hogy az abban foglalt és az alsóbb fokú bíróságok által aggályosnak tartott jogértelmezés - mely szerint a társadalmi szervezet természetes személy tagja az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvényben meghatározott jogait csak személyesen gyakorolhatja, meghatalmazás alapján más nem képviselheti -, a határozat indokolásában foglaltakra is tekintettel a polgári jog szabályainak alkalmazhatóságát érinti, ezért indokolt lett volna a jogegységi eljárást a Bszi. 30. § (2) bekezdés szerinti összetételű, héttagú jogegységi tanács közreműködésével lefolytatni.

II.

A jogegységi tanács nem nyilvános ülésén a legfőbb ügyész képviselője a 2/2005. KJE jogegységi határozat fenntartását indítványozta.

III.

Az öt tagból álló Közigazgatási Jogegységi Tanács a legfőbb ügyész indítványa alapján lefolytatott jogegységi eljárásban azt vizsgálta, hogy a társadalmi szervezet tagja tagsági

²⁹⁴ A 2/2005. KJE jogegységi határozat elvi éllel mondta ki azt, hogy társadalmi szervezet természetes személy tagja az 1989. évi II. törvényben meghatározott jogait csak személyesen gyakorolhatja, meghatalmazás alapján más nem képviselheti.

jogait gyakorolhatja-e képviselő útján. Az eljárás eredményeként meghozott 2/2005. KJE jogegységi határozat szerint a társadalmi szervezet természetes személy tagja az 1989. évi II. törvényben meghatározott jogait csak személyesen gyakorolhatja, meghatalmazás alapján más nem képviselheti.

A jogegységi tanács a határozatát az alábbiakra alapította:

1. Az állami, önkormányzati testületi szervek és a társadalmi szervezetek működése a képviseleti demokrácián, illetve a tagok személyes joggyakorlásán alapul. A parlamenti, önkormányzati képviselők saját személyükben képviselik az őket megválasztókat. A társadalmi szervezet tagjai nem választott képviselők ugyan, de ők is személyesen működnek közre az egyesület feladatainak ellátásában. Kivételt csak a választott küldöttek részvételével működő küldöttközgyűlések jelentenek.
2. Az 1989. évi II. törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely lehetővé tenné a tagsági jogok meghatalmazott útján való gyakorlását.
3. A Ptk. kötelmi jogról szóló részében található 219. § (1) bekezdésének a képviselő általi jognyilatkozat tételi szabálya csak szerződéses jogviszonyokban alkalmazható és nem irányadó a társadalmi szervezetek közjogi jogviszonyaiban.

IV.

Az Alkotmány 63. § (1) bekezdés értelmében a Magyar Köztársaságban az egyesülési jog alapján mindenkinek

joga van a törvény által nem tiltott célra szervezeteket létrehozni, illetve azokhoz csatlakozni.

1. Az Alkotmányban biztosított egyesülési jog alapján, szabadon megválasztott cél érdekében, önkéntesen létrehozott, önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezetet a Ptk. egyesületnek, az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (Etv.) társadalmi szervezetnek jelöli. A Ptk. 64. § szerint az egyesülési jog alapján létrehozott társadalmi szervezetekre e törvény alkalmazásakor az egyesületre vonatkozó szabályok az irányadók. Az Etv. 4/ A. § szerint az egyesületekre (Ptk. 6164. §) e törvény alkalmazásakor a társadalmi szervezetekre vonatkozó szabályok az irányadók.

A Ptk. 62. § (1) bekezdés szerint az egyesület alapszabályában kell rendelkezni az egyesület nevééről, céljáról, székhelyéről, valamint szervezetéről. Az Etv. 6. § (1) bekezdés értelmében a társadalmi szervezet alapszabálya az abban meghatározott célkitűzéseknek megfelelően biztosítja a szervezet demokratikus, önkormányzati elven alapuló működését, elősegíti a tagok jogainak és kötelességeinek érvényesülését. A tagok jogait és kötelességeit az Etv. 9. § akként szabályozza, hogy a társadalmi szervezet tagja részt vehet a társadalmi szervezet tevékenységében és rendezvényein, választhat és választható a társadalmi szervezet szerveibe, köteles eleget tenni az alapszabályban meghatározott kötelességeinek.

Az egyesülési jog alapján létrejött szervezet tagjait a Ptk. és az Etv. alapján megillető és a szervezet alapszabályában is rögzíthető jogok magukban foglalják a tagok által a szervezet működésével kapcsolatban megtehető jognyilatkozatokat is.

2. A Ptk. 219. § (1) és (2) bekezdés szerint más személy (képviselő) útján is lehet szerződést kötni, vagy más jognyilatkozatot tenni, kivéve, ha jogszabály szerint a jognyilatkozat csak személyesen tehető meg. A képviselőcselekménye által a képviselt válik jogosítottá, illetőleg kötelezetté.

Az idézett jogszabály szerint a képviselő útján tett jognyilatkozat nem minden esetben keletkeztet szerződést, képviselő útján ugyanis egyéb okból is tehető jognyilatkozat. Ennek korlátot csak az szab, ha jogszabály a jognyilatkozat személyes megtételét írja elő.

Az egyesülési jog alapján létrejött szervezet tagjai által a szervezet működésével kapcsolatban megtehető jognyilatkozat gyakorlásának módja, a képviselő általi jognyilatkozat tétel lehetőségének kérdése ezért nem függetleníthető a polgári jog szabályaitól. A Közigazgatási Jogegységi Tanács által a legfőbb ügyész indítványa alapján hozott döntés indokolása-a Ptk. 219. § (1) bekezdéshez fűzött jogértelmezés folytán - a polgári szakág ügykörét közvetlenül is érintette, ezért a jogegységi eljárást a Bszi. 30. § (2) bekezdés szerint a polgári szakág bírának arányos részvétele mellett, a Legfelsőbb Bíróság elnöke által vezetett héttagú jogegységi tanácsban kellett volna lefolytatni.

V.

Az Alkotmány 47. § (2) bekezdés szerint a Legfelsőbb Bíróság biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, jogegységi határozatai a bíróságokra kötelezőek. Az Alkotmány rendelkezéséből következően a Legfelsőbb Bíróság feladata, hogy az eltérő törvényi értelmezéseket egységesítse, a bírói jogalkalmazásban kötelező értelmezési tartalmat meghatározza. Ezáltal a jogszabály tartalma és értelme az, amit az állandó és egységes bírói gyakorlat annak tulajdonít [70/2006. (XII. 13.) AB határozat IV. 1.1. pont, 42/2005. (XI. 14.) AB határozat III. 2.1. pont]. A Legfelsőbb Bíróság az önálló jogszabály értelmezés folytán az alapul fekvő jogszabály tartalmát bővítheti, szűkítheti vagy éppen az értelmezéssel joghézagot, tölthet ki. A jogértelmezés azonban csak a jogszabály tartalmának feltárását célozhatja és nem vezethet a jogszabály tartalmának módosításával új jogszabály megalkotására [42/2005. (XI. 14.) AB határozat III. 2.3. pont, IV. 3. pont].

A jelen jogegységi eljárásban felül vizsgált 2/2005. KJE jogegységi határozat nem egy konkrét jogszabály tartalmát tárta fel azzal, hogy a társadalmi szervezet tagjait megillető jogok (jognyilatkozatok) képviselő útján való gyakorlását általános érvénnyel (az alapszabályban való eltérés lehetőségére is kiterjedően) kizárta. A felülvizsgált jogegységi határozat szerint sincs ugyanis olyan rendelkezés az Etv.-ben, (de a Ptk.-ban sem), amely a tagsági jogok, ezen belül a jognyilatkozatok gyakorlásának módját szabályozná. A törvény "hallgatása" azonban önmagában nem jelent felhatalmazást jogokat általános érvénnyel és kötelező erővel korlátozó új rendelkezések meghozatalára. A legfőbb ügyész indítványában felvetett jogkérdés ilyen módon való megválaszolása ezért meghaladta a Legfelsőbb Bíróság feladatkörét. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az új magyar Polgári Törvénykönyv tervezete Második Könyvének 131. §-a kifejezett rendelkezést tartalmaz az egyesületi tagsági jogok gyakorlásának módjáról, a képviselő útján való joggyakorlás lehetőségéről.

Mindezekre tekintettel a jogegységi tanács úgy foglalt állást, hogy a jelen jogegységi határozat Magyar Közlönyben való közzétételétől a 2/2005. KJE jogegységi határozat nem alkalmazható [Bszi. 32. § (4) bekezdés, 105. §]

Budapest, 2007. február 19.

Hét bíró aláírása

A közhasznúsági nyilvántartásba vétel kellékei²⁹⁵
a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény alapján

Közhasznú szervezet esetén:

- I./ Kérelem, amelyben meg kell jelölni, hogy a kérelmező melyik közhasznúsági fokozatba történő nyilvántartását kéri.
- II./ A létesítő okiratnak tartalmaznia kell:
 - 1./ Milyen, e törvényben meghatározott közhasznú tevékenységet folytat.
 - 2./ Ha a tagsággal rendelkezik, nem zárja ki, hogy tagjain kívül más is részesülhessen közhasznú szolgáltatásaiból.
 - 3./ Vállalkozási tevékenységet:
 - a./ közhasznú céljainak megvalósítása érdekében végzi,
 - b./ közhasznú céljait nem veszélyeztetve végzi.
 - 4./ A gazdálkodás során elért eredményét:
 - a./ nem osztja fel,
 - b./ azt a létesítő okiratban meghatározott tevékenységére fordítja.
 - 5./ Közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, szervezete pártoktól független, és azoknak anyagi támogatást nem nyújt.
 - 6./ A legfőbb szerv és – ha azzal nem azonos – az ügyintéző és képviseleti szerv:
 - a./ Ülésezésének gyakoriságára (minimum évi egy alkalom),
 - b./ Ülései összehívásának rendje,
 - c./ Ülései napirend közlésének módja,
 - d./ Üléseinek nyilvánossága,
 - e./ Üléseinek határozatképessége,
 - f./ Üléseinek határozathozatali módja,
 - 7./ Vezető tisztségviselőinek összeférhetetlensége.
 - 8./ Ha a felügyelő szerv létrehozása, vagy kijelölése kötelező, ennek létrehozására, hatáskörére és működésére vonatkozó szabályok (vagy nyilatkozat, hogy az éves bevétele nem haladja meg az 5 millió forintot).

²⁹⁵ Az állásfoglalást a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság – a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészséggel egyetértésben – 1998-ban adta ki.

9./ A közhasznú szervezet éves beszámolója jóváhagyásának módja.

III./A létesítő okiratnak vagy annak felhatalmazása alapján a belső szabályzatnak rendelkeznie kell:

1./ Nyilvántartás vezetéséről, amelyből a vezető szerv döntésének

a./ tartalma,

b./ időpontja,

c./ hatálya,

d./ a döntést támogatók és ellenzők számaránya megállapítható.

2./ A vezető szerv döntéseinek

a./ az érintettekkel való közlési módja,

b./ nyilvánosságra hozatali módja.

3./ A működésével kapcsolatosan keletkezett iratokba való betekintés rendje.

4./ A közhasznú szervezet

a./ működésének,

b./ szolgáltatásai igénybevétele módjának,

c./ beszámolói közlésének nyilvánossága.

Ha befektetési tevékenységet folytat: a legfőbb szerv által elfogadott befektetési szabályzat.

Kiemelkedően közhasznú szervezet esetén – az előbb feltüntetett adatokon felül – még az alábbiak is szükségesek:

1./ A létesítő okiratnak tartalmaznia kell, hogy a szervezet közhasznú tevékenysége során olyan közfeladatot lát el, amelyről törvény, vagy törvény felhatalmazása alapján más jogszabály rendelkezése szerint valamely állami szervnek vagy a helyi önkormányzatnak kell gondoskodnia.

2./ A létesítő okirata szerinti tevékenységének és gazdálkodásának legfontosabb adatait a helyi vagy országos sajtó útján is nyilvánosságra hozza.

Szociális és Munkaügyi Minisztérium

A kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének irányelvei (2006)

1. A kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének alapelvei

Az erős civil társadalom a demokratikus társadalomszerveződés alapja és fokmérője. Fontos, hogy a civil szervezetek a közéleti gondolkodás közegébe vonják be az állampolgárokat, terepet adjanak a közvetlen, részvételi demokráciának. A civil szervezetek²⁹⁶ a társadalmi integráció, a kohézió, az emberi szolidaritás, az öntevékenység és társadalmi felelősségvállalás hatékony műhelyei.

A kormány a társadalom előtt álló célok megvalósításában, a közjó szolgálatában - tiszteletben tartva a civil szféra függetlenségét - partnerének tekinti a civil szektort. Nélkülözhetetlennek tartja a kormányzati és helyi hatalom feletti civil ellenőrzést, az állami-önkormányzati, a piaci és civil szervezetek közötti munkamegosztást és együttműködést. Megadja a segítséget ahhoz, hogy a szektor szolgáltatást végző szervezetei hatékonyan részt tudjanak venni a közfeladatok ellátásában.

2. A kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének pillérei

A kormány tevékenyen részt kíván vállalni a civil szektor egyre hatékonyabb működésének biztosításában, az ehhez szükséges feltételrendszer megteremtésében. A civil szféra tagoltságát, sokszínűségét elismerve, a szolgáltató, az adománygyűjtő- és osztó karitatív, valamint az érdekképviselői szervezetekkel és azok szövetségeivel kívánja a kapcsolatait elmélyíteni. Ennek érdekében a következő kiemelt területeken kíván intézkedéseket hozni:

- 1) a társadalmi részvétel eszközrendszerének fejlesztése,*
- 2) a jogi környezet felülvizsgálata és szükség szerinti átalakítása,*
- 3) a civil szervezetek hatékony működésének elősegítése,*

²⁹⁶ 1 A Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi I. törvény 14. §-ának b) pontja szerint civil szervezet: az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján létrejött, jogi személyiséggel bíró társadalmi szervezet, szövetség (kivéve a pártot, a munkaadói és munkavállalói érdek-képviselői szervezetet, a biztosító egyesületet, valamint az egyházat), és a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény alapján létrejött, jogi személyiséggel bíró alapítvány (ide nem értve a közalapítványt);

- 4) az állami támogatások pályázóbarát elemeinek megteremtése,
- 5) az állami és önkormányzati közfeladat-ellátásban a civil szervezetek részvételének elősegítése.

2.1. A társadalmi részvétel eszközrendszerének fejlesztése

Továbbra is biztosítani szükséges, hogy__a civil szervezetek működési feltételrendszerét kialakító, annak érdekeit szolgáló jogszabályok, intézkedések a civil szervezetek tényleges közreműködésével készüljenek el. Ezen túl azonban a jogszabály-előkészítés teljes vertikumában, minden ágazat keretében a nyitott jogalkotás elvei szerint szükséges eljárni.

Biztosítani kell annak eljárási, szervezeti és technikai feltételeit, hogy a nyitott jogalkotás elvének megfelelő - a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvényben és az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvényben meghatározott - követelmények a civil szervezetek vonatkozásában is egyre szélesebb körben reálisan teljesíthetők legyenek.

A Kormány biztosítja azoknak az elektronikus csatornáknak a működtetését, karbantartását és fejlesztését, amelyek a gyors és tömeges információ-áramlást, interakciót teszik lehetővé.

A területfejlesztés és a szociális igazgatás regionális folyamataiban törvény biztosítja a civil szervezetek döntési folyamatokban való részvételét. Az ehhez hasonló törvényi, intézményi, eljárási részvételi garanciák kiépítését más ágazatokban is meg kell kezdeni, és a már működő ilyen mechanizmusokból ki kell iktatni azokat a formális elemeket, amelyek gátolják a tényleges civil részvételt.

A civil társadalommal kapcsolatos kormányzati kommunikációs tevékenységnek arra kell irányulnia, hogy a civil szervezetek időben és érdemben kapják meg a szükséges tájékoztatást a kormányzati döntéshozatali folyamatok állásáról, magukról a döntésekről, továbbá a döntés-végrehajtási szakaszokban történő civil részvétel lehetőségéről és gyakorlásuknak konkrét módjairól, technikájáról.

A közhatalmi döntéshozatali folyamatokban elő kell segíteni a civil tapasztalatok és javaslatok intézményes megjelenítését szolgáló megoldások alkalmazását. Biztosítani kell a kormányzat valamennyi döntéshozatali szintjén az együttműködési mechanizmusok, fórumok és kommunikációs csatornák folyamatos működését.

A kormányzat segíteni kívánja a közhatalmi döntéshozatal és a közigazgatás minden szintjén a civil együttműködések és civil érdekképviselések megjelenését és működését. Ezek tevékenységét a kormányzati cselekvés megalapozottságát, valamint a kormányzás minőségi színvonalát biztosító fontos körülménynek, és nem a kormányzást akadályozó tényezőnek tekinti. A civil fórumok, kerekasztalok, tanácsok, együttműködések, érdekképviselések körében a kormányzat nem "jelöli ki" semmilyen módon a civil partnereket, hanem a civil szektor érintett részének kiválasztásos, legitimációs folyamataira bízta a civil képviselet kérdéseinek megoldását. A kormányzati struktúrákban intézményesült és civil részvétellel működő testületekben az állami fél által történő behívást, kinevezést, felkérést - ahol annak feltételei adóttak - az érdekelt civil szervezetek által választott vagy delegált civil képviselettel kell felváltani. Elő kell segíteni az ágazati-civil kapcsolatok kiszélesítését, az ágazati civil együttműködési megállapodások létrejöttét. Az érdekelt civil szervezetek körének meghatározása objektív mutatókon, normatív feltételeken vagy a civil szervezetek önminősítésén kell, hogy alapuljon.

A Kormány a kormányzat civil szférával kapcsolatos stratégiájának és gyakorlati intézkedéseinek koordinációja érdekében civil koordinációs tárcaközi bizottságot működtet.

A minisztériumokban, kormányhivatalokban, központi hivatalokban a Kormány gondoskodik a civil kapcsolatokért felelős szervezeti egység kijelöléséről, ezáltal biztosítva az adott területhez kapcsolódóan a civil szférával történő együttműködést. Elő kell segíteni azt a folyamatot, amelynek eredményeképpen az önkormányzatoknál is kiszélesedik a civil kapcsolatok, a civil együttműködések, a közszolgáltatás-ellátásban történő civil részvétel lehetősége.

A kormánya civil szektorból eredő kezdeményezés esetén segíti a civil szektor legitim képviseletének létrehozását, valamint kész a kormány és a civil szektor közötti megállapodás megkötésére.

2.2. A jogi környezet felülvizsgálata és szükség szerinti átalakítása

A civil szektorra közvetlenül vonatkozó jogi szabályozás fejlesztését, korszerűsítését az alábbi irányokban kell kutatással, hatástanulmánnyal és koncepciókészítéssel, továbbá a már meglévő elemzések, kimutatások felhasználásával, aktualizálásával előkészíteni:

Meg kell teremteni az alapítványok és a társadalmi szervezetek nyilvántartására vonatkozó jogi szabályozás egységességét, amely lehetőséget ad az egységes terminológia kialakítására és alkalmazására is.

A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény elfogadásával jogilag szabályozottá vált az állami és önkormányzati közfeladat ellátásban történő civil részvétel egyik fontos formája, a közérdekű önkéntesség. A Kormány támogatni kívánja az önkéntesség valamennyi formájának elterjedését, ezért előmozdítja az önkéntes tevékenységekről tájékoztató ügyfélszolgálatok kialakítását, valamint a fogadó szervezetek képzsét. Fel kell tárni az önkéntesség lehetőségeit a munkaerő-piacról kiszorult személyek reintegrációjában, illetve meg kell teremteni az állami intézményekben végzendő önkéntes tevékenység ágazati feltételrendszerét.

A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény létrehozta a közhasznúsági rendszert, amelynek tervezett funkciói nem valósultak meg maradéktalanul. A közhasznúsági minősítést ezért újra kell gondolni és a szabályozást egyszerűsíteni kell.

A civil szervezetek működésének fontos forrása a személyi jövedelemadó 1 %-ának felajánlása. E támogatási rendszer 1997 óta nyújt lehetőséget az adózók számára, hogy adójuk egy részével non-profit szervezeteket támogassanak. A nyilvánosság, felhasználás, kedvezményezett kör kérdése, ennek megnyugtató rendezése vagy újraszabályozása meghatározó az 1 %-os rendszer fejlődése szempontjából. A szabályozást a gyakorlati tapasztalatok alapján pontosítani kell.

Szükséges a számviteli, adózási, működési és gazdálkodási jogszabályok felülvizsgálata. A jogi személyiséggel rendelkező civil szervezetek (társadalmi szervezetek és alapítványok) 44 %-ának bevétele nem éri el az évi 500.000,- Ft összeget, ezért indokolt az alacsony költségvetésű egyesületek és alapítványok számára - bevételi értékhatár alapján - egyszerűbb számviteli, könyvvizetési szabályokat kialakítani.

A Kormány a jogszabályi környezet felülvizsgálatával elő kívánja segíteni a nonprofit szervezetek bírósági nyilvántartásának egyszerűbb és gyorsabb elérését, illetve a bírósági kivonatokhoz történő szélesebb körű hozzáférés lehetőségét.

Meg kell teremteni továbbá, a teljes körű elektronikus pályáztatás bevezetésének és működtetésének jogi feltételeit.

A hazai szervezetek nemzetközi szintén való működésének, együttműködésének elősegítése érdekében a Kormány előkészíti az Európa Tanács 124, sz. "Európai

egyezmény a nemzetközi nem-kormányzati szervezetek jogi személyiségének elismeréséről" sz  lo dokumentumhoz való csatlakozást.

2.3. A civil szervezetek hatékony működésének elősegítése

A civil szervezetek működési hatékonyságának és informáltságának növelése, továbbá felkészültségének és naprakészségének biztosítása érdekében a kormány támogatja a civil szolgáltató központok hálózatának működését és fejlesztését, tevékenységük más szolgáltató hálózatokkal való harmonizációját.

A civil szolgáltató hálózatok k  rm  nyzat által támogatott legfőbb funkciói:

- a szervezetek működési hatékonyságának növelése tanácsadás okkal, képzésekkel és információszolgáltatással;*
- a civil szektoron belüli információáramlás és együttműködés erősítése és a szolgáltató hálózatok közötti munkamegosztás fejlesztése;*
- a civil szektor, valamint az államszervezet közötti párbeszéd útjainak kialakítása, a kooperáció elősegítése;*
- a civil részvételhez, a k  z szolgáltatás-ellátásban történő közreműködéshez szükséges tanácsadás és szakértői segítség nyújtása,*

Biztosítani és fejleszteni kell az évenkénti teljes körű nonprofit statisztikai adatfelvételét és a már kialakított statisztikai módszerek és elemzések fenntartását, annak érdekében, hogy a civil szektoron belüli mozgások és változások évről évre követhetőek legyenek.

A K  rm  ny támogatja a jogszabályok döntés-előkészítő vizsgálata mellett az utólagos hatásvizsgálatokat, valamint a civil szektor (  n)  rt  kel  s  t és fejlődését elősegítő alkalmazott kutatásokat.

A K  rm  ny továbbra is támogatja a civil szektorban zajló folyamatokra irányuló kutatásokat, különös tekintettel azokra a körülményekre és tényezőkre, amelyek közvetlenül vagy közvetve érintik a civil társadalom közfeladat-ellátásban történő részvételét, az állami-civil illetve   nk  rm  nyzati-civil együttműködést.

Tekintettel a civil szektor foglalkoztatási kapacitásának bővülésére, a k  rm  ny ösztönzi és elősegíti a felsőoktatásban és a felnőttképzésben a nonprofit ismeretek oktatását, tananyagok és tankönyvek, taneszközök fejlesztését, valamint a távoktatási formája kialakítását.

A közigazgatást érintő képzési területeken intézményesíteni kell a civil kapcsolatok fejlesztéséhez szükséges szakmai ismeretek oktatását. Biztosítani kell a közigazgatásban dolgozók képzési, továbbképzési rendszerében az alapvető, civil szektorral kapcsolatos ismeretek elsajátítását.

2.4. Az állami támogatások pályázóbarát elemeinek megteremtése

A Kormány áttekinti és egységesíti az államháztartás támogatásokra vonatkozó szabályait, és törekszik arra, hogy a megteremtse a szektorsemleges, egységes szabályozást, amely tartalmazza a közpénz felhasználásának megfelelő garanciáit, lehetővé teszi a támogatási céltól és támogatási összegtől függő differenciált eljárási szabályok alkalmazását. A szabályozás során a párhuzamos finanszírozások megszüntetésére, a működést finanszírozó források minimalizálására (kivétel Nemzeti Civil Alapprogram) megkülönböztetett figyelmet kell fordítani.

A Kormány, intézkedéseket tesz annak érdekében, hogy a civil szervezetek támogatására rendelkezésre álló források döntő része ne egyedi támogatásként, hanem pályázati keretben vagy normatív módon egységes elvek alapján kerüljön elosztásra. Ezáltal biztosítható az egységes megmértetés és a fokozott nyilvánosság követelménye.

A központi költségvetés forrásaiból pályázati támogatást elnyerő civil szervezetek részére nyújtott központi költségvetési támogatások egységes nyilvántartásának kialakítása lehetőséget ad a társfinanszírozási rendszer nyomon követésére és fejlesztésére, a finanszírozási mechanizmus aránytalanságainak, hiányainak, területi következetlenségeinek, ágazati eltéréseinek feltárására. Ennek a módszernek az alkalmazása hosszú távon elő tudja segíteni a támogatási összegek ésszerűbb, hatékonyabb és célirányosabb felhasználását, valamint a visszaélések kiszűrését. A civil szervezeteknek nyújtott támogatások mellett azok felhasználásról, hasznosulásának eredményéről is tájékoztatni kell a nyilvánosságot.

A magánadományozás jelenlegi szabályai nem ösztönzik a filantróp magatartást, a magánadományok, bár összszerszerűségükben növekedést mutatnak, arányuk visszaszorulóban van a civil szervezetek bevételi szerkezetében. Szükséges ezért az adományozás, mint személyes és társadalmi érték megbecsülésének, megjelenítésének, a jó példák célzatos fölmutatásának ösztönzése.

A Kormány a pályázati rendszerek egyszerűsítése, a pályázati folyamatok gyorsítása érdekében a civil szervezetek állami támogatása terén - az esélyegyenlőségi

szempontokat figyelembe véve - fokozatosan megteremti az elektronikus pályáztatás lehetőségét. Fenntartja és összehangolja azt a praktikus képzési rendszert, amely megnöveli a civil szervezetek pályázati, így többek között EU-forrásokhoz való hozzáférési esélyeit.

A működési tapasztalatok birtokában a kormányzat koncepcionálisan áttekinti a Nemzeti Civil Alapprogram szerkezetét, és eljárásrendjét, annak érdekében, hogy a rendszer működése rugalmasabbá, átláthatóbbá és hatékonyabbá váljon.

2.5 Állami/önkormányzati feladatok kihelyezése

A Kormány a civil szervezetekkel kapcsolatos kormányzati tevékenység meghatározó elemének azt tekinti, hogy az államnak tartósan szüksége van közfadatai magas szintű ellátásához a civil szektor erőforrásaira (humán, szellemi, anyagi, technikai, eljárási és információs értelemben egyaránt). Ezért a humánerőforrás fejlesztés az egészségügy, az oktatás, a szociális ellátás, a kultúra az esélyegyenlőség biztosítása, valamint a környezet és természetvédelem terén elő kell segíteni a civil szervezetek állami és önkormányzati közfeladat-ellátásban történő részvételét.

A közfeladat-ellátás széles értelemben magába foglalja a jogszabályba foglalt állami és önkormányzati feladatok közvetlen gyakorlásán túl az olyan általánosabb állami feladatokat is, mint a közhatalmi döntéshozatal optimális előkészítése, a nyitott jogalkotás elveinek megfelelő jogszabály-előkészítés, a közfeladatok gyakorlásának és végrehajtásának ellenőrzése, a valóságos társadalmi folyamatokról jelzőrendszer és információs rendszer működtetése, a közfeladat-ellátás folyamatainak fejlesztéséhez szükséges innováció biztosítása.

A közfeladat-ellátásba történő civil forrásbevonás, a közfeladatok ellátásában történő állami civil együttműködés fejlesztése érdekében a civil kapcsolatok fejlesztésének meghatározó iránya egyfelől a civil részvétel előtt álló jogi, eljárási, adminisztrációs, anyagi és technikai akadályok lebontása, másfelől pedig az együttműködésekhez szükséges információs, szervezeti, intézményi és eljárási feltételek (auditált rendszerek, minőségbiztosítási feltételek, szakmai és pénzügyi standardok), segítségük biztosítása.

Budapest, 2006. október 19. napján

DOKUMENTUMOK

A "Lónyay Menyhért Általános Iskoláért" Alapítvány

ALAPÍTÓ OKIRATA

Alulírott alapítók a mai napon úgy határoztunk, hogy T. Nagyközség Önkormányzatának Lónyay Menyhért Általános Iskolájában alapítványt hozunk létre.

1. Az alapítvány neve: "Lónyay Menyhért Általános Iskoláért" Alapítvány

2. Az alapítvány székhelye: 4623. T., Lónyay út ...sz.

3. Az alapítvány célja T. Nagyközség Lónyay Menyhért Általános Iskolájában, hogy: segítsen megteremteni az anyagi feltételeket ahhoz, hogy az iskola tanulói a helyi és mások által szervezett versenyeken részt vegyenek, és teljesítményüknek megfelelő elismerésben részesüljenek az oktatás, a kultúra, a sport és az iskolai élet más területein elért eredményeikért.

4. Az alapítvány induló vagyona 110.000,- Ft, azaz Egyszáztízezer forint készpénz, melyhez az alapítók az alábbi összegekkel járulnak hozzá:

B. G. (...) 30.000,- Ft

Dr. F. K. (...) 10.000,- Ft

L. B. (...) 20.000,- Ft

L. Z. (...) 20.000,- Ft

V. P. (...) 10.000,- Ft

T. Cs. (...) 20.000,- Ft

Az alapítók pénzbeli alapítványi hozzájárulásait a jelen alapítói okirat aláírásától számított 15 napon belül kötelesek banki letéti számlára vagy az alapítvány nevére megnyitott takarékbetétben elhelyezni.

5. Az alapítvány kezelő szerve a kuratórium, amelynek létszáma 5 fő.

Elnöke: Dr. Sz. B. (...)

Tagjai: Ú. Sné (...)

K. Cs. (...)

Sz. Lné (...)

Kné J. K. (...)

Az alapítók meghatalmazzák a kuratórium elnökét, hogy az alapítvány bírósági bejegyzése során őket képviselje.

A kuratóriumi tagság megszűnik

- a) a kuratóriumi tag lemondásával,*
- b) az alapítóknak a tag visszaívásáról, új tag kijelöléséről szóló döntésével;*
- c) amennyiben a kuratóriumi tag háromszor szabályszerű megívás ellenére, indoklás nélkül nem jelenik meg a kuratórium ülésén.*

6. Az alapítvány nyitott, ahhoz magánszemélyek és jogi személyek egyaránt csatlakozhatnak bármilyen módon, beleértve a természetben nyújtott szolgáltatásokat és jogokat, társadalmi munkát vagy szellemi tevékenységet is.

A feltételhez kötött támogatások elfogadásáról – így a feltételhez való alkalmazkodásról – a kuratórium jogosult dönteni.

7. Az alapítványi vagyon alapvetően a célok megvalósulását szolgálja.

A célok megvalósítását nem veszélyeztető módon, a vagyongyarapítás érdekében a vagyon vállalkozási tevékenység folytatásához is felhasználható.

A vagyon felhasználásának korlátai:

- a) az alapítvány vagyona soha nem lehet kevesebb az induló vagyon 25 %-ánál;*
- b) anyagi kockázatvállalással járó vállalkozásra (befektetésre) a mindenkori rendelkezésre álló vagyon 25%-ánál nagyobb hányad nem fordítható.*

8. A kuratórium működése és hatásköre

a) A kuratórium elnökét, mint az alapítvány képviselőjét az alapítók kéri fel a tisztség ellátására. Az alapítvány képviselője külső szervek, személyek, hatóságok előtt a kuratórium elnöke. Az alapítvány képviselője nem lehet az alapítót a kuratóriumban képviselő személy.

b) A kuratórium ülését az elnök - akadályoztatása esetén az általa felkért személy vagy a kuratóriumi ülés összeívását kezdeményező kuratóriumi tagok egyike - hívja össze és vezeti le.

c) A kuratórium határozatképes, ha a tagok legalább fele jelen van.

d) A kuratórium döntéseit nyílt szavazással, szótöbbséggel hozza, szavazat egyenlősége esetén először ismételt szavazás, majd ha ez is eredménytelen, akkor az elnök szavazata dönt.

e) A kuratórium döntéseiről emlékeztetőt kell készíteni.

f) Egyebekben az alapítvány és a kuratórium működési szabályait a kuratórium állapítja

meg.

g) A kuratórium kizárólagos hatásköre:

- *az alapítványi vagyon felhasználására vonatkozóan a támogatásokról, ösztöndíj, díj létrehozásáról és odaítéléséről szóló döntések;*
- *vállalkozási tevékenységre vonatkozó döntések;*
- *a feltételhez kötött támogatások, csatlakozások, adományok elfogadásáról szóló döntések;*
- *az alapítvány együttműködési megállapodásairól, más szervezetekben vállalandó tagsági viszonyáról szóló döntések;*
- *az alapítvány működési szabályzatának elfogadása és módosítása.*

9. Az alapítvány működése nyilvános, amely azt jelenti, hogy:

a) az iskola diákjai, megfigyelői minőségben, a kuratórium ülésein, annak rendjét tiszteletben tartva, megjelenhetnek;

b) a kuratórium. az általa meghozott döntéseket az iskola hírközlő eszközeinek felhasználásával (iskolarádió, iskolaiújság, faliújság stb.) közzé teszi.

10. Az alapítvány határozatlan időre jön létre. Az alapítvány megszűnik a Polgári Törvénykönyv 74/E-F §-aiban meghatározott esetekben.

Az alapítvány vagyon megszűnése esetén T. Nagyközség Önkormányzatának Lónyay Menyhért Általános Iskolájában működő gyermek-, illetve ifjúsági szervezeteket illeti meg tag létszámuk arányában.

11. Az alapítók tudomásul veszik, hogy az alapítványt. a jelen alapító okirat alapján, a Szabolcs - Szatmár - Bereg Megyei Bíróságon nyilvántartásba kell vetetni.

T. 1996. december 30.

Öt aláírás

Szervezeti és Működési Szabályzat

A "Korszerű iskoláért, tehetséges gyermekekért P-n" Alapítvány alapítói az Alapító Okiratban meghatározott célok eredményes megvalósítása érdekében úgy határoztak, hogy az alapítvány gondozására teljes jogkörrel felruházott KURATÓRIUM számára kidolgozzák az alábbi Szervezeti és Működési Szabályzatot /a továbbiakban: SZMSZ/.

A "Korszerű iskoláért, tehetséges gyermekekért P-n" Alapítványt, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság a PTK. 74/A par. /5/ bekezdése alapján PKA. 60. 166/1997/6. számú végzésével nyilvántartásba vette.

A „Korszerű iskoláért, tehetséges gyermekekért P-n” Alapítvány nyílt, ahhoz bárki, bármikor csatlakozhat, ha az Alapító Okiratban foglalt célokkal egyetért. A csatlakozási szándék az alapítvány (...) számú a Nyírbélteki Körzeti Takarékszövetkezet P-i fiókjánál kezelt csekkszámára történő befizetéssel válik hatályossá.

Az alapítvány kezelését az alapítók által felkért KURATÓRIUM elnöke és tagjai látják el, melynek tagjai társadalmi munkában végzik feladataikat.

A K U R A T Ó R I U M

1. A „Korszerű iskoláért, tehetséges gyermekekért P-n” Alapítvány legfőbb irányító szerve az öttagú Kuratórium.

2. A Kuratórium tagja:

1. elnöke: T. J.

2. tagjai: L. A.

3. O. S.

4. K. G.

5. É. M.

3. A Kuratórium látja el az Alapító Okiratban kizárólagos jelleggel ráruházott feladatokat: őrködik az alapítvány céljainak betartásán. Meghatározza és elfogadja az alapítvány gazdálkodási rendjét.

Elfogadja az alapítvány gazdálkodásáról szóló mérleget és beszámolót.

Az alapítvány céljainak szem előtt tartásával dönt pályázatok kiírásáról, támogatások, kérelmek mértékének megállapításáról, támogatások odaítéléséről, kérelmek teljesítéséről. Gondoskodik az alapítvány vagyonának a legjobb

kamatfeltételeket biztosító pénzintézetnél történő elhelyezéséről, az esetleges nem pénzbeli hozzájárulások legcélszerűbb felhasználásáról.

Az alapítvány megszűnése esetén intézkedik a fennmaradó vagyonnak az Alapító Okirat szerinti felhasználásáról.

4. Üléseinek számát a Kuratórium maga határozza meg, de évente egyszer az elnök által meghatározott időpontban ülést tart.

5. A Kuratórium akkor határozatképes, ha a tagok 50 % + 1 fő jelen van.

Határozatait nyílt többségi szavazással hozza, és egyszerű szótöbbséggel dönt.

A szavazás szempontjából a tartózkodás ellenszavazatnak minősül.

6. Az üléseket az elnök vagy az általa megbízott bármely tag összehívhatja és levezetheti.

A Kuratórium üléseinek állandó meghívottai: gazdasági - pénzügyi felelős.

A Kuratórium elnöke zárt ülést is elrendelhet.

7. Az ülésen jegyzőkönyvet kell vezetni.

A jegyzőkönyv tartalmazza az ülés helyét, idejét, napirendjét, az elhangzott kérdéseket, javaslatokat, a szavazás eredményét. A tájékoztatás formájáról a Kuratórium maga dönt.

A jegyzőkönyvet az elnök és a Kuratórium egy tagja aláírásával hitelesíti.

8. A Kuratórium tagsággal, a képviseleti és aláírási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben az Alapító Okirat rendelkezései az irányadók.

A KURATÓRIUM ELNÖKE

1. Képviseli a "Korszerű iskoláért, tehetséges gyermekekért P-n" Alapítványt, gondoskodik a Kuratórium törvényes és hatékony működéséről.

2. Irányítja és vezeti a Kuratórium munkáját, tevékenységében támaszkodik a tagok összehangoló munkájára.

3. Vezeti a Kuratórium üléseit, szavazategyenlőség esetén szavazata döntéértékű.

4. Utalványozási jogkört gyakorol azon esetekben, amikor döntését a Kuratórium ülésén hozta.

A KURATÓRIUM GAZDÁLKODÁSA

1. A Kuratórium ülésein összehívhat nélküli pénzügyi döntésekre jogosult.

2. Az Alapítvány felelősségteljes feladati ellátásához tevékenységét segítő munkatársat kér fel, akinek tevékenységéért felelősséggel tartozik.

Gazdasági-pénzügyi felelős felkérés alapján.: K. G.

3. Az Alapítvány főállású alkalmazottat nem foglalkoztat.

4. A munkatárs feladatai különösen:

az Alapítvány tevékenységével kapcsolatos pénzügyi, adó- és társadalombiztosítási nyilvántartások szabályszerű vezetése
kifizetések, bizonylatok szabályszerű vezetése, őrzése,
felajánlásokról, befizetésekről szabályszerű igazolások kiállítása,
adó és TB fizetésével kapcsolatos tevékenység ellátása,
minden egyéb, a gazdálkodással kapcsolatos feladat ellátása, kivéve azokat, amelyek a Kuratórium kizárólagos hatáskörébe tartoznak,
munkájáról évente egy alkalommal beszámol a Kuratóriumnak.

Z Á R A D É K

Jelen Szervezeti és Működési Szabályzatot az alapítók által tett alapítvány hatékonyabb működése érdekében 1998. december 1-i hatállyal kiadjuk, azt a Kuratórium egyhangú szavazással magára nézve - a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekre is figyelemmel - tudomásul veszi.

P., 1998. november 30.

Az alapítók képviselőjében: (aláírások)

A Kuratórium elnöke: (aláírás)

Pénzkezelési és bizonylati szabályzat

*A „KORSZERŰ ISKOLÁÉRT, TEHETSÉGES GYERMEKEKÉRT P-N”
ALAPÍTVÁNY KURATÓRIUMA*

*a gazdálkodás, a pénzkezelés- és felhasználás során az alapítványokra vonatkozó
hatályos törvények, rendeletek, utasítások érvényesítésére*

k i d o l g o z t a

PÉNZKEZELÉSI ÉS BIZONYLATI SZABÁLYZATÁT

- 1. Az alapítvány működésének kezdete: 1998. március 01.*
- 2. Az Alapítvány egyszeres könyvvitelt vezet.*
- 3. Az egyszeres könyvvitel alapján az Alapítvány alapnyilvántartása, legfontosabb pénzügyi dokumentuma a NAPLÓFŐKÖNYV.*
 - 3.1. A naplófőkönyvet K. G. a Polgármesteri Hivatal munkatársa kezeli, vezeti, őrzi.*
 - 3.2. A naplófőkönyvbe az adatokat kizárólag bizonylatok alapján, tételesen, folyamatosan kell bevezetni.*
 - 3.3. A naplófőkönyvet évenként le kell zárni. A zárás után az egyeztetést el kell végezni. Az egyeztetés követően a naplófőkönyvet a Kuratórium elnöke írja alá.*
 - 3.4. A pénzügyi okmányokat, a bevételi és kiadási bizonylatokat naprakészen kell vezetni, nyilvántartani.*
 - 3.5. A naplófőkönyvbe, a bizonylatokba a kuratórium tagjai bármikor betekinthetnek.*
- 4. Az alapítvány eszköz-vagyonáról analitikus nyilvántartást kell vezetni.*

A nyilvántartást K. G. munkatárs vezeti.
- 5. Az Alapítvány céljára rendelt vagyon kizárólag az Alapító Okiratban és a Szervezeti és Működési Szabályzatban megfogalmazott célok és feladatok megvalósítását szolgálhatja.*
 - 5.1. Pénzösszeget szakmai munkaközössége, szaktanárok, gyermekszervezet- vezető írásbeli kérelmére, a célok megjelölésévei lehet igénybe venni.*
 - 5.2. Pályázat útján is nyújtható céljellegű támogatás.*

6. A gazdálkodás, a pénzkezelés ellenőrzésével kapcsolatos feladatok ellátására a Kuratórium tagjai sorából számvizsgálókat kért fel:

L. Ané

O. Sné

6.1. A számvizsgálók év közben eseti ellenőrzéseket végeznek.

6.2. A számvizsgálók tartják az éves pénzügyi beszámolót.

7. A Kuratórium tagjai személyesen közreműködnek az Alapítvány vagyonának gyarapításában.

7.1. Személyesen közreműködnek a támogatást nyújtók, az Alapítványhoz csatlakozók felkutatásában, szponzorok keresésében, különböző pályázatok útján elnyerhető céljellegű pénzeszközök, támogatások elnyerésében, a többlet- bevétel növelésében.

7.2. Saját forrásból, személyes támogatásként bármilyen összeggel hozzájárulhatnak a vagyon gyarapításához.

8. Pénzfelvételhez, átutaláshoz banki bejelentéssel rendelkező két fő együttes aláírása szükséges.

Banki. aláírásra, utalványozásra jogosultak /bejelentettek/ T. J., K. G., L. Ané.

9. A bizonylatokat kifizetés előtt alakilag és tartalmilag felül kell vizsgálni és valamennyit érvényesíteni szükséges. A felülvizsgálatot és érvényesítést az elnök végzi.

10. Pénzfelhasználásra, kifizetésre kizárólag a kuratórium döntése alapján kerülhet sor.

10.1. A Kuratórium döntését követően az elnöknek gondoskodnia kell a kifizetések, az átutalások tartalmi, alaki és pénzügyi előkészítéséről, az érintettek tájékoztatásáról, a kifizetések, átutalások lebonyolításáról.

10.2. A pályázat útján nyújtott céljellegű támogatás szakmai és pénzügyi megtérülését folyamatosan vizsgálni, elemezni kell.

10.3. Minden esetben a támogatás visszatérítését kell kezdeményezni, elrendelni, ha a feladat elmaradása megállapítható.

11. Az Alapítvány folyamatos működésének biztosítása érdekében célszerű házipénztárt létesíteni. Ennek összege nem haladhatja meg az 5.000,- Ft-ot. A házipénztárt K. G. munkatárs kezeli.

*12. A Pénzkezelési és Bizonylati Szabályzat a Kuratórium működésének kezdetével,
1998. március 1. napján lép hatályba.*

P., 1998. november 30.

T. J. a Kuratórium elnöke (aláírás)

A II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány alapító okiratának kivonata²⁹⁷

„Az alapítvány célja:

- *A II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola felszereltségének javítása.*
- *Egyéni és csoportos tanulmányutak, szakmai kirándulások, kutatások támogatása.*
- *Az idegen nyelv választhatóságának minél teljesebb támogatása feltételeinek korszerűsítése.*
- *Számítástechnika-informatika ismeretek oktatásának bővítése, korszerűsítése.*
- *Az iskola tánc és társastánc csoportjainak támogatása.*
- *Belső diákpályázatok támogatása.*
- *Egyéb szociális és jóléti célú támogatás.*
- *A tehetségfejlesztésben a kiváló adottságokkal és képességekkel rendelkező gyermekek támogatása.*
- *Növeli az oktatásban résztvevő pedagógusok és tanulók érdekeltségeit juttató és ösztönző rendszer alkalmazásával.*
- *A hátrányos helyzetű gyenge képességű tanulók felzárkóztatásának támogatása.*

Az alapító okirat szerint az alapítvány kedvezményezettjei a Báthory István Gimnázium 1-4 osztályos tanulói, tanulóközösségei, pedagógusai, szakmai csoportjai, amelyek az alapítvány céljának elérése érdekében értékelhető tevékenységet fejtenek ki.

A tanulók esetében:

- *tanulmányi kötelezettség kiemelkedő teljesítése, illetve ezen túli (versenyen, nyelvi táborban, kórustalálkozón való részvétel stb.) teljesítmény,*

²⁹⁷ Az alapítvány céljára vonatkozó részletek.

- *nyelvi készség fejlesztése, idegen nyelvű környezetben, illetve más szervezeti formában,*
- *szociális, anyagi rászorultság jó képességű tanulók esetében.*

A pedagógusok esetében:

- *nyelvi készség fejlesztése, idegen nyelvi környezetben, illetve más szervezeti formában,*
- *oktatás fejlesztését szolgáló szakmai program kidolgozása, illetve ilyen alkalmazása, a kuratóriumhoz benyújtott pályázat útján.*

Tanulók esetében a kedvezményezés feltétele a felsoroltak mellett a szaktanári és osztályfőnöki együttes javaslat.”

Vizsgálati jelentés²⁹⁸

A "T. Iskolájáért" alapítvány működésfelügyeleti vizsgálatáról

Városi ügyészség Vásárosnamény

V. 316/1998. szám

VIZSGALATI JELENTÉS (részletek)

a "T. Iskolájáért" alapítvány működés-feletti törvényességi vizsgálatáról

A Legfőbb Ügyészség 1998. évi munkatervének B./6./ pontja előírása, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség kijelölése alapján a Vásárosnaményi Városi Ügyészség az illetékességi területén működő "T. Iskolájáért" alapítvány működése törvényességének vizsgálatát végezte.

Az alapítvány székhelye: T., Á. Út ...sz.

Képviselője: B. Z.

Bírósági nyilvántartásba vételének ideje: 1996. 04. 16.

A. ÁLTALANOS MEGÁLLAPÍTÁSOK

T. község Képviselő Testülete az 1992. november 26-án tartott ülésén úgy határozott, hogy kezdeményezi a "T. Iskoláért" alapítvány létrehozását. A képviselő testület döntését elsősorban a községben több helyszínen folyó általános iskolai oktatás romló állagú tantermeinek kiváltását elősegítő új iskola építésének lehetősége motiválta.

A számla nyitáskor 100.000.- Ft alaptőkéket helyeztek el az OTP Rt. Vásárosnaményi Bankfiókjában, egyidejűleg a község lakosságát is mozgósították a cél támogatására, azonban a képviselő testület az általa jóváhagyott és a polgármester által aláírt alapító okiratot a bírósághoz nyilvántartásba vételre nem nyújtotta be.

Miután a községben az új 8 tantermes általános iskola építése elkezdődött 1995. évben 5 fő t-i lakhelyű magánszemély, valamint a B-i Építő és Kereskedelmi Kft. "T. Iskolájáért" alapítványt hozott létre azzal az elsődleges céllal, hogy a t-i tehetséges és rászorult gyermekeket támogatják.

²⁹⁸ Részletek a vizsgálati jelentésből..

Az 1995. október 1. napján kelt alapító okiratot a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság nyilvántartásba vételre alkalmasnak találta, megállapította, hogy a kuratórium személyi összetétele megfelel a törvényi követelményeknek, így az 1996. április 16. napján kelt 60203/1995/9. számú végzésével elrendelte az alapítvány nyilvántartásba vételét.

Az alapító okirat módosítására a bíróság 1997. február 19. napján kelt végzésével a célokban bekövetkezett változások, míg az 1998. március 19-én kelt, végzésével az alapítvány képviselője személyében bekövetkezett változás miatt került sor. Az alapítvány közhasznú szervezetként történő nyilvántartásba vételét nem kérte.

Az alapítvány alapító okirata három fő célt tűzött maga elé, így a tehetséges és arra rászoruló anyagi támogatását, az iskola tárgyi felszereléseinek korszerűsítését, valamint az iskola helyi hagyományainak ápolását a környezet és természetvédelem területén.

Az alapítvány működése során a fenti célok megvalósítása érdekében fejtette ki tevékenységét. A többszörösen hátrányos helyzetű beregi közsgben élő rászorult tanulók kiválasztása, valamint a támogatás mértékének meghatározása minden esetben a kuratórium ülésein demokratikus döntéshozatal során történt.

B. RÉSZLETES MEGÁLLAPÍTÁSOK

1. Az alapítvány vagyoni helyzetének értékelése:

1./ Az alapítvány induló vagyona: 840.000.- Ft volt, melyet az OTP Rt. Vásárosnaményi Fiókjával kötött bankszámla szerződés alapján helyeztek letétbe. Az alapítvány alapítói elsősorban magánszemélyek, valamint jogi személyként a B-i Építő és Kereskedelmi Kft. T. Községi Önkormányzata mint támogató csatlakozott pénzüsszeggel az alapító vagyonhoz. (Arra vonatkozó dokumentum nem áll rendelkezésre, hogy az alapítók egyenként milyen nagyságrendű pénzbeli hozzájárulást tettek az alapításkor, amit az alapító okirat sem tartalmaz).

A naplófőkönyv bejegyzései alapján megállapítható, hogy az 1995. október 1-jén meglévő pénzüsszeghez mindössze egy GMK 5.000.- Ft pénzüsszeggel csatlakozott.

Az alapítvány pályázat útján vagyoni hozzájárulást nem szerzett. önkormányzati juttatásban az alapítás óta nem részesült.

2./ A működés megkezdése óta az induló vagyon összege változatlan. mivel az alapító okiratban foglaltakkal egyezően az alapítványi cél megvalósítására évente felhasználható pénzösszeg a mindenkori tőke éves kamata.

Az alapítvány működése zavartalan. meglévő vagyona garantálja a célszerű tevékenységet.

3./ A vizsgált időszakban támogatók hiányában adóigazolást sem adtak ki.

II. Vagyonszerzés értékelése:

1./ Az alapító okirat egyértelműen. kellő részletességgel, konkrétan meghatározza a vagyonszerzés módját. amely szerint a letétbe helyezett összeg évi kamata és az alapító tőkén felül, a támogató befizetésekből képződött pénzösszeg fele kerülhet felhasználásra a kuratórium döntése alapján.

2./ A képződött kamatot a kuratórium döntése alapján osztják fel. Az alapítvány alapítói a pénzfelhasználás vonatkozásában döntési joggal nem rendelkeznek. azonban az alapító okirat rendelkezései szerint a 20.000.- Ft-nál nagyobb összegű támogatásról esetenként tájékoztatást, kérnek.

3./ Az alapítvány alapító okiratában az alapítók az alábbiak szerint szabályozták a támogatás döntési mechanizmusát.

- az egyéni támogatások odaítélése a tantestület javaslatának figyelembe vételével történjen, (felhasználható az éves összeg 20 %-a)

- a helyi hagyományok ápolására környezetvédelmi célra csak pályázat útján nyerhető alapítványi pénz, (felhasználható az éves összeg 10 %-a ')

- az iskolai oktatástechnikai felszerelések korszerűsítésére. tárgyi feltételeinek javítására szintén pályázatot kell benyújtani az alapítvány kuratóriumához.

A támogatás döntésmechanismusa a gyakorlatban eseti döntések formájában érvényesül, pályázat kiírására egyetlen esetben sem került sor.

Ügyészi intézkedés: jelzés.

4./-5./ Az alapítvány vizsgálatra benyújtott írásos dokumentumai között a tényleges vagyonszerzésre vonatkozó jegyzőkönyvek rendelkezésre állnak, melyekben a segélyek, támogatások személy szerinti rögzítése megtörtént. Gondosan összegyűjtötték a kérelmezők, pályázók, kérelmét, bizonyítvány másolatát.

A kiadási pénztárbizonylatok tétteles ellenőrzéséből az állapítható meg. hogy 1995. december 22. napjától az alapítvány kuratóriuma: 37 fő tanulót 3.500.- Ft-tól 7.000.-

Ft-ig esetenkénti egyösszegű támogatásban részesített. jutalmazás. hagyományápolás címén. míg több tanulóközösséget tanulmányi kirándulás költségének támogatása címén jutalmazott.

Az egyének és közösségek részére odaítélt pénzösszeg mindösszesen 141.555.- Ft.

A kiadási pénztárbizonylatban ellenőrizhető utolsó pénzfelhasználás 1997. április 28-án történt.

Az alapítvány a naplófőkönyvét, 1992. december 2. napjától vezeti, melyet az adóhatósággal 1997.január 21-én hitelesítette. Az iratokból az is megállapítható, hogy az alapítói vagyon döntően az önkormányzat támogatásából, az alapítók vagyoni hozzájárulásából tevődik össze. Az alapítvány 1995. október 1. óta újabb hozzájárulást az önkormányzattól nem kapott. Az akkor rendelkezésre álló tőkeösszeg évenként keletkezett kamata képezte a felhasználás alapját. amely nagyságrendjét tekintve az évi 50.000.- Ft-ot nem érte el.

A naplófőkönyvet 1996. december 31-ig folyamatosan, tételesen, szakszerűen a pénztárbizonylatokkal egyezően és számlákkal alátámasztva vezették.

A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy 1997. január 1-je óta a naplófőkönyvet nem vezetik, arra nézve adat nem merült fel, hogy esetleg számítógépes nyilvántartást vezetnének.

Ügyészi intézkedés: jelzés.

6. / Az alapítványi dokumentumokból, így a kiadási pénztárbizonylati tömb adatai alapján az állapítható meg, hogy az alapítvány saját működési költségek fedezésére 1997. április 28-ig „Ügyintézési ügyvédi díja” címén 40.000.- Ft-ot. míg fénymásoló javításra 7.000.- Ft-ot fordított, tiszteletdíjat senkinek nem fizetett..

A működés során célszerinti tevékenységre 141.555.Ft-ot. míg működési költségek fedezésére 47.000.- Ft-ot használt fel.

A vagyonfelhasználás arányait alapul véve megállapítható, hogy a felhasznált alapítványi vagyon kb. háromnegyede célszerinti tevékenység folytatására, míg egynegyede működési költségek fedezésére szolgált.

III. A működés törvényessége és a célszerinti tevékenység értékelése:

1./ A kuratóriumra vonatkozó alapítói okirati rendelkezések törvényesek, a nyilvántartásba vétel törvényi feltételei a kérelem bírósághoz történt benyújtáskor,

1995. október 1-jén fennálltak. A kuratórium összetételében a garanciális szabályok érvényesülnek, az alapítók és a képviselő egymástól elkülönül, az alapítói túlsúly kizárt.

2./ Az alapítvány szervezeti és működési szabályzatot nem készített, működését, döntésmechanizmusát és határozathozatali módját az alapító okirat rögzíti.

3./ Az alapítvány kuratóriuma üléseit a vizsgált időszakban – 1995-1996-1997. években – rendszeresen megtartotta. Az ülésekről minden esetben jegyzőkönyv készült, mely tartalmazta a kuratóriumi ülés idejét, a jelenlévők név szerinti felsorolását, a tárgyalta napirendeket, kérdéseket. A jegyzőkönyvek azonban nem minden esetben tartalmazzák konkrétan a hozott határozatokat és döntéseket, nem rögzítik a szavazatok arányait és a jegyzőkönyvek aláírása, hitelesítése több esetben nem történt meg. Így az 1995. évben tartott 1 ülésen, míg az 1996. évben tartott 3 kuratóriumi ülésen.

Ügyészi intézkedés: jelzés.

4./ Az alapító okirat elsősorban:

- a tehetséges és az arra rászoruló gyerekek támogatását,
- az iskolai felszerelések korszerűsítését, technikai feltételek javítását, valamint
- a tanórán kívüli tevékenység körében a környezet- és természetvédelem területén a helyi hagyományok ápolását tűzte fő céljává.

Az alapítvány alapítói – a kuratórium tagjaival egyetértésben – 1997. évben módosították az alapító okiratot, aminek alapján az alapítvány támogathatja a T. községben lakó, jó tanulmányi eredményű középfokú és felsőfokú (egyetemi, főiskolai) tanulmányokat folytató tanulókat (hallgatókat) is, valamint az óvodai ellátásban részesülő hátrányos helyzetű gyerekek étkezési költségtérítését.

5./ Az alapítói célok realizálását a hiányos írásos dokumentáció miatt nem lehet teljességgel értékelni.

Az megállapítható, hogy a tehetséges támogatott gyermekek jutalmazása minden esetben a kuratórium személyenkénti szavazása alapján történt.

Az alapítvány képviselője tájékoztatása alapján 1998. évben kuratóriumi ülést a vizsgálat, időpontjáig nem tartottak.

6. / Az alapítványi tevékenységben a közoktatási feladatok gyakorlati segítségének formái nem meghatározóak, ami elsősorban annak következménye, hogy kevés az alapítványi célra évente felhasználható pénzösszeg.

Az alapítvány elsősorban személyenkénti támogatásokra, "segélyezésekre", ritkábban versenyek díjazására és

csoportos kirándulások támogatására fordította a felhasználható pénzeszközöket.

C. EGYÉB MEGÁLLAPÍTÁSOK, ÜGYÉSZI INTÉZKEDÉSEK

A vizsgálat során ismertté vált hiányosságok, mulasztások miatt tett ügyészi intézkedés: 1 jelzés (3 pontos), amely a következők miatt került benyújtásra:

- Az alapítvány kuratóriuma az alapító okiratban foglaltakkal ellentétben az alapítványi pénzek odaitélése előtt pályázatot nem irt ki, a jutalmazott, "segélyezett" tanulók körére vonatkozó összesített "tantestületi javaslat" írásban nem minden esetben dokumentált.

- Az alapítványi vagyon felhasználásának dokumentálása a naplófőkönyvben 1997. január 1. napjától nem történt meg, aminek következtében a naplófőkönyv vezetése nem naprakész.

- A kuratórium üléseiről felvett jegyzőkönyvek nem tartalmazzák minden esetben a hozott határozatokat, a szavazás menetét, a jegyzőkönyvek hitelesítése, aláírása 1995. évben 1 esetben, 1996. évben 3 esetben elmaradt.

A fenti hiányosságokat, mulasztásokat az eljáró ügyész az alapítvány képviselőjének tudomására hozta, az alapítvány kuratórium elnökének az alapítvány működésére vonatkozó kérdéseire szóban a megfelelő tájékoztatást megadta.

Vásárosnamény, 1998. szeptember 21.

Dr. Szűcs Gyula (ügyész)

Vizsgálati jelentés²⁹⁹

A Ny-i Nyelv és Zeneoktatási Alapítvány vizsgálatáról

Városi Ügyészség Vásárosnamény

T. 188/2000. szám

VIZSGÁLATI JELENTÉS

Ny-i Nyelv és Zeneoktatási Alapítvány vizsgálatáról

Ny. Önkormányzat Képviselő-testülete, valamint a Ny-i Általános Iskola Vezetése 1992. évben határozta el, hogy az idegen nyelv oktatása és a közoktatás támogatása céljából megalapítja a Ny-i Nyelvoktatási Alapítványt.

Az alapítvány alapító okirata 1993. január benyújtásra került a Szabolcs-Szatmár-Bereg Bírósághoz nyilvántartásba vétel végett.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 1993. február 9-én kelt Pka. 20.938/1992/4. szám végzését megfellebbezte amiatt, hogy az alapító okirat nem rendelkezett az alapítvány céljára rendelt vagyon felhasználási módjáról, nem megfelelően rendelkezett az alapítvány kezelő szervének, a kuratóriumnak az összetételéről, az alapítvány képviseletéről. A fellebbezés alapján a Legfelsőbb Bíróság az I. fokú Bíróságot új határozat hozatalára utasította, amelyet követően az alapító az alapító okiratban szükséges módosításokat elvégezte, s a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság az 1994. december 6. napján kelt Pka.60.125/1994/11. számú végzésével a Ny-i Nyelvoktatási Alapítványt 395. sorszám alatt nyilvántartásba vette.

Ezt követően 1996. január hónapban az alapító okirat kiegészítésre került azzal, hogy céljai közé felvette a település zeneoktatásának támogatását és az alapítvány megnevezése Ny-i Nyelv és Zeneoktatási Alapítványra változott.

1998. december 19-én az alapítók nevében Ny. Önkormányzat Jegyzője beadványában az 1997. évi CLVI. törvény rendelkezései alapján kérte az alapítvány kiemelkedően közhasznú szervezetként való nyilvántartásba vételüket.

²⁹⁹ Részletek a vizsgálati jelentésből.

A Megyei Bíróság a kérelmet elutasította, hiánypótlásra kötelezte az alapítókat, amelyet elmulasztottak teljesíteni.

Az alapítók újabb kérelme alapján a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság a 2000. április 6. napján kelt Pka. 60. 204/1999/4.számú végzésével a Ny-i Nyelv és Zeneoktatási Közalapítványt 848. sorszám alatt, mint kiemelkedően közhasznú szervezetet nyilvántartásba vette.

Az alapítvány célja:

- *A település közoktatásának támogatása.*
- *A zeneoktatás támogatása.*
- *Az idegen nyelvoktatás feltételeinek javítása.*
- *Rászoruló gyermekek tanfolyam díjainak átvállalása.*
- *Intenzív nyári nyelvi kurzusok szervezése.*

Tagozatos nyelvi osztályokba jelentkező tanulók számára előkészítő nyelvi társalgási csoportok indítása.

Mint kiemelkedően közhasznú szervezet, ellátja az önkormányzat helyett az iskolai nyelvoktatás színvonalának javítását, tárgyi feltételeinek bővítését.

Az alapítvány 100.000.- Ft összegű induló vagyonát az alapítók: Ny. önkormányzat Képviselő-testülete 75.000.- Ft összegben, valamint a Ny-i Általános Iskola 25.000.- Ft összegben biztosította. Az alapítvány induló vagyona a helyi takarékszövetkezetben került elhelyezésre.

Az alapítványi vagyon 1994. és 1996. között - függetlenül attól, hogy az alapítvány valójában nem fejtett ki tevékenységet, a szülőket és a vállalkozókat aktivizálva - rendkívüli mértékben gyarapodott, mivel 1996. december 31-én az alapítvány záró vagyona, már közel 900.000.- Ft összegű volt.

<i>1993-1995. években:</i>	<i>145.432.- Ft</i>
<i>1996. évben</i>	<i>650.000.- Ft</i>
<i>1997. évben</i>	<i>131.523.- Ft</i>
<i>1998. évben</i>	<i>48.640.- Ft</i>
<i>1999. évben:</i>	<i>137.230.- Ft összegű csatlakozás történt.</i>

Az alapítványi vagyon 1996. évben magánszemélyek 1000 Ft-tól 5000 Ft-ig terjedő befizetéseivel 400.000 Ft-tal, valamint a M. Kft. 15.000 Ft és az E. Kft. 100.000 Ft összegű támogatásával gyarapodott, kamatjováírásból 142.536.- Ft pénzüsszeghez jutottak.

1997. évben az alapítványi bevétel 131.523.- Ft kamatjováírásból gyarapodott, más befizetés nem történt.

1998. évben a naplófőkönyv adatai szerint 48.640- Ft pénztári bevétel került jóváírásra, amely készpénzbefizetésből származik.

1999. évben az SZJA 1%-os felajánlásból 114.549.- Ft, míg kamatjováírásból 22.681.- Ft alapítványi bevétel keletkezett.

2000. évben nyilvántartott bevétel nem állapítható meg.

Költségvetési támogatásban az alapítvány nem részesült.

Az alapítványi pénzeszközöket a célkitűzések megvalósítására fordították, (zeneoktatás eszközeinek, hangszereknek és nyelvoktatást segítő nyelvi laborok vásárlása), azonban a könyvvezetési, mérlegbeszámoló készítési, a jogszabályokban előírt pénztár-bizonylatolási előírásoknak nem megfelelően tettek eleget. Az alapítvány a működésére tiszteletdíj, vagy egyéb költségekre saját pénzeszközt nem fordított.

Az alapítvány vagyonfelhasználása évenként a következőképpen alakult:

1994., 1995. és 1996. évben az alapítványi vagyonból pénzeszköz felhasználására nem került sor. Pénzügyi tevékenység körében 725.- Ft kiadás keletkezett.

A naplófőkönyv adatai, valamint az összegyűjtött számlák alapján az állapítható meg, hogy:

1997. évben mini nyelvi labor vásárlására 263.890.- Ft-ot

S. pianínó vásárlására 308.000 Ft-ot,

Hangszerekre, kottatartókra és zeneoktatással kapcsolatos könyvek vásárlására 216.000 Ft-ot,

Míg zeneoktatási térítési díj támogatásához 9.000.- Ft-ot használtak fel.

998. évben zeneoktatással kapcsolatos hangszerek, elektronikus eszközök vásárlására 315.000.- Ft-ot,

- zeneoktatási térítési díj támogatásra 20.000.- Ft-ot fordítottak.

- 1999. évben alapítványi felhasználás nem állapítható meg.

- 2000. évben 1 db E. CD író vásárlására 70.000.- Ft-ot,

- zeneoktatási térítési díj támogatásra 5.800.- Ft-ot fordítottak.

Ugyanakkor megállapítható, hogy az alapítványi pénzvagyon felhasználásának eddigi gyakorlata az alapít okiratban megfogalmazott céloknak csak egy részét elégíti ki. Nem szereztek érvényt az előkészítő nyelvi csoportok indítása, az intenzív nyári nyelvi kurzusok szervezése és anyagi támogatása terén rögzített céljaik megvalósításának, mivel a dokumentációk alapján alapítványi pénzeszközt csak tárgyi eszközök

vásárlására fordítottak. Az alapítvány kuratóriuma 1999. június 15. napján a Ny-i önkormányzat Képviselő-testületéhez, mint alapítóhoz megküldött írásos tájékoztató beszámolójában azt rögzítette, hogy az alapítványi pénzeszközökből vásárolt vagyontárgyakat a Ny-i Általános Iskola, mint másik alapít tulajdonába, illetve a zeneeszközöket az általános iskola tulajdonába, de a zeneiskola használatába adta.

1997. és 1998. években az alapítványi vagyonból célszerű felhasználásra előzetes kuratóriumi döntésekkel, az alapító okiratban szabályozottak szerint került sor. Az alapítvány kezelőszerve, a kuratórium a tevékenysége során az 1997, 1998. és 1999. év elejét kivéve nem megfelelően dokumentálta az alapítvány működése érdekében hozott döntéseit. 1999. évben az alapítvány kuratóriuma mindössze egy kuratóriumi ülést tartott, míg 2000. évben dokumentált kuratóriumi ülést nem tartottak.

Az alapítvány kuratóriuma több esetben megsértette a pénzfelhasználás, a pénztár-bizonylatolás, az utalványozás, az eszköznyilvántartás szabályait, illetve a számviteli előírásokat azáltal, hogy a saját pénzeszközeiből vásárolt eszközöket az alapítók tulajdonába adta, valamint a pénztár-bizonylatolást szabálytalanul végezte és egyszerűsített mérleget nem készített.

Ügyészi intézkedés: felszólalás.

Az alapítvány számladokumentumaiból, valamint a naplófőkönyv 2000. február 21-i bejegyzéseiből az állapítható meg, hogy a 2000. évben vásárolt E. CD Író 70.000.- Ft értékű tárgyi eszköz beszerzést nem előzte meg a kuratórium döntése.

Ügyészi intézkedés: felszólalás.

Az alapítók az alapítványi vagyon kezelésére 7 fős kuratóriumot kértek fel, amelynek összetétele az alapítás óta többször változott. A Ny-i önkormányzat Jegyzőjétől kapott tájékoztatás alapján 2000. szeptember hónap közepétől az alapítványnak nincs elnöke, valamint egy tagja hiányzik, akik megbízatásukról lemondtak. (Felhívás az alapítók felé)

A kuratórium az alapító okirat szerint évente legalább két alkalommal ülést kell tartson. A rendelkezésre álló dokumentumok alapján megállapítható, hogy az alapítvány 1994. évi bejegyzése óta 1994., 1995. és 1996. években üléseit nem dokumentálta, valószínűsíthetően nem tartotta meg, míg 1999. évben az alapító okirat 6/d./ pontjában előírtakkal ellentétben csak egy ülést tartott.

Ügyészi intézkedés: felszólalás.

Az 1998. október 7-én megtartott kuratóriumi üléseken készült jegyzőkönyvből nem állapítható meg, hogy a zeneoktatás tandíjának támogatása a kuratórium milyen arányú

szavazatával került elfogadásra, megsértve ezzel az alapító okiratban foglaltakat, amely szerint a vagyoni döntések meghozatalához kétharmados többségű szavazat arányra van szükség, s a kuratórium döntéseiről készült dokumentumnak tartalmaznia kell többek között a szavazás arányát is.

Ügyészi intézkedés: felszólalás.

Az alapítvány alapító okirata előírja, hogy a kuratórium tevékenységéről évente egy alkalommal köteles tájékoztatni az alapítókat. A rendelkezésre álló dokumentumok alapján a tájékoztatás csak az egyik alapító felé egy esetben történt meg 1999. évben.

Ügyészi intézkedés: felszólalás.

A rendelkezésre álló dokumentumok alapján megállapítható, hogy a kuratórium elnöke L. Jné az elnökségről, valamint Kné B. I. a kuratóriumi tagságról még 2000. szeptember 7-én, illetve 11-én lemondott, mely időpont óta az alapítók újabb kuratóriumi tagokat, illetve elnököt nem jelöltek ki.

Ügyészi intézkedés: felhívás az alapítók felé.

A vizsgálat kapcsán egy ötpontos felszólalás került benyújtásra, az alábbiak miatt:

Az éves mérlegbeszámoló készítéssel, a pénzkezeléssel, pénztár-bizonylatolással, eszköznyilvántartással kapcsolatos és a számviteli előírásokra vonatkozó jogszabályok megsértése, be nem tartása miatt.

- Az alapító okiratban előirt pénzfelhasználásra vonatkozó kuratóriumi döntés hiánya miatt.

- Az alapító okiratban az évenként előirt kuratóriumi ülések elmaradása miatt.

Az alapító okiratban előirt, a kuratóriumi döntések szavazati arányára vonatkozó szabályozás be nem tartása miatt.

- Az alapítók felé az alapító okiratban előirt évenkénti beszámolási kötelezettség elmulasztása miatt.

Felhívás az alapítókhoz:

A lemondott kuratóriumi tagok helyébe új kuratóriumi tagok felkérése, a kuratórium elnökének megbízása, a törvényes működés helyreállítása érdekében.

Vásárosnamény, 2001. november 9.

Dr. Szűcs Gyula (ügyész)

Ügyészi intézkedések: felszólalás és jelzés

Városi ügyészség Vásárosnamény

T.187/2000. szám

A-i Önkormányzati Fenntartású

Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány Képviselőjének

Bné O. T. részére

A.

K. út ... szám

A Vásárosnaményi Városi ügyészség a Polgári Törvénykönyv 74/F. §. (1) bekezdésében biztosított jogkörében eljárva megvizsgálta az A-i székhelyű "A-i önkormányzati Fenntartású Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány" működése törvényességét.

A vizsgálat célja annak megállapítása, hogy az alapítvány tevékenysége, vagyonfelhasználása a kitűzött közérdekű célokkal összhangban történik-e, továbbá, hogy működése megfelel-e a jogszabályoknak, valamint az alapító okirat rendelkezéseinek.

A vizsgálat eredményeként megállapítást nyert, hogy az alapítvány az alapítása óta az alapító okiratban meghatározott célja szerinti tevékenységet végez, vagyona megduplázódott, ugyanakkor a vagyonfelhasználás körében a pénztár-bizonylatolásra, utalványozásra vonatkozó jogszabályi előírásokat nem tartják be.

Az alapítvány működésével összefüggésben az alapító okirat rendelkezéseit megsértették:

Az alapító okirat 21./ pontjában foglaltaknak - a benyújtott dokumentumok alapján - nem szereztek érvényt, mivel a kuratórium 1998. és 1999. évben az alapító felé beszámolási kötelezettségének nem tett eleget.

Ezért a fenti mulasztás törvénytörtő gyakorlat kialakulásához vezetett, amely megszüntetése végett a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. Törvény 16. §. (1) bekezdése alapján

f e l s z ó l a l á s s a l

élek.

Indítványozom, hogy az alapítvány képviselőjeként tegyen mielőbb intézkedést az iránt, hogy:

A kuratórium minden évben szerezzen érvényt az alapító okiratban előírt kötelezettségeinek, tevékenységéről az alapítónak számoljon be, azt dokumentálja.

A vizsgálat az alábbi kisebb súlyú jogszabálysértést mulasztást is feltárta:

1./ Az alapítvány működése során megsértette a gazdálkodásra vonatkozó jogszabályi előírásokat azzal, hogy - az esetenkénti pénzfelhasználás összegétől függetlenül – pénztár-bizonylatolást. utalványozást az alapítványi vagyon felhasználásakor nem végeztek.

A hiányosság kiküszöbölése és a mulasztás megszüntetése végett az ügyészségről szóló 1972. évi V. törvény 27. §. (3) bekezdése alapján

j e l z é s s e l

élek.

Indítványozom, hogy az alapítvány kuratóriumának elnökeként tegyen intézkedést az iránt, hogy:

A pénztár-bizonylatolásra utalványozásra vonatkozó jogszabályi előírásokat minden esetben tartsák be.

Kérem, hogy a felszólalás és a jelzés alapján tett intézkedéseiről a Vásárosnaményi Városi ügyészséget 30 napon belül tájékoztatni szíveskedjen.

Vásárosnamény, 2000. november 9.

Dr. Pásztor Cecília / városi vezető ügyész/

Válasz a vizsgálat kérdőívére³⁰⁰

N-i Általános Iskola Diákjaiért Alapítvány

N.,

Tárgy: vizsgálat kérdéseire válasz

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség

Dr. Sipos László megyei főügyész-helyettes részére

NYÍREGYHÁZA

Bocskai út 4.

4400

Hivatkozva a T..... számú levelükre, az alábbiak szerint adjuk meg a választ:

1.) Módosították-e a bejegyzés óta az alapító okiratot?

- Igen (2002. január 30.)

2.) Kérte-e az alapítvány közhasznú szervezetként történő nyilvántartásba vételét?

- Nem.

3.) Következett-e be változás az alapítás óta a kezelő szerv összetételében?

- Igen. Az alapítvány elnöke és a kuratóriumi tagok személyében.

4.) Milyen gyakorisággal ülésezik az alapítvány kuratóriuma?

- Évente legalább kétszer. (Melléklet)

5.) Jelenleg az alapítványnak – hozzávetőlegesen – mekkora vagyona van?

(Ideértve az ingatlan és ingó vagyont is.)

Az Alapítvány vagyona 573.763.- Ft.

(2005. decemberi zárás)

6.) Az alapítvány céljának elérése érdekében – ezidáig – milyen konkrét tevékenységet fejtett ki?

³⁰⁰ Az N-i Általános Iskola Diákjaiért Alapítvány válasza. (Egyben a legtömörebb az alapítványi válaszok közül.)

Kiemelkedő teljesítményt nyújtó tanulók jutalmazása.

Az egész iskolaközösséget átfogó rendezvények lebonyolításának segítése.

(Melléklet)

N., 2006. február 7.

Tisztelettel:

J. J.

kuratóriumi elnök

Melléklet: 2 db

Jogszabály-gyűjtemény³⁰¹

Az alapítvány szabályozása a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvényben

Ptk. 74/A. § (1) Magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság (a továbbiakban együtt: alapító) - tartós közérdekű célra - alapító okiratban alapítványt hozhat létre. Alapítvány elsődlegesen gazdasági tevékenység folytatása céljából nem alapítható. Az alapítvány javára a célja megvalósításához szükséges vagyont kell rendelni. Az alapítvány jogi személy.

(2) Az alapítvány a bírósági nyilvántartásba vételével jön létre. A nyilvántartásba vétel nem tagadható meg, ha az alapító okirat az e törvényben meghatározott feltételeknek megfelel. Az alapítvány tevékenységét a nyilvántartásba vételről szóló határozat jogerőre emelkedése napján kezdheti meg.

(3) A nyilvántartásba vétel után az alapító az alapítványt nem vonhatja vissza.

(4) Az alapítványt annak székhelye szerint illetékes megyei bíróság, illetőleg a Fővárosi Bíróság (a továbbiakban együtt: bíróság) veszi nyilvántartásba. A nyilvántartásba vételre irányuló kérelmet a bírósághoz az alapító nyújtja be. A kérelemhez csatolni kell az igazságügyminiszter rendeletében meghatározott okiratokat.

(5) A bíróság a nyilvántartásba vételről nemperes eljárásban határoz. A bíróság a nyilvántartásba vételről szóló határozatát az ügyészségnek is kézbesíti.

(6) Az alapítvány a nyilvántartásból való törléssel szűnik meg. A törlésre megfelelően alkalmazni kell az alapítvány nyilvántartásba vételére vonatkozó szabályokat.

Ptk. 74/B. § (1) Az alapító okiratban meg kell jelölni az alapítvány

a./ nevét;

b./ célját;

e) céljára rendelt vagyont és annak
felhasználási módját;

³⁰¹ Az alapítványokra vonatkozó legfontosabb jogszabályok és állásfoglalások

d) székhelyét.

(2) Az alapító okiratban az alapító rendelkezhet az alapítványhoz való csatlakozás lehetőségéről és egyéb feltételekről is.

(3) Az alapító az alapító okiratban az alapítvány szervezeti egységét jogi személynek nyilváníthatja, ha a szervezeti egységnek önálló ügyintéző és képviseleti szerve van, valamint, ha rendelkezik a működéséhez szükséges, az alapítvány céljára rendelt vagyonból elkülönített vagyonnal.

(4) Ha az alapító az alapítványhoz való csatlakozást megengedi (nyílt alapítvány), az alapítványhoz - az alapító okiratban meghatározott feltételek mellett - bárki csatlakozhat. Nyílt alapítvány alapításakor az alapítvány rendelkezésére legalább olyan mértékű vagyont kell bocsátani, amely a működése megkezdéséhez feltétlenül szükséges.

(5) Az alapító az alapító okiratot indokolt esetben - az alapítvány nevének, céljának és vagyonának sérelme nélkül - módosíthatja. A módosításra egyebekben az alapítvány nyilvántartásba vételére vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

(6) Az alapítvány gazdálkodására az egyesület gazdálkodására vonatkozó szabályok [62. § (3) bek.] az irányadók.

Ptk. 74/C. § (1) Az alapító - az alapító okiratban - kijelölheti a kezelő szervet, illetőleg ilyen célra külön szervezetet is létrehozhat. A kezelő szerv (szervezet) az alapítvány képviselője. Az alapító az alapító okiratban úgy is rendelkezhet - a (3) bekezdésben foglalt követelmény keretei között - hogy a kezelő szerv (szervezet) vagy annak tagja kijelölése meghatározott időtartamra vagy feltétel bekövetkezéséig áll fenn. E rendelkezés azonban az időtartam lejártá, illetve a feltétel bekövetkezése esetén is csak az új kezelő szerv (szervezet), illetve az új tag kijelölésének bírósági nyilvántartásba vételével egyidejűleg válik hatályossá.

(2) A bíróság köteles kezelő szerv (szervezet) kijelöléséről gondoskodni, ha erről az alapító nem rendelkezett, illetőleg a kezelő szerv (szervezet) a feladat ellátását nem vállalja.

(3) Nem jelölhető ki, illetve nem hozható létre olyan kezelő szerv (szervezet), amelyben az alapító - közvetlenül vagy közvetve - az alapítvány vagyonának felhasználására meghatározó befolyást gyakorolhat.

(4) Ha az alapító az alapítvány kezelésére külön szervezetet hoz létre, az alapító okiratban rendelkeznie kell annak összetételéről és meg kell jelölnie az alapítvány képviseletére jogosult személyt, ha pedig a képviseletre többen jogosultak, úgy a képvis-

seleti jog gyakorlásának módját, illetőleg terjedelmét is. A képviseleti jog korlátozása jóhiszemű harmadik személy irányában hatálytalan. Az alapító az alapító okiratban úgy is rendelkezhet, hogy a kezelő szerv (szervezet) az alapítvány alkalmazottjának képviseleti jogot biztosíthat, megjelölve a képviseleti jog gyakorlásának módját, illetőleg terjedelmét.

(5) A kezelő szerv (szervezet) vagy annak tisztségviselője (tagja) által a feladatkörének ellátása során harmadik személynek okozott kárért az alapítvány felelős. A tisztségviselő (tag) az általa e minőségében az alapítványnak okozott kárért a polgári jog általános szabályai szerint felel.

(6) Ha a kezelő szerv (szervezet) tevékenységével az alapítvány célját veszélyezteti, az alapító aki jelölést visszavonhatja és kezelőként más szervet (szervezetet) jelölhet ki.

(7) Az alapító az alapító okiratban az e törvényben biztosított jogainak gyakorlására - különösen halála, megszűnése esetére - maga helyett más személyt is kijelölhet. E személyre az alapítóra vonatkozó rendelkezések az irányadók. A kijelölést a nyilvántartásba vétel után az alapító nem vonhatja vissza. Alapító vagy a jogainak gyakorlására kijelölt más személy hiányában - a kezelő szerv (szervezet) vagy az ügyészség erre vonatkozó bejelentése alapján - az alapítói jogosultságok a bíróságot illetik meg.

Ptk. 74/D. § Ha az alapítvány létrehozása végrendeletben történt, arról a bíróságot értesíteni kell; ezt az alapítványt közérdekű meghagyásnak kell tekinteni, amennyiben létrehozása nem felel meg a törvényben meghatározott feltételeknek.

74/E. § (1) A bíróság az alapítványt a nyilvántartásból törli, ha az alapító okiratban meghatározott

- a) cél megvalósult;
- b) idő eltelt;
- c) feltétel bekövetkezett.

(2) Az alapítványt akkor is törölni kell a nyilvántartásból, ha a bíróság az alapítványt megszünteti vagy más alapítvánnyal való egyesítését rendeli el.

(3) A bíróság az ügyész keresete alapján az alapítványt megszünteti, ha céljának megvalósítása lehetetlenné vált, illetőleg ha jogszabályváltozás folytán a bejegyzést meg kellene tagadnia. A bíróság az alapító kérelme alapján az alapítványt megszünteti, ha az alapítvány céljainak megvalósítása lehetetlenné vált.

(4) A bíróság az alapítványt megszüntetheti, ha a kezelő szerv (szervezet) tevékenységével az alapítvány célját veszélyezteti és az alapító - a bíróság felhívása ellenére - a kijelölést nem vonja vissza és kezelőként más szervet (szervezetet) nem jelöl ki.

(5) A megszünt alapítvány vagyonát - az alapító okirat eltérő rendelkezése hiányában - a bíróság hasonlócélnú alapítvány támogatására köteles fordítani.

(6) A bíróság az érdekelt alapítók közös kérelmére - új alapítvány létrehozása vagy más alapítványhoz való csatlakozás céljából- elrendelheti az alapítványok egyesítését, ha ez az érintett alapítványok céljainak megvalósításával összhangban áll. Az alapítványok egyesítésére irányuló kérelemhez az új, illetőleg a megfelelően módosított - a megszünt alapítvány jogutódlásáról is rendelkező alapító okiratot is csatolni kell, egyebekben a bíróság eljárására az alapítvány nyilvántartásba vételére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

Ptk. 74/F. § (1) Az alapítvány működése felett az ügyészség a reá irányadó szabályok szerint törvényességi felügyeletet gyakorol.

(2) Ha az alapítvány működésének törvényessége másképp nem biztosítható, az ügyész a bírósághoz fordulhat. A bíróság határidő kitűzésével kötelezi az alapítvány kezelőjét, hogy az alapítvány jogszabálynak megfelelő működését állítsa helyre. A határidő eredménytelen eltelte után a bíróság az alapítványt megszünteti.

A közalapítvány szabályozása³⁰²

A 2006. évi LXV. törvény

Az Országgyűlés az államháztartási rendszer megújítása keretében a közpénzek felhasználásának hatékonyabbá tétele, a rendezett munkaügyi kapcsolatokkal összefüggőszabályok egyszerűsítése, a kis- és középvállalkozás-fejlesztési intézményrendszer hatékonyabbá tétele, továbbá a vállalkozások hitelhez jutásának, valamint a hazai és európai közösségi források felhasználásának elősegítése céljából a következő törvényt alkotja:

1. § (1) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 74/G. §-a, azzal hogy azok a szervezetek, amelyek közalapítvány létrehozására e törvény hatálybalépése előtt a Ptk. 74/G. §-a alapján jogosultak voltak, alapítványt e törvény hatálybalépését követően sem alapíthatnak, ahhoz nem csatlakozhatnak és annak alapítói joga gyakorlására nem jelölhetők ki.

(2) Az e törvény hatálybalépése előtt nyilvántartásba vett közalapítvány (a továbbiakban: közalapítvány) működésére a Ptk. alapítványra vonatkozó rendelkezéseit az alábbi eltéréssel kell alkalmazni:

a.) A közalapítvány csak olyan gazdálkodó szervezetben vehet részt, amelyben legalább többségi befolyással (Ptk. 685/B. §) rendelkezik, és amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulása mértékét. Közalapítvány által létrehozott gazdálkodó szervezet további gazdálkodó szervezetet nem alapíthat, és gazdálkodó szervezetben részesedést nem szerezhet.

b.) A közalapítvány alapítványt nem hozhat létre, ahhoz nem csatlakozhat, azzal nem egyesíthető, a közalapítvány alapítvány alapító jogainak gyakorlására nem jelölhető ki.

c.) A közalapítvány pályázat kiírása nélkül évente a vagyona 5%-ának mértékéig, de legfeljebb összesen egymillió forint (közvetlen vagy közvetett), támogatást nyújthat az alapító okiratban foglalt célokra.

³⁰² A 2006. évi LXV. törvény az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról.

d.) A közalapítvány tevékenysége újabb közfeladat ellátásával nem bővíthető, a közalapítvány alapító jogainak gyakorlására más személy nem jelölhető ki.

e.) A közalapítvány alapító okiratban megjelölt kezelő szerve (szervezete) a közalapítvány működéséről az alapítónak évente beszámolni és gazdálkodásának legfontosabb adatait nyilvánosságra hozni köteles. A közalapítvány gazdálkodásának törvényességét és; célszerűségét - a helyi önkormányzat és a kisebbségi önkormányzat képviselő-testülete által alapított közalapítvány kivételével az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

f.) A közalapítvány alapító okiratának módosítását (módosítással egybeszerkesztett szövegét) a Magyar Közlönyben, illetve az önkormányzat hivatalos lapjában - ennek hiányában a helyben szokásos módon - közzé kell tenni.

(3) A közalapítványt - az alapítványra vonatkozó rendelkezéseken túlmenően - a bíróság nemperes eljárásban akkor is megszünteti, ha az alapító ezt arra hivatkozással kéri, hogy a közfeladat ellátásának biztosítása más módon vagy más szervezeti keretben hatékonyabban megvalósítható,

(4) A közalapítvány megszűnése esetén az alapító köteles a megszűnt közalapítvány vagyont - a hitelezők kielégítése után - a megszűnt közalapítvány céljához hasonló célra fordítani, és erről a nyilvánosságot megfelelően tájékoztatni. E kötelezettsége teljesítése során az alapítója megszűnt közalapítvány jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységét saját alapítású költségvetési szervvé alakíthatja át a költségvetési szerv alapítására vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával. Ennek során azonban gondoskodnia kell annak a jogszabálynak a kiadásáról, amely tartalmazza a jogutódlással kapcsolatos és mindazon rendelkezéseket, amelyek a köz alapítvány bírósági nyilvántartásból való törlésének napjával azonos fordulónapon az érintett jogi személy további működésének folyamatosságát megfelelően biztosítják.

(5) A (3) és (4) bekezdésben foglaltakat az olyan alapítvány esetében is alkalmazni kell, amelyet az Országgyűlés, a Kormány, a minisztérium (miniszter), az országos hatáskörű szerv (vezetője) vagy a helyi önkormányzat (képviseelő-testülete) önállóan vagy a felsoroltak bármelyikévei közösen 1994. január 1-je előtt alapított, és e törvény hatálybalépésekor még ebben a formában működik.

(6) A (3) bekezdésben foglalt rendelkezést az (5) bekezdésben felsorolt alapítóknak államháztartáson kívüli alapítóval közösen létrehozott alapítványaira is alkalmazni kell, ha az ilyen alapítványok alapítói az alapítvány megszüntetését - az érintett alapítvány hozzájárulásával közösen kérik. Ilyen kérelem hiányában az (5) bekezdésben felsorolt

alapító az alapítói jogainak gyakorlására államháztartáson kívüli szervezetet is kijelölhet.

12/1990. (VI. 13.) IM rendelet³⁰³
az alapítványok nyilvántartásának ügyviteli szabályairól

A bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvény 51. §-a (1) bekezdésének *b)* pontjában foglalt felhatalmazás alapján - a Legfelsőbb Bíróság elnökével egyetértésben - a következőket rendelem:

1. § (1) Az alapítványt a székhelye szerint illetékes megyei bíróság, illetőleg a Fővárosi Bíróság (a továbbiakban együtt: bíróság) az *1. számú mellékletben* megjelölt adatokkal, az ott meghatározott módon veszi nyilvántartásba.

(2) A bíróság a nyilvántartásba vételről, valamint a nyilvántartásba bejegyzett adat megváltozásának bejegyzéséről az erre a célra szolgáló nyomtatványon előterjesztett kérelem alapján dönt. Ha a kérelem az adat megváltozásának bejegyzésére irányul jelezni kell, hogy az adat törlését vagy módosítását kéri. A nyomtatványok mintáját a *3. számú melléklet* tartalmazza.

(3) A kérelemhez csatolni kell a *2. számú mellékletben* felsorolt okiratokat. A nyilvántartásba bejegyzésre kerülő egyes adatok igazolása további okiratok csatolását is szükségessé teheti, illetve okiratok benyújtását más jogszabály is előírhatja.

(4) A bíróság az alapítvány bírósági nyilvántartásba bejegyzett hatályos adatairól az alapítvány számára – annak képviselője kérelmére-a *4. számú melléklet* szerinti kivonatot ad ki.

2. § A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 74/E. § (4) bekezdése alapján hozott jogerős határozatot a bíróság megküldi az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatalának.

3. § Az e rendeletben nem szabályozott kérdésekben - a 6. § (2) bekezdése és a 7. § kivételével - a társadalmi szervezetek nyilvántartásának ügyviteli szabályairól szóló 6/1989. (VI. 8.) IM rendeletben foglaltakat kell megfelelően alkalmazni.

4. § Ez a rendelet a kihirdetése napján lép hatályba.

³⁰³ Az igazságügyi miniszteri rendelethez több melléklet is kapcsolódik. Fontosságuk okán ezeket is közöljük.

1. számú melléklet*a 12/1990. (VI. 13.) IM rendelethez*

1. A nyilvántartásba bejegyzendő

adatok:

a) nyilvántartási szám,

b) lajstromszám,

c) sorszám,

d) az alapítvány nyilvántartásba vételéről szóló határozat száma, jogerőre emelkedésének napja,

e)* az alapítvány neve,

f)* az alapítvány székhelye,

g)* az alapítvány képviselőjének neve,

h)* az alapítvány képviselőjének lakóhelye,

i)* az alapítvány célja, valamint célja szerinti besorolása,

j)* az alapítvány típusa,

k)* az alapítvány vagyonfelhasználási módja,

l)* nyílt vagy zárt alapítvány,

m)* a kezelő szerv, illetőleg a kezelő szervezet tagjainak neve és lakóhelye,

n)* az alapító okirat kelte,

o) áttétel, megszűnés.

2. A nyilvántartásba szükség szerint

bejegyzendő adatok:

a) az alapító okirat módosítása esetén

aa) * az alapító okirat módosításának időpontja,

ab) a módosítás nyilvántartásba vételéről szóló határozat száma, jogerőre emelkedésének napja;

b)* az alapítói jogok gyakorlására kijelölés esetén

ba) az alapítói jogok gyakorlására kijelölt személy neve, lakóhelye (székhelye),

bb) a kijelölés feltétele,

bc) a kijelölés feltétele bekövetkezésének időpontja;

- c) közhasznú jogállás megszerzése esetén
 - ca) a közhasznú jogállás megszerzésének időpontja,
 - cb) közhasznúsági fokozat,
 - cc) a közhasznújogállás módosításának, törlésének időpontja;
 - d)* az alapítvány szervezeti egysége jogi személlyé nyilvánítása esetén
 - da) a jogi személy szervezeti egység neve,
 - db) a jogi személy szervezeti egység székhelye,
 - dc) a jogi személy szervezeti egység ügyintéző és képviseleti szervének neve.
- 3. Az ügyek számozását 1-gyel kell kezdeni a nyilvántartásban.
- 4. Az egyes alapítványokat külön lapon kell nyilvántartani.

2. számú melléklet

a 12/1990. (VI. 13.) IM rendelethez

A kérelemhez csatolandó okiratok:

- a) az alapítvány alapító okirata,
- b) az alapítvány képviselő szerve (szervezete) tagjainak a tagság elfogadására és a jogszabályban meghatározott követelményekre vonatkozó nyilatkozata,
- c) igazolás az alapítvány céljára rendelt vagyon rendelkezésre bocsátásáról,
- d) a székhely használatjogcímét igazoló okirat másolata,
- e) szükség szerint a felügyelő szerv tagjainak a tagság elfogadására és a jogszabályban meghatározott követelményekre vonatkozó nyilatkozata,
- f) szükség szerint az alapítvány alapító okiratának a módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege.

* Az adatokat a kérelmező szolgáltatja. (Az 1. sz. melléklet lábjegyzete!)

3. számú melléklet a 12/1990. (VI. 13.) IM rendelethez

Az alapítvány nyilvántartásba vétele iránti kérelem

I.	1. az alapítvány neve: 2. az alapítvány székhelye: (irányítószám; község, város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) 3. az alapítvány képviselőjének neve: ☐ 4. az alapítvány képviselőjének lakóhelye: (irányítószám; község, város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ☐ 5. az alapítvány célja: ☐ 6. az alapítvány típusa (alapítvány vagy közalapítvány): 7. az alapítvány vagyonfelhasználási módja: ☐ 8. nyílt vagy zárt alapítvány: 9. a kezelő szerve, illetőleg a kezelő szervezet tagjainak neve és lakóhelye: (név; irányítószám; község, város; kerület; utca út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ☐ 10. az alapító okirat kelte: (év, hó, nap)
II.	1. az alapítói jogok gyakorlására kijelölés esetén a) az alapítói jogok gyakorlására kijelölt személy neve, lakóhelye (székhelye): (név; irányítószám; község; város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ☐ b) a kijelölés feltétele: c) a kijelölés feltételének bekövetkezésének időpontja: (év, hó, nap)

II.	2. az alapítvány szervezeti egysége jogi személlyé nyilvánítása esetén a) a jogi személy szervezeti egység neve: ¹ ☐ b) a jogi személy szervezeti egység székhelye: (irányítószám; község, város; terület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ¹ ☐ c) a jogi személy szervezeti egység ügyintéző és képviseleti szervének neve: ¹ ☐ 3. közhasznú jogállás megszerzése esetén a közhasznúsági fokozat:
III.	A kérelemhez csatolandó iratok: 1. az alapítvány alapító okirata ² ☐ 2. az alapítvány képviselő szerve (szervezete) tagjainak a tagság elfogadására és a jogszabályban meghatározott követelményekre vonatkozó nyilatkozata ² ☐ 3. igazolás az alapítvány céljára rendelt vagyon rendelkezésre bocsátásáról ² ☐ 4. a székhelyhasználat jogcímét igazoló okirat másolata ² ☐ 5. szükség szerint a felügyelő szerv tagjainak a tagság elfogadására és a jogszabályban meghatározott követelményekre vonatkozó nyilatkozata ² ☐ 6. egyéb csatolt iratok ² ☐ 7. szükség szerint csatolt pótlapok ² ☐ IV. Az alapítvány csoportba sorolása a tájékoztató alapján: ³ ☐

Kérem a Tisztelt Bíróságot, hogy az alapítványt nyilvántartásba venni szíveskedjék.

....., 200..... év..... hó..... nap.

.....
 az alapítvány alapítója vagy képviselője (kérelmező)

- 1 Amennyiben további adatot kíván a nyilvántartásba bejegyezni, a folytatást jelezze X-szel!
 2 Írja be a csatolt iratok számát!
 3 Írja be a tájékoztatóból választott, az alapítványt leginkább jellemző tevékenységnek megfelelő számot!

Pótlap
az alapítvány nyilvántartásba vétele iránti kérelemhez

.../.../... *

.....

.....

.....

.../.../... *

.....

.....

.....

.../.../... *

.....

.....

.....

.../.../... *

.....

.....

.....

*Írja be annak a rovatnak a betűjelét, amelyre a folytatás vonatkozik (pl. alapítvány képviselőjének neve esetén: „I/3.”, ekkor a harmadik hely üresen marad; jogi személy szervezeti egység neve esetén: „II/2/a.”).

Tájékoztató

Az alapítvány az alapító okiratban meghatározott célja alapján a következő tevékenységeket folytathatja:

1. kulturális tevékenység (pl. helyi tömegkommunikáció, művészeti tevékenység, kulturális örökség megőrzése, népművészet, hagyományörzés, kisebbségi, nemzetiségi kultúra ápolása),
2. sporttevékenység (pl. sportélet támogatása),
3. szabadidős és hobbitevékenység (pl. öregdiákok, gyűjtőtevékenység),
4. foglalkozási csoportokat összefogó (pl. egy szakma fejlesztését elősegítő) tevékenység,
5. oktatási tevékenység (pl. ismeretterjesztés, támogatás),
6. kutatási tevékenység (pl. természettudomány, társadalomtudomány),
7. egészségügyi tevékenység (pl. mentális és szenvedélybetegségek kezelése, lelkisegélynyújtás),
8. szociális tevékenység (pl. családvédelem, egészségkárosultak támogatása, idősök támogatása),
9. polgári védelmi, tűzoltási tevékenység,
10. környezetvédelmi tevékenység (pl. természeti környezet védelme, épített környezet védelme, állatvédelem),
11. településfejlesztési tevékenység,
12. jogvédő tevékenység (pl. állampolgári jogok védelme, fogyasztói jogvédelem),
13. közbiztonság-védelmi tevékenység (pl. bűnözők társadalmi rehabilitációja),
14. nemzetközi tevékenység (pl. nemzetközi kulturális, baráti és cserekapcsolatok),
15. politikai tevékenység,
16. egyéb.

**Az alapítvány nyilvántartott adataiban bekövetkezett változás
nyilvántartásba vétele iránti kérelem**

I.	1. az alapítvány nyilvántartási száma: 2. az alapítvány nyilvántartásba vételéről szóló határozat száma, jogerőre emelkedésének napja: (év, hó, nap) 3. az alapítvány neve: 4. az alapítvány székhelye: (irányítószám; község, város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó)
II.	1. alapítvány neve: ² (év, hó, nap) 2. az alapítvány székhelye: (irányítószám; község, város; kerület; utca; út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ² (év, hó, nap) 3. az alapítvány képviselőjének neve: ² (év, hó, nap) ³ ⁴ 4. az alapítvány képviselőjének lakóhelye: (irányítószám; község, város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ² (év, hó, nap) ³ ⁴ 5. az alapítvány célja: ² (év, hó, nap) ³ ⁴ 6. az alapító okirat módosításának időpontja: ² (év, hó, nap) 7. az alapítvány kezelő szerve, illetőleg kezelő szervezete tagjainak a) neve: ² (év, hó, nap) ³ ⁴ b) székhelye (lakóhelye): (irányítószám; község, város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ² (év, hó, nap) ³ ⁴

II.	8. az alapító jogok gyakorlására kijelölés esetén
	a) az alapítói jogok gyakorlására kijelölt személy neve: ² (év, hó, nap) ³ ⁴
	b) az alapítói jogok gyakorlására kijelölt személy lakóhelye (székhelye): (név; irányítószám; község, város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ² (év, hó, nap) ³ ⁴
	c) a kijelölés feltétele: ³ ⁴
	d) a kijelölés feltétele bekövetkezésének időpontja: ² (év, hó, nap)
	9. a közhasznú jogállás megszerzése esetén
	a) a közhasznú jogállás megszerzésének időpontja: ² (év, hó, nap)
	b) a közhasznúsági fokozat:
	c) a közhasznú jogállás módosításának, törlésének időpontja: ² (év, hó, nap) ⁴
	10. az alapítvány szervezeti egysége jogi személlyé nyilvánítása esetén
	a) a jogi személy szervezeti egység neve: ² (év, hó, nap) ³ ⁴
	b) a jogi személy szervezeti egység székhelye: (irányítószám; község, város; kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ² (év, hó, nap) ³ ⁴
	c) a jogi személy szervezeti egység ügyintéző és képviselői szervének neve: ² (év, hó, nap) ³ ⁴
11. az alapítvány csoportba sorolása a tájékoztató alapján: ² (év, hó, nap) ⁵	
12. az alapítvány megszűnésének időpontja: ² (év, hó, nap)	
13. az alapítvány jogutódjának	
a) neve: ³	
b) székhelye: (irányítószám; község, város, kerület; utca, út, tér stb.; házszám; lépcsőház; emelet; ajtó) ³	

III.	A kérelemhez csatolt iratok:	
	1. az alapítvány alapító okiratának a módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege	6 ☐
	2. az alapítvány ügyintéző és képviselői szerve tagjának a tagság elfogadására és a jogszabályban meghatározott követelményekre vonatkozó nyilatkozata	6 ☐
	3. a székhelyhasználat jogcímét igazoló okirat másolata	6 ☐
	4. szükség szerint a felügyelő szerv tagjainak a tagság elfogadására és a jogszabályban meghatározott követelményekre vonatkozó nyilatkozata	6 ☐
	5. a közhasznú jogállásra vonatkozó határozat	6 ☐
	6. egyéb csatolt iratok	6 ☐
	7. szükség szerint csatolt pótlapok	6 ☐

Kérem a Tisztelt Bíróságot, hogy az alapítvány nyilvántartásában a bekövetkezett változást átvezetni szíveskedjék.

....., 200..... év..... hó..... nap.

.....
az alapítvány alapítója vagy képviselője (kérelmező)

1 E pontban csak azt a rovatot kérjük kitölteni, amelyet a változás érint!

2 Ide írja be a változás időpontját!

3 Amennyiben további adatot kíván bejegyezni, a folytatást jelezze X-szel!

4 „T”-vel jelezze, ha az adat törlését kéri; „Ú”-val jelezze, ha új adat nyilvántartásba vételét kéri; „V”-vel jelezze, ha az adat változásának nyilvántartásba vételét kéri!

[Pl. – szervezeti egység jogi személlyé nyilvánítása: „Ú” (új adat),

– szervezeti egység jogi személyiségének megszűnése: „T” (törlés),

– a nyilvántartásba bejegyzett jogi személy szervezeti egységei mellett egy új bejegyzését kéri: „V” (változás).]

5 Írja be a tájékoztatóból választott, az alapítványt leginkább jellemző tevékenységnek megfelelő számot!

6 Írja be a csatolt iratok számát!

Pótlap
az alapítvány nyilvántartott adataiban bekövetkezett változás
nyilvántartásba vétele iránti kérelemhez

II/.../...*

.....

.....

.....

II/.../...*

.....

.....

.....

II/.../...*

.....

.....

.....

II/.../...*

.....

.....

.....

*Írja be annak a rovatnak a betűjelét, amelyre a folytatás vonatkozik (pl. alapítvány képviselőjének neve esetén: „II/3.”, ekkor a harmadik hely üresen marad; jogi személy szervezeti egység neve esetén: „II/10/a.”)

4. számú melléklet a 12/1990. (VI. 13.) IM rendelethez

..... Megyei (Fővárosi) Bíróság
PK

KIVONAT
alapítvány bírósági nyilvántartási adatairól

Az alapítvány nyilvántartási száma:

Az alapítvány neve:

Az alapítvány székhelye:

Az alapítvány célja, valamint célja szerinti besorolása:

Az alapítvány közhasznúsági fokozata:

Az alapítvány képviselőjének neve, lakóhelye:

Az alapítvány jogi személyiséggel rendelkező szerve:

Az alapítvány nyilvántartásba vételéről rendelkező jogerős bírósági határozat száma, kelte:

Az alapítvány működésének felfüggesztését/megszűnését elrendelő jogerős bírósági határozat száma, kelte:

A kivonat a fent meghatározott alapítvány 20..... év hó napján hatályos adatairól készült.

Kelt, 20..... év hó napján.

Aláírás, bélyegző

115/1992. (VII. 23.) Korm. rendelet az alapítványok gazdálkodási rendjéről

A társasági adóról szóló 1991. évi LXXXVI. törvény 20. §-ának (4) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján a Kormány a következőket rendeli el:

A rendelet hatálya

1. § E rendelet hatálya kiterjed a Polgári Törvénykönyv 74/A-74/F. §-ai alapján létrehozott alapítványokra.

Az alapítvány gazdálkodása

2. § (1) Az alapítvány az alapító okiratában meghatározott cél megvalósítása érdekében önállóan gazdálkodik.

(2) Az alapítvány az alapító okiratban meghatározott célok szerinti tevékenységet (a továbbiakban: alapítványi célú tevékenység) folytathat és vállalkozási tevékenységet végezhet, amennyiben az az alapítvány célját nem veszélyezteti.

(3) (Hatályon kívül helyezve)

3. § (1) Az alapítvány bevételei:

- a) a vállalkozási tevékenység bevétele;
- b) alapítványi célú tevékenység bevételei (minden olyan bevétel, amely nem a vállalkozási tevékenységhez kapcsolódó befizetés, ideértve a céltámogatást is).

(2) Az alapítvány költségei (kiadásai):

- a) vállalkozási tevékenység közvetlen költségei;
- b) alapítványi célú tevékenység közvetlen költségei;
- c) az alapítvány kezelő szervének költségei (kiadásai) és az egyéb közvetett költségek (kiadások).

4. § (Hatályon kívül helyezve.)

5. § Az alapítvány bevételeit a 3. § (1) bekezdés szerinti részletezésben, költségeit (kiadásait) a 3. § (2) bekezdés szerinti részletezésben elkülönítetten, a számviteli előírások szerint tartja nyilván.

6. § Az alapítvány kezelő szervének üzemeltetési, fenntartási költségeit (kiadásait) és az egyéb közvetett költségeket (kiadásokat) - ideértve a közös célra használt immateriális javak és tárgyi eszközök értékcsökkenési leírását is az alapítványi célú

tevékenység és a vállalkozási tevékenység között az előzőekben felsorolt tevékenységek árbevételének (bevételének) arányában kell évente megosztani.

7. § (1) Az alapítvány a vállalkozási tevékenységgel összefüggő immateriális javak és a tárgyi eszközök értékcsökkenési leírását a számviteli törvény, illetve a társasági adótörvény alapján számolhatja el.

(2) A kettős könyvvitelt vezető alapítvány az értékcsökkenést költségei között számolhatja el, az egyszeres könyvvitelt vezető az adózás előtti eredmény számszerűsítésénél veszi figyelembe.

(3)(Hatályon kívül helyezve.)

8. § (Hatályon kívül helyezve.)

A céltámogatások elszámolási szabályai

9. § Az alapítvány az egyéb bevételei között nyilvántartott, az éves költségvetésről szóló törvény szerint szerződéses jogviszony alapján állami feladatellátás címén kapott céltámogatás felhasználását, maradványának elszámolását a céltámogatást nyújtó szervezet előírásainak megfelelően végzi.

A vállalkozási tevékenységből származó eredmény megállapítása

10. § Az alapítványnak a vállalkozási tevékenységből származó eredményét a számviteli törvény, illetve az éves beszámoló készítésének és könyvviteli kötelezettségének sajátosságait szabályozó kormányrendelet szerint kell megállapítania. Az alapítvány a társasági adótörvény alapján határozza meg a társasági adó alapját, az igénybe vehető adókedvezményeket, a fizetendő társasági adót.

Eljárási szabályok

11. § (1) Az alapítványok az adóhatósággal szembeni kötelezettségeinek és igénybe vehető támogatásainak bevallása, pénzügyi rendezése ön adózás formájában, az adózás rendjéről szóló törvény szerint történik.

Záró rendelkezések

12. § (1) E rendelet 1992. július hó 24. napján lép hatályba azzal, hogy a 2. § (3) bekezdésében foglaltak az 1993. évi eredménykimutatás során alkalmazhatók, egyúttal az alapítványok gazdálkodásáról szóló 96/1988. (XII. 22.) MT rendelet, valamint a 184/1991. (XII. 30.) Korm. rendelet 16. §-ának (4)-(5) bekezdése hatályát veszti.

(2) (Hatályon kívül helyezve)

Az 1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről³⁰⁴

Az Országgyűlés a nem kormányzati és nem haszonelvű szervezetek hazai hagyományainak megőrzése, társadalmi szerepük növelése, közhasznú működésük és gazdálkodásuk áttekinthetőbbé tétele, a közszolgáltatások terén végzett tevékenységük elősegítése, valamint az államháztartással való kapcsolatuk rendezése céljából a következő törvényt alkotja:

I. Fejezet

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

A törvény célja

1. § E törvény célja, hogy meghatározza a közhasznú szervezetek típusait, a közhasznú jogállás megszerzésének és megszűnésének feltételeit, a közhasznú szervezetek működésének és gazdálkodásának rendjét, a nyilvántartás és beszámolás szabályait, valamint a működés és a vagyonfelhasználás törvényességi felügyeletére vonatkozó szabályokat.

A közhasznú szervezetek típusai

2. § (1) Közhasznú szervezetté minősíthető a Magyarországon nyilvántartásba vett

a) társadalmi szervezet, kivéve a biztosító egyesületet és a politikai pártot, valamint a munkáltatói és a munkavállalói érdek-képviselői szervezetet,

b) alapítvány,

c) közalapítvány,

d) közhasznú társaság,

e) köztestület, ha a létrehozásáról szóló törvény azt lehetővé teszi,

f) országos sportági szakszövetség.

(2) Közhasznú szervezetté minősíthető az (1) bekezdés *a)*-*e)* pontjában meghatározott szervezet abban az esetben is, ha közhasznú szervezetté minősítését a reá irányadó szabályok szerinti nyilvántartásba vétel iránti kérelmével egyidejűleg kéri.

³⁰⁴ A törvény közkeletű rövidítése: Ksztv.

*II. Fejezet**A KÖZHASZNÚ JOGÁLLÁS MEGSZERZÉSÉNEK FELTÉTELEI, VALAMINT A
KÖZHASZNÚ SZERVEZETEKET MEGILLETŐ KEDVEZMÉNYEK**A közhasznú jogállás megszerzésének feltételei*

3. § A közhasznú szervezetté minősíthető szervezet (a továbbiakban: szervezet) közhasznú jogállását a közhasznú vagy kiemelkedően közhasznú szervezatként való nyilvántartásba vétellel szerzi meg (a továbbiakban: közhasznúsági nyilvántartásba vétel).

4. § (1) A közhasznúsági nyilvántartásba vételhez a szervezet létesítő okiratának tartalmaznia kell, hogy a szervezet

a) milyen, e törvényben meghatározott közhasznú tevékenységet folytat, és - ha tagsággal rendelkezik - nem zárja ki, hogy tagjain kívül más is részesülhessen a közhasznú szolgáltatásaiból;

b) vállalkozási tevékenységet csak közhasznú céljainak megvalósítása érdekében, azokat nem veszélyeztetve végez;

c) gazdálkodása során elért eredményét nem osztja fel, azt a létesítő okiratában meghatározott tevékenységére fordítja;

d) közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, szervezete pártoktól független és azoknak anyagi támogatást nem nyújt.

(2) A közhasznú szervezet létesítő okiratának az (1) bekezdésben meghatározottakon túlmenő, e törvényben előírt további követelményeknek is meg kell felelnie (7. §).

5. § Kiemelkedően közhasznú szervezet nyilvántartásba vételéhez a szervezet létesítő okiratának a 4. §-ban írtakon felül tartalmaznia kell, hogy a szervezet

a) közhasznú tevékenysége során olyan közfeladatot lát el, amelyről törvény vagy törvény felhatalmazása alapján más jogszabály rendelkezése szerint, valamely állami szervnek vagy a helyi önkormányzatnak kell gondoskodnia, továbbá

b) a létesítő okirata szerinti tevékenységének és gazdálkodásának legfontosabb adatait a helyi vagy országos sajtó útján is nyilvánosságra hozza.

A közhasznú szervezeteket, a közhasznú szervezetek támogatóit és a közhasznú szervezetek szolgáltatásai igénybevevőit megillető kedvezmények

6. § (1) A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény, a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény, az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény, a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény, a vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló 1995. évi C. törvény, továbbá az irányadó más jogszabályok szerinti mértékben és feltételek szerint

a) a közhasznú szervezetet

1. a létesítő okiratában meghatározott cél szerinti tevékenysége után társasági adómentesség,

2. vállalkozási tevékenysége után társasági adókötelezettséget érintő kedvezmény,

3. helyi adókötelezettséget érintő kedvezmény,

4. illetékkedvezmény,

5. vámkedvezmény,

6. egyéb - jogszabályban meghatározott - kedvezmény,

b) a közhasznú szervezet által - cél szerinti juttatásként - nyújtott szolgáltatás igénybevevőjét a kapott szolgáltatás után személyi jövedelemadó mentesség,

c) a közhasznú szervezet támogatóját a közhasznú szervezet - létesítő okiratban rögzített céljaira - adott támogatás (a továbbiakban: adomány) után társasági adókötelezettséget érintő kedvezmény, illetve személyi jövedelemadó kötelezettséget érintő kedvezmény,

d) tartós adományozás esetén a c) pont szerinti támogatót a támogatás második évétől külön kedvezmény

illeti meg.

(2) A közhasznú szervezet a cél szerinti tevékenysége körében jogosult polgári szolgálatot teljesítő személy foglalkoztatására.

(3) Az a közhasznú szervezet, amelynek az adózás rendjéről szóló törvény szerinti köztartozása áll fenn a kedvezmények igénybevételére nem jogosult.

III. Fejezet

A KÖZHASZNÚ SZERVEZET MŰKÖDÉSI ÉS GAZDÁLKODÁSI RENDJE

A közhasznú működéssel kapcsolatos szabályok

7. § (1) A több tagból (személyből) álló legfőbb szerv, valamint a legfőbb szervnek nem minősülő ügyintéző és képviseleti szerv (a továbbiakban együtt: vezető szerv) ülései nyilvánosak.

(2) A több tagból (személyből) álló legfőbb szerv esetén a közhasznú szervezet létesítő okiratának tartalmaznia kell a vezető szerv

a) ülésezésének gyakoriságára - amely az évi egy alkalomnál kevesebb nem lehet - ülései összehívásának rendjére, a napirend közlésének módjára, üléseinek nyilvánosságára, határozatképességére és a határozathozatal módjára,

b) a közhasznú szervezet vezető tisztségviselőinek összeférhetetlenségére,

c) ha a közhasznú szervezet működését és gazdálkodását ellenőrző, a vezető szervtől elkülönült szerv (a továbbiakban: felügyelő szerv) létrehozása vagy kijelölése kötelező, ennek létrehozására, hatáskörére és működésére, valamint

d) a közhasznú szervezet éves beszámolója jóváhagyásának módjára vonatkozó szabályokat.

(3) A közhasznú szervezet létesítő okiratának vagy - ennek felhatalmazása alapján - belső szabályzatának rendelkeznie kell

a) olyan nyilvántartás vezetéséről, amelyből a vezető szerv döntésének tartalma, időpontja és hatálya, illetve a döntést támogatók és ellenzők számaránya (ha lehetséges személye) megállapítható,

b) a vezető szerv döntéseinek az érintettekkel való közlési, illetve nyilvánosságra hozatali módjáról,

c) a közhasznú szervezet működésével kapcsolatosan keletkezett iratokba való betekintés rendjéről, valamint

d) a közhasznú szervezet működésének, szolgáltatási igénybevétele módjának, beszámolóinak közlésének nyilvánosságáról.

(4) Az egy tagból (személyből) álló legfőbb szerv esetén a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény 172. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezést azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a döntéshozatalt megelőzően a tag (személy) köteles a felügyelő szerv, valamint a legfőbb szervnek nem minősülő ügyintéző és képviselői szerv véleményének megismerése érdekében ülést összehívni, vagy írásos véleményüket beszerezni. Az írásos vélemények, illetve az ülésről készült jegyzőkönyvek nyilvánosak.

(5) Az egy tagból (személyből) álló legfőbb szerv esetén a létesítő okiratnak rendelkeznie kell

a) a (4) bekezdésben foglalt véleményezési jog gyakorlásának módjáról,

b) abban az esetben, ha a véleményezési jogot ülésen gyakorolják - a határozatképesség kivételével - a (2) bekezdés a) pontjában foglaltakról, valamint

c) a (2) bekezdés *b)-d)* pontjában és a (3) bekezdésben foglaltakról.

8. § (1) A vezető szerv határozathozatalában nem vehet részt az a személy, aki vagy akinek közeli hozzátartozója [Ptk. 685. § *b)* pont], élettársa (a továbbiakban együtt: hozzátartozó) a határozat alapján

a) kötelezettség vagy felelősség alól mentesül, vagy

b) bármilyen más előnyben részesül, illetve a megkötendő jogügyletben egyébként érdekelt. Nem minősül előnynek a közhasznú szervezet cél szerinti juttatásai keretében a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető nem pénzbeli szolgáltatás, illetve a társadalmi szervezet által tagjának, a tagsági jogviszony alapján nyújtott, létesítő okiratnak megfelelő cél szerinti juttatás.

(2) Nem lehet a felügyelő szerv elnöke vagy tagja, illetve könyvvizsgálója az a személy, aki

a) a vezető szerv elnöke vagy tagja,

b) a közhasznú szervezettel a megbízatásán kívüli más tevékenység kifejtésére irányuló munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll, ha jogszabály másképp nem rendelkezik,

c) a közhasznú szervezet cél szerinti juttatásából részesül - kivéve a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető nem pénzbeli szolgáltatásokat, és a társadalmi szervezet által tagjának a tagsági jogviszony alapján nyújtott, létesítő okiratnak megfelelő cél szerinti juttatást -, illetve

d) az *a)-c)* pontban meghatározott személyek hozzátartozója.

9. § (1) A közhasznú szervezet megszűntét követő két évig nem lehet más közhasznú szervezet vezető tisztségviselője az a személy, aki olyan közhasznú szervezetnél töltött be - annak megszűntét megelőző két évben legalább egy évig - vezető tisztséget, amely az adózás rendjéről szóló törvény szerinti köztartozását nem egyenlítette ki.

(2) A vezető tisztségviselő, illetve az ennek jelölt személy köteles valamennyi érintett közhasznú szervezetet előzetesen tájékoztatni arról, hogy ilyen tisztséget egyidejűleg más közhasznú szervezetnél is betölt.

10. § (1) Ha a közhasznú szervezet éves bevétele meghaladja az ötmillió forintot, a vezető szervtől elkülönült felügyelő szerv létrehozása akkor is kötelező, ha ilyen kötelezettség más jogszabálynál fogva egyébként nem áll fenn.

(2) A felügyelő szerv ügyrendjét maga állapítja meg.

11. § (1) A felügyelő szerv ellenőrzi a közhasznú szervezet működését és gazdálkodását. Ennek során a vezető tisztségviselőktől jelentést, a szervezet munkavállalóitól pedig tájékoztatást vagy felvilágosítást kérhet, továbbá a közhasznú szervezet könyveibe és irataiba betekinthez, azokat megvizsgálhatja.

(2) A felügyelő szerv tagja a közhasznú szervezet vezető szervének ülésén tanácskozási joggal részt vehet, illetve részt vesz, ha jogszabály vagy a létesítő okirat így rendelkezik.

(3) A felügyelő szerv köteles az intézkedésre jogosult vezető szervet tájékoztatni és annak összehívását kezdeményezni, ha arról szerez tudomást, hogy

a) a szervezet működése során olyan jogszabálysértés vagy a szervezet érdekeit egyébként súlyosan sértő esemény (mulasztás) történt, amelynek megszüntetése vagy következményeinek elhárítása, illetve enyhítése az intézkedésre jogosult vezető szerv döntését teszi szükségessé;

b) a vezető tisztségviselők felelősségét megalapozó tény merült fel.

(4) Az intézkedésre jogosult vezető szervet a felügyelő szerv indítványára - annak megtételétől számított harminc napon belül - össze kell hívni. E határidő eredménytelen eltelte esetén a vezető szerv összehívására a felügyelő szerv is jogosult.

(5) Ha az arra jogosult szerv a törvényes működés helyreállítása érdekében szükséges intézkedéseket nem teszi meg, a felügyelő szerv köteles haladéktalanul értesíteni a törvényességi felügyeletet ellátó szervet.

A közcélú adománygyűjtés szabályai

12. § (1) A közhasznú szervezet nevében vagy javára történő adománygyűjtés nem járhat az adományozók, illetőleg más személyek zaklatásával, a személyhez fűződő jogok és az emberi méltóság sérelmével.

(2) A közhasznú szervezet nevében vagy javára történő adománygyűjtés csak a közhasznú szervezet írásbeli meghatalmazása alapján végezhető.

13. § A közhasznú szervezet részére juttatott adományokat a könyv szerinti, ennek hiányában a szokásos piaci áron kell nyilvántartásba venni.

A gazdálkodás általános szabályai

14. § (1) A közhasznú szervezet a gazdálkodása során elért eredményét nem oszthatja fel, azt létesítő okiratában meghatározott tevékenységére kell fordítania.

(2) A közhasznú szervezet az államháztartás alrendszerétől - a normatív támogatás kivételével - csak írásbeli szerződés alapján részesülhet támogatásban. A szerződésben meg kell határozni a támogatással való elszámolás feltételeit és módját.

(3) A (2) bekezdésben foglaltak szerint igénybe vehető támogatási lehetőségeket, azok mértékét és feltételeit a sajtó útján nyilvánosságra kell hozni. A közhasznú szervezet által nyújtott cél szerinti juttatások bárki által megismerhetők.

(4) A közhasznú szervezet a felelős személyt, a támogatót, valamint e személyek hozzátartozóját - a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető szolgáltatások, illetve a társadalmi szervezet által tagjának a tagsági jogviszony alapján nyújtott, létesítő okiratnak megfelelő juttatások kivételével - cél szerinti juttatásban nem részesítheti.

15. § (1) A közhasznú szervezet bármely cél szerinti juttatását - a létesítő okiratban meghatározott szabályok szerint - pályázathoz kötheti. Ebben az esetben a pályázat nem tartalmazhat olyan feltételeket, amelyekből - az eset összes körülményeinek mérlegelésével - megállapítható, hogy a pályázatnak előre meghatározott nyertese van (színlelt pályázat).

(2) Színlelt pályázat a cél szerinti juttatás alapjául nem szolgálhat.

16. § (1) A közhasznú szervezet váltót, illetve más hitelviszonyt megtestesítő értékpapírt nem bocsáthat ki.

(2) A közhasznú szervezet a közhasznú társaság kivételével

a) vállalkozásának fejlesztéséhez közhasznú tevékenységét veszélyeztető mértékű hitelt nem vehet fel;

b) az államháztartás alrendszerétől kapott támogatást hitel fedezetéül, illetve hitel törlesztésére nem használhatja fel.

17. § A befektetési tevékenységet folytató közhasznú szervezetnek befektetési szabályzatot kell készítenie, amelyet a legfőbb szerv fogad el.

A nyilvántartási szabályok

18. § (1) A közhasznú szervezetnek a cél szerinti tevékenységéből, illetve vállalkozási tevékenységéből származó bevételeit és ráfordításait elkülönítetten kell nyilvántartani.

(2) A közhasznú szervezet bevételei:

a) az alapítótól, az államháztartás alrendszerétől vagy más adományozótól közhasznú céljára vagy működési költségei fedezésére kapott támogatás, illetve adomány;

b) a közhasznú tevékenység folytatásából származó, ahhoz közvetlenül kapcsolódó bevétel;

c) az egyéb cél szerinti tevékenység folytatásából származó, ahhoz közvetlenül kapcsolódó bevétel;

d) a szervezet eszközeinek befektetéséből származó bevétel;

e) a tagdíj;

f) egyéb, más jogszabályokban meghatározott bevétel;

g) a vállalkozási tevékenységből származó bevétel.

(3) A közhasznú szervezet költségei:

a) a közhasznú tevékenység érdekében felmerült közvetlen költségek (ráfordítások, kiadások);

b) az egyéb cél szerinti tevékenység érdekében felmerült közvetlen költségek (ráfordítások, kiadások);

c) a vállalkozási tevékenység érdekében felmerült közvetlen költségek (ráfordítások, kiadások);

d) a közhasznú és egyéb vállalkozási tevékenység érdekében felmerült közvetett költségek (ráfordítások, kiadások), amelyeket bevételarányosan kell megosztani.

(4) A közhasznú szervezet nyilvántartásaira egyebekben a reá irányadó könyvvizetési szabályokat kell alkalmazni.

A beszámolási szabályok

19. § (1) A közhasznú szervezet köteles az éves beszámoló jóváhagyásával egyidejűleg közhasznúsági jelentést készíteni.

(2) A közhasznúsági jelentés elfogadása a legfőbb szerv kizárólagos hatáskörébe tartozik.

(3) A közhasznúsági jelentés tartalmazza:

a) a számviteli beszámolót;

b) a költségvetési támogatás felhasználását;

c) a vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatást;

d) a cél szerinti juttatások kimutatását;

e) a központi költségvetési szervtől, az elkülönített állami pénzalaptól, a helyi önkormányzattól, a kisebbségi települési önkormányzattól, a települési önkormányzatok társulásától és mindezek szerveitől kapott támogatás mértékét;

f) a közhasznú szervezet vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások értékét, illetve összegét;

g) a közhasznú tevékenységről szóló rövid tartalmi beszámolót.

(4) A közhasznú szervezet éves közhasznúsági jelentésébe bárki betekinthes, illetőleg abból saját költségére másolatot készíthet.

(5) A közhasznú szervezet köteles a (2) bekezdés szerinti közhasznúsági jelentését a tárgyévet követő évben, legkésőbb június 30-áig saját honlapján, ennek hiányában egyéb, a nyilvánosság számára elérhető módon közzétenni.

(6) A (3) bekezdés a) pontjában foglalt rendelkezés az éves beszámoló készítésének kötelezettségére, letétbe helyezésére és közzétételére vonatkozó számviteli szabályok alkalmazását nem érinti.

20. § A közhasznú szervezet a közhasznú jogállásának megszűnésekor köteles esedékes köztartozásait rendezni, illetőleg közszolgáltatás ellátására irányuló szerződéséből eredő kötelezettségeit időarányosan teljesíteni.

IV. Fejezet

A KÖZHASZNÚ SZERVEZETEK FELÜGYELETE, NYILVÁNTARTÁSA, VALAMINT A RÁJUK VONATKOZÓ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS

A közhasznú szervezetek felügyelete

21. § A közhasznú szervezetek feletti adóellenőrzést a közhasznú szervezet székhelye szerint illetékes állami adóhatóság, a költségvetési támogatás felhasználásának ellenőrzését az Állami Számvevőszék, a törvényességi felügyeletet pedig - a közhasznú működés tekintetében - a reá irányadó szabályok szerint az ügyészség látja el.

A közhasznúsági nyilvántartásba vételre, az átsorolásra és a közhasznúsági nyilvántartásból való törlésre vonatkozó eljárás szabályai

22. § (1) A közhasznúsági nyilvántartásba vétel, a közhasznúsági fokozatok közötti átsorolás, valamint a közhasznú jogállás törlése iránti kérelmet a szervezet nyilvántartásba vételére illetékes bíróságnál kell benyújtani.

(2) A közhasznúsági nyilvántartásba vétel iránti kérelemben meg kell jelölni, hogy a kérelmező melyik közhasznúsági fokozatban történő nyilvántartását kéri. A kérelemben csak egy közhasznúsági fokozat jelölhető meg.

(3) A közhasznúsági nyilvántartásba vételről, az átsorolásról és a törlésről a bíróság nemperes eljárásban, soron kívül határoz. A bíróság határozatát az ügyészségnek is megküldi.

(4) A közhasznú szervezet 60 napon belül köteles kérni a közhasznú jogállás törlését, illetőleg alacsonyabb közhasznúsági fokozatba történő átsorolását, ha a működése e törvény 4-5. §-ában foglalt feltételeknek nem felel meg.

23. § Az ügyész a közhasznúsági nyilvántartásba vételre illetékes bíróságnál indítványozhatja a közhasznú jogállás törlését, illetőleg az alacsonyabb közhasznúsági fokozatba történő átsorolást, ha a közhasznú szervezet működése és vagyonfelhasználása az e törvényben, a létesítő okiratban vagy az ennek alapján készített belső szabályzatokban foglalt rendelkezéseknek nem felel meg, és ezen a szervezet az ügyészi felhívás után sem változtat.

A közhasznú szervezetek bírósági nyilvántartása

24. § (1) A közhasznúsági nyilvántartásba vétellel a szervezet nyilvántartási adatai kiegészülnek a közhasznúsági fokozatra, a közhasznú jogállás megszerzésének, módosításának és törlésének időpontjára vonatkozó adatokkal.

(2) A közhasznú szervezetekre vonatkozó bírósági nyilvántartás (1) bekezdésben említett adatai nyilvánosak.

25. § Az e törvény alapján kezelt adatok statisztikai célra felhasználhatók és azokból, személyazonosításra alkalmatlan módon, statisztikai adatok szolgáltathatók.

V. Fejezet

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

Értelmező rendelkezések

26. § E törvény alkalmazásában

a) cél szerinti juttatás: a közhasznú szervezet által cél szerinti tevékenysége keretében nyújtott pénzbeli vagy nem pénzbeli szolgáltatás;

b) cél szerinti tevékenység: minden olyan tevékenység, amely a létesítő okiratban megjelölt célkitűzés elérését közvetlenül szolgálja;

c) közhasznú tevékenység: a társadalom és az egyén közös érdekeinek kielégítésére irányuló következő - a szervezet létesítő okiratában szereplő - cél szerinti tevékenységek:

1. egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység,
 2. szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása,
 3. tudományos tevékenység, kutatás,
 4. nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés,
 5. kulturális tevékenység,
 6. kulturális örökség megóvása,
 7. műemlékvédelem,
 8. természetvédelem, állatvédelem,
 9. környezetvédelem,
 10. gyermek- és ifjúságvédelem, gyermek- és ifjúsági érdekképviselő,
 11. hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése,
 12. emberi és állampolgári jogok védelme,
 13. a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység,
 14. sport, a munkaviszonyban és a polgári jogi jogviszony keretében megbízás alapján folytatott sporttevékenység kivételével,
 15. közrend és közlekedésbiztonság védelme, önkéntes tűzoltás, mentés, katasztrófa-elhárítás,
 16. fogyasztóvédelem,
 17. rehabilitációs foglalkoztatás,
 18. munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése - ideértve a munkaerő-kölcsönzést is - és a kapcsolódó szolgáltatások,
 19. euroatlanti integráció elősegítése,
 20. közhasznú szervezetek számára biztosított - csak közhasznú szervezetek által igénybe vehető - szolgáltatások;
 21. ár- és belvízvédelem ellátásához kapcsolódó tevékenység,
 22. a közforgalom számára megnyitott út, híd, alagút fejlesztéséhez, fenntartásához és üzemeltetéséhez kapcsolódó tevékenység;
- d) *közvetlen politikai tevékenység*: a pártpolitikai tevékenység, továbbá országgyűlési képviselői, megyei, fővárosi önkormányzati választáson jelölt állítása;
- e) *felelős személy*: a szervezet létesítő okiratában és belső szabályzataiban vezető tisztségviselőként megjelölt vagy egyébként érdemi döntési jogkörrel rendelkező személy, valamint az a személy, aki a létesítő okirat felhatalmazása, a szervezet legfőbb

szervének határozata vagy szerződés alapján a szervezet képviselőre vagy bankszámlája feletti rendelkezésre jogosult;

f) legfőbb szerv: az alapítvány és a közalapítvány kezelő szerve (szervezete), a társadalmi szervezet alapszabály szerinti legfőbb szerve, valamint a közhasznú társaság taggyűlése;

g) létesítő okirat: a társadalmi szervezet alapszabálya, az alapítvány és a közalapítvány alapító okirata, a közhasznú társaság társasági szerződése, illetőleg alapító okirata;

h) nem pénzbeli támogatás: vagyoni értékkel rendelkező forgalomképes dolog, szellemi alkotás, illetőleg vagyoni értékű jog részben vagy egészében, véglegesen vagy ideiglenesen történő teljesen vagy részben ingyenes átruházása vagy átengedése, illetve szolgáltatás biztosítása;

i) pályázat: az a nyilvános vagy előre meghatározott körben közzétett felhívás, amely a pályázók összevetésére alkalmas feltételeket és a pályázattal elnyerhető cél szerinti juttatást, a pályázat értékelésének lényeges feltételeit (beleértve a benyújtási és értékelési határidőket, valamint a pályázat elbírálására hivatottak körét) megjelöli;

j) támogatás: pénzbeli és nem pénzbeli juttatás;

k) befektetési tevékenység: a közhasznú szervezet saját eszközeiből történő értékpapír, társasági tagsági jogviszonyból eredő vagyoneértékű jog, ingatlan és más egyéb hosszú távú befektetést szolgáló vagyontárgy szerzésére irányuló tevékenység;

l) vállalkozási tevékenység: a jövedelem- és vagyonszerzésre irányuló vagy azt eredményező gazdasági tevékenység, ide nem értve a bevétellel járó cél szerinti tevékenységet, valamint a közhasznú tevékenységhez nyújtott támogatást;

m) vezető tisztségviselő: az alapítvány és a közalapítvány kezelője, illetőleg kezelő szervének (szervezetének) és felügyelő szervének elnöke és tagja, továbbá - ha az alapítvány kezelő szerve (szervezete) elkülönült jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy állami szerv - a kezelő szerv (szervezet) egyszemélyi felelős vezetője vagy ilyen jogkörben eljáró testületének tagja; a társadalmi szervezet ügyintéző és képviselői vagy felügyelő szervének elnöke és tagja; a közhasznú társaság ügyvezetője, valamint a felügyelő bizottság elnöke és tagja, továbbá a közhasznú szervezetként nyilvántartásba vett szervezettel munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló, a létesítő okirat szerint egyszemélyi felelős vezető feladatot ellátó személy;

n) tartós adományozás: a közhasznú szervezet és támogatója által írásban kötött szerződés alapján nyújtott pénzbeli támogatás (nem magánszemély támogató esetében az értékpapír átadása is), ha a szerződésben a támogató arra vállal kötelezettséget, hogy a támogatást a szerződéskötés (szerződésmódosítás) évében és az azt követő legalább három évben, évente legalább egy alkalommal - azonos vagy növekvő összegben - ellenszolgáltatás nélkül adja, azzal, hogy nem számít ellenszolgáltatásnak, ha a közhasznú szervezet a közhasznú szolgáltatása nyújtása keretében utal az adományozó nevére, tevékenységére.

27. § (1) Ez a törvény 1998. január 1-jén lép hatályba. A törvény hatálybalépésekor már nyilvántartásba vett azon szervezet, amely a 26. § c) pontjában említett valamely közhasznú tevékenység folytatására jött létre, és a közhasznúsági nyilvántartásba vételére kérelmét 1998. június 1-je előtt benyújtotta, 1998. január 1-jétől a 22. § (3) bekezdésében említett határozat jogerőre emelkedésének időpontjáig, illetve amíg kérelmét a bíróság el nem utasította a kérelemben megjelölt közhasznúsági fokozat szerinti jogállásúnak minősül.

(2) Az 1998. január 1. után alakuló szervezet a nyilvántartásba vétel napjától jogosult a közhasznú jogálláshoz kapcsolódó adókötelezettséget érintő kedvezmények és mentességek igénybevételére, ha legkésőbb a nyilvántartásba vétel évének utolsó napján a közhasznúsági nyilvántartásba vétele is megtörtént.

(3) Az a szervezet, amelyet az államháztartás alrendszereiből származó vagyon felhasználásával alapítottak vagy a létesítő okirata szerint rendszeres költségvetési támogatásban részesül, az (1) bekezdésben megjelölt időpontig köteles a közhasznúsági nyilvántartásba vételét kérni. Ennek elmulasztása esetén a támogatásának folyósítását fel kell függeszteni, és a szervezet - rá irányadó szabályok szerinti - megszüntetése is kérhető.

(4) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy a közhasznú szervezetekkel a közbeszerzésekről szóló törvény hatálya alá tartozó szolgáltatások végzésére irányuló szerződések létrehozására vonatkozó sajátos szabályait megállapítsa.

1972. évi V. törvény³⁰⁵
a Magyar Köztársaság ügyészségéről³⁰⁶

I. fejezet

Alapvető rendelkezések

Az ügyészség feladata

1. § (1) A Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze és az ügyészség gondoskodik a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogainak a védelméről, valamint az alkotmányos rendet, az ország biztonságát és függetlenségét sértő vagy veszélyeztető minden cselekmény következetes üldözéséről.

(2) Az ügyészség a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint nyomozást végeztet és nyomoz; ha a nyomozó hatóság önállóan végez nyomozást vagy egyes nyomozási cselekményeket, az ügyészség felügyel arra, hogy azt a törvény rendelkezéseit megtartva végezzék; törvényben meghatározott egyéb jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben, képviseli a vádat a bírósági eljárásban, továbbá felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

(3) Az ügyészség közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki megtartsa a törvényeket. Törvénysértés esetén - törvényben meghatározott esetekben és módon - fellép a törvényesség védelmében.

2. § Az ügyész kellő időben köteles megtenni a törvényben meghatározott intézkedéseket, ha a Magyar Köztársaság törvényeit bármilyen módon megsértik és a törvénysértés megszüntetésére hivatott szerv az Alkotmányban, törvényben és más jogszabályban vagy az állami irányítás egyéb jogi eszközében meghatározott kötelezettsége ellenére a szükséges intézkedést nem teszi meg, illetőleg, ha a törvénysértésből eredő jogsérelem elhárítása érdekében azonnali ügyészi intézkedésre van szükség.

3. § (1) Az ügyészség közreműködik az alkotmányosság védelmében és a jogszabályok érvényre juttatásában. E hatáskörében

a) védi az Alkotmányban és más jogszabályokban biztosított jogokat;

³⁰⁵ Kivonatás közlés, a témánk szempontjából fontos I., a III., és az V-VII, fejezetek szövege.

³⁰⁶ A törvény többszörösen módosított, jelenleg hatályos szövege. (A törvény közkeletű rövidítése: Ütv.)

b) fellép az Alkotmány, a törvények, az egyéb jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközei megtartása érdekében;

c) üldözi a tudomására jutott bűncselekményeket;

d) részt vesz az Alkotmány és más jogszabályok iránti tisztelet erősítésében, a jogsértések, a bűnözés megelőzésében.

(2) Az (1) bekezdésben megjelölt feladatok érdekében az ügyészség

a) a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott ügyekben nyomoz (az ügyészség hatáskörébe tartozó bűnügyek nyomozása);

b) felügyel arra, hogy a nyomozó hatóság az önállóan végzett nyomozást a törvény rendelkezéseit megtartva végezze (a továbbiakban: nyomozás feletti felügyelet);

c) törvényben meghatározott egyéb jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben;

d) gyakorolja a vádemelés közhatalmi jogkörét; a bírósági eljárásban képviseli a vádat, továbbá gyakorolja a büntetőeljárásról szóló törvényben számára biztosított jogorvoslati jogokat;

e) törvényességi felügyeletet lát el a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló jogszabályi rendelkezések megtartása felett, közreműködik a büntetésvégrehajtással kapcsolatos bírósági eljárásban (a büntetésvégrehajtás törvényességének felügyelete);

f) közreműködik abban, hogy a bírósági eljárásban a törvényeket helyesen alkalmazzák (az ügyész részvétele a bíróságok polgári, munkaügyi, közigazgatási és gazdasági jogi peres és nem peres eljárásaiban);

g) elősegíti, hogy a jogszabályok rendelkezéseit megtartsák (ügyészi törvényességi felügyelet);

h) kiemelt figyelmet fordít a kiskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények üldözésére, eljár a szükséges gyermekvédelmi intézkedések megtétele érdekében;

i) ellátja a nemzetközi szerződésekből, különösen a jogsegély kérésével és nyújtásával összefüggésben rá háruló feladatokat.

4. § A jelen törvényben meghatározott törvényességi feladatokat a legfőbb ügyész közvetlenül vagy az illetékes ügyész útján látja el.

A Magyar Köztársaság legfőbb ügyészeinek jogköre

5. § (1) Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja [Alkotmány 53. § (3) bekezdés].

(2) A legfőbb ügyész

a) tanácskozási joggal részt vehet az Országgyűlés ülésein, valamint az Alkotmánybíróság teljes ülésein;

b) a Kormánynál, a minisztereknél, országos hatáskörű szervek vezetőinél jogszabály kibocsátását, módosítását vagy hatályon kívül helyezését kezdeményezheti; törvény, kormányrendelet, miniszteri rendelet tervezetére törvényességi szempontból előzetesen észrevételt tesz;

c) törvény alkotását, módosítását vagy hatályon kívül helyezését javasolhatja a törvénykezdeményezésre jogosultnál;

d) a jogszabályok egységes végrehajtása érdekében a minisztereknél és az országos hatáskörű szervek vezetőinél utasítás, irányelv és tájékoztató kiadását kezdeményezheti;

e) a bűncselekmény nyomozását bármely nyomozó hatóságtól az ügyészség hatáskörébe vonhatja, az ügyek ügyészségi nyomozása során más nyomozó hatóságok tagjait - szolgálati, közszolgálati jogviszonyukat nem érintve - az országos vezető egyetértésével igénybe veheti;

f) a büntetőeljárási törvényben meghatározottak szerint a büntetőügyekben hozott jogerős határozatok ellen felülvizsgálati indítványt vagy a törvényesség érdekében jogorvoslatot nyújthat be a Legfelsőbb Bírósághoz;

g) a Legfelsőbb Bíróság előtti jogegységi eljárásban gyakorolja a külön törvényben meghatározott jogkörét;

h) indítványozza közzéadás bűncselekmény vagy szabálysértés miatt a mentelmi jog felfüggesztését, illetőleg, ha törvény az eljárás megindítását valamely szerv, személy hozzájárulásához köti, kezdeményezi a hozzájárulás megadását;

i) az Országos Igazságszolgáltatási Tanács tagjaként ellátja a külön törvényben meghatározott ez irányú feladatait;

j) az Alkotmánybíróságnál indítványozhatja

- a jogszabály, valamint az állami irányítás egyéb jogi eszköze alkotmányellenességének utólagos vizsgálatát;

- a jogszabály, valamint az állami irányítás egyéb jogi eszköze nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát;

- az Alkotmányban biztosított jogok megsértése miatt benyújtott alkotmányjogi panasz elbírálását;

- a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megszüntetését;

- az ügyészség és más szerv közötti hatásköri összeütközés megszüntetését;

- az Alkotmány rendelkezéseinek értelmezését;

k) összeállítja az ügyészségi fejezet költségvetésére és a költségvetés végrehajtására vonatkozó javaslatát, amelyet a Kormány a központi költségvetési, illetve a zárszámadási törvényjavaslat részeként előterjeszt az Országgyűlésnek.

Az ügyészek alárendeltsége

6. § (1) Az ügyészek a legfőbb ügyésznek alárendelten működnek, utasítást csak a legfőbb ügyész és a felettes ügyész adhat nekik.

(2) Az ügyészi tevékenységgel kapcsolatban az ügyész jogait és kötelességeit csak törvény állapíthatja meg.

(3)

(4) Minden szerv köteles biztosítani, hogy az ügyészek a részükre jogszabályban megállapított jogokat akadálytalanul gyakorolhassák.

III. fejezet

Az ügyész részvétele a bírósági eljárásban

10. § (1) Az ügyész közreműködik abban, hogy a bíróságok határozatai megfeleljenek a Magyar Köztársaság törvényeinek.

(2) E feladat megvalósítása érdekében az ügyész

a) a büntető ügyekben a bíróság előtt képviseli a vádat; a vádat elejtheti vagy módosíthatja, részt vehet a bírósági tárgyaláson, és a bíróság döntése előtt az ügyben felmerülő minden kérdésben indítványt tehet;

b) ha a jogosult bármely okból nem képes jogainak védelmére, polgári peres vagy nemperes eljárást indíthat; a jogszabály szerint kizárólag meghatározott személy által érvényesíthető jog iránt azonban eljárást nem indíthat; az eljárásban való részvétele során tiszteletben kell tartania a felek rendelkezési jogát;

c) bármely büntetőügy iratait magához kérheti annak megvizsgálása végett, hogy az adott ügyben az eljárás és a határozat, illetve annak végrehajtása megfelel-e a törvényeknek;

d) gyakorolja a törvényben számára biztosított jogorvoslati jogokat;

e) mindazon perekben és peren kívüli eljárásokban, amelyekben az ügyészt külön törvény alapján önállóan, vagy más mellett keresetindítási jog, illetőleg jogorvoslati jog

illeti meg, az ügyészi perbelépés (jogorvoslat) megfontolása céljából a bírósági iratokba betekinthet;

f) külön törvény felhatalmazása alapján az ügyész által közérdekből indítható polgári peres eljáráshoz az állami, a helyi önkormányzati és a kisebbségi önkormányzati szervek, a köztestületek és a gazdálkodó szervezetek vezetőitől iratok és adatok rendelkezésre bocsátását, továbbá felvilágosítás adását kérheti; a megkeresett szerv vezetője az ügyészi felkérésnek köteles az ügyész által kitűzött határidőn belül eleget tenni.

(3) A helyi bíróságon ügyészségi titkár is képviselheti a vádat, kivéve, ha a bíróság az ügyészt a tárgyaláson való részvételre kötelezte.

V. fejezet

Ügyészi törvényességi felügyelet

Az ügyész jogai az ügyészi törvényességi felügyelet körében

13. § (1) Az ügyészi törvényességi felügyelet a Kormánytól alacsonyabb szintű közigazgatási szervek által kibocsátott jogszabályokra, illetőleg az állami irányítás egyéb jogi eszközeire, valamint e szervek egyéb, általános érvényű rendelkezéseire és e szervek jogalkalmazás körébe tartozó egyedi döntéseire terjed ki. Kiterjed ezen túlmenően a bíróságon kívüli, jogvitát intéző vagy hatósági jogkört gyakorló szervek és személyek ez irányú eljárásaira és egyedi döntéseire, valamint a gazdálkodó és egyéb szervezeteknek, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteknek a munkaviszonnyal és a szövetkezeti tagsági viszonnal összefüggő egyedi döntéseire, továbbá a jogszabályok felhatalmazása alapján kiadott általános érvényű intézkedéseire. Törvény az ügyészi törvényességi felügyelet hatályát más - e bekezdésben nem említett - szervekre is kiterjesztheti.

(2) Az ügyész a törvényesség biztosítása érdekében az ügyészi törvényességi felügyelet során

a) óvást emelhet az Alkotmánnyal vagy magasabb szintű jogszabállyal ellentétes jogszabály, illetőleg állami irányítás egyéb jogi eszköze ellen;

b) elbírálja azokat a törvényességi kérelmeket, közérdekű bejelentéseket és törvénysértésre utaló jelzéseket, amelyeket az államigazgatás és más, bíróságon kívüli jogalkalmazó szervek határozatai, illetőleg törvénysértő mulasztásai ellen az ügyészséghez benyújtanak;

c) a hatáskörébe tartozó területi és helyi szerveknél általános érvényű rendelkezés (szabályzat, alapszabály stb.) kiadását, módosítását vagy egyes rendelkezéseinek hatályon kívül helyezését kezdeményezheti;

d) ellenőrizheti a körözési nyilvántartásra vonatkozó jogszabályok megtartását;

e) megtekintheti az ügyészi törvényességi felügyelet körébe tartozó szervek általános érvényű rendelkezéseit és egyedi döntéseit, a törvényesség érdekében szükség esetén vizsgálatot tarthat, illetőleg az ellenőrzési vagy felügyeleti joggal felruházott szervet vizsgálat tartására kérheti fel; ezzel összefüggésben a szervek területére, helyiségeibe beléphet;

f) a szervek vezetőitől iratok és adatok rendelkezésre bocsátását, illetőleg megküldését, továbbá felvilágosítás adását kérheti.

(3) Az illetékes szerv vezetője a (2) bekezdés *e)* és *f)* pontjában megjelölt ügyészi felkérésnek köteles eleget tenni.

(4) A minisztériumok és más országos hatáskörű államigazgatási szervek tekintetében az (1)-(2) bekezdésben meghatározott jogokat a Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyészsége gyakorolja.

Az óvás

13/A. § (1) Ha az ügyész azt állapítja meg, hogy ügyészi törvényességi felügyeleti jogkörébe tartozó szerv által kibocsátott jogszabály vagy az állami irányítás egyéb jogi eszköze az Alkotmánnyal, illetőleg magasabb szintű jogszabállyal ellentétes, ennek megszüntetése érdekében az azt kibocsátó szervhez óvást nyújthat be.

(2) A szerv az óvást harminc napon belül köteles megvizsgálni. Ha az óvást alaposnak tartja, a jogszabályt, illetőleg az állami irányítás egyéb jogi eszközét hatályon kívül helyezi, visszavonja vagy módosítja, és erről az ügyészt egyidejűleg értesíti.

(3) Ha a szerv az óvással nem ért egyet, a megvizsgálástól számított nyolc napon belül köteles az óvást elbírálás végett az Alkotmánybíróság elé terjeszteni és erről az ügyészt értesíteni.

14. § (1) Ha az ügyész a szervek jogerős, illetőleg végrehajtható rendelkezéseiben törvénysértést állapít meg, annak kiküszöbölése végett a törvénysértést elkövető szervhez vagy annak felettes (felügyeleti, állami törvényességi felügyeletét ellátó, a továbbiakban: felettes) szervéhez óvást nyújthat be. Az óvásban a megtámadott rendelkezés végrehajtásának felfüggesztését is indítványozhatja.

(2)

(3) Ha az ügyész az óvást egyedi ügyben hozott jogerős rendelkezés ellen annak közlését követő három éven túl nyújtja be, az óvás folytán tett intézkedés jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogokat nem sérthet.

(4) Ha az ügyész az óvást egyedi ügyben hozott jogerős rendelkezés ellen annak közlését követő, vagy ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától számított öt éven túl nyújtja be, az óvás folytán tett intézkedés jogot nem korlátozhat vagy vonhat el, illetőleg kötelezettséget és joghátrányt nem állapíthat meg, kivéve a nem jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogokat, ha a jogerős rendelkezés tartalmát bűncselekmény befolyásolta, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős ítélet megállapította, vagy ilyen ítélet meghozatalát nem a bizonyítottság hiánya zárta ki.

(5) Ha az ügyész az óvást nem közigazgatási ügyben hozott egyedi, jogerős rendelkezés ellen annak közlését követő öt éven túl nyújtja be, az óvás folytán tett intézkedés jogot korlátozhat vagy vonhat el - annak jóhiszemű szerzésére és gyakorlására tekintet nélkül -, illetőleg kötelezettséget és joghátrányt állapíthat meg, ha

a) az ügy nem tartozik az eljáró szerv hatáskörébe vagy illetékességi körébe,

b) a határozat tartalmát bűncselekmény befolyásolta, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős ítélet megállapította, vagy ilyen ítélet meghozatalát nem a bizonyítottság hiánya zárja ki,

c) a határozatot hozó testületi szerv nem volt határozatképes, vagy nem volt meg a döntéshez szükséges szavazati arány.

(6) Az egyedi határozatok vagy általános érvényű rendelkezések meghatározott fajtái ellen irányuló ügyészi óvást csak törvény zárhatja ki.

15. § (1) Az óvást a szerv nyolc napon belül, a testületi szerv pedig az óvás benyújtását követő legközelebbi ülésén köteles megvizsgálni. Ha az ügyész közvetlenül a felettes szervhez nyújtotta be az óvást, azt harminc napon belül kell elbírálni; ilyen esetben a (3) bekezdés rendelkezéseit nem lehet alkalmazni. Amennyiben a szerv az óvást alaposnak tartja, a törvénysértő rendelkezést köteles a fenti határidőn belül hatályon kívül helyezni, vagy módosítani és erről az ügyészt egyidejűleg értesíteni.

(2) Ha a szerv az óvást az (1) bekezdésben meghatározott határidőn belül nem vizsgálja meg, vagy az ügyész a rendelkezés végrehajtásának felfüggesztését indítványozta, az illetékes szerv köteles a végrehajtást saját döntéséig, a (3) bekezdés esetén pedig a felettes szerv döntéséig azonnal felfüggeszteni és erről az ügyészt értesíteni.

(3) Ha a szerv az óvással nem ért egyet, köteles a kifogásolt rendelkezésre vonatkozó iratokat az óvással és észrevételeivel együtt felülvizsgálat céljából az elbírálástól számított nyolc napon belül felettes szervéhez felterjeszteni és erről az óvást benyújtó ügyészt egyidejűleg, a felterjesztés indokainak közlésével értesíteni. A felettes szerv az óvás kérdésében harminc napon belül érdemben köteles határozni és határozatát az óvást benyújtó ügyésszel is közölni. Ha a szervnek az ügyészi óvással érintett tevékenységi körben felettes szerve nincs és a jogszabály a határozat bírósági felülvizsgálatát nem teszi lehetővé, a szerv az óvás tárgyában egyetértés hiánya esetén is érdemben dönt.

(4) A minisztériumok és az országos hatáskörű államigazgatási szervek egyedi, illetőleg általános érvényű rendelkezései ellen benyújtott óvásokat felettes szervként a Kormány bírálja el.

(5) Ha az ügyész a határozat bíróság előtti megtámadására megállapított határidő letelte után nyújt be óvást, a szerv egyetértés hiányában is érdemben dönt az óvás tárgyában. Elutasítás esetén az ügyész az erről szóló határozat kézbesítésétől számított harminc napon belül az illetékes bírósághoz fordulhat.

A felszólalás és figyelmeztetés

16. § (1) Az ügyész a törvénysértő gyakorlat vagy mulasztásban megnyilvánuló törvénysértés megszüntetése végett a szerv vezetőjénél felszólalással él; jövőbeni törvénysértés veszélye esetén pedig a törvénysértés megelőzése érdekében figyelmeztetést nyújt be.

(2) A szerv vezetője az ügyészi felszólalást, illetőleg figyelmeztetést harminc napon belül - testületi szerv az ügyészi intézkedés benyújtását követő legközelebbi ülésén - köteles elbírálni, a megfelelő intézkedést megtenni és erről az ügyészt értesíteni. Ha a szerv a felszólalással, illetőleg figyelmeztetéssel nem ért egyet, köteles az iratokat észrevételeivel együtt az elbírálástól számított nyolc napon belül felülvizsgálat végett felettes szervéhez felterjeszteni és erről a felterjesztés indokainak megjelölésével az ügyészt értesíteni. A felettes szerv a felszólalás, illetőleg figyelmeztetés kérdésében harminc napon belül érdemben határoz és határozatát az ügyésszel is közli.

(3) Ha az ügyész olyan szervhez nyújt be felszólalást, illetőleg figyelmeztetést, amelynek az ügyészi intézkedéssel érintett tevékenységi körben felettes szerve nincs, a szerv - a (2) bekezdésben foglaltaktól eltérően - a felszólalás, illetőleg figyelmeztetés tárgyában egyetértés hiánya esetén is érdemben dönt. E rendelkezés akkor is irányadó,

ha az ügyészi intézkedéssel érintett tevékenységi körbe tartozó egyedi ügyek bírósági felülvizsgálatát a jogszabály lehetővé teszi.

VI. fejezet

Az ügyészi szervezet

Az ügyészi szervezet tagozódása

18. § (1) A Magyar Köztársaság ügyészi szervei:

- a) a Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyészsége;
- b) a fellebbviteli főügyészségek;
- c) a megyei főügyészségek, illetőleg a Fővárosi Főügyészség;
- d) a helyi ügyészségek (a megyékben városi, Budapesten kerületi ügyészségek);
- e) a Katonai Főügyészség;
- f) a Katonai Fellebbviteli Ügyészség;
- g) a területi katonai ügyészségek.

(2) Az ügyészség tudományos és kutató szerve az Országos Kriminológiai Intézet.

19. § (1) Ügyészi szerv létesítését, megszüntetését és székhelyének áthelyezését a legfőbb ügyész előterjesztésére a köztársasági elnök rendeli el.

(2) Az ügyészség illetékességét általában annak a bíróságnak az illetékessége határozza meg, amelynek területén működik.

(3) Az ügyészség szervezetét és működését a legfőbb ügyész utasítással szabályozza.

20. § (1)-(3)

(4) A Katonai Főügyészség élén a katonai főügyész áll, aki a legfőbb ügyész egyik helyettese.

(5) Az ügyészség független és csak a törvénynek van alárendelve.

21. § (1) A fellebbviteli főügyészség élén a fellebbviteli főügyész, a megyei főügyészség élén a megyei főügyész, a Fővárosi Főügyészség élén a fővárosi főügyész, a helyi (városi, kerületi) ügyészség élén a helyi (városi, kerületi) vezető ügyész, a Katonai Fellebbviteli Ügyészség élén a fellebbviteli vezető ügyész, a területi katonai ügyészség élén a vezető ügyész áll.

(2) Az ügyészi tevékenységet ügyészek és - nem teljes ügyészi jogokat gyakorló - ügyészségi titkárok, ügyészségi fogalmazók, ügyészségi nyomozók és ügyészségi ügyintézők látják el.

(3) Az ügyészségi nyomozás teljesítésében az 5. § (2) bekezdésének *e)* pontjában meghatározott hatóságok tagjai is részt vehetnek.

Az ügyészek alapvető jogai és kötelességei

22. § (1) A Magyar Köztársaság ügyészei, az ügyészségi titkárok, az ügyészségi fogalmazók, az ügyészségi nyomozók és az ügyészségi ügyintézők munkájukban és magatartásukban az Alkotmányt és a jogszabályokat kötelesek megtartani.

(2) Az ügyészek az alkotmányos rendet sértő vagy veszélyeztető személyekkel és a Magyar Köztársaság törvényeinek megsértőivel szemben a törvényekben előírtaknak megfelelően, következetesen és humánusan járnak el, ügyési kötelezettségeiket mindenkor becsületesen, legjobb szaktudásuk szerint pontosan kötelesek teljesíteni.

(3)-(5)

23. § A legfőbb ügyészt az Országgyűlés, a többi ügyészt, ügyészségi titkárt, fogalmazót, nyomozót és ügyészségi ügyintézőt pedig a legfőbb ügyész hozzájárulása nélkül őrizetbe venni, ellene büntető-, illetőleg szabálysértési eljárást indítani, vagy ilyen eljárásban kényszerintézkedést alkalmazni - a tettenérés esetét kivéve - nem lehet. E jogról - a szabálysértési eljárás kivételével - lemondani nem lehet.

24. §

24/A-C. §

24/D. § (1) Ahol törvény az ügyésznek utasítási jogkört biztosít, az utasított szervek az utasításnak kötelesek eleget tenni.

(2) Az ügyész törvényben szabályozott eljárása során az eljárással érintett szerv, személy rendelkezése alatt álló területre, helyiségbe - ha törvény vagy törvény felhatalmazása alapján jogszabály másként nem rendelkezik - igazolványa felmutatásával beléphet.

VII. fejezet

Vegyes rendelkezések

25. § (1) Az ügyész köteles a hozzá beérkezett panaszokat (kérelmeket) késedelem nélkül megvizsgálni vagy megvizsgáltatni, törvénysértés esetén a szükséges intézkedéseket megtenni, és a panasz (kérelem) elintézéséről a panaszost (kérelmezőt) értesíteni.

(2) Ha jogszabály másként nem rendelkezik, a panasz (kérelem) elbírálása mellőzhető, ha azt nem jogosult terjesztette elő, illetőleg az ügyész a törvényben biztosított jogorvoslati kérelmet már elbírálta, vagy ha a panaszt a sérelmezett határozat közlésétől számított egy éven túl nyújtották be, és a késedelmet alapos indokkal nem igazolták. Erről a panaszost (kérelmezőt) értesíteni kell.

26. § (1) Az ügyész a jogszabályokban megállapított feltételek fennállása esetén büntető, fegyelmi, szabálysértési, kártérítési eljárást kezdeményezhet.

(2) Az arra illetékes szerv az ügyész által kezdeményezett eljárást köteles megindítani és az érdemi határozat egy példányát az ügyésznek megküldeni.

(3) Az (1) és (2) bekezdésben foglaltak nem vonatkoznak a bírák büntetőjogi és fegyelmi felelősségre vonására.

27. § (1) Államigazgatási hatósági jogkörben elrendelt elővezetést - ha jogszabály másként nem rendelkezik - csak ügyészi jóváhagyással lehet foganatosítani.

(2) Az ügyész szakértőt vehet igénybe, ha különleges szakértelemre is szükség van annak megállapításához, hogy történt-e törvénysértés.

(3) A törvénysértésnek nem minősülő hiányosságra és az olyan, csekély jelentőségű törvénysértésre, amely más ügyészi intézkedés megtételét nem teszi indokolttá, az ügyész jelzésben hívja fel az illetékes szerv vezetőjének figyelmét. Ha az ügyész ezt kéri, a jelzés elbírálásáról és az annak alapján tett esetleges intézkedésről az ügyészt harminc napon belül értesíteni kell.

28. § (1) Ez a törvény 1973. január 1. napján lép hatályba. Végrehajtásáról a legfőbb ügyész gondoskodik.

(2)-(3)

A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának állásfoglalása³⁰⁷

A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 7. sz. kollégiumi állásfoglalása az alábbiak szerint módosítja és a következő egységes szerkezetben teszi közzé a KK. 2. sz állásfoglalást:

I. Az alapítvány nyilvántartásba vételekor a bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy az alapítvány a törvényben meghatározott feltételeknek megfelel-e, és a bejegyzés alapjául szolgáló alapító okirat a törvényben meghatározott kellékeket tartalmazza-e. Ennek keretében elsősorban azt kell vizsgálni, hogy

a) az alapítvány neve, a jogi személyek elnevezésére vonatkozó szabályoknak megfelel-e [Ptk. 77. § (3) bekezdés];

b) tartós és közérdekű célra történt-e

az alapítvány létrehozása;

c) az alapítvány célját szolgáló vagyon rendelkezésre áll-e, illetőleg, az alapítvány működésének megkezdéséhez elégséges-e.

II. Ha az alapító okirat a törvényben meghatározott feltételeknek nem felel meg, a szükséges kellékeket nem tartalmazza, vagy a felajánlott vagyon a cél eléréséhez, illetőleg a működés megkezdéséhez előreláthatólag nem elegendő, az alapító okiratot a bíróság hiánypótlásra adja vissza, azzal a figyelmeztetéssel, hogy amennyiben az alapító az okiratot ismét hiányosan nyújtja be, illetőleg a vagyont a bíróság által megjelölt értékre nem egészíti ki, a bíróság a nyilvántartásba vételt megfogja tagadni.

Az alapítvány nyilvántartásba vételéről vagy a nyilvántartásba vétel megtagadásáról szóló határozat a nem peres eljárásra vonatkozó szabályok szerint fellebbezéssel támadható.

III. Amennyiben a bíróság köteles kezelő szerv (szervezet) kijelöléséről gondoskodni, ilyenként az alapítvány célja szerinti működési területű jogi személy, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező, de hivatásánál fogva erre alkalmas más személyt jelölhet ki. A kezelő szerv kijelölése és a kijelölés visszavonása tárgyában a bíróság nem peres eljárásban határoz, a határozat ellen jogorvoslatnak van helye.

³⁰⁷ A KK. 7. számú állásfoglalás, egységes szerkezetben.

IV. A bíróság peres eljárásban dönt az alapítvány megszüntetése tárgyában, ha erre a kezelő szervnek az alapítvány célját veszélyeztető tevékenysége miatt kerül sor.

V. A bíróság - amennyiben az alapító okirat másképpen nem rendelkezik az alapítványt megszüntető határozatában dönt a megszünt alapítvány vagyonának sorsáról.